

NECƏ HİDAYƏT OLDUM

Şeyx Məhəmməd Tıcani Səməvi

MÜNDƏRİCAT

<u>MÜQƏDDİMƏ</u>	3
<u>GİRİŞ</u>	4
<u>HƏYATIMA QISA BİR BAXIŞ</u>	6
<u>UŞAQLIQ DÖVRÜM</u>	6
<u>MƏKKƏ ZİYARƏTİ</u>	8
<u>BİR UĞURLU MÜSAFİRƏT</u>	16
<u>GƏMİDƏ GÖRÜŞ</u>	19
<u>İRAQA İLK SƏFƏRİM</u>	24
<u>ƏBDÜLQADİR GEYLANİ VƏ MUSAI-KAZİM (Ə)</u>	25
<u>TƏRƏDDÜD VƏ ŞÜBHƏ</u>	31
<u>NƏCƏF SƏFƏRİM</u>	36
<u>ALİMLƏRLƏ GÖRÜŞ</u>	37
<u>SEYİD MƏHƏMMƏD BAĞIR SƏDR İLƏ GÖRÜŞ</u>	44
<u>TƏRƏDDÜD VƏ ŞÜBHƏ</u>	52
<u>HİCAZ SƏFƏRİM</u>	58
<u>ARAŞDIRMAĞA BAŞLAMAĞIM</u>	68
<u>DƏRİN BİR ARAŞDIRMAĞA BAŞLAMAĞIM</u>	71
<u>ŞİƏ VƏ SÜNNİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ SƏHABƏ</u>	71
1. <u>Hüdeybiyyə müqaviləsində səhabələr</u>	75
2. <u>Səhabə və “Cümə axşamı faciəsi”</u>	78
3. <u>Səhabə və Usamənin ordusu</u>	84
<u>QUR’ANİ-KƏRİMİN SƏHABƏLƏR HAQQINDA GÖRÜŞÜ</u>	95
1. <u>İslamdan dönmək ilə əlaqədar ayə</u>	97
2. <u>Cihad ayəsi</u>	99
3. <u>İtaətkarlıq ilə əlaqədar ayə</u>	101
<u>HƏZRƏTİ PEYĞƏMBƏRİN (s.ə.v.) SƏHABƏLƏR HAQQINDA GÖRÜŞÜ..</u>	101
1. <u>Hovuz hədisi</u>	101
2. <u>Yəhudi və xristianlara tabe olmaq hədisi</u>	103
3. <u>İki sirdaş hədisi</u>	106
4. <u>Dünya üçün yarışmaq haqqında hədis</u>	107

MÜNDƏRİCAT	2
<u>SƏHABƏLƏRİN ÖZLƏRİ HAQQINDA GÖRÜŞLƏRİ</u>	109
1. Peyğəmbərin ən'ənəsini dəyişdirdiklərinə dair səhabələrin e'tirafı ..	109
2. Səhabələrin namazı da dəyişdirmələri	113
3. Səhabələrin e'tirafları	114
4. Əbu Bəkr və Ömər in e'tirafları	115
<u>HAQQA MEYL ETMƏYİMİN BAŞLANĞICI</u>	130
<u>BİR ALİM İLƏ MÜBAHİSƏM</u>	131
<u>ŞİƏ OLMAĞIMIN SƏBƏBLƏRİ</u>	144
1. XƏLİFƏLİK BARƏSİNDƏ OLAN NƏSSLƏR	144
2. HƏZRƏTİ FATİMƏNİN ƏBU BƏKR İLƏ İXTİLAFI	147
3. HƏZRƏTİ ƏLİ (ə.s.) RƏHBƏRLİYƏ DAHA LAYİQDİR	150
4. ƏLİ (ə.s.)-YƏ TABE OLMAĞI ZƏRURİ EDƏN HƏDİSLƏR	155
<u>ƏHLİ-BEYTƏ TABE OLMAĞI VACİB EDƏN SƏHİH HƏDİSLƏR</u>	163
1. SƏQƏLEYN HƏDİSİ	163
2. GƏMİ HƏDİSİ	175
3. PEYĞƏMBƏR KİMİ YAŞAMAQ İSTƏYƏN NƏ ETMƏLİDİR?	177
<u>NƏSSLƏRƏ QARŞI İCTİHAD MÜSİBƏTİ</u>	181
<u>DOSTLARIMA ELƏDİYİM DƏ'VƏT</u>	190
<u>HAQQIN LÜTF VƏ HİDAYƏTİ</u>	195
<u>İSTİFADƏ OLUNAN KİTABLARIN SİYAHISI</u>	205

MÜQƏDDİMƏ

Əlinizdəki bu əsər bir təvazökar çalışmadan ibarətdir. Bu əsər bir səyahətnamə sayıla biləcəyi kimi mənim yeni bir kəşfinin hekayəsidir. Əlbəttə bu kəşf texniki kəşflər növündən deyil, dini anlayışlar və məzhəbi məktəblərlə əlaqədardır. Yə'ni inam aləminə aid bir kəşfdir. Hər bir kəşfin insanı başqa məxluqlardan fərqləndirən ağılın və istiqamətli düşüncənin məhsulu olduğunu nəzərə alaraq, kitabımı batilin qaranlıq buludları arasında sağlam düşüncə ilə haqqı batildən ayıran və sözləri ədalət tərəzisində çəkib ağılabatan gözüni üstün tutan və danışıklarda irəli sürülən görüşləri (qəbul və rədd etmədən qabaq) bir-biri ilə qarşılaşdıran və sözlərin bəzəkliyinə yox, məntiqliyinə tabe olan fərdlərə ithaf edirəm. Necə ki, Allah-Təala buyurmuşdur:

...فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْوَلِيُّونَ لَآ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“... O qullarıma muştuluq ver ki, sözü dinləyib ən yaxşısına tabe olarlar. Onlar Allahın doğru yola gətirdiyi kimsələrdirlər və onlar ağıl sahibidirlər”. (Zumər surəsi, 17-18-ci ayələr)

Kitabımı belə olan şəxslərə ithaf edir və Allahdan gözlərimizi açmasını, bizi doğru yola gətirməsini, qəlblərimizi aydınlaşdırıb bizə haqqı pak və olduğu kimi göstərərək ona tabe olmağımızı rahatlaşdırmasını, batili bütün içiboşluğu və fəsadı ilə bizə tanıtməsini və beləliklə ondan uzaq durmağımızı tə'min etməsini və bizləri saleh qullarının sırasına daxil etməsini diləyirəm. O, şübhəsiz eşidən və qəbul edəndir.

GİRİŞ

Aləmlərin rəbbi olan Allaha həmd olsun ki, insanı palçıqdan ən gözəl şəkildə yaratdı, ona başqa məxluqlara görə üstünlük verdi, müqərrəb mələklərini ona səcdə etdirdi, şübhəsini yəqinə çevirəcək ağılı ona bağışladı, ona iki göz, bir dil, iki dodaq verib hər iki yolu (haqqı və batili) göstərdi, onu qəflət yuxusundan oyandırmaq və lə'nətli Şeytana tabe olmaqdan çəkəndirmək üçün muştuluqçu və saqındırıcı "elçilər" göndərdi. Ondan, Şeytana tapınmasın deyə, söz aldı. Çünki Şeytan insanın aşkar düşmənidir. Və ondan, yalnız insana iman və bəsirət gözü ilə doğru yola tabe olmağı əmr etmiş, keçmişlərin yolunu səbəbsiz olaraq davam etdirməyi qadağan etmiş, Allaha tapınmasını istədi.

"Allahı çağırın, yaxşı işlər görün. Mən müsəlmanam deyən adamdan daha gözəl sözlü kimdir."

Rəbbimin səlat və salamı və bərəkəti aləmlərə rəhmət üçün göndərilən, məzlum və müstəz'əflərin yardımçısı olan, insanı biliksizliyin sapqınlıqlarından qurtararaq mö'min və salehlərin yoluna gətirən böyüyümüz və mövlamız, müsəlmanların peyğəmbəri Məhəmməd ibni-Abdullaha və onun pak Əhli-beytinə olsun; o Əhli-beyt ki, Allah onlara mö'minlərin rəhbəri, ariflərin işığı, doğruların nişanəsi olsunlar deyə məxluqata görə üstünlük verdi və hər növ pisliyi onlardan uzaqlaşdıraraq onları mə'sum elədi və onlara qarşı məhəbbət bəsləməyi Qur'anda vacib elədi, onların gəmisinə minənlərə qurtuluşu, ondan qaçanlara isə fəlakəti və'd etdi.

Allahın səlat və salamı peyğəmbərin dəyərli səhabələrinə olsun; onlar ki, peyğəmbərə yardım etdilər, ona dəyər verdilər, hörmətini gözlədilər və canlarını din yolunda fəda etdilər; haqqı tanıyıb ona yəqin ilə bağlandılar və peyğəmbərdən sonra dində heç bir təhrifə, dəyişikliyə yol vermədən iradə ilə peyğəmbərin yolunu izlədilər və beləliklə Allaha şükr edənlərin sırasına daxil oldular. Allah onları İslam və müsəlmanların xatirinə xeyirlə mükafatlandırsın. Yenə Allahın rəhməti onlara tabe olanlara və onların yolunda qiyamət gününə qədər sabit qalanlara olsun.

Allahım! Məndən qəbul et; şübhəsiz ki, eşidən və bilənsən. Qəlbimi aydınlaşdır ki, Sən haqq və həqiqəti göstərənsən. Dilimdən düyünü aç ki, sən hikməti istədiyini mö'min quluna verərsən.

Allahım! Elmimi artır və məni saleh qullarının sırasına daxil et.

HƏYATIMA QISA BİR BAXIŞ

- ❑ UŞAQLIQ DÖVRÜM
- ❑ MƏKKƏ ZİYARƏTİ
- ❑ BİR UĞURLU MÜSAFİRƏT
- ❑ GƏMİDƏ GÖRÜŞ
- ❑ İRAQA İLK SƏFƏRİM
- ❑ ƏBDÜLQADİR GEYLANİ VƏ MUSAI-KAZİM (Ə)
- ❑ TƏRƏDDÜD VƏ ŞÜBHƏ
- ❑ NƏCƏF SƏFƏRİM
- ❑ ALİMLƏRLƏ GÖRÜŞ
- ❑ SEYİD MƏHƏMMƏD BAĞIR SƏDR İLƏ GÖRÜŞ
- ❑ TƏRƏDDÜD VƏ ŞÜBHƏ
- ❑ HİCAZ SƏFƏRİM

UŞAQLIQ DÖVRÜM

Atamın məni Ramazan ayında təravih namazı qılmaq üçün məhəlləmizdəki məscidə apardığı günləri hələ də xatırlayıram. On yaşıma doldurmuşdum ki, o, məni namaz qılanlara təqdim edir, onlar da mənə məhəbbət göstərirdilər.

Qur'an müəllimimizin neçə gün qabaqdan mənim iki-üç gecə camaatla təravih namazını qılmağım üçün zəruri proqramları hazırladığını bilirdim. Başqa günlər mən də məhəllənin uşaqları ilə birlikdə camaatla təravih namazını qılmağa və imamın Qur'anın ikinci yarısına, yə'ni Məryəm surəsinə yetişməsinə gözləməyə adət etmişdim.

Atam mənim Qur'an öyrənməyimə xüsusi diqqət yetirirdi. Buna görə məni Qur'an mədrəsəsinə qoymuşdu və bundan başqa, qohumumuz olan və gözləri görməyən Qur'an hafizi və məscid pişnamazının gecələr evdə verdiyi Qur'an dərslərində iştirak etməyimi tə'min etmişdi. Beləliklə mən, uşaqlıqda Qur'anın yarısını əzbərləmişdim.

Qur'an müəllimimiz camaata təravih namazını qıldırmağımı tə'min edərkən Qur'an öyrətməkdə müvəffəqiyyətini göstərməyə çalışırdı, buna görə Qur'anın təcvid qaydalarını mənə öyrətmişdi və arxayın olmaq üçün məni neçə dəfə də imtahan etmişdi. İmtahanı atam və müəlliminin təxmin etdiyi kimi müvəffəqiyyətlə

keçirməyim orada olan camaatın məhəbbət və təşviqini qazanmağıma səbəb oldu. Onlar, müəllimimi də bu uğurlu tərbiyə işinə görə təşviq etdilər, daha sonra da atamı təbrik etdilər və hamısı birlikdə İslam dini və şeyxin bərəkətindən ötrü Allaha şükr etdilər. Bu hadisədən sonra xatirəsini tezliklə unutmayacağım günlər keçirdim. Artıq şöhrətim şəhərin hər yerinə yayılmışdı. O Ramazan gecələrinin həyatımda dinə meyl etmə cəhətindən çox güclü və qalıcı tə'siri oldu. Bu tə'sir indiyə qədər davam edir.

Həyatın sür'ətli axışı sırasında hər zaman çıxılmaz vəziyyətə düşsəm, bir qüvvətli gücün məni doğru yola yönəltdiyini hiss edirəm. Ruhumda zəiflik, yaxud həyatımda narahatlıq hiss etdiyimdə keçmiş günlərimi xatırlamaq ruhumu yüksəldib, məsuliyyətə dözmə gücümü artırır və içimdəki iman odunu alovlandırır.

Atamın və daha doğrusu müəllimimin gənc yaşda camaata imamlıq etməyimə səbəb olmaları ilə mənim çiyinlərimə qoyduqları məsuliyyət mövcud vəziyyətimlə arzu etdiyim səviyyə arasında böyük bir uçurum olduğunu və bunun məsuliyyətinin də mənə aid olduğunu hiss etməyimə səbəb olmuşdu.

Beləliklə, uşaqlıq və gənclik dövrüm təqlidçilik və inkişaf yolunda boş məşğuliyyətlərdən uzaq olmamasına baxmayaraq bir nisbi istiqamət və doğruluq ilə keçdi və mən ağır başlıq, sakitçilik içərisində olmağıma və böyük günahlara batmamağıma səbəb olan və beləliklə məni qardaşlarımla arasında seçən bir ilahi lütfün mənimlə davamlı olduğunu hiss edirəm.

Eyni şəkildə anamın həyatımda qoyduğu tə'sir də cəhətverici və qalıcı olmuşdur. Gözlərimi dünyaya açdığımdan bəri Qur'anın qısa surələrini, namaz və təharəti mənə öyrətməyə başlamışdı. Anamın ilk oğlu olmağım, bir də atamın anamdan illər əvvəl evləndiyi birinci arvadından uşaqları olması, bunların böyüyüb ailədə mövqe qazanmaları, onun mənim tərbiyəmə əhəmiyyət verməsinə səbəb olurdu. O, məni tərbiyə etməklə təsəlli tapırdı. Sanki o, bu yolla günüsü və ərinin başqa uşaqları ilə yarışdı. Anamın mənə qoyduğu Ticiani adının "Ticiani" təriqətinə bağlı Səməvi ailəsi yanında bir xüsusi yeri var idi. Bu ailənin Ticiani təriqətinə bağlanması Şeyx Əhməd Ticianinin uşaqlarından birinin Səməvi ailəsinin qonağı olaraq Əlcəzairdən Qafsəyə gəlməsi ilə başlanmış və o gündən e'tibarən o şəhər əhalisinin çoxu, xüsusilə mədəniyyətli və zəngin ailələr bu sufizm təriqətinə girmişdilər.

Buna görə iyirmidən çox ailəni ehtiva edən Səməvilər və Ticani təriqətinə mənsub başqa ailələrin məhəbbətini qazanmışdım. Namaz qılan qocaların çoxu Ramazan gecələrində mənim əlimdən öpür, atamı təbrik edir və “bu uşaq şeyximiz Əhməd Ticaninin bərəkətlərindəndir” deyirdilər.

Ticani təriqəti Mərakeş, Əlcəzair, Tunis, Liviya, Sudan və Misirdə yayılmışdır. Bu təriqətə mənsub olanlar öz təriqətlərini təəsüblə müdafiə edirlər. Buna görə də Şeyx Əhməd Ticanidən başqa heç bir vəlinin ziyarətinə getməzlər. Çünki inanırlar ki, vəlilərin hamısı elmlərini bir-birlərindən öyrənmişlər. Yalnız Şeyx Ticani, peyğəmbərlə 13 əsr fasilə ilə yaşamasına rəğmən elmini bir başa peyğəmbər (s.ə.v.)-dən öyrənmişdir. Rəvayətə görə Şeyx Əhməd Ticani deyirmiş ki, peyğəmbər (s.ə.v.) yuxuda yox, oyaqlığımda mənim yanıma gəldi. Habelə şeyxlərinin öyrətdiyi kamil namazın, qırx dəfə Qur’anı çıxmaqdan daha üstün olduğuna inanırlar. Sözü bu mövzuda uzatmamaq üçün Ticani təriqəti haqqında bu qədər ilə kifayətlənirəm. İnşallah qabaqda yenə də bu mövzuya toxunacağam.

Mən də bu şəhərin başqa gəncləri kimi bu inancla böyümüşdüm və soruşana, “Allaha çox şükür ki, hamımız müsəlman, sünni və İmam Malik ibni-Ənəsin, İmam Darul Hicrənin məzhəbinə bağlıyıq” deyə, cavab verirdim.

Əlbəttə Şimali Afrikada geniş şəkildə yayılmış Təsəvvüf (sufilik) təriqətləri bizi müxtəlif firqələrə bölmüşdür. Misal üçün yalnız Qafsə şəhərində Ticani, Qadiri, Rəhmani, Səlamı, İləvi kimi müxtəlif təriqətlər vardır və hər birinin şe’rlərini, dualarını, zikrlərini əzbərləyib toy, sünnət və başqa şənlik mərasimlərində oxuyanlar vardır. Bu təriqətlər mənfi tə’sirlərinə rəğmən regionda dini ən’ənələri qorumaq və vəlilərə qarşı olan hörməti gücləndirmək cəhətində danılmaz rola sahibdir.

MƏKKƏ ZİYARƏTİ

On səkkiz yaşında ikən Tunis Milli Pioner Cəmiyyəti məni Məkkədə keçiriləcək ilk Ərəb və İslam Pioner Konfransına ölkəmizi təmsil edəcək altı nəfərlik hey’ətə üzv seçdi. Mən ilk baxışda özümü bu hey’ətin ən kiçik və ən biliksiz üzvü gördüm. Çünki onlardan ikisi məktəb müdiri, üçüncüsü paytaxtda müəllim, dördüncüsü jurnalist,

beşincisi isə işini bilmədiyim o zamanın maarif nazirinin qohumlarından idi.

Müsafirətimiz bir başa deyildi, əvvəl Yunanıstanın paytaxtı Afinaya getdik; üç gün orada qaldıqdan sonra İordaniyanın paytaxtı Əmmana hərəkət etdik. Orada da dörd gün qaldıq. Sonra Səudiyyə Ərəbistanına doğru hərəkət etdik və orada konfransda iştirak etdikdən sonra həcc və Ömrə fərizələrini yerinə yetirdik. Allahın evinə ilk girdiyim an içimdə coşan hisslərimin keyfiyyətini bəyan edə bilmərəm. Qəlbim bərk çırpınırdı. Sanki sinə qəfəsindən qurtulub illər boyu eşqilə dolub daşdığı, arzusuyula yaşadığı bu Beyti-Ətiqə (beytullahə) tez qovuşmaq, onu yaxından müşahidə etmək istəyirdi. Və gözlərimdən durmadan yağış kimi yaş tökülürdü. Mənə elə gəlirdi ki, Kə'bə divarının üstünə qonmaq üçün mələklərlə birlikdə ziyarətçilərin başının üstündən uçuram və "ləbbəyk allahummə ləbbəyk" deyə, Allahın də'vətinə cavab verirəm.

Hacıların ləbbəyk səslərini eşitdiyimdə onların bir ömür çalışıb pul yığdıqdan sonra bu müqəddəs məkana gəldiklərini, mənim isə heç bir hazırlığım olmadan gözlənilməz bir şəkildə buraya gəlməyə müvəffəq olduğumu düşünürdüm. Yadımdadır ki, atam təyyarə biletlərimi görüb mənim müsafirətə gedəcəyimə inandığı zaman ağlayaraq mənə sarılıb belə demişdi: "Çox səadətlişən, Allah istədi ki, məndən qabaq və gənç yaşda Həccə gedib Onun evini ziyarət edəsən. Çünki sən mənim mövlam Əhməd Ticaninin övladısan... Allahdan istə ki, məni bağışlasın və mənə Evinin ziyarətini qismət eləsin..."

Buna görə də elə düşünürdüm ki, Allah məxsus lütfü ilə məni xalqın yolunda canlarını fəda etdikləri bu məkana gətirmişdir. O halda "ləbbəyk" deməyə məndən daha ləyaqətli kim ola bilərdi? Bu isə məni çox təvaf etməyə, namaz qılıb sə'y etməyə, hətta Zəm-zəm suyunu çox içməyə sövq edirdi. Nur dağına çıxmaqda belə, o biri hacılardan qabağa keçməyə çalışırdım. peyğəmbərin Allahla münacat elədiyi və peyğəmbərliyə seçildiyi Nur dağına çıxmaq üçün bir-birləri ilə yarışan hacılar arasında mən ikinci nəfər idim. Oraya yetişən kimi yerə sərildim. Çünki özümü peyğəmbər (s.ə.v.)-in qucağında sanır, onun müqəddəs nəfəsini hiss edirdim. Sanki özümdən keçmişdim. Bunlar nə gözəl mənzərələr və nə gözəl xatirələr idi. Ruhuma buraxdığı tə'sirlər heç zaman silinməyəcəkdir.

Allahın mənə etdiyi başqa bir lütfü də görüşdüyüm müxtəlif hey'ət və karvanların hacılarının rəğbət və məhəbbətini qazanmağım idi. Çoxları məktublaşmaq üçün ünvanımı alırdılar. Öz hey'ətimizdəki dostlarım da nə qədər Tunisin paytaxtındakı ilk görüşümüzdə məni təhqir etmişdilsə də sonralar çox məhəbbət və maraq göstərməyə başladılar. Öncə məni təhqir etdiklərini hiss edəndə şimal əhalisi "cənub" əhalisini təhqir edib, onlara mürtəcə gözü ilə baxdığını düşünərək özümü ovudurdum. Amma çox keçmədən belə bir təsəlliyyə ehtiyacım qalmadı. Çünki, mənim haqqımda görüşləri dibdən başa dəyişdi. Xüsusilə mən müsafirətimiz sırasında iştirak etdiyim ədəbiyyat yarışmalarında çox şe'r əzbərlədiyim üçün ölkəmə çoxlu mükafatlar qazanmağa müvəffəq olmuşdum. Ölkəmə qayıtdığım zaman müxtəlif millətlərə mənsub iyirmidən çox dostun ünvanını almışdım.

Bizim Ərəbistanda iqamətimiz iyirmi beş gün çəkdi. Bu müddət ərzində alimlərdən bir çoxu ilə görüşüb çıxışlarını dinlədik. Bu müsafirət nəticəsində Vəhhabi məzhəbinin e'tiqadlarına meyl etmişdim. Hətta başqa müsəlmanların da bu e'tiqadda olmalarını arzu edirdim. Öz-özümə düşünürdüm ki, Allah onları başqa qullarının arasından öz evini qorumaq üçün seçmişdir və onlar yer üzündə olan insanların ən təmizi və ən biliklisidirlər ki, Allahın qonaqlarına kifayət qədər xidmət edə bilmələri üçün Allah onlara neft ne'mətini də vermişdir.

Həccdən qayıtdığım zaman səudilərə məxsus paltarı geymişdim. Atamın hazırladığı qarşılama mərasimi mənim sandığım kimi deyildi. Çünki çoxlu camaat təyyarə meydanına toplaşib nağara ilə mənim gəlməyimi gözləyirdilər. İsevî, Ticani və Qadiri təriqətlərinin liderləri camaatın önündə dayanmışdılar.

Məni təyyarə meydanından götürüb "Allahu-Əkbər" və "La ilahə illəllah" deyə-deyə şəhər küçələrində dolandırdılar. Getdiyimiz hər məscidin qabağında camaatın məni görməsi üçün neçə dəqiqə dururduq. Xüsusilə yaşlılar Allahın evini və peyğəmbərin qəbrini ziyarət etməyə meyllərini bağrılarına basıb öpmək və ağlamaqla göstərirdilər. "Qafsə" şəhərindən mənim yaşda bir gəncin həccə getməsinin normal bir şey olmaması camaatın həyəcanının daha da artmasına səbəb olurdu.

Həyatımın ən şirin günlərinin o zamanlar olduğunu deyə bilərəm; şəhərin böyükləri bizim evimizə gəlib məni təbrik edirdilər; bir çoxu atamın hüzurunda

məndən təbərrük üçün Fatihə surəsini və bə'zi duaları oxumağımı istəyirdilər, mən də bə'zən utanır, bə'zən də cəsarət tapıb oxuyurdum. Hər dəfə məni görməyə gələnlər gedəndən sonra anam mənə nəzər dəyməsin deyə üzərlik yandırır və dua oxuyurdu.

Atam üç gün Ticani həzrətlərinin məqamında qurban kəsib qonaqlıq verdi. Qonaqlığa gələnlər müsafirətimizlə əlaqədar mənə sual verirdilər. Mənim verdiyim cavablar da, ümumiyyətlə, səudilərə heyranlığımdan ibarət idi.

Bundan sonra şəhər əhalisi mənə "Hacı" ləqəbini verdilər. Artıq "Hacı" sözü deyildikdə ancaq mən yada düşürdüm.

Get-gedə şöhrətim çoxaldı və "İxvanul-müslimin" (müsəlman qardaşlar) kimi dini mühitlərdə məşhur olmağa başladım. Mən məscidlərə gedib camaatı məzarın ətrafındakı sandıqları öpməkdən, taxtalara əl sürtməkdən çəkəndirməyi və bu işin küfr olduğunu xalqa izah etməyi özümə borc bildim. Mənim çalışmağım bu şəkildə irəlilədi. Hətta, bə'zən, cümə günlərində imamın xütbəsindən əvvəl məsciddə dərs verirdim. Cümə günləri cümə namazı müxtəlif məscidlərdə eyni vaxtda qılınmadığı üçün mən Əbi Yaqub məscidində çıxışımı qurtardıqdan sonra dərhal böyük məscidə gedib orada da çıxış edirdim. Ümumiyyətlə, bazar günlərinə aid dərslərimdə orta məktəbdə texnika dərsi verdiyim şagirdlər iştirak edir və bu dərsi çox bəyənidilər. Çünki mən vaxtımın çoxunu materialist və marksistlərin fikirlərini onların beyinlərindən silməyə sərf edirdim. Uşaqlar səbirsizliklə mənim dərsimi gözləyirdilər. Mən də onların suallarına yaxşı cavab vermək üçün ayrı-ayrı dini kitablar alıb oxuyurdum.

Həccə getdiyim il evlənərək dinimin yarısını da qorumağa müvəffəq olmuşdum.

Rəhmətlik anam ölməzdən əvvəl məni evləndirmək istəyirdi. O, ərinin başqa uşaqlarını böyütmüş və onların toy mərasimlərində iştirak etmişdi. Buna görə də biricik arzusu məni bəy paltarında görmək idi. Allah da, onu arzusuna yetirdi. Mən də onun əmrlərinə itaət edərək o günədək heç görmədiyim bir qız ilə evləndim. Anam iki uşağımızın olduğunu gördükdən sonra məndən razı olaraq dünyadan getdi. Atam isə anamdan iki il qabaq vəfat etmişdi. Atam ölməzdən iki il əvvəl bir həqiqi tövbə ilə Allahın evini ziyarət etmişdi.

O zamanlar Liviya inqilabı təzə qələbə çalmışdı. Bu inqilabın müsəlmanların, xüsusilə ərəb millətinin İsrail ilə müharibəsində məğlubiyyətə uğradıqlarından sonra

baş verməsi və İslam adından danışan, məscidlərdə camaata imamalıq edən və Qüdsün qurtuluşu üçün şüar verən bir gəncin bu inqilaba rəhbərlik etməsi, məni və müsəlman və ərəb ölkələrdə olan mənim kimi gəncləri özünə tərəf çəkmişdi. Buna görə mən Liviyaya bir mədəni səyahət etmək fikrinə düşdüm.

İnqlabın təzə qələbə çaldığı zamanlarda qırx müəllimdən ibarət bir qrupla Liviyaya getdim. Qayıtdığımız zaman bu inqilaba olan şövqümüz daha da artmış və bu hərəkətin Ərəb ümmətinin xeyrinə olduğuna inanmağa başlamışdıq.

İllər keçir və mənim başqa ölkələrdə olan dostlarımla əlaqəm məktub yolu ilə müntəzəm olaraq davam edirdi. Bunların bəzisi ilə o qədər səmimi olmuşdum ki, ısrarla yanlarına getməyimi istəyirdilər. Buna görə yay fəslinin bütün istirahət günlərini ehtiva edən bir müsafirət planı hazırladım. Müsafirət planım əvvəlcə Liviya və Misirə quru yolla getmək, oradan da dəniz yolu ilə Livan, Suriya və İordaniyaya və nəhayət Səudiyyə Ərəbistanına getmək idi. Səudiyyədə həm Ömrə həccini yerinə yetirməyi düşünür, həm də təbliği üçün çox çalışdığım Vəhabilik məktəbi ilə əlaqəmi təzələmək istəyirdim.

Artıq mənim şöhrətim öz şəhərimizin sərhədlərini aşmış və qonşu şəhərlərə çatmışdı. Cümə namazında iştirak edən müsafirlər mənim dərslərimi dinləyir və öz şəhərlərində ondan danışırldılar. Beləliklə xəbər Cərid əyalətinin mərkəzi olan Tozro şəhərində tanınmış Sufi təriqətinin şeyxi İsmayıl Əl-Hədifiyyə belə çatmışdı. Bu şeyxin Tunisin hər yerində Hətta Tunisin xaricində, Fransa və Almaniyadakı fəhlələrin içərisində də bir çox ardıcılı var idi.

Şeyx Qəfasədəki vəkilləri vasitəsilə məni ziyarətinə də'vət etdi. Şeyxin Qəfasədəki vəkilləri mənə göndərdikləri uzun məktubda islama xidmətlərimi təqdirə layiq görmüş və sonra bu iddiaya yer vermişdilər ki, bu iş bir arif şeyxin göstərişi ilə görülməsə insanı bir qarışqa qədər belə, Allaha yaxınlaşdırmaz. Sonra "Şeyxi olmayan şəxsin şeyxi şeytandır" deyərək, nəql etdikləri hədisə işarə edərək belə yazmışdılar: "səhvlərinin düzəlməsi üçün mütləq bir şeyxə bağlanmalısın, yoxsa elmin yarısı əlindən gedər." Sonra da, Sahib əz-Zamanın (bu tə'birlə Şeyx İsmayılı qəsd edirdilər) məni xüsusi köməkçisi və müridi olmağa layiq gördüyünü bildirmişdilər. Bu xəbər məni o qədər sevindirdi ki, sevincimdən ağlayıb bunu da Allahın mənə verdiyi böyük ne'mətlərdən

biri olaraq bildim. Keçmişdə sufilərin böyüklərindən olan və ondan bir çox kəramət nəql edilən Şeyx Seyid Hadi Həfyanın ardıcıllarından və yaxın dostlarından birisi idim. Seyid Seleh və Seyid Geylani və bunlardan başqa digər təriqətlərə mənsub olanlarla da dost idim. Bu səbəblə səbirsizliklə o şeyxi görmək istəyirdim.

Şeyx İsmayılın məclisinə girdiyimdə məclis onun ağ paltarlı yaşlı və gənc müridləri ilə dolu idi. Onlarla görüşüb kef-əhval elədikdən sonra Şeyx İsmayıl içəri girdi, hamı ayağa qalxıb onun əlini öpdülər. Şeyxin vəkili gələnin şeyx İsmayıl olduğunu mənə demək istədi. Amma mən elə də əks-əməl göstərmədim.

Mən burada gözlədiyimi tapmamışdım. Mən şeyxi görmədən öncə vəkillərinin söylədiyi möcizələr və kəramətləri düşünərək onu başqa şəkildə təssəvvür edirdim. Amma üzləşən kimi onun vüqarı və heybəti olmayan adi bir şeyx olduğunu gördüm. Şeyxin vəkili məni şeyxə tanıtdı. O da mənə xoş gəldin deyib məni sağ tərəfində oturtdu. Şeyxlə birlikdə yemək yedikdən sonra zikr mərasimi başlandı və vəkil bir daha şeyxdən “əhd” almaq üçün Şeyxə tanıtdı.

Mərasimdən sonra hamısı məni öpüb təbrik etdilər. Söhbətlərindən anladım ki, onlar mənim haqqımda çox şeylər eşidiblər. Bu da, mənim onlara qarşı cəsarətimin artmasına səbəb oldu. Hətta Şeyxin başqalarının suallarına verdiyi cavablara e'tiraz edib, e'tirazlarımda Qur'an və hədislərə əsaslanırdım. Amma orada oturanlar mənim bu e'tirazlarımı Şeyxə hörmətsizlik sayıb çox narahat oldular. Çünki onlar şeyxin hüzurunda icazə almayınca danışmamağa adət etmişdilər. Şeyx bu vəziyyəti, orada olanların narahatlığını bu ifadə ilə aradan qaldırdı: “Əvvəli yandıran olanın axırı parlaqdır.” Məclisdəkilər şeyxin bu sözünü mənim üçün bir iftixar medalı kimi sandılar. Belə ki, hökmən mənim axırım iftixarlı olacaq. Oturanlar bir daha məni təbrik etdilər. Amma şeyx bir daha mənə e'tiraz etmə fürsəti verməmək üçün bir arif ilə əlaqədar bu hekayəni söylədi: “Bir alim bir gün bir arifin hüzuruna gedər; arif ona “qalx qusl et” deyər. O, gedib qusl etdikdən sonra oturmaq istədiyi zaman yenə də ona “get qusl et” deyər. O da əvvəlki quslda bir nöqsan olduğunu zənn edərək təkrar qalxıb gedər və bu dəfə çox diqqətli şəkildə qusl edər. Qusldan sonra oturmaq istədiyində Şeyx ona bir daha qusl etməsini əmr edər. Onda alim ağlayaraq deyər ki: “ey ağam, elmim və əməlimdən qusl etdim (tövbə etdim). Artıq Allahın sənə əlinlə

mənə verəcəyi xeyirdən başqa bir çarəm qalmadı.” Arif, “elə isə artıq otur” deyər.”

Mən və oturanlar bu sözlərdən məni nəzərdə tutduğunu anladım. Şeyx qalxıb getdikdən sonra məclisdəkilərin hamısı məni şeyxin hüzurunda səssiz oturmadığım üçün danladılar və çalışdılar ki, əməllərimin Allah yanında dəyərdən düşməməsi üçün şeyxin hüzurunda səssiz oturub ona hörmət eləməyimin zəruri olduğu barədə məni qane eləsinlər. Onlar öz sözlərinə bu ayəni dəlil gətirirdilər:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

“Ey iman gətirənlər, səsinizi peyğəmbərin səmindən yüksəyə ucaltmayın və bir-birinizlə ucadan danışdığınız kimi onunla hündür səslə danışmayın ki, xəbəriniz olmadan əməlləriniz puç olar.” (Hüccürat surəsi, 2-ci ayə)

Bundan sonra mən də öz dəyərimi bilib onların əmr və nəsihətlərini yerinə yetirdim və şeyx məni özünə daha da yaxınlaşdırdı. Mən üç gün şeyxin yanında qaldım. Bu müddət ərzində ondan bir çox suallar soruşdum. Suallarımın bə'zisini onu sınamaq üçün soruşurdum və şeyxin özü də bunu bilirdi. Buna görə bunu da əlavə edirdi ki: Qur'anın bir zahiri, bir də batini vardır. Batininin isə yeddi batini vardır. O, sandığını açıb şəcərənaməsini mənə göstərdi. Orada bir çox saleh və ariflərin adları sıra ilə yazılmışdı və əslləri Əbu Həsəni-Şaziliyə yetişirdi və bir çox vəlidən sonra Həzrəti Əli ibni-Əbu Talib (ə.s.)-də sona çatırdı.

Xatırlatması zəruri olan bir şey də, bunların keçirdikləri yığıncaqların mə'nəvi hava içərisində tərtib edildiyidir. Yığıncaqlar, şeyxin Qur'ani-Kərimdən bir neçə ayə təcvidlə oxuması və daha sonra dünyanı qınayan axirət və təqvaya sövq edən qəsidələrin mətləbini oxuması ilə başlanırdı. Şeyxin mətləbini oxuduğu qəsidələrin qalanını müridləri oxuyurdu. Ondən sonra Şeyxin sağ tərəfində oturan ilk mürid Qur'ani-Kərimdən bir neçə ayə oxuyar və “sədəqəllahul-əzim” dedikdən sonra şeyx bir yeni qəsidənin ilk beytini oxuyar, oturanlar isə onunla birlikdə oxuyardılar. Beləliklə halqada olanlar Qur'ani-Kərimdən bir ayə oxumaqla belə olsa bu işdə iştirak edirdilər. Onlar vəcdə gələnə qədər şe'r oxumağı davam etdirir və oxuduqca sağa-sola əylirdilər, sonra ayağa qalxıb dairə düzəldib şeyxi aralarına alır və ah-ah deməyə

başlayırdılar. Şeyx də məclis qızıncaya qədər ortada dönər, hər dəfə dönəndə də onların birinə maraq göstərərdi. Bu hərəkətləri nağaranın səsinə oxşar bir ahəng tapıncaya qədər davam etdirirdilər. Qeyri-adi hərəkətlər edəcək qədər özündən keçənlər də olurdu. Zaman keçdikcə camaatın səsi ahəngdarlaşırdı və özünə ahəngli olduğu qədər kədərli bir hal da alırdı. Sonra da coşqu və hərəkətin yerini sakitlik tuturdu və yığıncaq şeyxin bir qəsidəsi ilə sona çatırdı. Hər kəs baş və çiynlərini şeyx öpdükdən sonra öz yerinə otururdu.

Mən də, bə'zi hərəkət və inləmələrində iştirak etdim, amma bu işləri ürəyimdə qəbul etməmişdim və içərimdə bir növ təzad hiss edirdim. Çünki mən inanmışdım ki, Allahdan başqasına təvəssül etmək olmaz; buna görə də bir dəfə yerə uzanıb çox ağladım. Çünki özümü iki zidd yolun ortasında görürdüm. Bunlardan biri insana başqa ruhi hallar yaşadan, onun qəlbinin dərinliklərini saleh və arif qullar vasitəsilə Allaha yönəlmə kimi gözəl hisslərlə dolduran sufiliyə aid axım, digəri isə bütün bunların şirk olduğunu və şirkin bağışlanmaz bir günah olduğunu mənə öyrədən Vəhəbilik axımı idi. Əgər doğrudan da Vəhəbiliyin irəli sürdüyü kimi peyğəmbər (s.ə.v.)-ə təvəssül etmək doğru deyildirsə vəlilərə, ariflərə təvəssül etməyin nə mə'nası qalardı?

Şeyxin məni öz şəhərimizdə vəkilliyinə mənsub etməsinə baxmayaraq qəlbim heç cür bu işlərə rizayət verməyirdi. Bə'zən sufiliyə təmayülüm artsaydı və Allahın saleh qullarına qarşı içimdə hörmət bəslədiyimi hiss etsəydim sə də, amma, sonra bu fikirlərimin qarşısını alır və bu ayəni özümə dəlil olaraq göstərirdim:

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

“Vahid Allahdan başqa bir tanrını çağırma. Ondan başqa heç bir Allah yoxdur. Hər şey məhv olandır, Onun zatından başqa. Hökm Onun hökmüdür və hamı Ona qaytarılacaqdır”. (Qəsas surəsi, 88-ci ayə)

Və

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Ey iman gətirənlər, Allahdan çəkinin və Onu vəsilə ilə axtarın və onun yolunda cihad edin. Bəlkə, səadətə yetişəsiniz”. (Maidə surəsi, 35-ci ayə)

ayəsi ilə cavab verənə dərhal vəhəbələrini öyrətdiyi cavabı verir və deyərdim ki, vəsilə “saleh əməl”dir. O günlərim iztirab və tərəddüdlə keçdi. Buna baxmayaraq bə’zən gələn müridlərlə birlikdə sufilərə məxsus toplu zikr məclislərini təşkil edir gecələr səhərə qədər qeyd etdiyim mərasimi davam etdirirdik. Elə ki, qonşularımız da bizim bu mərasimlərdə ah-ah deyərək çıxardığımız səsdən narahat olmağa başlamışdılar, amma mənə bir şey deməyib xanımları vasitəsilə vəziyyəti mənim yoldaşıma izah etməklə kifayətlənmişdilər. Mən də buna görə dostlarıma “mənim xarici ölkələrə üç aylıq səfərim olacaqdır” dedim və bu məclisləri özlərindən birisinin evində təşkil olunmasını istədim və sonra ailə və qohumlarla xudahafizləşərək Allaha təvəkkül edib yola düşdüm.

BİR UĞURLU MÜSAFİRƏT

Liviyanın paytaxtı Tripolidə iqamətim çox çəkmədi. Yalnız Misir konsulluğundan Misir ərazisinə girmək üçün viza almaq məqsədi ilə bir neçə gün orada qalmaq məcburiyyətində qaldım. Bu sırada oradakı dostlarım ilə görüşdüm və onlar mənə kömək elədilər.

Liviyaadan ölkələrinə qayıdan dörd misirli işçi ilə bir kirəliq avtomobildə üç gün üç gecə yoldaş idik. Müsafirətimiz sırasında onlar ilə söhbət edir və onlara Qur’an oxuyurdum. Bu da onların mənə əlaqə və məhəbbət göstərmələrinə səbəb oldu. Hərəsi məni öz evinə qonaq çağırırdı. Mən, onların arasından Əhməd adlı dindar və təqvalı birisinin də’vətini qəbul edib evinə getdim. O da mənə xidmət etməkdə heç bir şeyi əsirgəmədi.

Qahirədə 20 gün qaldım. Bu müddət ərzində Misirin şöhrətli müğənnilərindən olan Fəridul-Ətrəş ilə Nil çayının sahilində olan evində görüşdüm. Misirdən ölkəmizə gələn bu adamın əxlaqlı və ağırbaşlı olduğunu oxumuşdum və buna görə onu yaxından görmək istəyirdim. Amma Livana müsafirət üçün təyyarə meydanına getmək üzrə olduğuna görə görüşümüz ancaq iyirmi dəqiqə çəkdi. Habelə tanınmış Qur’an qarisi Əbdül Basit Məhəmməd Əbdüs-Səməd ilə də görüşdüm. Ona çox heyran idim. Üç gün onunla oldum və müxtəlif mövzular barədə onlar ilə danışdım.

Mənim biliklərimin geniş olması onları təəccübləndirirdi. İncəsənətdən danışıldığı zaman əzbərlədiyim şe'rlərdən oxuyurdum, söhbət zühd və təqvanı getdiyində Ticani və Mədəni təriqətindən olduğumu söyləyirdim. Qərb ölkələrindən danışıldığında yay istirahət günlərimdə getdiyim Paris, London, Belçika, İtaliya, Niderland və İspaniyaya etdiyim müsafirətlərimdən danışırıdım. Həcc barədə danışıldığı zaman həccə getmiş olduğumu, indi də Ömrəyə getmək üçün müsafirətə getdiyimi söyləyərək yeddi dəfə həccə getmiş olanların belə, görmədiyi Həra, Sövr mağaraları və Həzrəti İsmayılın qurbangahı kimi müqəddəs yerlər haqqında onlara danışırıdım. Elm və kəşflər barəsində söz getdiyində elmi termin və statistika ilə danışırıdım. Siyasətdən söz açıldığı zaman isə öz görüşlərimlə onları susmağa məcbur edirdim. Siyasi söhbətlərdə bə'zən belə deyirdim: "Allah Səlahəddin Əyyubinə rəhmət eləsin. O, hətta gülümsəməyi də özünə qadağan eləmişdi. Bə'zi yaxınları "peyğəmbər (s.ə.v.) həmişə gülümsəyərdi" deyərək onu qınadıqları zaman belə deyərdi: "Necə gülüm. Halbuki, Məscidul-Əqsa Allah düşmənlərinin işğalı altındadır. Yox, Allaha and olsun ki, oranı qurtarmayınca gülməyəcəyəm, yaxud bu yolda öləcəyəm"."

Əl-Əzhərin alimlərindən bə'zisi gəlib mənim təşkil etdiyim yığıncaqlarda iştirak edirdilər; əzbərlədiyim hədis və ayələrin çoxluğu onları heyrtləndirirdi və mənim hansı universiteti bitirdiyimi soruşurdular. Mən də iftixarla Əl-Əzhərdən öncə tə'sis olunmuş Zeytuniyyə universitetini bitirdiyimi söyləyir və əlavə edirdim ki, Əl-Əzhər universitetini tə'sis edən Fatimilər, Tunisin Əl-məhdiyyə şəhərindən hərəkətlərinə başlamışdılar.

Əl-Əzhər universitetində bir çox alimlərlə tanış oldum və mənə bir çox kitab hədiyyə verdilər.

Günlərin birində Əl-Əzhər universitetinin məs'ullarından birisinin bürosunda oturduğum zaman Misir İnkilab Şurasının bir üzvü içəri girdi və onu Qahirənin dövlət dəmir yollarına bağlı Misirin ən böyük şirkətlərindən birində xristianların da iştirak edəcəyi bir yığıncağa çağırırdı. Əl-Əzhərin məs'ulu tək getmək istəməyib mənimlə oraya getməyə dair israr elədi. Bu yığıncaqda mən Əl-Əzhər alimi ilə xristianların keşişi arasında xüsusi yerdə oturdum. İştirakçılar mənim çıxış etməyimi istədilər. Mən də öz ölkəmizdə ayrı-ayrı məscid və mədəniyyət mərkəzlərində müntəzəm olaraq çıxış

etdiyim üçün, orada da, çəkinmədən çıxış etdim.

Bu hadisələri danışmaqda məqsədim budur ki, bu hadisələr getdikcə o dövrlərdə özümü böyük hiss etməyimə və özümü alim sanmağıma səbəb olmuşdu. Nəyə görə alim olmayım? Halbuki Əl-Əzhərin alimləri bunu təsdiq etmişdilər. Hətta onlardan birisi mənə belə demişdi: “Sənin yerin Əl-Əzhərdir və burada qalmalısan.”

Məni daha çox qürurlandıran bir hadisə də peyğəmbər (s.ə.v.)-in özündən sonra qalan bə'zi mübarək əsərlərini ziyarət etməyim üçün icazə verdiyi idi.

Qahirədə Həzrəti-Hüseyn (ə) məscidinin xadimi, onun dediyinə görə Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in icazəsi olmadan açılmayan otağa məni apardı və bir məxsus sandığı açib peyğəmbər (s.ə.v.)-in köynəyi və bə'zi başqa mübarək əsərlərini mənə göstərdi. Mən də onları ziyarət elədim. Oradan çıxdığımda peyğəmbər (s.ə.v.) mənə belə lütf və inayət eləmiş deyə sevincimdən ağlayırdım. Üstəlik o xadim də mənim ziyarət etməyim üçün heç bir pul zad da istəmədi. Hətta mən zorla pul vermək istədiyimdə o, mənim çox ısrar etməyimin qarşısında çox az miqdarda bir şey aldı və məni Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) tərəfindən qəbul olunduğum üçün təbrik elədi.

Bəlkə elə bu hadisənin tə'siri altında bir neçə gecə Vəhhabilərin dedikləri “Peyğəmbər ölübdür, onun ölüsü başqa ölümlər kimidir” sözünün üstündə bir dərin düşüncəyə daldım və nəhayət bu pis və satqın fikirləri beynimdən çıxarmağa müvəffəq oldum və bu sözlərin əsassız və çürümüş olduğuna inandım. Allah yolunda şəhid olan bir şəxs, Qur'ani-Kərimdə izah edildiyi kimi ölü sayılmayacaqsə və diri olub Allahın yanında rizq alırsa, necə olar ki, bütün insanların əzəli və əbədi ağası Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) başqa ölümlər kimi sayılsın?

Bu düşüncəm keçmiş sufilərdən öyrəndiyim biliklər sayəsində daha da aydınlaşdı. Çünki sufilər öz vəli və şeyxlərinin aləmdəki işlərdə təsərrüf və tə'sir etmə səlahiyyətinə sahib olduqlarına və Allahın bu məqamı onlara verdiyinə inanırlar. Onlar, bu məqamların, Allahın əmrlərini yerinə yetirmək və haqqın yanında yüksək məqamlara çatmaq istəməklə əldə olduğuna inanırlar. Necə ki, Allah-Təala Hədisi qüdsidə buyurur:

عَبْدِي أَطْعَنِي تَكُنْ مِثْلِي تَقُلْ لِلشَّيْءِ كُنْ فَيَكُونْ

“Qulum, məndən itaət et; mənim kimi olarsan ki, hər şeyə “ol” dediyin zaman olsun.”

Misirdəki iqamətimin son günlərində ayrı-ayrı məscidləri ziyarət edib onlarda namaz qıldım. Malikilərin məscidindən başlayaraq Hənəfi, Şafei və Hənbəliyə məscidlərinə getdim. Həzrəti-Zeynəb (s) və Həzrəti-Hüseyn (ə) məscidlərini də ziyarət etdim. Son olaraq da, Ticanilərin zaviyəsinə getdim və orada bəzi hadisələrlə qarşılaşdım ki, söhbət uzanmasın deyə onların barəsində danışmayacağam.

GƏMİDƏ GÖRÜŞ

Misirdən Beyruta gedən gəmiyə əvvəlcədən tə'yin olunmuş vaxtda çatmaq üçün, Qahirədən İskəndəriyyə limanına gəlmişdim. Gəmidəki stulumda oturan kimi yorğunluq hiss etdiyim üçün bir az yuxuladım. Gəminin hərəkətindən iki-üç saat keçdikdən sonra oyandığım zaman yanımda oturan yoldaşım mənə tərəf dönüb “hökmən çox yorulubsunuz” dedi. “Bəli Qahirədən İskəndəriyyəyə gəlmək mənə çox yordu. Dünən gecə çox az yatmışam” dedim. Onun ləhcəsindən misirli olmadığını anladım. Həmişəki adətim kimi heç çəkinməyərək onunla tanış olmaq istədim. Özümü ona təqdim etdim və onun da iraqılı olduğunu öyrəndim. Adı Mün'im və Bağdad Universitetinin müəllimi idi. O, doktorluq dissertasiyasını Əl-Əzhər universitetinə vermək üçün Qahirəyə gəlmişdi.

Onunla İslam və Ərəb ölkələri və Misir haqqında, habelə ərəblərin sionistlər qarşısında uğradıqları məğlubiyyətdən danışib dərhləşirdik. Mən bu mövzu ilə əlaqədar olaraq dedim ki, ərəblərin məğlub olmalarının yeganə səbəbi, ərəb və müsəlmanların arasında olan təfriqələrdir ki, onları kiçik-kiçik ölkələrə, müxtəlif məzhəb və fırqələrə bölmüşdür. Buna görə də cəmiyyətlərinin çox olmasına baxmayaraq, düşmən qarşısında bir iş görə bilmirlər. Misir və misirlilər haqqında da çox söhbət etdik. İkimiz də müsəlmanların məğlubiyyətinin səbəbləri barədə eyni fikirdə idik. Mən sözlərimin bir bölməsində belə dedim: “Müstəmləkəçilərin bizi bu şəkildə bölmələri ilə ciddi olaraq müxalifəm. Bu bölünmələr bizi rahat əsir olmağa doğru aparır. Halbuki biz, hələ də Maliki və Hənəfi məzhəbləri arasında fərq qoyuruq.” Sonra başıma gələn bir təəssüfləndirici hadisədən ona danışdım. “Mən, Qahirədə Əbu

Hənifə məscidinə getdim. Orada olanlarla birlikdə ikinci namazını camaatla qıldım. Namazı qurtardıqdan sonra yanımda oturan adam əsəbi halda mənə tərəf dönüb, "Niyə namazda əllərini bağlamadın" dedi. Mən ədəblə cavab verdim: "Malikilər namazda əllərini bağlamazlar. Mən də Maliki məzhəbindənəm." Amma o adam "elə isə qalx malikilərin məscidinə get orada namazını qıl" dedi. Mən çox təəssüflənərək oradan çıxdım. Bu adamın mənimlə belə davranması məni çox heyrləndirdi."

Bu əhvalatı danışdığım zaman iraqı professor gülümsəyərək "mən də şüeyəm" dedi. Bu sözü eşidən kimi dəhşətə düşdüm və çəkinmədən "əgər sən şüə olduğunu bilsəydin sənənlə danışmazdım" dedim. "Nəyə görə?" deyə, soruşdu. "Çünki siz müsəlman deyirsiniz. Əli ibni-Əbu Talibə ibadət edirsiniz, sizlərin Allaha inanan yaxşı və alim olanlarınız belə Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in peyğəmbərliyini qəbul etməyib Cəbrailə yaraşmayan sözlər irəli sürüb deyirlər ki, "Cəbrail, Allahın əmanətinə xəyanət etdi, peyğəmbərliyi Həzrəti Əliyə gətirmək yerinə Həzrəti Məhəmmədə gətirdi"." deyə, cavab verib beləliklə sözlərimə davam edirdim. Yoldaşım isə arada bə'zən gülümsəyir, bə'zən də "La Haula və la qüvvətə illa billah" deyirdi. Sözlərim qurtarandan sonra yenə məndən soruşdu ki, "siz müəllimsinizmi, uşaqlara dərs verirsinizmi?" "Bəli" dedim. O, "əgər müəllimlər belə düşünürlərsə, mədəniyyətsiz avam xalqı qınamaq olmaz" dedi. "Nə demək istəyirsiniz?" dedim. O, "Üzr istəyirəm, siz bu yalan iddiaları haradan öyrəndiniz?"-dedi. Mən, "Xalqın içərisində olan qənaətlərdən və tarix kitablarından" deyə, cavab verdim. "Xalqı burax, sən, bu sözləri hansı kitablardan öyrəndin?"-dedi. Mən də Əhməd Əminin yazdığı Fəcrül-İslam, Zühəl-İslam, Zəhrül-İslam kimi kitabların adlarını sadalamağa başladım. O, "Əhməd Əmin nə vaxtdan şiələr haqqında qaynaq olubdur? Əgər sən ədalət ilə hökm vermək istəyirsənsə bu sözləri əsl qaynaqlarında tapmalısən"-dedi. Mən "bütün xalqın arasında məşhur olan şeylərin nəyini axtarım"-deyə, cavab verdim. Amma o, belə dedi: "Əhməd Əmin İraqa ziyarətə gəldiyi zaman mən Nəcəfdə onunla görüşən müəllimlərdən biri idim. Ona şiələrin haqqında yazdığı sözlər barəsində e'tiraz etdiyim vaxt o, üzr istədi və belə dedi: "Təəssüf ki, mən, sizin haqqınızda heç bir şey bilmirdim və indiyə qədər şiələrlə heç qarşılaşmamışdım və bu mənim şiələrlə birinci qarşılaşmağımdır". Buna görə ona belə dedik: "Bu üzrün, günahından daha pisdir. Çünki bizim barədə heç bir şey bilmədiyiniz halda nəyə görə

ağzına gələn hər pisliyi şiələrə nisbət verib yazıbsan?" " Yoldaşım sözlərinə belə davam etdi: "Qardaşım, Qur'anın ən qüvvətli və ən güclü qaynaq olmasına baxmayaraq əgər indi biz yəhudi və xristiyanların günah və səhvlərini Qur'ani-Kərimdən onlara göstərsək, onlar yenə bu sözləri qəbul etməzlər, amma əgər biz onların günah və səhvlərini güvəndikləri kitablardan çıxardıb göstərsək, bu "Şəhidə şəhidün min əhlihi" babından olar (yə'ni öz səhvlərinə özlərinin e'tiraf etməsi). Yoldaşımın bu sözləri mənim susuz qəlbimə su kimi tökülürdü. Bu qısa mübahisə nəticəsində bir dəlili olmayan mübahisəçi mövqeyinə düşdüyümü gördüm. Çünki bir sağlam məntiq və güclü dəlillərlə qarşı-qarşıya gəldiyimi hiss edirdim. Öz-özümə "bir az təvazökarlıqla bunu dinləsəm nə olar"-dedim. Sonra ona "deməli sən, Həzrəti Məhəmmədə inananlardansan"-dedim. O, "Bəli, İraqın bütün şiələri də mənim kimidirlər. Sən də şiə qardaşların haqqında müxtəlif şübhələrə düşməməyin üçün bunu yaxından araşdırıb görə bilərsən. Çünki, Allah-Təala Qur'ani-Kərimdə də belə buyurub ki: "Bə'zi şübhələr günahdır"."-dedi. Sonra bunu da əlavə etdi: "Əgər doğrudan həqiqəti öyrənmək istəyirsən və gerçəkliyi olduğu kimi gözlərinlə görüb qəlbinlə inanmaq istəyirsənsə, mən səni İraqa də'vət edirəm. Orada şiələrin alim və avam təbəqəsi ilə görüşər və bir doğru qənaətə sahib olarsan." Mən, belə dedim: "Mənim də arzum bir gün İraqa gəlib Abbasilərin, xüsusilə də Harun ər-Rəşid dövründən qalan məşhur islami əsərləri yaxından görməkdir. Amma maddi imkanlarım məhduddur və ancaq Ömrə səfərimin məsrəflərini ödəyəcək miqdarda pulum vardır, üstəlik bu pasportumla İraqa girə bilmərəm; viza almalıyam." Amma O, dedi ki, "səni İraqa də'vət etməyim, sənin Beyrutdan Bağdada və Bağdaddan Beyruta olan bütün məsrəflərini ödəyəcəyəm deməkdir və orada da mənim qonağımsan və bizim evdə qalacaqsan. Amma pasportla əlaqədar məsələni də Allah kömək edər. Əgər Allah, İraqa gəlməyini istərsə pasportsuz da gəlməyin mümkün olar. Biz, Beyruta yetişəndən sonra İraqa gələ bilməyin üçün viza almağa çalışırıq."

Bu təklif məni çox sevindirdi, yoldaşıma "inşallah sabah bir qəti şey deyərəm" dedim və ondan ayrıldım. Canıma hava dəysin deyə yuxarı göyertəyə çıxdım, fikrim yeni məsələlərlə məşğul idi; bir yandan da dənizlə birləşən üfüqə dalmışdım. Allaha kainatı bu qədər gözəl yaratdığı üçün həmd və səna edir və məni buraya qədər

gətirdiyinə görə şükr edirdim və Allahdan məni pis insanlardan və yamanlıqlardan uzaqlaşdırmasını və səhv və sapqınlıqlardan qorumasını diləyirdim. Get-gedə fikir dənizinə dalır və uşaqlığımdan o ana qədər yaşadığım gözəl günlərin hamısını bir kino lenti kimi gözümlün önündən keçirirdim; keçmişimi düşünmək, gələcəyimin daha yaxşı olacağına dair ümidimi daha da artırırdı. Elə hiss edirdim ki, Allah və peyğəmbərinin məxsus lütf və inayəti məni əhatə etmişdir. Axırda, peyğəmbər (s.ə.v.)-in köynəyini öpdüyüm, gözlərimdə canlanan və bə'zi sahilləri uzaqlardan görünən Misir ilə vidalaşdım.

Bir daha bu şiənin sözlərini yadıma saldım. Doğrudan da bu təklif, uşaqlığımdan arzum olanı həyata keçirəcəyi üçün məni çox sevindirmişdi. Mən, İraqa gedərək İslam mədəniyyətinin inkişaf etdiyi dövrdə, qərb alimlərinin belə, dərs aldığı Darül-Hikmət kimi elm mərkəzlərinin banisi Mə'munun və atası Harun ər-Rəşidin diyarının tarixi əsərlərini yaxından görmək istəyirdim. Həm də İraq, Qutbi-Rəbbani, Şeyxi-Səmədani, şöhrəti dünyanı almış, təriqəti ucqar kəndlərə belə çatmış, qeyrəti bütün qeyrətləri aşmış mövlam Əbdülqadir Geylani kimi şəxsiyyətlərin məzarının olduğu bir yerdir.

Bu arzularımın həyata keçməsinə də Allahın başqa inayəti olaraq görürdüm. Beləliklə, xəyal və təsəvvür dənizində üzməyə dalmışdım. Axşam yeməyi üçün gəminin verdiyi siqnal məni dalğınlıqdan çıxartdı. Mən də restorana doğru getdim, amma hamı bir-birlərini itələyərək qabağa keçmək istəyirdilər və beləliklə qələbəlik olmuşdu, hay-küy qopmuşdu. Birdən həmin şiə adam mənim köynəyimdən yavaşca çəkərək belə dedi: "Gəl qardaşım, özünü narahat etmə, biz bu qələbəliyə girməyək, sonradan yeməyimizi rahat yeyərik; səni çoxdandır axtarıram." Sonra da "Namazını qıldınmı?" deyə soruşdu. "Hələ qılmamışam" dedim. "Elə isə gəl namazımızı qılaq, o vaxtadək də bu qələbəlik azalar və biz yeməyimizi rahat yeyərik" dedi.

Təklifini bəyəndim. Dəstəmaz almaq üçün qələbəlikdən uzaqlaşdıq. Bu adamın necə namaz qılacağı ilə maraqlanırdım. Buna görə onu imam olaraq qabağa keçirdim və düşündüm ki, namazımı sonra təzədən qılam. Amma o, axşam namazının qiraət və zikrlərinə başladığı zaman mənim görüşüm tamamilə dəyişdi, elə ki, özümü peyğəmbər (s.ə.v.)-in dəyərli səhabələrinin birinin arxasında namaz qılan kimi hiss

edirdim. Namaz qurtarandan sonra bir çox dua oxudu. Mən, o vaxta qədər bu duaları öz ölkəmdə və gəzdiyim başqa ölkələrdə eşitməmişdim. O, oxuduğu duaların arasında peyğəmbər (s.ə.v.) və Əhli-beytinə sələvat göndərdikcə mənim ürəyim rahatlaşırdı. Namazda ağlaması gözlərindən bəlli olurdu. Mənim bəsirət gözümlün açılması üçün də dua etdiyini eşitdim. Namazdan sonra birlikdə restorana getdik, restoranda mən oturmada oturmadı. Sonra yemək gətirdilər. O, mənim qabağımdakı qabın ətinin az olduğu üçün, mənim qəbul etməməyimə baxmayaraq, öz qabağındakı qabla dəyişdi. Mənə, sanki onun qonağıyam, daim israr və iltifat edirdi, çox yumşaq və səmimi danışdı, söhbətlərinin arasında yemək yemə, su içmə və süfrə ədəbi haqqında, mənim eşitmədiyim bir neçə rəvayət də söylədi.

Onun əxlaqı, çox xoşuma gəlmişdi. Xüftən namazını da ona tabe olaraq qıldım. Namazı dua ilə o qədər uzatdı ki, mən də ağladım. Allahdan istədim ki, mənim zənnimi bu şəxsin haqqında dəyişdirsən ki, bə'zi şübhələr günahdır. Amma nələrlə qarşılaşacağımı kim bilirdi?

İraq və "min bir gecəsini" düşünərək yuxuladım. Məni sübh namazına çağırması ilə oyandım və birlikdə sübh namazını qıldıq, daha sonra Allahın müsəlmanlara verdiyi ne'mətlər barəsində danışdıq. Mən, təzədən yatdım. Oyandığım zaman onu yatağında əlindəki təsbeh ilə Allaha zikr oxumasını gördüm. Beləliklə ona qəti güvəndim və Allahdan məni bağışlamasını dilədim.

Restoranda bir şeylər yeyirdik ki, mikrofon Livan sahilinə yaxınlaşdığımızı və iki saata qədər Beyrut limanına yetişəcəyimizi e'lan etdi.

Yoldaşım "yaxşı düşünüb nəticəyə çatdınmı?" deyə, soruşdu. "Əgər Allah istəsə və İraqa getmək üçün viza ala bilsəm heç bir maneə yoxdur" deyə, cavab verdim və bu də'vətinə görə ona çox təşəkkür etdim. Beyrutda gəmidən endik və o gecəni orada keçirdik. Sonra oradan Dəməşqə getdik. Dəməşqə yetişən kimi İraq konsulluğuna getdik və ummadığım sür'ətlə İraqa getmək üçün viza aldım. Oradan çıxanda yoldaşım viza ala bildiyim üçün məni təbrik edib Allaha şükr elədi.

İRAQA İLK SƏFƏRİM

Nəcəf Beynəlxalq Nəqliyyat Şirkətinə aid bir avtobusla Dəməşqdən Bağdada doğru hərəkət etdik. Bağdada çatdığımızda hava 40 dərəcə isti idi.

Dərhal yoldaşımın “İqal” məhəlləsi dediyi bir gözəl yerdə olan evinə getdik. Yaxşı kondisioneri olan evinin bir otağında bir az dincəldim. O, mənə “dışdaşə” dedikləri bir uzun köynək verdi. Sonra göyərtili və yemək gətirdi. Ailə üzvləri bir-bir gəlib hörmətlə mənə salam verdilər. Atas, sanki mənə öncədən tanıyılmış kimi mənə qucaqlayıb çox isti şəkildə görüşdü. Amma anası başında qara çarşabla qapı qabağında durub oradan mənə salam verdi və “xoş gəlibsiniz” dedi. Dostum, anasının mənə əl vermədiyini üçün üzr istəyib dedi: “Qadının özge kişiyə əl verməsi haramdır, buna görə anam sizə əl vermədi”. Mən daha da heyrləndim və öz-özümə dedim ki, biz bunları dindən çıxmaqda günahlandırırıq. Halbuki bunlar dinin əhkamına bizdən daha çox bağlıdırlar.

Mən onunla birlikdə olduğum bir neçə gün ərzində onu çox comərd, şəxsiyyətli, əsalətli və cəsəretli görmüşdüm. Onda müşahidə etdiyim təvazökarlıq və təqvanın tayını görməmişdim və mən elə bil öz evimizdəyəm kimi qəriblik hiss etmirdim.

Axşamçağı yataqları damın üstünə sərmışdilər. Yatmaq üçün yuxarı çıxdıq, amma mən o gecə uzun bir zamana qədər yata bilmədim. Öz-özümə “bunlar xəyaldırmı yoxsa həqiqətdir, mən doğrudan Bağdadda Əbdülqadir Geylani Həzrətlərinin yanındaammı?” deyirdim.

Əbdülqadir Geylani haqqında danışdığım zaman dostum gülümsəyərək “Tunisililər Əbdülqadir Geylani haqqında nə deyirlər?” dedi. Mən də ona tunisililərin Əbdülqadir Geylani barədə dediklərini, bə’zi kərəmətləri, Tunisdə onun adına binaların və onun vəlilərin qütbü olduğu, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in peyğəmbərlərin ağası olduğu kimi, Əbdülqadirin də vəlilərin ağası olduğu və onun “xalq yeddi dəfə Allahın evinin ətrafında təvaf edər, halbuki mən Allahın eviyəm, öz çadırımın ətrafında təvaf edərəm” sözü barədə danışdım.

Mən hətta çalışırdım ki, dostumu Əbdülqadir Geylaninin bə’zi mürid və dostlarının yanına aşkarda gəlib onların xəstələrini sağaltdığı və onların çətinliklərini

aradan qaldırdığı barədə qane edim. Amma görəsən o anda bütün bunları şirk bilən Vəhabilik inancını unutmuşdummu, yoxsa özümü bilməməzliyə vururdum? Özüm də bilmirəm.

Bunları danışarkən umduğum marağı dostumda görməyimcə bu dediklərimin səhv ola biləcəyi barədə də onu qane etməyə çalışdım. Buna görə dostumdan bu barədə necə düşündüyünü soruşdum. O, gülümsəyərək belə dedi: “Müsafirət yorğunluğunun çıxması üçün siz bu gecəni istirahət edin. Sabah, inşallah Şeyx Əbdülqadirin ziyarətinə gedərik.”

Onun bu sözlərindən çox sevindim, qəlbim sanki sevincimdən uçmaq istəyirdi, tez sübh olmasını arzulayırdım. Amma yorğun olduğumdan çox keçməmişdi ki, dərin yuxuya getdim.

ƏBDÜLQADİR GEYLANİ VƏ MUSAI-KAZİM(Ə)

Səhər çağı çay-çörək yedikdən sonra Şeyxin hələminə getdik. İllər boyu ziyarətini arzuladığım yeri görüncə qaça-qaça içəri girdim. Sanki özümü şeyxin qucağına atacaqdım. Buranı görmək eşqi çoxdan bəri qəlbimdə yerləşmişdi. Mən, hər yerə gedirdim dostum da dalımca gəlirdi. Mən, beytullahın (Kə'bənin) ziyarətçiləri kimi hay-küy salan ziyarətçilərə qarışdım. Bə'zilər halva paylayırdılar. Camaat da halva ala bilmək üçün bir-birlərini itələyirdilər. Mən də bir az halva alıb bir azını təbərrük üçün yedim, bir azını da saxladım. Sonra da bacardığım qədər orada namaz qılıb dua elədim. Orada içdiyim suyu Zəm-zəm suyu kimi sanırdım. Sonra da üstündə Şeyxin yaşıl günbəzinin şəkili olan təbrik kartları alıb Tunisdəki dostlarıma göndərmək üçün üstlərini yazmağa başladım və dostumdan bu işi sona çatdırmağım üçün bir az məni gözləməsini xahiş etdim. Beləliklə mən, dost və qohumlarıma niyyətimin düzlüyü və ucalığı nəticəsində onların ziyarət edə bilmədikləri yerə çatdığımı göstərmək istəyirdim.

Naharı paytaxtın orta məhəllələrindən birində bir restoranda yedikdən sonra dostum məni bir xüsusi taksi ilə Kazemeynə apardı. Mən bu adı ilk dəfə dostumun sürücü ilə danışmasından eşitdim. Maşından enən kimi özümü bir böyük qələbəliyin

içərisində gördüm. Qadın və uşaqların olduğu bu qələbəlik bizim getdiyimiz tərəfə doğru gedirdi. Bə'zilər özləri ilə əşya da aparırdılar. Haraya getdiyimi yaxşı bilmədiyim halda bunları görən kimi həcc mövsümünü xatırladım.

Az sonra parıltısı gözləri qamaşdıran bir qızıl günbəz, minarələri ilə birlikdə görünməyə başladı. Mən buranın şielərə aid bir məscid olduğunu anladım. Çünki öncədən şielərin haram olmasına baxmayaraq məscidlərini qızıl və gümüş ilə bəzədiklərini eşitmişdim.

Məscidin içərisinə girmək istəmirdim, amma dostumun xatiri üçün onu tə'qib edərək içəri girmək məcburiyyətində qaldım. Hələ birinci qapıdan içəri girdiyimiz vaxt bə'zi qocaların əllərini qapılara sürtdüklərini və öpdüklərini gördüm. Qapının yanında olan bir böyük tablonun üstündə "Örtüksüz qadınların içəri girməsi qadağandır" cümləsinin yazılması diqqətimi çəkdi. Tablodə İmam Əlidən belə bir rəvayət də qeyd edilmişdi: "Bir gün gələr ki, qadınlar çılpaq olaraq evlərindən çıxarlar"...

Yetiştirdiyimiz vaxt dostum giriş icazəsi deyə bilinən bir duanı oxumaqla məşğul oldu. Mən də hər iki üzü qızıl və gözəl naxışlarla dolu və hər yerinə Qur'an ayələri yazılmış olan qapıya baxmağa başladım.

Dostum içəri girdi. Mən də onun ardınca içəri girdim, amma şielərin kafir olduqlarına dair bə'zi kitablarda oxuduğum yazılar gözümün önündə canlanırdı.

Türbənin içərisində gördüyüm bəzək və naxışlar, xəyalımda belə sığışmayan dərəcədə idi. Özümü indiyə qədər adət etmədiyim aləmdə görməyim məni heyratə gətirmişdi. Məzarın ətrafında dönən, onu öpüb ağlayanlara nifrət hissi ilə baxırdım. Bə'zilərini də qəbirin ətrafında namaz qıldıklarını görən kimi Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in bu hədisi yadıma düşdü:

لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا مَقَابِرَ أَوْلِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ

"Allah, yəhudi və xristianlara lənət eləsin ki, vəli və böyükələrinin qəbirlərini məscid elədilər."

Dostum içəri girdiyindən bəri gözlərindən yaş tökülürdü. Mən, onu bu halında öz başına buraxdım, qəbrin dövrünə asılan, üstünə ziyarət duası yazılmış bir tablonu

oxumaq üçün ona yaxınlaşdım. Bu ziyarət duasında tanımadığım bir çox ad yazılmışdı. Buna görə bir şey başa düşə bilmədim, fatihə oxudum və belə dedim: Allahım, əgər bu adam müsəlmandırsa ona rəhmət elə çünki sən, öz qulunu yaxşı tanıyırsan.

Dostum mənə yaxınlaşıb qulağıma yavaşca dedi ki, əgər bir arzun varsa burada Allahdan istə. Biz bu qəbirin sahibinə “Babul - Həvaic” (diləklər qapısı) deyərik.

Onun sözlərinə əhəmiyyət vermədim (Allah məni bağışlasın). Başlarında qara yaxud ağ sarıq və alınlarında səcdə izi olan yaşlı adamların burada olması mənim diqqətimi cəlb edirdi. Uzun saqqal, xoş iy və ciddi baxışları bunların heybətini daha da artırırdı. Bunlar və ümumiyyətlə içəri girənlərin hamısı ağlayırdı. Birdən-birə özümə gəlib özüm özümdən soruşdum ki, görəsən bu göz yaşlarının hamısı yalandandırmı? Bu yaşlı adamların hamısının davranışı səhvdir mi? Heyrətlənmiş bir halda oradan çıxdım, amma dostum hörmətsizlik olmasın deyə, dal-dalı çıxırdı.

Ondan bu türbənin sahibinin kim olduğunu soruşdum. “İmam Musai-Kazim” olduğunu söylədi. “İmam Musai-Kazim kimdir?” deyə, soruşdum. “Sübhənəllah, siz sünni qardaşlar niyə çəyirdəyin özünü buraxıb qabığından yapışıbsınız?”-dedi. Mən, onun bu sözündən narahat oldum və hirsli halda “biz necə çəyirdəyi buraxıb qabıqdan yapışmışıq?”-dedim. O, məni bir az sakitləşdirdikdən sonra belə dedi: “Qardaşım, sən İraqa gəldiyin gündən həmişə Əbdülqadir Geylanidən danışırısan. Əbdülqadir Geylani kimdir ki, səni belə özünə cəzb eləmişdir?” Dərhal qürurla dedim ki, o, peyğəmbər (s.ə.v.)-in övladlarındandır. Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-dən sonra peyğəmbər gəlsəydi mütləq Geylani peyğəmbər olardı.

“İslam tarixi haqqında mə'lumatınız varmı?”-deyə, soruşdu. “Bəli”-dedim. Halbuki İslam tarixi haqqında çox şey bilmirdim. Müəllimlərimiz bizi araşdırmaqdan çəkindirər və deyərdilər ki, bu qaranlıq tarixin qaranlıq səhifələrini oxumaqda bir fayda yoxdur. Misal üçün günlərin birində bəlağət dərində təsadüfən Həzrəti Əlinin Nəhc əl-bəlağəsinin Şiqşiqiyyə xütbəsini oxuyurduq. Bu xütbə, mən və dostlarımı heyrətə salmışdı. Mən cəsarət edib müəllimə belə bir sual verdim: “Bu xütbə Həzrəti Əliyə aiddirmi?” Müəllimimiz, “Bəli, şübhəsiz Həzrəti Əlinindir. Həzrəti Əlidən başqa kim belə bəlağətli danışa bilər? Əgər bu sözlər Əlidən başqasının olsaydı, Misirin böyük

müftisi şeyx Məhəmməd Əbdüh kimi şəxsiyyətlər bu xütbələrə bu qədər əhəmiyyət verib onlara şərh yazmazdılar”-dedi. Mən isə belə dedim: “Amma burada Həzrəti Əli, Əbubəkr və Öməri xilafət məsələsində onun haqqını qəsb etməkdə günahlandırır.”

Müəllimim əsəbiləşərək mənə çığırdı və “əgər bir də belə suallar versən sinifdən qovularsan”-deyərək məni təhdid etdi və sözlərinə bunu da əlavə etdi ki, “biz bəlağət dərsi oxuyuruq, tarix dərsi yox. Səhifələri, müsəlmanlar arasında baş verən qanlı müharibələr və fitnələrlə dolu olan tarixi araşdırmağın bizə nə faydası var. Allah, bizim qılınclarımızı müsəlman qanına batırmadığı kimi, biz də onlara dil uzatmayaq.”

Mən, bu sözlərlə qane olmadım və əlindən narahat qaldım və öz-özümə “verdiyi dərsin mə’nasını belə izah edə bilmir”-dedim. Dəfələrlə İslam tarixini oxumaq istədim, amma əlimdə gərəkli qaynaq və kitablarım olmadığına görə bu işi görməyə müvəffəq olmadım. Müəllimlərimiz arasında da bu işə əhəmiyyət verən birini görmədim. Sanki bunlar, tarixin səhifələrini açıb orada yazılanlar haqqında düşünməməyə dair hamısı birlikdə qərar vermişdilər.

Dostum tarix haqqında mə’lumatımdan soruşduğu vaxt məsələni ört-basdır etmək üçün də olsa “bəli” demişdim. Halbuki ürəyimdə deyirdim ki, “tarixin içi fitnə, kin və təzadlarla dolu olduğunu və oxumasının bir faydası olmadığını bilirəm.”

“Əbdülqadir Geylaninin nə vaxt dünyaya gəldiyini bilirsənmi?” deyə, soruşdu. “Düşünürəm ki, altı yaxud yeddinci əsrdə dünyaya gəlir”-dedim. “Onunla Həzrəti peyğəmbərin arasında nə qədər fasilə vardır?”-dedi. Mən, “ən azı altı əsr”-dedim. O, “əgər hər əsrdə iki nəsil gəlsə, Əbdülqadir Geylani peyğəmbərin on ikinci nəvəsi olar”-dedi. Mən də “bəli, elədir”-dedim. Dostum isə “amma İmam Musai Kazim ancaq dörd ata ilə peyğəmbərə çatır. İmam Musai-Kazim, Cəfər Sadiqin, o da Məhəmməd Baqirin, o da Zeynəlabidinin, o da Həzrəti Hüseynin, o da Həzrəti Fatimənin və o da peyğəmbərin övladıdır. Digər tərəfdən isə İmam Musai-Kazim hicrətin ikinci əsrində dünyaya gəlir; o halda sən, bunların hansının peyğəmbərə daha yaxın olduğunu hesab edirsən?”-dedi. Heç gözləmədən “Mə’lumdur ki, bu daha yaxındır. Amma niyə biz indiyə qədər onu tanımayıb adını belə eşitməmişik?”-dedim. O, “elə əsl dərd də budur. Buna görə sizdən üzr istəyərək bayaq dediyim sözü təkrar edirəm. Siz çəyirdəyin özünü buraxıb qabığından yapışıbsınız”-dedi.

Beləliklə, bə'zən durub, bə'zən yeri-yerə söhbət edirdik. Bir elmi mərkəzə yetişdik. Orada tələbələr və müəllimlər elmi məsələlər barədə bir-birləri ilə mübahisə edirdilər. Bir az orada durduq. Dostum onlardan birini qərarı varmı kimi gözü ilə axtarırdı. Onlardan biri qalxıb bizim yanımıza gəldi və salam verdi. Dostum, ondan bir şəxsi soruşdu və mən onun verdiyi cavabdan soruşulan şəxsin professor olduğunu və bir az sonra gələcəyini anladım. Bu sırada dostum mənə dedi: "Səni buraya gətirməkdən hədəfim səni Bağdad Universitetinin professorlarından olan bir tarix mütəxəssisi ilə tanış etməkdir. O, doktorluq dissertasiyasını Əbdülqadir Geylani haqqında yazmışdır. Allah qoysa, onunla görüşmək sən üçün faydalı olar. Çünki mən, tarix mütəxəssisi deyiləm."

Biz, bir soyuq şərbət içənə kimi gözlədiyimiz adam da gəldi. Salamladıqdan sonra dostum mənə ona təqdim etdi və ondan Əbdülqadir Geylaninin həyatı barədə mənə qısa şəkildə danışmasını xahiş etdi və özü bir başqa işinə yetişə bilməsi üçün icazə alıb bizdən ayrıldı. Tarix müəllimi ikimizə də şərbət gətirdikdən sonra məndən adımı, ölkəmi, işimi və Tunisdə Əbdülqadir Geylanini necə tanıdıqlarını soruşdu. Mən də hər şeyi dedim və əlavə etdim ki, bizim xalqımız həтта belə, inanır ki, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) me'racə getdiyi zaman Əbdülqadir Geylaninin çiyində getmişdir və Cəbrailin yanmaqdan qorxub, artıq yüksəklərə çıxma bilmədiyi vaxt peyğəmbər (s.ə.v.) Əbdülqadirə qayıdıb demişdir ki, "mənim ayaqlarım sən çiyində, sən ayaqların isə qiyamət gününə qədər bütün vəlilərin çiyindədir."

Tarix müəllimi mənim bu sözümlə eşidən kimi çox güldü, amma nəyə güldüyünü bilmədim. Görəsən mənim danışdığım sözlərə güldü, yoxsa qarşısında oturan tunisli müəllimə?

Müəllim Allahın vəliləri və ləyaqətləri haqqında bir az danışdıqdan sonra belə dedi: "Yeddi il çəkən tədqiqatımın sırasında Pakistana, Türkiyəyə, Misirə, İngiltərəyə və Əbdülqadir Geylaniyə aid yazılı əsərlər olan hər yerə getdim və həmin əsərlərin hamısını araşdırıb fotosurətlərini aldım. Amma bunların heç birində Əbdülqadir Geylaninin peyğəmbərin nəslindən olduğunu sübuta yetirən bir dəlil görmədim. Fəqət onun nəvələrindən birinə aid olan bir şe'rdə belə qit'ə var idi: "Mənim cəddim peyğəmbərdir." Bu da çox ehtimala görə peyğəmbərdən nəql olunan: (اَنَا جَدُّ كُلِّ نَبِيِّ)

“mən hər təqvalının cəddiyəm” hədisinə işarədir.” Sonra sözlərinə belə davam etdi: “Düzgün tarix kitabları Əbdülqadir Geylaninin fars köklü olduğunu və İranın Geylan adlı mahalında dünyaya gəldiyini və buna görə Geylani ləqəbini aldığını və daha sonra Bağdada gəlib orada təhsil aldığını izah edir və Əbdülqadir Geylaninin cəmiyyətdə bir əxlaqi çöküşün baş verdiyi bir dövrdə dərs halqaları təşkil edərək vəzifəsini yerinə yetirməyə çalışdığını, onun təqvalı və zahid bir şəxs olduğu üçün xalq tərəfindən bəyənildiyini bildirirlər. O, öləndən sonra, başqa sufilərin müridlərinin elədiyi kimi, müridləri Qadiriyyə təriqətini onun adına qurmuşlar.” Sözlərini bu cümlə ilə qurtardı: “Doğrudan da bu baxımdan ərəblərin vəziyyəti çox narahatlandıran və təssüfləndiricidir.”

O vaxt, Vəhhabiliklə əlaqədar fikirlər zehnimdə canlandı və belə dedim: “Onda siz də vəhhabisiniz. Çünki onlar da sizin kimi, vəlilərin olduğuna inanmayırlar.” O, “Yox, mən əsla vəhhabi deyiləm. Müsəlmanların bir başqa təəssüfləndirici cəhətləri də həmişə ifrat və ya təfritə düşməkləridir, ya bütün xurafatlara və boş inanclara – ağıl və şəriətə uyğun bir dəlil olmadan – inanır və onları təsdiq edirlər yaxud da heç bir şeyə inanmayıb bə’zi əsassız inanclar yolunda Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in bir çox hədis və mö’cizələrini belə, danırırlar. Beləliklə bir-birləri ilə ortaq cəhəti olmayan, biri şərqə digəri qərbə yönəlmiş iki zidd qütb halına gəlirlər. Misal üçün Əbdülqadir Geylani bir anda həm Bağdadda həm Tunisdə ola bilər, bir anda həm Tunisdəki xəstəni sağaldıb həm də Dəclə çayında boğulan birisini qurtara bilər. Demək aşırı gedirlər. Sufilərin bu inancları qarşısında vəhhabilər hətta Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-ə təvəssül edəni də müşrik bilirlər. Bu isə təfritdir. Yox, qardaşım, biz Qur’ani-Kərimin buyurduğu kimi olmalıyıq. Allah-Təala buyurur ki:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...

“Bəli, beləcə biz sizi ümmətlərin ən yaxşısı elədik ki, insanlara şahid olasınız, peyğəmbər də sizə şahid ola...” (Bəqərə surəsi, 143-cü ayə)

Sözləri xoşuma gəldi, təşəkkür edib məmnun olduğumu bildirdim. O da çantasını açıb Əbdülqadir Geylani haqqında yazdığı kitabını çıxarıb mənə hədiyyə

verdi və məni evinə də'vət etdi. Amma mən, də'vətini qəbul edə bilməyəcəyimi bildirib təşəkkür etdim. Sonra da söhbətimizi Tunis və Şimali Afrika barəsində davam etdirdik. Bu sırada dostum da gəldi, ondan ayrılıb birlikdə evə qayıtdıq.

O günün hamısını söhbət, mübahisə və ziyarətlə keçirdiyim üçün çox yorğun idim. Dərhal yuxuya getdim. Səhəri tez qalxıb namaz qıldıqdan sonra Əbdülqadir Geylani haqqında tarix müəlliminin verdiyi kitabı oxumağa başladım. Dostum oyanana qədər yarısını oxudum. Hətta çay-çörək yeməyə çağıranda da kitabı qurtarmamış yerimdən qalxa bilməyəcəyimi söylədim və kitabı oxumağa davam elədim. Doğrudan da diqqətə layiq və maraqlı bir əsər idi. Bu əsərin məndə yaratdığı şübhə və tərəddüdlərin yerini hələ İraqdan ayrılmadan yəqin və qəti nəticə almışdı.

TƏRƏDDÜD VƏ ŞÜBHƏ

Dostumun evində qaldığım üç gün ərzində istirahət etməklə yanaşı bunlardan eşitdiyim şeylər haqqında ətraflı şəkildə düşündüm. Bunlar haqqında düzgün biliyə sahib olmadığım üçün sanki bunları ay kürəsində kəşf etmişdim. Kimsə bunların haqqında pisləməkdən başqa bir şey deməmişdi. Niyə tanımadan bunlardan xoşum gəlmirdi və bunlara qarşı kin bəsləyirdim? Bəlkə də səbəb, bəzələrində eşitdiyim sözlər imiş. Misal üçün, bunlar Əliyə ibadət edirlər, imamlarını ilahi məqamına yüksəldirlər, bunlar "hülula" inanırlar, yaxud bunlar daşa tapınırlar. Atamın da Həccdən qayıtdığı zaman danışdığı kimi peyğəmbərin qəbrinə nəcis və kəsafət atırlar, buna görə də səudilər bunları e'dama məhkum edirmişlər kimi bir sürü iftira. Hər kəs, istədiyi pisliliyi şüblərə nisbət verə bilirdi. Bunları eşidən bir müsəlman necə şüblərə kin bağlamasın, onlardan nifrət etməsin, onlar ilə düşmən olmasın, hətta onlarla müharibə etməsin?

Amma mən, necə bu iftira və yalanlara inana bilərdim? Çünki mən, görülcəkləri gözümlə gördüm, eşidiləcəkləri qulağımla eşitdim və bir həftədən çox bunların arasında olmağıma rəğmən ağıl və məntiqə dayanan sözlərdən başqa bunlardan bir şey duymadım və bir pislik görmədim, hətta bunların elədikləri ibadət, qıldıqları namaz və oxuduqları dualara və müəllimlərinə göstərdikləri hörmətə vuruldum və özümün də bunlar kimi olmağımı arzuladım. Öz-özümə "görəsən bunlar, doğrudan peyğəmbərdən

nifrət edirlər”-deyə, soruşdum. Buna görə də dəfələrlə bunları sınamaq üçün peyğəmbər (s.ə.v.)-in adını deyirdim. Ancaq bunlar bütün vücutları ilə peyğəmbər (s.ə.v.)-ə sələvat göndərüb “Allahümmə səlli əla Mühəmmədin və ali Mühəmməd” deyirdilər. Yenə də öz-özümə “bəlkə də iki-üzlülük edirlər”-deyə düşündüm. Amma müxtəlif kitablarını açıb oxuduğum zaman bunların peyğəmbər (s.ə.v.)-in müqəddəsliyi və hörməti barədə daha qəti inanca sahib olduqlarını görüncə bu düşüncədən qurtuldum. Bunların kitablarında gördüyümün mislini öz kitablarımızda görməmişdim. Bunlar Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in, müstəsnaşız bütün davranışlarda mə’sum olduğuna inanırlar. Halbuki biz sünnilər peyğəmbər (s.ə.v.)-in yalnız Qur’anı çatdırmaq xüsusunda mə’sum bilirik, amma digər davranışlarda səhv eləməsi mümkün olan bir insan olduğuna inanırıq və bu iddiamıza bə’zi misallar çəkərək bə’zi səhabələrin, peyğəmbər (s.ə.v.)-in səhvlərini düzəltmələrini irəli sürürük. Halbuki şiələr, peyğəmbərin səhv etməsinə, başqalarının onun səhvini düzəltməsinə əsla inanmazlar. Onda necə olar ki, şiələr haqqında peyğəmbəri sevmədiklərinə dair deyilən bə’zi sözlərə inana bilim?

Günlərin birində yoldaşıma and içdirərək suallarına sərih və dəqiq cavab verməsini istədim. Sonra aramızda belə bir söhbət keçdi:

- Mənə elə gəlir ki, sizlər Həzrəti Əlini peyğəmbər məqamına yüksəldirsiniz. Çünki Əlinin adı gəlincə həmişə əleyhissəlam deyirsiniz.

- Bəli, bizlər Əmirəl-mö’mininin və övladlarının adı çəkilən zaman əleyhissəlam deyirik. Bu isə əsla onların peyğəmbər olduğu anlamında deyildir. Onlar ancaq peyğəmbərin pak soyudurlar. Allah-Təala Qur’ani-Kərimdə onlara salam və sələvat göndərməyi əmr etmişdir. Buna görə onlara əleyhissəlatü vəssəlam deməyin də heç bir eybi yoxdur.

- Yox, qardaşım, bizlər Həzrəti peyğəmbər və o biri peyğəmbərlərdən başqa kimsəyə sələvat və salam göndərməyi qəbul etmirik. Əli və övladlarının bununla heç bir əlaqəsi yoxdur.

- Həqiqəti başa düşməyiniz üçün daha çox araşdırmağınızı və kitab oxumanızı xahiş edirəm.

- Hansı kitabları oxuyum, sənin özün Əhməd Əminin kitabları şiəçiliyi məhkum

edə bilməz deyə, söyləmədinmi? Şüələrin kitablarına da biz etibar etmirik. Xristiyanların etibar etdikləri kitablarda Həzrəti İsanın Allahın oğlu olduğu yazılmışdır. Amma Qur'ani-Kərim bu barədə həqiqəti izah edərək Həzrəti İsanın dilincə yazır ki:

مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ...

“Onlara ancaq mənə əmr etdiyini söylədim, Rəbbim və Rəbbiniz olan Allaha qulluq edin dedim...” (Maidə surəsi, 117-ci ayə)

- Çox gözəl, mənim səndən istədiyim bundan başqa bir şey deyildir. Bizlər, müsəlman olaraq məntiqin dediyi kimi yalnız Qur'an və səhih ən'ənəyə etibar etməliyik (onun-bunun kitabına yox). Əlbəttə əgər bir yəhudi və ya xristiyan ilə mübahisə söhbət mövzusu olsaydı, onda dəlil göstəriləcək şeylər tam fərqli olmalı idi.

- Yaxşı, hansı kitablarda həqiqəti tapa bilərəm? Hər yazıçı, hər qrup, hər məzhəb özünün haqlı olduğunu iddia edir.

- Mən indi sənə bu mübahisə etdiyimiz mövzuya məzhəb və firqələrə mənsub olmalarına baxmayaraq bütün müsəlmanların qəbul elədiyi bir dəlil göstərəcəyəm ki, sizin ondan xəbəriniz yoxdur.

- Allahım elmimi çoxalt!

- Bu ayəni oxumuşsanmı:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Şübhəsiz Allah və mələkləri peyğəmbərə salət edərlər. Ey iman gətirənlər, siz də ona salət edin və tam təslimliliklə ona salam verin.” (Əhzab surəsi, 56-cı ayə)

Bütün şiə və sünni təfsirçiləri yazıblar ki, bu ayə nazil olunca səhabələr peyğəmbərin hüzuruna gəlib dedilər: “Ey Allahın peyğəmbəri, sənə necə salam edəcəyimizi bilmirik.” Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurdu ki, belə deyin:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

“Allahummə səlli əla Mühəmməd və ali-Mühəmməd kəmasəlləytə əla-İbrahim və ali-İbrahim fil-ələmin innəkə Həmidün məcid.”

Başqa bir rəvayətə görə peyğəmbər (s.ə.v.) bu haqda belə buyurdu: “Heç vaxt mənə kəsik sələvat göndərməyin.” Səhabələr “kəsik sələvat necə olar?”-dedilər. Həzrəti

peyğəmbər (s.ə.v.) “Kəsik sələvat Allahummə səlli əla Mühəmmədin deyib durmağınızdı. Allah kamildir, kamildən başqa bir şeyi qəbul etməz”-dedi.

Beləliklə, sələvatı peyğəmbərin özündən öyrənib həmişə kamil sələvat göndərirdilər. Hətta İmam Şafei Əhli-beytin haqqında yazdığı bir şe’rdə belə deyir:

يَا آلَ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ حُبُّكُمْ فَرَضَ مِنَ اللَّهِ بِالْقُرْآنِ أَنْزَلَهُ
كَفَاكُمْ مِنْ عَظِيمِ الشَّانِ أَنْكُمْ مَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيْكُمْ لِأَصْلَوَاتِهِ

Ey peyğəmbərin Əhli-beyti sizləri sevmək,

Bir vacibdir Allah Qur'anında buyurmuşdur.

Sizin böyüklüünüzə bu kifayətdir ki, Sizə sələvat göndərməyənin namazı boşdur.

Bu sözlərin müsbət əks-sədasını dərhal özümdə hiss etməyə başladım. Onun bu sözləri tamamilə qəlbimdə yerləşirdi. Qabaqca bu mövzunu oxumuşdum. Amma harada oxuduğumu xatırlaya bilmirdim. Onu təsdiq etdim və “biz də peyğəmbərə (s.ə.v.) sələvat göndərdiyimizdə onun Əhli-beyti və səhabələrinə də sələvat göndəririk, amma biz şiələr kimi Həzrəti Əlinin adını deyərkən onun üçün “salam” zikr etmirik”- dedim. Bu sözlərimdən sonra dostum: “Buxari haqqında nə düşünürsünüz? O da şiədirmi?”-deyə, soruşdu. Yox, dedim. “O, sünni alimlərinin arasında böyük məqamı olan bir imamdır və onun yazdığı kitab Qur'andan sonra ən doğru kitabdır.” Dostum dərhal yerindən qalxıb kitabxanasından “Səhih əl-Buxari”ni gətirib, axtardıqdan sonra bir səhifəsini tapdı və mənə verərək oxumağımı istədi. Orada belə bir yazını gördüm: “Filan ravi başqasından, o da Əli (ə.s.)-dən bizə rəvayət etdi.” Həzrəti Əlinin adından sonra əleyhəssəlam işarəsinin yazılmış olmasından çox heyrləndim, hətta bu kitabın “Səhih əl-Buxari” olmasına da şübhələndim. Təkrar kitabın cild və səhifələrinə baxdım, amma kitab “Səhih əl-Buxari” idi. Dostum mənim belə təəccübləndiyimi görünə kitabı məndən aldı və bir başqa səhifəsini açıb mənə göstərdi. Orada belə yazılmışdı: “Əli ibni-Hüseyn əleyhissəlam bizlərə hədis dedi.” Artıq təəccüblənmiş halda “Sübhənəllah” deməkdən özümü saxlaya bilmədim. O da mənim bu sözümlə kifayətləndi və məni buraxıb bayıra çıxdı. Mən bir daha bu barədə düşüncəyə daldım və təzədən kitabı vərəqləyib onun nəşr yerinə baxdım; Hələbi və oğulları adlı bir Misir mətbəəsində çap olunmuşdu.

Allahım nələr görürəm? Biz niyə bu qədər inad edib haqqı qəbul etmirik? Bu adam bizim ən düzgün kitabımızdan dəlil gətirdi. Buxari qətiyyətlə şiə deyil, sünnilərin imamlarından və böyük hədisçilərindən biridir. Görəsən Əli “əleyhissalam”-ın dediklərini qəbul edim? Amma həqiqəti qəbul etməkdən qorxuram; bunu qəbul etməyim bəlkə e'tiraf etmək istəmədiyim digər şeyləri də qəbul etməyimə səbəb ola bilər, deyə düşünürdüm. Onsuz da bundan əvvəl də dostumun qarşısında məğlub olmuşdum. Məsələn, Əbdülqadir Geylaninin müqəddəsliyi haqqında, axırda Musai-Kazimin ondan üstün olduğunu qəbul etdim, amma mən bir daha məğlub olmaq istəmirdim. Çünki bundan neçə gün əvvəl Misirdə olarkən öncə özümü bir böyük alim sanır və buna görə fəxr edirdim və əl-Əzhər universitetinin müəllimləri mənə hörmət göstərirdilər, amma indi özümü bu günə qədər yollarını yanlış bildiyim adamların qarşısında məğlubiyyətə uğramış görürdüm. Hətta mən indiyə qədər şiə sözündən təhqir etmək üçün istifadə etməyə adət etmişdim.

Bu mövqeyin qürur və boş təəssübdən başqa bir şey olmadığını düşünür və sonra Allaha belə yalvarırdım: “Allahım, yolunu mənə göstər, bir dəfə daha həqiqəti qəbul etməyimə yardım et. Allahım, Sən mənim qəlbimi və gözümlü aç və düzgün yolunu mənə göstər və məni həqiqətləri eşidib ona tabe olanlardan et. Allahım, bizə haqqı olduğu kimi göstər və ona tabe olmağı bizə qismət elə və batili olduğu kimi bizə göstər və bizi ondan uzaq olanlardan et.”

Dostum evə qayıtdı, mən də bu duaları təkrar edirdim. O, gülümsəyərək mənə belə dedi: “Allah sizi, bizi və bütün müsəlmanları doğru yola gətirsin, necə ki, haqq kitabında buyurur:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

“Bizim üçün cihad edənləri yollarımıza doğru gətirərik və şübhəsiz ki, Allah yaxşılıq edənlərlədir.” (Ənkəbut surəsi, 69-cu ayə)

Bu ayədəki “Cihad” sözünün həqiqəti tapmaq üçün elmi tədqiqat aparma mənasında olduğu deyilir. Yəni Allah-Təala, şübhəsiz ki, haqqı axtaranı haqqa çatdırır.”

NƏCƏF SƏFƏRİM

Dostum bir gecə mənə “Allah qoysa sabah Nəcəfə gedərik”-dedi. “Nəcəf haradadır?”-deyə soruşdum. O, “Nəcəf elm mərkəzlərinin və Həzrəti Əli (ə.s.)-nin qəbrinin yerləşdiyi şəhərdir”-deyə cavab verdi. Təəccüblənərək Həzrəti Əlinin qəbrinin yeri mə'lum deyil, deyirlər. Onun qəbri mə'lumdurmu?” deyə, soruşdum.

Sabahısı gün avtobus ilə yola düşüb Kufəyə gəldik və orada avtobusdan enib böyük islami əsərlərdən olan Kufə məscidini ziyarət etdik. Dostum tarixi yerləri mənə göstərdi və mənə Müslim ibni-Əqil və Hani ibni-Urvənin qəbrinin yanına aparıb onların necə şəhadətə çatdıqlarını qısa şəkildə danışdı və sonra mənə Həzrəti Əlinin şəhid olduğu mehraba apardı, daha sonra Həzrəti Əli və iki oğlu – Həsən və Hüseyin yaşadıkları evə apardı. O evin içərisində bir su quyusu var idi. Camaat o quyunun suyundan içib dəstəmaz alırdılar.

O zaman çox gözəl mə'nəvi hallar keçirdik. Dördüncü xəlifə Həzrəti Əlinin təqva və sadə yaşamasını görmək bizə dünyanı unutturmuşdu.

Kufə əhalisinin hörməti və təvazökarlığı diqqətimi çəkmişdi. Küçələrdə dolanarkən rastlaşdığımız adamlar ayağa qalxıb bizə salam verirdilər; deyəsən dostum onların çoxu ilə tanış idi. Bu arada Kufə Universitetinin rektoru ilə tanış olduq. O bizi evinə apardı və uşaqları ilə tanış elədi. O gecəni çox yaxşı keçirdik.

Onlar sünnilərdən danışdıqları zaman “bizim sünni qardaşlarımız” deyirdilər. Söz və davranışlarından səmimiyyət yağırdı. Mən sədaqətlərini sınamaq üçün müxtəlif mövzularda onlara bir çox sual verdim.

Səhər çağı oradan təxminən on kilometr uzaqlıqda yerləşən Nəcəf şəhərinə getdik. Oraya yetişdiyimiz zaman Kazimeyni xatırladım. Çünki burada da uzaqdan qızıl qablı minarələr görünürdü. Şiələrin adəti olduğu kimi içəri girmədən icazə duasını oxuduq. Sonra içəri girdik. Burada mən Kazimeyndən daha çox heyrlənmişdim. Mən, öz üsulumuz üzrə fatihə oxumağa başladım. Amma içimdə bu qəbrin doğrudan Həzrəti Əlinin olmasına şübhələnirdim. Halbuki Kufədə gördüyüm sadə evin Həzrəti Əlinin evi olmasına inanmışdım. Öz-özümə deyirdim ki, Həzrəti Əli heç vaxt bu qızıl və gümüşlə süslənmiş yerə razı olmaz. Halbuki dünyanın bir çox yerində insanlar

aclıqdan ölürlər. Buraya gəldiyimizdə belə, yolumuzun üstündə bir neçə kasıbın diləndiyini görmüşdüm. Mənim halım bunu deyirdi ki: “Ey şialər, səhv edirsiniz, ən azından bu bir səhvinizi etiraf etməlisiniz. Həzrəti peyğəmbər tərəfindən qəbrləri yıxıb yerlə bir etmək üçün vəzifələndirilmiş Həzrəti Əlinin qızıl və gümüşlə bəzənmiş qəbirlə nə əlaqəsi ola bilər? Əgər şirk belə, olmasa ən azından İslamın bağışlamayacağı bir səhvdir.”

Dostum bir tikə quru palçıqı mənə tərəf uzadaraq “namaz qılmırsanmı?”-deyə, soruşdu. Hiddətli bir şəkildə “Biz qəbirlərin ətrafında namaz qılmırıq”-dedim. “Elə isə bir neçə dəqiqə döz mən iki rək’ət namaz qılım”-dedi.

Mən, onu gözləyərkən qəbirin çərçivəsindən asılmış bir tablону oxudum və qəbirin üstündə olan sandığın qızıl barmaqların arasından içərisinə baxdım. Dirhəmdən, Riyaldan tutmuş Liraya qədər müxtəlif pullar sandığın içərisində böyük miqdarda mövcud idi. Bu pulları ziyarətçilər, məzarın xeyir işlərində istifadə olunması üçün atırdılar. Pul o qədər çox idi ki, mən neçə aydan bəri yığışan pullardır deyə düşündüm. Amma dostum mənə dedi ki, hərəmin xidmətçiləri hər axşam xüftən namazından sonra buradakı pulları yığırlar.

Məzardan, təəccüblü-təəccüblü halda bayıra çıxdım. Amma ey kaş bu pulların bir qismini də mənə, yaxud dünyada olan bə’zi möhtaclara verəydilər deyə, düşündüm. Hər tərəfə baxırdım. Məzarı əhatə edən böyük baxçanın ayrı-ayrı yerlərində xalqın namaz qıldığını gördüm, bə’zilərini də ağlamaq səslərini eşidirdim. Bə’zi qrupların da ağlayaraq baş və sinələrinə vurduqlarını müşahidə etdim. Bunların nəyə görə belə ağlayıb özlərini vurduqlarını dostumdan soruşmaq istədim, amma xalqın bir meyidi gətirdiklərini və neçə nəfərin də ölünü orada basdırmaq üçün qəbir qazdıqlarını görüncə onların öz yaxınlarından olan bu meyidə ağladıklarını anladım.

ALİMLƏRLƏ GÖRÜŞ

Dostum məni məzarın yanında olan, hər yeri xalı ilə döşənmiş, mehrabına Qur’anın bə’zi ayələrinin gözəl xətt nümunələri ilə yazıldığı bir məscidə apardı. Bir qrup uşağın başlarında sarıq, əllərində kitab mehrabın yanında dərs oxuması diqqətimi

çəkdi. Bu gözəl səhnə xoşuma gəldi. Çünki o günə qədər 13-14 yaşlı sarıqlı uşaq görməmişdim. Bu geyim onlara o qədər yaraşırdı ki, ay kimi parlayırdılar. Dostum onlardan “Seyid hardadır?”-deyə, soruşdu. Onlar, “namaz qıldırır”-deyə, cavab verdilər. Mən Seyidin kim olduğunu bilmədim, amma onun alimlərdən biri olduğunu hiss etdim və sonra anladım ki, o, şiələrin elm mərkəzinin böyüyü Seyid Xoidir.

Şiələr peyğəmbərin nəslindən olan şəxsə “seyid” ləqəbini verirlər. Seyidlər istər alim, istərsə dini elmlər tələbəsi olsunlar başlarına qara sarıq qoyarlar. Peyğəmbərin nəslindən olmayan digər alimlərə isə “şeyx” deyirlər və alim olmayan digər “şürəfa” (seyidlər) isə ümumiyyətlə yaşıl sarıq qoyarlar.

Dostum, onlardan seyidin yanına gedib qayıdınca yanlarında oturmağımı istədi. Onlar, mənə xoş gəldin dedikdən sonra məni əhatə etdilər və mənə hörmət göstərdilər. Günahsız və təmiz ürəkli olduqları üzlərindən bəlli idi. Bu zaman peyğəmbər (s.ə.v.)-in bu hədisi yadıma düşdü:

يُولَدُ الْمَرْءُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ

“Hər uşaq islam fitrəti üzərinə dünyaya gəlir, sonra ata-anası uşağı yəhudi, xristian yaxud məcus edər.”

Mən də öz-özümə dedim ki, ya da şiə edər!

Uşaqlar məndən haralı olduğumu soruşdular. Tunisli olduğumu söylədim. “Tunisədə də dini elmləri oxudan mərkəzlər varmı?”-deyə, sual verdilər. “Bizim mədrəsə və universitetlərimiz vardır”-dedim.

Bundan sonra hər tərəfdən mənə sual verməyə başladılar. Sualların hamısı əsaslı və cavabları ağır olan suallar idi. Mən bu günahsız uşaqlara nə cavab verəcəyimi bilmirdim. Bəlkə bunlar İslam dünyasının hər tərəfində mədrəsələrin olduğunu və bu mədrəsələrdə fiqh, üsul və təfsir dərslərinin verildiyini zənn edirdilər. Çox heyf ki, üzdən iraq tərəqqipərvər ölkələr başda olmaqla İslam dünyasında Qur'an kurslarının yerini xristian müəllimlərin rəhbərlik etdiyi uşaq baxçalarının aldığından xəbərləri yox idi. Bunlara “sizin kimi düşünənlərə artıq mürtəcə deyilir” demək belə ağılımdan keçdi.

Onlardan birisi Tunisədə hansı məzhəbin yaygın olduğunu soruşdu. Mən, Maliki məzhəbinin yaygın olduğunu söylədim. Onlar, bir-birlərinə baxıb güldülər, amma mən

əhəmiyyət vermədim. Sonra biri "Bəs sizlər Cə'fəri məzhəbini tanıyırsınız mı?" deyərək soruşdu. "Xeyir ola! Bu yeni ad hardan çıxdı? Biz dörd məzhəbdən başqa məzhəb tanımırıq və başqa məzhəbləri İslam dinindən saymırıq"-deyərək sərt bir şəkildə cavab verdim. Həmin sualı verən uşaq gülümsəyərək dedi ki, üzr istəyirəm, amma İslamın həqiqi məzhəbi Cə'fəri məzhəbidir. Sonra belə davam etdi: "Sizlər Əbu Hənifənin İmam Cə'fərin tələbəsi olduğunu bilirsiniz mi? Hətta Əbu Hənifə belə demişdir:

(لَوْلَا السَّيِّئَانِ لَهَلَكَ النُّعْمَانُ) "Əgər o iki il (yə'ni İmam Cə'fərin yanında dərs oxuduğum iki il) olmasaydı Nu'man həlak olardı"." Susub heç bir cavab vermədim. İndiyə qədər heç eşitmədiyim yeni bir məzhəbin imamının adını eşidirdim. Amma yenə Allaha şükür edirdim ki, bunların İmam Sadiqləri İmam Malikin müəllimi deyilmiş, buna görə də onlara "biz malikiyik, hənəfi deyilik" dedim. Amma uşaqlardan birisi belə dedi: "Dörd məzhəbin hamısı elmlərini bir-birlərindən alıblar; Əhməd ibni-Hənbəl Şafeidən, Şafei isə Malikdən, Maliki isə Hənəfidən elmini almışdılar və Hənəfi də İmam Sadiqin tələbələrindəndir. Nəticədə bunların hamısı İmam Cə'fər Sadiqin tələbələri olurlar. Peyğəmbərin məscidində ilk elm mərkəzini quran İmam Cə'fər Sadiqdır. Bu mərkəzdə dörd min nəfərdən çox fəqih və hədisçi onun hüsurunda elm öyrənmişlər."

Bu huşlu uşaq, bizim Qur'an əzbərlədiyimiz kimi bu sözləri əzbərləmişdi. Məni çox heyrləndirən onun tarixi mənbələri səhifələrinə qədər bildiyi idi. Bir müəllimin tələbəsinə dərs verdiyi kimi bunları mənə deməyə başladı. Özümü onun qarşısında aciz görüb öz-özümə ey kaş dostumla gedəydim və bu uşaqların yanında qalmayaydım deyərək düşündüm. Verdikləri tarixi və fiqhi sualların heç birisinə cavab verib onları susdura bilməmişdim.

Məndən "təqlidin kimədir?"-deyərək soruşdular. "İmam Malikə"-dedim. "Sən necə ölü müctəhiddən təqlid edirsən, sənənlə Malikin arasında on üç əsr fasilə vardır, ortaya çıxan bir yeni məsələni imam Malikdən soruşduğun zaman sənə cavab verirmi?"-dedilər. Bir az düşündükdən sonra dedim ki, sizin İmam Cə'fəriniz də on üç əsrdir ölübdür, bəs siz, ondan necə təqlid edirsiniz?" Uşaqların hamısı birlikdə "Biz Seyid Xoidən təqlid edirik. O da diridir"-dedilər.

Mən isə anlaya bilmədim ki, bunların nəzərində Seyid Xoi daha alimdir yoxsa

Cə'fər Sadiq? Yaxamı uşaqların suallarından qurtarmaq üçün söhbətin mövzusunı dəyişib başqa sözlər ortaya atdım. Onlardan Nəcəfin əhalisi və Nəcəf ilə Bağdad arasında olan məsafəni soruşdum və tanıdıkları müsəlman ölkələri sadalamaqlarını istədim. Bu kimi suallar verərək onlara sual vermək fürsətini verməmək və beləliklə öz acizliyimi gizlətməyə çalışırdım. Misirdə topladığım mədhlər və qazandığım mövqe və titulların burada, xüsusilə bu uşaqların yanında yox olub getdiyini görürdüm. O an üçün bu hikmətli sözü xatırladım: "Fəlsəfə elmini bilirəm deyənə bir şeylər əzbərləyibsən amma çox şeydən xəbərin yoxdur de!" Bu uşaqların aqlının əl-Əzhər universitetində gördüyüm bə'zi alimlərdən və Tunisdə tanıdığım alimlərdən belə, üstün olduğunu düşünməyə başladım.

Bu arada Seyid Xoi bir dəstə alimlə birlikdə görkəmli, vüqarlı bir şəkildə içəri girdi. Uşaqlar ayağa qalxdı, mən də onlarla birlikdə ayağa qalxdım. Onlar qabağa gedib Seyidin əlini öpdülər. Mən isə yerimdə donub qalmışdım. Yanımdakılar oturmayınca Seyid oturmadı. Hamı oturduqdan sonra Seyid məclisdəkilərin tək-tək kef-əhvalını soruşur və onlara "məssakumullahu bil-xəyr" deyirdi və hamı eyni cümləni təkrar edirdi. Növbə mənə çatanda mən də eşitdiyim kimi cümləni təkrar etdim. Dostum Seyidə yaxınlaşıb qulağına bir şeylər pıçıldadıqdan sonra mənə işarə etdi ki, Seyidin sağ tərəfində otur. Dostum, kef-əhvaldan sonra Tunisdə şiələr haqqında deyilənləri Seyidə danışmağımı istədi. Mən, "Mühüm olan mənim özümün şiələrin fikirlərini öyrənməyimdir, ondan-bundan eşitdiyimiz hekayələr mühüm deyildir, mənim bir neçə sualım var, onların cavabını öyrənmək istəyirəm"-dedim. Amma dostum şiələrə qarşı inanclarımızı Seyidə danışmağımı istədi. Mən belə dedim: "Bizim nəzərimizdə şiələr yəhudi və xristianlardan daha pisdirlər. Çünki onlar Həzrəti İsayə dair inanclarına baxmayaraq Allaha tapınırlar, amma şiələr Həzrəti Əliyə tapınırlar." Sonra Seyidə şiələrin Əliyə ibadət etdiklərini, onu təsdiq etdiklərini və Allaha ibadət edənlərinin də Əlini peyğəmbərlik dərəcəsinə qədər yüksəltdiklərini eşitdiyimizi dedim və Cəbrailə əlaqədar nağılı, yə'ni şiələrin nəzərinə görə Cəbrail, Allahın əmanəti olan vəhyi Həzrəti Əliyə gətirmək yerinə Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-ə gətirərək Allahın əmanətinə xəyanət etdiyinə dair eşitdiyim hekayəni danışdım. Seyid Xoi başını aşağı əyib bir az durdu, sonra mənə baxıb dedi: "Bizlər şəhadət veririk ki, Allahdan başqa bir tanrı

yoxdur, Məhəmməd (s.ə.v.) onun peyğəmbəridir və Əli (ə.s.) onun qullarından biridir.” Daha sonra məclisdə oturanlara dönüb dedi: “Görürsünüzmü bu yazıqların beyninə nə əsassız yalanlar doldurublar? Hələ mən bunlardan daha maraqlı sözlər də eşitmişəm. La haulə və la quvvətə illa billahil-əliyyul-əzim.” Daha sonra mənə tərəf dönüb belə dedi: “Qur’an oxumusanmı?” Dedim ki, Qur’anın yarısını on yaşımdan qabaq əzbərləmişəm. O, “Bəs bunu bilirsənmi ki, bütün İslam firqələri, məzhəbi ayrılıqlarına baxmayaraq Qur’ani-Kərimdə ittifaq eləyiblər və bizim Qur’anımız elə sizin Qur’anla eynidir?”-deyə soruşdu. “Bəli, bilirəm.”-dedim. Sonra mənə belə dedi:

- Bu ayəni oxumusanmı, Allah təala belə buyurur:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ...

“Məhəmməd ancaq bir peyğəmbərdir, ondan əvvəl çoxlu peyğəmbər gəlib getmişdir...” (Ali-İmran surəsi, 114-cü ayə)

Və başqa bir yerdə belə buyurur:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ...

“Məhəmməd Allahın peyğəmbəridir və onunla birlikdə olanlar kafirlərə qarşı sərt və bir-birlərinə qarşı mehribandırlar...” (Fəth surəsi, 29-cu ayə)

Və bir başqa yerdə buyurur:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...

“Məhəmməd sizdən birisinin atası deyildir, fəqət Allahın peyğəmbəri və peyğəmbərlərin sonuncusudur?” (Əhzab surəsi, 40-cı ayə)

- Bəli, bunları bilirəm.

- Əli buralarda hardadır? Əgər Qur’anımız Məhəmməd (s.ə.v.)-in peyğəmbər olduğunu söyləyirsə bu töhmətlər haradan çıxmışdır?

Mən nə deyəcəyimi bilmədim və susdum. Seyid sözlərini belə davam etdirdi: “Amma Cəbrailin Allahın əmanətinə xəyanət etməsi məsələsi; biz Cəbraili bu kimi işlərdən uzaq bilirik, bu töhmət əvvəlki töhmətdən daha böyükdür. Cəbrail peyğəmbərə vəhy gətirdiyi vaxt peyğəmbər qırx yaşında deyildimi? O vaxtlar Əli (ə.s.) altı-yeddi yaşında bir uşaq idi, necə olar ki, Cəbrail qırx yaşında Məhəmmədlə altı-

yeddi yaşında Əlini bir-birindən ayırd edə bilməsin?"

Sonra bir az susdu. Mən də onun sözlərinin üstündə düşünməyə dalmışdım. Bu məntiqli sözlər mənim ürəyimə yatdı və gözümün qabağındakı pərdələri yırtdı. Öz-özümə "bizlər nəyə görə bu kimi yalanlara inanırıq?" dedim.

Seyid Xoi sözlərinə davam edərək belə dedi: "Bunu sənə deyim ki, bütün İslam fırqələrinin içərisində yalnız şiələr peyğəmbər və imamların mə'sum olmasına inanırlar. Peyğəmbər və imamlarımız bizim kimi insan olmalarına baxmayaraq hər cür səhvədən mə'sumdurlarsa onda Allahın yaxın mələklərindən olan və haqq təala tərəfindən "Ruhul-əmin" ləqəbini alan Cəbrail necə səhv edə bilər?"

Dedim ki, bu sözlər haradan çıxmışdır?

- İslam düşmənləri müsəlmanlar arasında təfriqə salıb onları bir-birinin canına salmaq üçün bu əsassız sözləri yaymağa çalışırlar. Əslində isə bütün müsəlmanlar qardaşdılar. İstər şiə, istərsə sünni. Hamısı Allaha inanıb ona şərik çıxartmırlar. Onların Qur'anı, peyğəmbəri, qibləsi birdir. Şiə və sünninin ixtilafları daha çox bə'zi fiqh məsələlərlə əlaqədardır. Fiqhi məsələlərdəki ixtilaflar sünnilərin öz məzhəblərinin arasında da mövcuddur. Misal üçün bə'zi məsələlərdə Malik ilə Əbu Hənifə, ya Əbu Hənifə ilə Şafeinin bir-birləri ilə ixtilafları vardır.

- Onda sizin barənizdə deyilən sözlərin hamısı iftiradır!

- Allaha çox şükür ki, sən ağılı başında və məsələləri bir-birindən ayırd edə bilən adamsan və gəlib şiə məntəqələrini yaxından gördün və aralarında yaşadın. Bəs eşitdiyin yalanlardan birini duydun və ya gördünmü?

- Yox, Allaha şükür ki, mən yaxşılıqdan başqa bir şey duymadım və görmədim. Mun'im müəllim ilə tanış oldum. Mənim İraqa gəlməyimə yardım etdi. Mən burada öyrəndiyim şeylərin heç biri haqqında bundan qabaq bir şey bilmirdim.

Dostum Mun'im gülümsəyərək dedi:

- Məsələn Həzrəti Əli (ə.s)-nin qəbrinin burada olduğu kimi.

Mən də uşaqları göstərərək dedim:

- Mən bu uşaqlardan da bir çox şey öyrəndim. Ey kaş fürsət olaydı mən də gəlib bunlar kimi bu elm mərkəzlərində dərs oxuyaydım.

Seyid Xoi dedi:

- Buyurun gəlin! Əgər burada dərs oxumaq istəyirsinizsə elm mərkəzinin qapısı sizə açıqdır. Biz, sizin xidmətinizdəyik.

Məclisdəkilər də bu fikrimi təhsin etdilər. Xüsusilə dostum Mun'imin sevinci üzündən bəlli idi.

Mən dedim:

- Axı mən evliyəm, iki uşağım da var.

- Biz, sənin burada qalmağın üçün şərait yaradırıq. Mühüm budur ki, elm öyrənəsən.

Bir az düşündükdən sonra öz-özümə "beş il müəllim işləyib indiyə qədər uşaq tərbiyə etdikdən sonra gəlib tələbə olmaq ağıllı iş deyil və belə bir qərarı az zamanda almaq düz deyildir"-dedim.

Yenə Seyid Xoidən bu təklifinə görə təşəkkür edib dedim ki, Allah qoysa Ömrədən qayıtdıqdan sonra bu məsələ barədə düşünəcəyəm. Amma indilik mənim bir miqdar kitaba ehtiyacım var. Seyid Xoi yanında oturanlara "buna kitab verin" dedi. Müəllimlərdən neçə nəfər qalxıb qısa zamanda yetmiş cildə yaxın kitab gətirib qabağıma yığdılar. Seyid Xoi mənə "bunlar məndən sənə hədiyyədir"-dedi. Kitabların çoxluğunu görən kimi hamısını apara bilməyəcəyimi və xüsusilə Səudiyyə Ərəbistanına getmək üzrə olduğum üçün bunları özümə aparmağın təhlükəli ola biləcəyini düşündüm. Çünki mə'lum olduğu kimi Ərəbistan heç bir kitabı içəriyə buraxmır. Bir yandan da ömrümdə görmədiyim bu qədər kitabdan əl çəkmək istəmirdim. Buna görə yanımda oturanlara və dostuma dedim ki, mən bir uzun müsafirətə gedəcəyəm, Suriyadan İordaniyaya və oradan da Ərəbistana. Qayıdan baş isə yolum bundan da uzun olacaq, çünki Misirdən Liviyaya, oradan da Tunisə gedəcəyəm. Buna görə mən bu qədər kitabı necə daşıya bilərəm. Üstəlik bu ölkələrin çoxu bu kitabların torpaqlarına girməsinə icazə vermirlər. Mənim bu sözlərimdən sonra Seyid Xoi "onda sən ünvanını bizə ver, biz sənin kitablarını ünvanına göndərərik"-dedi. Bu nəzəri bəyənib ünvanımı onlara verdim və çox təşəkkür etdim.

Mən getmək üçün ayağa qalxdığımda Seyid Xoi də ayağa qalxdı və belə dedi: "Allahdan sənin sağlığını diləyirəm, babam peyğəmbərin qəbrinin ziyarətinə getdiyin vaxt mənim də salamımı ona çatdır."

Mən və orada olanlar çox kədərləndik. Seyidə baxdım, onun gözləri yaşarmışdı. Öz-özümə “belə bir adamı səhvli təsəvvür etmək və iraq olsun yalançı saymaq mümkün deyildir” dedim. Onun bu qədər təvazökar olması və bu heybət və şəxsiyyəti doğrudan da onun peyğəmbər övladlarından olduğunu göstərirdi. Buna görə əlimdə olmadan, icazə verməməsinə baxmayaraq əllərini öpdüm.

O biri müsəlmanlar da qalxıb mənimlə sağollaşdılar və bə'ziləri mənim dalımca gəlib məktublaşmaq üçün ünvanımı aldılar.

Seyyid Xoi ilə görüşdükdən sonra dostum Mun'imin Əbu Şubbər adlı bir dostunun də'vəti ilə təzədən Kufəyə gəldik. O gecəni Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin tələbələrinin də içlərində olduğu bir qrup mədəniyyətli gəncə danışib sovduq. Onlar mənim Seyid Məhəmməd Bağır Sədr ilə görüşməyimi tövsiyə etdilər və sabahısı gün onu görmək üçün vaxt ala biləcəklərini söylədilər. Dostum Mun'im bu təklifi bəyəndi; amma Bağdadda mühüm bir işi olduğundan bizimlə gələ bilməyəcəyini bildirərək üzr istədi. Bunun üçün Mün'im qayıdınca üç-dörd gün Əbu Şubbərin evində qalmağımı qərarlaşdırdıq.

Daha sonra yatmaq üçün bir-birimizdən ayrıldıq. Mən həmin tələbələrdən çox faydalandım. Nəcəf mədrəsələrində müxtəlif dərslərin verildiyini öyrənməyim mənim üçün çox maraqlı idi. Orada dərs oxuyan tələbələr fiqh və şəriət kimi islam elmlərindən başqa iqtisad, siyasət, tarix, dil və astronomiya kimi elmləri də oxuyurlar.

SEYİD MƏHƏMMƏD BAĞIR SƏDR İLƏ GÖRÜŞ.

Əbu Şubbər ilə birlikdə Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin evinə doğru yola düşdük. Yol boyunca böyük alimlərin həyatı və şiə məzhəbində “təqlid” anlayışı və başqa mövzular barədə mənə faydalı mə'lumat verdi. Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin evinə girdiyimizdə evin içi başı sarıqlı tələbələr və digər alimlərlə dolu idi. Seyid ayağa qalxıb bizi qarşıladı və öz yanında oturtdu. Tanış olduqdan sonra Tunis və Əlcəzair, Xızır Hüseyn və Tahir ibni-Aşur kimi bə'zi məşhur alimlər haqqında soruşmağa başladı. Mənə göstərdiyi fəvqəladə hörmət və marağı, heybətli olmasına baxmayaraq onun yanında özümü rahat hiss etməyimə səbəb oldu.

Ondan müxtəlif mövzular barədə suallar soruşurdular, o da cavab verirdi. Orada diri müctəhiddən təqlid etməyin dəyərini öyrəndim. Çünki ancaq bu yol ilə, heç bir çətinliklə qarşılaşmadan hamı bütün fiqhi məsələ və şübhələrinin cavabını ala bilər. Bu görüşlər nəticəsində şianin də müsəlman olduğuna və yeganə Allaha inanıb Məhəmməd peyğəmbərə tabe olduğuna e'timadım artdı. Çünki o vaxta qədər içimdə yenə bə'zi şübhə və tərəddüdlər qalmışdı. Bu gördüyüm şeylərin hamısının bəlkə bir hiylə olduğunu və ya təqiyyə (əsas hədəfi gizlətmək) olduğunu Şeytan mənə təlqin edirdi. Amma qısa müddət ərzində bu şübhə, tərəddüd və Şeytan vəsvəsələrinin hamısı aradan getdi. Çünki gördüyüm, eşitdiyim şeylərin hamısının hiylə və kələk olması qeyri-mümkün idi; mən isə yüzlərlə şəxs ilə görüşüb danışmışdım. Bir də mən kiməm ki, mənə kələk vursunlar? Məni aldatmağın onlar üçün nə əhəmiyyəti ola bilərdi? Bunlardan başqa şiələrin bir çox kitabını mən araşdırdım; yüz illər öncə yazılan kitablarından tutmuş son vaxtlarda yazılıb çap olunanlara qədər bütün kitabları Allahın birliyinə və Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in son peyğəmbər olduğuna dair inancı, heç bir şək-şübhəyə yer verməyəcək şəkildə izah etmişdir. Mən İraqda və digər ölkələrdə bir məşhur mərcə olan Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin evindəyəm. Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in adı gələndə hamı birdən "Allahummə səlli əla Məhəmmədin və ali Məhhəməd" deyirdi.

Günortaçağı evin yaxınlığında olan bir məscidə gedib orada günorta və ikinci namazını Məhəmməd Bağır Sədr ilə qıldım. Orada özümü peyğəmbərin böyük səhabələrinin arasında hiss edirdim. Çünki iki namazın arasında namaz qılanların birisi dua oxudu. Hüzünlü və çəkici səsi var idi və duadan sonra hamısı birlikdə Məhəmməd (s.ə.v.) və ailəsinə sələvat göndərdilər. Oxunan dua da Allaha həmd, Onun peyğəmbəri və ailəsinə sələvat ilə dolu idi.

Namazdan sonra Seyid Sədr müraciət edənlərin suallarına cavab vermək üçün bir müddət mehrabda oturdu. Adamlar tək-tək gəlib salam verirdilər, məxsus sualları olanlar suallarını məxsus şəkildə soruşur, başqaları isə ümumi bir şəkildə suallarını verirdilər. Seyid Sədr də eləcə cavabını verirdi. Sual-cavabı qurtaranlar Seyidin əlini öpdükdən sonra qalxıb gedirdilər. Dərdlərinə şərikin, çətinliklərini həll edən belə böyük bir alimləri olduğu üçün onları təbrik etmək gərəkdir.

Həddən artıq mənə hörmət edib, maraq göstərən Seyid ilə birlikdə evə qayıtdıq. Özümü ailəm və dostlarımla arasında sanırdım. Belə ki, "Seyid ilə bir ay birlikdə qalsam hökmən şiə olaram"-deyə, düşündüm. O, gözəl əxlaqı, təvazökarlığı və səciyyəvi hərəkəti ilə mənə özünə cəlb etmişdi. Hər dəfə üzünə baxanda gülür və "bir istəyin varmı?"-deyə, soruşurdu. Dörd gün ərzində onlarla alim və ziyarətçini qəbul etməsinə baxmayaraq yatmaq saatından başqa vaxtlarda mənə özündən ayırmadı. Mən Hicazda şiələrin yaşadığını heç ummayırdım, amma orada Ərəbistanlı, Bəhreynli, Qətərli, Suriyalı, İranlı, Əfqanıstanlı, Türkiyəli və Afrikalı tələbə və alimlərin Seyidin yanına gəlməsini gördüm. Seyid onlarla danışib istəklərini yerinə yetirirdi, onun yanından hamı sevinclə gedirdi.

Heç unuda bilmirəm ki, bir mübahisə və mücadilə mövzusu olan hadisə necə rahatlıqla həll edildi. Həmin hadisənin tarixdə qalmasını istədiyim üçün qeyd edəcəyəm; bəlkə bununla müsəlmanlar Allahın hökmlərindən uzaqlaşmaları ilə nə kimi bəlalara düçar olduqlarını da anlayarlar.

Ləhcələrindən İraqlı olduqları bəlli olan dörd nəfər Seyidin yanına gəldi. Onlardan biri çoxdan ölmüş babasından qalan evi bir başqasına satmışdı. Digər ikisi isə evin satılmasından bir il keçdikdən sonra həmin evin həqiqi varisi olduqlarını iddia edən iki qardaş idi. Evi satın alan adam da onlarla birlikdə gəlmişdi. Onların dördü də Seyidin yanında oturub sənədlərini əllərində tutmuşdular. Seyid, sənədləri diqqətlə oxuduqdan sonra bir neçə dəqiqə onlar ilə danışdı. Sonra ədalətlə hökm etdi. Evi alan şəxsə evdə təsərrüf etmə (istifadə etmə) haqqını verdi və evi satan şəxsə evin pulundan o iki qardaşın payını verməsini tapşırırdı. Dördü də qalxıb Seyidin əlini öpüb bir-birləri ilə görüşüb getdilər.

Bu hadisə mənə çox heyrətləndirdi, hətta inana bilmirdim. Buna görə Əbu Şübbərə "Artıq hadisə bitdimi?"-dedim. O, "Bəli, hər kəs haqqını alıb getdi"-dedi. "Sübhənəllah"-dedim.

"Bu qədər asanlıqla və bir neçə dəqiqə ərzində bir mübahisəli hadisə necə sona çata bilər? Əgər belə bir hadisə bizim ölkəmizdə olsaydı həlli illər boyu uzana bilərdi. Hətta münaqişələr bə'zən o qədər uzanar ki, tərəflərin bə'ziləri ölür və onların övladları o işi davam etdirərlər. Ya da münaqişə mövzusu olan evin qiymətindən daha çox

miqdarda pulu məhkəmə işlərində xərcləmək zəruri olur. Axırda da tərəflərə yorğunluqdan, bir-birlərinə qarşı kindən və düşmənçilikdən başqa bir şey qalmaz.”- dedim. Əbu Şubbər “Bizdə də eyni vəziyyət olur, bəlkə sizinkindən də daha pis”-dedi. “Necə?”-dedim. O, dedi ki, “əgər xalq dövlət məhkəmələrinə şikayət etsə dediyin kimi, bəlkə ondan da daha pis vəziyyətlə qarşılaşar. Əgər münaqişə edən tərəflər bir müctəhiddən təqlid edirlərsə ancaq onun yanına gedirlər. Gördüyünüz kimi o da münaqişəni bir neçə dəqiqədə həll edir. Ağıllı adamlar üçün Allahın hökmündən daha yaxşı bir hökm varmı? Bəli, Seyid Sədr onlardan bir qəpik də almadı. Əgər dövlət məhkəmələrinə getsəydilər yazıqların dərisini soyardılar.” Bu istilahın bizdə də olduğundan gülümsədim və dedim: “Sübhənallah bu gördüklərimə heç cür inana bilmirəm, əgər gözlərimlə görməsəydim mütləq inkar edərdim.” Əbu Şubbər belə dedi: “Nə üçün inanmayasan, bu kimi əhvalatlar bizdə çox adidir. Qan davaları belə, bə’zən bir təqlid mərcə’inin hökmü ilə bir neçə saat ərzində həll olur.”

“Onda İraqda iki hökumət var. Biri dövlətə aid, biri də alimlərə?”-deyə soruşdum.

“Yox, məsələ iki hökumət məsələsi deyil. Amma müctəhiddən təqlid edən şiələr İslamın düşməni olan Sosialist Dirçəliş Partiyasının hökuməti ilə əlaqə saxlamazlar. Ancaq bir vətəndaş kimi mədəni və iqtisadi məsələlərdə dövlətə tabe olmaq məcburiyyətindədirlər. Əlbəttə mö’min bir insanla dinə tam bağlı olmayan bir şəxs arasında ixtilaf çıxsə onda iş dövlət məhkəmələrinə gedib çıxa bilər. Çünki o biri adam alimlərin hökmü ilə razı olmaz. Amma hər ikisi mö’min olarsa artıq heç bir mübahisəli məsələ qalmaz. Çünki müctəhidin hökmü hamı üçün kəsərlidir. Beləliklə müctəhidin yanına aparılan hər bir münaqişə həmin gün həll olub gedər.”

Bu hadisə, Allah-Təalanın hökmlərinə təslim olmaq şüurunu mənim içimdə daha da gücləndirdi və bu ayələrin mə’nasını daha yaxşı anladım. Allah-Təala Qur’ani-Kərimdə buyurur:

...وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

...وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

...وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“...Allahın nazil etdiyi hökmə uyğun olaraq hökm verməyənlər kafirdirlər.

...Allahın nazil etdiyi hökmə uyğun olaraq hökm verməyənlər zalımdırlar.

...Allahın nazil etdiyi hökmə uyğun olaraq hökm verməyənlər pozğunçudurlar.” (Maidə surəsi, 44, 45, 47-ci ayələr)

İslam düşmənlərinin təbliğatıyla qərbin təsirinə düşüb müsəlman qanunlarına qarşı çıxanlar İslam qanunlarının həyata keçməsi ilə ən böyük zərbəyə məruz qalacaqlarından qorxurlar. Onlar bir qrup oğru, ziyankar, qatil, xain adamlardır. Yalnız İslam qanunlarının həyata keçməsi ilə onların əlindən qurtara bilərik və kökləri quruyar.

Neçə gün ərzində Seyid Məhəmməd Bağır Sədr ilə müxtəlif mövzularda söhbət etdik. Mən, başqa dostlardan şiə inancları ilə əlaqədar öyrəndiyim məsələləri, misal üçün 12 imam (Həzrəti Əli və övladları) barədə inancı və səhabə ilə əlaqədar görüşünü soruşub fikrini öyrəndim.

Seyid Sədrdən İmam Əli haqqında və nəyə görə azan oxuduqları vaxt “Əliyyə vəliyyullah” dedikləri barədə soruşdum. O, belə cavab verdi: “Əmirəl-mö'minin bir quldur. Allah onu və on bir övladını peyğəmbərdən sonra İslam dinini qorumağın məs'uliyətini öhdələrinə götürdүklərinə görə başqa qullarından üstün etdi. Bunlar, peyğəmbərin varisləri və xəlifələridirlər. Hər peyğəmbərin xəlifəsi olduğı kimi Əli (ə.s.) də Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in həqiqi xəlifəsidir. Allah və peyğəmbər, onu digər səhabələrdən üstün etdikləri üçün biz də onu digər səhabələrdən üstün bilirik. Bu barədə əqli və nəqli, Qur'an və hədislərə əsaslanan qəti dəlillərimiz vardır. Həmin hədislər şiələr yanında düzgün və mütəvatir (ardıcıl) olduğı kimi sünni qaynaqlarda da mütəvatirdir. Bizim alimlərimiz bu barədə çoxlu kitablar yazıblar. Əməvilərin bu həqiqəti gizlədərək Həzrəti Əli və övladları ilə düşmənlik etmələri və müharibəyə başlamaları, minbərlərdə Əli və övladlarına lə'nət dedirtmələri və xalqı bu işə məcbur etdiklərinə görə, şiələr azanda Həzrəti Əlinin Allahın vəlisi olduğına şəhadət verərək bir müsəlmanın Allahın vəlisinə lə'nət oxumasının qeyri-mümkün olmasını bildirmək istəmişlər. Daha doğrusu, azanda “Əliyyə vəliyyullah” demək, zalım hakimiyyət və hökumətə qarşı mübarizədə Allah, peyğəmbər və mö'minlərin böyüklüyünü qorumaq üçün görölən bir müqəddəs əməldir. Bu həm də nəsillər boyu Həzrəti Əli (ə.s.)-nin

haqq, düşmənlərinin isə batil olduğuna dair bir e'landır. Əlbəttə müctəhidlərimiz azan və iqamədə Həzrəti Əlinin vəliliyinə şəhadət verməyi azan və iqamənin bir hissəsi olaraq müstəhəb bir əməl olaraq qiymətləndirmişlər. İbadət və müamilələrlə əlaqədar müstəhəb əməllər çoxdur. Əgər müsəlmanlar bunları yerinə yetirsələr savab apararlar, ancaq yerinə yetirməsələr də cəzalandırılmazlar. Məsələn azanda “La ilahə illəllah və Mühəmmədun rəsulullah” şəhadətlərini oxuyandan sonra insanın “əşhədu ənnə cənnətə haqqun və n-narə haqqun və innəl-lahə yəb'əsu min fil-qubur” deməsinin müstəhəb olduğu rəvayətlərdə qeyd olunmuşdur.

Sonra mən belə dedim: “Alimlərimizin bizə öyrətdiklərinə görə xəlifələrin ən üstünü Əbu Bəkr siddiq və ondan sonra Ömər faruq və ondan sonra Osman və daha sonra Əlidir.” Seyid bir az durduqdan sonra dedi:

“Onlar istədiklərini deyə bilərlər, amma bu dediklərini şər'i dəlillərlə isbat etmələri mümkün deyildir. Onların bu sözləri özlərinin düzgün və e'tibarlı qaynaqlarına belə ziddir. Çünki öz səhih kitablarında belə yazılmışdır: “Xalqın ən üstünü Əbubəkr, ondan sonra Ömər və ondan sonra Osmandır.” Amma Həzrəti Əlidən danışılmaz. Həzrət Əlini adi bir insan sayıblar. Amma sonradan gələn Xuləfai-Rəşidin içərisində Həzrəti Əlinin də olduğu üçün üstdəki sıralamada Həzrəti Əliyə də yer veriblər.”

Daha sonra Həzrəti Hüseyin türbəsi və namazda səcdə etdikləri torpaq haqqında sual verdim.

O, belə cavab verdi: “Hər şeydən əvvəl bunu qeyd edim ki, biz torpağa (torpaq üçün) yox, torpaq üstünə səcdə edirik. Bə'zi adamlar bu ikisini qarışdıraraq “şielərin torpaq üçün səcdə etdikləri” fikrini irəli sürməyə çalışırlar. Səcdə, Allah-Təalaya məxsusdur, ondan başqasına səcdə etmək olmaz. Biz və sünnilər ən fəzilətli səcdənin torpaq, yaxud yerdən çıxan şeylərin üstünə olunan səcdə olması barədə eyni düşüncədəyik, ancaq bu fərqlə ki, şienin nəzərində bunlardan başqa şeylərin üstünə səcdə etmək doğru deyildir. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) torpaq və ya xurma yarpaqlarının üstünə səcdə edərdi. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) səhabələrini paltarlarının bucağına səcdə etməkdən çəkəndirmişdi. Bu barədə tarixi cəhətdən heç bir şübhə yoxdur. İmam Zeynəlabidin atası Həzrəti Hüseyinin qəbrinin torpağından götürüb

onun üstünə səcdə etmişdir. Bunun hikməti isə İslam yolunda hər şeyini fəda edən Həzrəti Hüseyin qiyam və şəhadətinin müsəlmanlar tərəfindən unudulmamasını təmin etməkdir. Bununla belə biz heç vaxt yalnız İmam Hüseyin torpağına səcdə etmək olar demirik. Biz deyirik ki, hər təmiz torpağa səcdə olar, hətta xurma yarpağı və buna bənzər şeylərdən toxunmuş həsirə də səcdə olar.”

Soruşdum ki, şiələr nəyə görə Həzrəti Hüseyin xatirəsi üçün ağlayıb baş və sinələrinə döyürlər, hətta bu işin nəticəsində bə'zən bədənləri qanayır. Bu işlər İslamda haramdır. Çünki peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurmuşdur:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ

“Öz üzünə vuran ya paltarını yırtan ya da cahiliyyətə çağıranlar bizdən deyillər.”

Seyid, belə cavab verdi: “Bu hədis, şübhəsiz düzdür. Amma bu hədisi İmam Hüseyin matəminə tətbiq etmək olmaz. Çünki İmam Hüseyin yolunu getmək istəyən və ona ağlayaraq onun cərgəsində olduğunu bildirən və Həzrəti Hüseyin düşmənləri, yə'ni peyğəmbərin dinini dəyişməyə çalışan taqutlardan intiqam almaq istəyən şəxs cahiliyyətə çağırmır. Əlbəttə bunu da nəzərə almaq lazımdır ki, şiələr də bəşərdir, onların alimi və cahili vardır. Əgər İmam Hüseyin şəhadəti ildönümündə onu özünə, ailəsinə və səhabəsinə olunan zülm və təhqir üçün duyğuları coşmağa başlayırsa bunun Allah yanında mükafatı vardır. Çünki onların niyyətləri Allah üçündür və Allah xalqa niyyətlərinə görə mükafat verir. Sünnilərin öz şiə qardaşlarına İmam Hüseyinə ağladıqları üçün “səhv edirlər” deməyə haqları yoxdur. Çünki şiələr İmam Hüseyinə olunan zülmərin əzabını hiss edirlər. Ayrıca Həzrəti peyğəmbərin özü də hədislərdə nəql edildiyinə görə Həzrəti Hüseyinə ağlayıb, hətta Həzrətin ağlaması Cəbraili də ağlatmışdır.”

Soruşdum ki, niyə şiələr öz imam və vəlilərinin qəbirlərini qızıl və gümüşlə süsləyirlər? Halbuki bu iş İslamda haramdır.

Seyid Sədr belə cavab verdi: “Əvvəla bu iş şiələrə məxsus deyil və bunun heç bir haramlığı da yoxdur. Sünni qardaşların İraqda, Misirdə, Türkiyədə və sair ölkələrdəki bir çox məscidləri də qızıl və gümüşlə süslənmişdir. Hətta Mədinədəki peyğəmbərin məscidi üçün də bu sözü demək olar və Məkkədəki Beytullahə da hər il milyonlarla

qiyməti olan qızıl ilə işlənmiş bir pərdə çəkilir. Demək bu işlər şiəyə məxsus deyildir.”

Mən dedim ki, Səudiyyə mollaları deyirlər ki, qəbirlərə əl sürtmək, saleh qulları çağırmaq və onlardan təbərrük ummaq Allaha şərikin çıxarmaqdır. Sizin bu barədə nəzəriniz nədir?

Seyid belə cavab verdi: “Qəbirlərə əl sürtmək və sahiblərini çağırmaq əgər onların yarar və ya zərər yetirməsi niyyəti ilə olsa şübhəsiz bu iş Allaha şərikin çıxarmaqdır. Amma müsəlmanlar Allaha inanıb yarar və zərərin Allahın əmri ilə olduğunu bilirlər. Vəliləri və imamları çağırmasının səbəbi onları Allahın yanında vasitə və şəfaətçi eləməkdən başqa bir şey deyildir və bu əsla şirik deyildir. Peyğəmbərin zamanından bu günə qədər bütün müsəlmanlar, istər şiə, istərsə sünni bu işi caiz (rəva) saymışlar. Ancaq vəhabiliyə tabe olan Səudiyyə alimləri o əsrlərdə icad etdikləri məzhəblərinə görə bütün müsəlmanların ittifaq və birliyi ilə müxalifət etmiş və müsəlmanların arasına fitnə salmışlar. Vəhhabilər bu inanclarına görə digər müsəlmanları təkfir edir və onların qanlarını halal bilirlər. Vəhhabilər Beytullahın ziyarətinə gedən yaşlı adamları belə sırf “Əssəlamu ələykə ya rəsulullah” demələrinə görə döyürlər və kimsənin peyğəmbərin müqəddəs hələminə əl sürtməsinə icazə vermirlər. Bizim alimlərimizin onlarla bir çox mübahisə və münaqişələri olmuşdur, amma onlar öz inadlarından əl çəkməyib haqqa təslim olmayıblar.

Şiə alimlərindən Seyid Şərəfuddin Əbüləziz Ali-Səud dövründə həccə getmiş və orada olan bir ən'ənəyə görə Qurban bayramında padşahı təbrik etmək üçün digər ölkələrin İslam alimləri ilə birlikdə saraya dəvət olunmuşdu. Padşahla görüşmək növbəsi Seyid Şərəfuddinə yetişdiyi vaxt Seyid, onunla görüşdükdən sonra gön cildli bir Qur'ani-Kərimi hədiyyə olaraq ona vermişdir, o da hədiyyəni alıb hörmət üçün öpüb alnına qoymuşdu. Seyid padşaha belə demişdi: “Ey padşah, nə üçün keçi dərisini öpüb ona hörmət göstərirsən?” Padşah da “mənim məqsədim onun içindəki Qur'ani-Kərimə hörmət göstərməkdir, dəriyə yox”-demişdi. Bundan sonra Seyid Şərəfuddin, “düz dediniz, biz də peyğəmbərin evinin qapısını və məzarının ətrafındakı sandığı öpdüyümüz vaxt bilirik ki, bunlar xeyir və mənfəəti olmayan bir taxta və dəmir parçasıdır. Amma bizim məqsədimiz o taxtanın, dəmirin o yanında olandır. Biz bunları öpməklə peyğəmbəri nəzərdə tuturuq. Sənin keçi dərisini öpməklə onun içindəki Qur'ana hörmət etmək istəməyin kimi” demişdi.

Orada olanlar bu sözləri bəyənib təkbir deyib “düz deyirsən” söyləmişdir. Bu hadisədən sonra o padşah, Beytullah ziyarətçilərinin Həzrəti peyğəmbər əsərlərinə əl sürtmələrinə və onları ziyarət etmələrinə icazə vermək məcburiyyətində qalmışdı. Amma ondan sonra gələn padşah təkrar əvvəlki üsullarına qayıdaraq bu icazəni ləğv etmişdir. Vəhhabilərin qorxusu, xalqın müşrik olmağından deyil. Onlar bunu bir siyasi imtiyaz olaraq görür və hakimiyyətlərini qoruyub saxlamaq üçün bu fikirləri irəli sürüb insanları aldatmağa çalışırlar. Tarix, vəhhabilərin ümmətin başına nələr gətirdiyi barədə ən böyük şahiddir.”

Sufilik təriqətləri haqqında soruşdum, qısaca belə cavab verdi:

“Bu təriqətlərdə müsbət cəhətlər də mövcuddur, mənfi cəhətlər də. Nəfsi tərbiyə etmək üçün onu sadə yaşamağa və dünya ləzzətlərindən uzaq durmağa adət vermək və onu pak ruhların aləminə aparmağa çalışmaq sufilərin müsbət və faydalı cəhətlərindəndir. Amma ictimai həyatdan ayrılıb bir bucağa çəkilmək və Allahın zikrini bir neçə virdə məxsus etmək və bu kimi işlər, onların mənfi cəhətlərindəndir. Mə'lum olduğu kimi İslam, müsbət və düzgün işləri təsdiq edir, mənfi və batil işləri isə rədd edir. Qısaca belə deyə bilərik ki, İslamın bütün tə'limləri və əmrləri müsbətdir.”

TƏRƏDDÜD VƏ ŞÜBHƏ

Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin cavabları açıq və qənaətbəxş idi, amma bu cavablar mənim kimi bir adamın qəlbinə necə tə'sir buraxa bilərdi? Mən ömrümün iyirmi beş ilini səhabələri, xüsusilə Xuləfai-Rəşidini təqdis etməklə keçirmişdim və Əbu Bəkr siddiq, Ömər faruq kimi şəxslər başda olmaqla səhabələrin ən'ənəsinə tabe olmağı, Həzrəti peyğəmbərin belə əmr etdiyi üçün vacib bilirdim. Amma İraqa gəldiyim gündən bəri bu iki nəfərin adlarını əsla eşitməyib mənə tamamilə yad olan təzə adlarla qarşılaşmışdım; Misal üçün 12 imamın adı ilə. İddiaya görə peyğəmbər (s.ə.v.) vəfatından qabaq Həzrəti Əlini öz xəlifəsi olaraq tə'yin etmişdir. Amma mən, bunlara necə inana bilərdim. Görəsən bütün insanlardan üstün olan səhabeyi-kiramin Həzrəti Əlinin əleyhinə saziş etmələri necə mümkün ola bilər? Biz, uşaqlığımızdan bəri eşitmişdik ki, peyğəmbər (s.ə.v.)-in səhabələri Həzrəti Əliyə çox hörmət göstərərək ona

dəyər verirmişlər. Bilirdilər ki, o, Həzrəti Fatimənin əri, Həsən və Hüseyin atası və elmin qapısıdır. Necə ki, Həzrəti Əli də Əbu Bəkri siddiqin dəyərini bilirmiş. O, bilirmiş ki, Əbu Bəkr İslamı qəbul edən ilk kişidir və peyğəmbərin mağara yoldaşdır və bu mövzu Qur'anda belə qeyd olunmuşdur. Habelə Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) xəstəliyində onu namazda xalqa imamlıq etmək üçün göndərib buyurmuşdur ki, əgər özümə bir vəfalı dost seçsəydim, Əbu Bəkri seçərdim. Buna görə müsəlmanlar, Əbu Bəkri xəlifə seçdilər. Həzrəti Əli eyni şəkildə Həzrəti Ömər in dəyərini bilirmiş. O, bilirmiş ki, Allah, Ömər in əlilə İslama güc qazandırdı. Ömər, haqq və batili yaxşıca ayırd etdiyi üçün peyğəmbər (s.ə.v.) ona faruq ləqəbini vermişdir. Eyni şəkildə O, Həzrəti Osman ın da dəyərini bilirmiş. O, bilirmiş ki, Allah ın mələkləri Osmandan utanıblar və peyğəmbər ona Zinnureyn ləqəbini veribdir. Bizim şiə qardaşlarımız bütün bunlardan necə xəbərsizdilər? Və ya bilirlər amma bilə-bilə inkar edib bu şəxsiyyətləri sırası şəxslər kimi nəfsi istəklərinə, dünya ləzzətlərinə tabe olmaları, haqqa tabe olmalarının qarşısını alan və peyğəmbərin vəfatından sonra onun əmrlərinə qarşı çıxan şəxslər olaraq sanırlar. Halbuki onlar, İslam ın izzət və qələbəsi üçün tayfalarının, atalarının, hətta uşaqlarının üstünə qılınc çəkən və peyğəmbərin əmrlərini yerinə yetirmək üçün bir-birləri ilə yarışan şəxslər idilər. Belə şəxslər necə peyğəmbərdən sonra məqam üçün onun əmrlərini saymaya bilərlər?

Bəli, bir çox məsələdə qane olmuş və şiələrin görüşünü qəbul etmiş olmağıma baxmayaraq yuxarıda qeyd etdiyim səbəblərə görə şiələrin bütün sözlərinə inana bilmirdim. Bu məsələlər üzərində şübhə və tərəddüd içindəydim. Şiə ruhanilərin məntiqi sözləri içində şübhə yaratmışdı, digər tərəfdən isə səhabələrin bizim kimi sırası insan səviyyəsinə enmələrinə və peyğəmbərlik işığının onları pak etmədiyinə inana bilmirdim. Allah ım, peyğəmbərin səhabəsinin şiələrin inandıqları səviyyədə olması mümkündür? Amma mühüm olan budur ki, keçmiş inanclarımda şübhə və tərəddüd yaranmışdı; nəticədə həqiqətə çatmaq üçün araşdırılması zəruri olan, pərdə arxasında gizli qalan bir çox həqiqətin var olmasını e'tiraf edirdim.

Dostum Mu'nim gəldi, onunla Kərbəlaya getdik. Orada mən də şiələr kimi Həzrəti Hüseyin üçün əzadarlıq etdim. Orada anladım ki, Hüseyin ölməmişdir. Xalq toplaşib qəbrinin ətrafında kəpənək kimi dönürdü. Elə yanıqlı və içdən ağlayırdılar ki, sanki

Həzrəti Hüseyn təzə şəhid olmuşdur. Mən indiyə qədər belə bir şey görməmişdim. Xətiblər hüznünlü səslə Kərbəla hadisəsini nəql eləyib xalqın duyğularını coşdururdu. Bunları dinləyən hər kəs, əlində olmayaraq özünü saxlaya bilməyirdi və gözlərindən yaş axmağa başlayırdı. Mən də özümü saxlaya bilmədim və çoxdan içimdə qalan bir duyğunun açıldığını hiss edən kimi məni ağlamaq basdı. Bu ağlamanın nəticəsində bir dərin rahatlıq hiss etməyə başladım; əvvəlcədən belə bir şeyin şahidi olmamışdım. Sanki indiyə qədər mən, Həzrəti Hüseynin düşmənlərinin cərgəsində idim, indi isə birdən-birə onun dostlarının və onun yolunda canlarından keçənlərin cərgəsinə keçdim. Orada çıxış edən xətiblərin biri Hürri'n hadisəsini nəql edirdi.

Hürr, Həzrəti Hüseynin düşmənlərinin ordu komandirlərindən biri idi və Kərbəlaya Həzrəti Hüseyn ilə müharibə etmək üçün gəlmişdi; amma müharibə meydanında bu işindən pəşiman olub bir an özüne gələrək titrəməyə başlamışdır. Ətrafındakılar Hürri "nə üçün belə titrəyirsən, ölümdənmi?"-demişlər. O da, "Allaha and olsun ki, qorxuram, amma özümü od ilə cənnətin arasında görürəm ki, bu ikisindən birini seçmək məcburiyyətindəyəm"-deyərək cavab vermiş və bu sözləri dedikdən sonra birdən-birə Həzrəti Hüseynin hüzuruna gələrək, "Ey peyğəmbərin nəvəsi, mənim tövbəm qəbul olarmı?" demişdir.

Mən, bunları eşitdiyimdə səbrimi əldən verib ağlayaraq özümü yerə atdım. Sanki mən də Həzrəti Hüseynin səfinə keçmək istəyən bir Hürr idim. Həzrəti Hüseynin hüzuruna gələrkən, "Ey peyğəmbərin nəvəsi, mənim tövbəm qəbul olarmı? Məni bağışla"-deyə, yalvarırdım. Xətibin hüznünlü sözləri dinləyicilərə elə tə'sir etmişdi ki, hər tərəfdən ağlamaq səsi ucalırdı. Dostum, məni bu halda görüncə "Ya Hüseyn, Ya Hüseyn"-deyib məni bağrına basdı.

Bir neçə dəqiqə çəkən bu qısa müddət ərzində mən həqiqi ağlamanın necə olduğunu anladım və vücudumun pak olduğunu hiss etməyə başladım, orada peyğəmbərin bu hədisini xatırladım ki, belə buyurmuşdur:

لَوْ عَلِمْتُمْ مَا أَعْلَمُ لَضَحَكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا

"Əgər mənim bildiklərimi siz bilsəydiniz az gülüb çox ağlayardınız."

O günü çox hüznünlü keçirdim. Dostum mənə təsəlli verdi və mənə soyuq şərbət ilə şirni gətirdi. Amma mənim iştaham tamamilə kəsilmişdi. Ondan Həzrəti Hüseynin

necə şəhid olduğunu təkrar danışmağını istədim. Mən, bu hadisə haqqında heç bir şey eşitməmişdim. Fəqət qocalarımız bu qədər deyirdilər ki, İslam düşmənləri və münafıqlar Həzrəti Ömər, Osman və Əlini öldürdükləri kimi Həzrəti Hüseyni də öldürmüşlər və bundan başqa bir şey bilmirdim. Hətta Aşura gününü İslam bayramlarından biri bilib o günü qeyd edirik. O gündə camaat mallarının zəkatını verib müxtəlif yemək və şirnilər hazırlayırlar. Uşaqlar, böyüklərin görüşünə gedib onlardan bayramlıq alırlar və... Əlbəttə ölkəmizdə bə'zi kəndlərdə ən'ənəyə görə o gündə od yandırarlar və hər cür işdən əl çəkib hətta toy da eləməzlər. Amma bizim onların bu işlərindən başımız çıxmazdı. Bizim mollalarımız Aşura gününün fəzilətli bir gün olduğu və o gündə rəhmət və bərəkətin nazil olduğu haqqında bizə hədislər nəql edirdilər. Doğrudan da çox heyvətləndirici bir işdir!

Ondan sonra Həzrəti Hüseynin qardaşı Həzrəti Abbasın ziyarətinə getdik. Mən onun kim olduğunu bilmirdim. Dostum onun fədakarlığı və şücaəti, habelə necə şəhid olduğu haqqında danışdı. Kərbəlada da adlarını yaxşı xatırlaya bilmədiyim bir çox böyük alimlə danışdıq; onların bə'ziləri Bəhrül-ülum, Seyid Həkim, Kaşifül-Qita, Ali-Yasin, Təbatəbai, Firuz Abadi və Əsəd Heydər ləqəbləri ilə tanınırdılar. Bu şəxslər, doğrudan təqvalı və fəzilətli alimlər idilər. Təqva və heybətləri üzlərindən bəlli idi.

Şiələr öz alimlərinə çox hörmət edər, gəlirlərinin beşdə birini xüms olaraq onlara verərlər. Alimlər bu pullarla mədrəsə və elm mərkəzləri tikdirib mətbəələr qurur və müxtəlif yerlərdən dini elmlər oxumaq üçün gələn tələbələrin ehtiyaclarını tə'min edirlər.

Şiə alimlərin hökumətlə heç cür əlaqələri yoxdur. Onlar bizim ruhanilərimiz kimi danışmadan, fətva vermədən əvvəl hökumətin görüşünü öyrənib daha sonra fətva verən ruhanilərdən deyillər. Bizim ruhanilərimiz, dövlətdən maaş aldıkları üçün dövlətə bağlıdırlar və dövlət istədiyini iş başına gətirir və istədiyini işdən götürər.

Bütün bunlar, mənim kəşf etdiyim, yaxud Allahın mənə kəşfini nəsib etdiyi yeni bir dünya idi. Onu, nifrətdən sonra sevdim. Bu yeni aləm mənə yeni fikirlər öyrətdi. Araşdırma və tədqiq etmə hissimi elə gücləndirdi ki, illərdən bəri peyğəmbərdən nəql olunan bir məşhur hədisin tə'sirində tapmaq, haqqı axtarmağa başladım. Çünki peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurmuşdur:

افْتَرَقَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَأَفْتَرَقَتِ النَّصَارَى إِلَى اثْنَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَسَتَفَرَّقُ أُمَّتِي
إِلَى ثَلَاثَةِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا فِرْقَةً وَاحِدَةً

“İsrail oğulları yetmiş bir firqəyə, xristiyanlar isə yetmiş iki firqəyə bölündülər. Mənim ümmətim isə yetmiş üç firqəyə bölünəcəkdir. Onların bir firqəsindən başqa yerdə qalan hamısı od içərisindədir.”

Bu hədisdə özlərini haqlı bilən, digərlərini isə batil bilən ayrı-ayrı dinlərdən danışılmayı. İslam çərçivəsində olan firqələrdən danışılır, hər şeydən daha heyrləndirici şey isə budur ki, hər firqə özünün haqlı olduğunu iddia edir. Yuxarıdakı hədisin bə'zi variantlarında bu cümlə də vardır ki, peyğəmbər (s.ə.v.)-dən “nicat tapan firqə hansı firqədir”-deyə, soruşduqları zaman belə cavab buyurmuşdur: “Mən və əşhabımın yolunu tə'qib edən kimsələrdir.” Görəsən Qur'an və hədislərə tabe olmadığını söyləyən bir firqə varmı? Əgər İmam Malik, Əbu Hənifə, Şafei və ya Əhməd ibni-Hənbəldən soruşsaq Qur'an və hədisə tabe olmaqdan başqa bir şey iddia edərlərmə?

Sünni məzhəblərinə əvvəllər pozğunluğuna inandığım şiə firqəsini də artırısaq onun da Qur'ani-Kərimə və Əhli-beyt yolu ilə nəql olunan səhih hədislərə və ən'ənəyə tabe olduğunu iddia etdiyini görürük. Şiə, “bir evin əhli, həmin evin vəziyyətini daha yaxşı bilər” deyərək səhih ən'ənəni Əhli-beyt yolu ilə öyrənməliyik deməkdədir. Bu firqələrin hamısının haqq olması mümkündürmü? Yox, mümkün deyildir. Çünki bu hədis, bunu rədd edir. Bu hədisi qəbul etməmək isə mümkün deyildir. Çünki bu hədis həm şiə, həm sünni qaynaqlarında mütəvatir sayılan bir hədisdir. Hədisin anlamında da şübhə etmək və onun bir şey ifadə etmədiyini də söyləmək mümkün deyildir. Çünki Allahın peyğəmbəri (s.ə.v) mə'nasız və məntiqsiz söz söyləməkdən uzaqdır. O, heç vaxt hava və həvəs üstündə danışmaz, danışdığı hər şey hikmət və ibrət üçündür. Elə isə İslam adı altında bu firqələrdən yalnız birinin haqq və yerdə qalanların hamısının batil olduğunda şübhə etməmək zəruridir. Buna görə bu hədis insanı heyrləndirdiyi kimi öz qurtuluşuna əhəmiyyət verən hər kəsi mütləq araşdırma və tədqiqata doğru sövq etməlidir.

Bütün bunların üzündən şiələrlə görüşmək əski məzhəbi inanclarımda şübhə və

tərəddüd yaratmışdır. Kim bilir, bəlkə də bunların sözləri haqqdır. Nə üçün araşdırıb müəliə etməyim? Qur'an və ən'ənə: tədqiqat aparmağı və həqiqəti kəşf etməyi mənə əmr etmirmi?

Allah-Təala buyurur:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

"Bizim üçün cihad edənləri yollarımıza doğru gətirərik və şübhəsiz ki, Allah yaxşılıq edənlərlədir." (Ənkəbut surəsi, 69-cu ayə)

Başqa bir yerdə də belə buyurur:

...فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَيْهُمْ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ

"...Elə isə qullarıma muştuluq ver; onlar ki, sözü dinləyərlər və ən yaxşısına tabe olarlar elə adamlardırlar ki, Allah onları doğru yoluna sövq etmişdir və onlardır ağılı başında olanlar." (Zümər surəsi, 17-18-ci ayələr)

Yenə peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurmuşdur:

أَبَحَثَ عَنْ دِينِكَ حَتَّى يُقَالَ عَنْكَ مَجْنُونٌ

"Dinini araşdır, o qədər ki, sənə dəli olub desinlər."

Demək araşdırma və tədqiqat hər şeydən mühümdür və hər insanın müqəddəs vəzifəsidir.

Bu qəti qərarım və əzmimlə İraqdakı şiə dostlarımdan ayrıldım. Onlarla vidalaşarkən araşdırıb tədqiq etməyimə dair onlara və öz nəfsimə söz verdim.

Bu dəyərli dostlardan ayrılmaq doğrudan çətin idi. Çünki bunlar yalnız mənim üçün, məndən bir şey ummadan vaxtlarını sərf etdilər. Onlar, nə məndən qorxur, nə məndən bir şey gözləyirdilər. Onlar yalnız Allah rızasını umurdular. Bu maraqlarından məqsədləri, bəlkə də bu hədisdə olan savaba çatmaq idi; Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurmuşdur:

لَنْ يَهْدِيَكَ اللَّهُ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

"Əgər Allah birisini sənə əlinlə doğru yola gətirsə, bu sənə üçün günəşin doğduğu hər şeydən daha yaxşıdır."

İyirmi gün imamlar ölkəsində, şiələrin arasında qaldıqdan sonra İraqı tərk etdim. O günlər, bir şirin yuxu kimi gəlib keçdi. Elə bir yuxu ki, əsla bitməsini istəmirdim. Nəhayət Əhli-beyt sevgisi ilə dolu olan qəlblərdən ayrı düşməyin və qaldığım zamanın azlığının narahatlığı içərisində İraqdan ayrıldım və oradan Allahın evini və bütün müsəlmanların ağası Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in qəbrini ziyarət etmək üçün Hicaza doğru hərəkət etdim.

HİCAZ SƏFƏRİM

Ciddə şəhərinə çatdığımda Bəşir adlı dostumla görüşdüm. Mənim gəlməyimdən çox sevinmişdi, məni evinə apardı və mənə çox xidmət etdi. O, boş vaxtlarının çoxunu mənimlə keçirirdi. Maşını ilə məni ziyarət və gəzmək yerlərinə aparırdı. Onunla birlikdə Ömrəyə gedib bir neçə günümüzü ibadətlə keçirdik. İraqda yubandığım üçün üzr istədim və yeni kəşfimi ona danışdım. O, ağıllı və mə'lumatlı adam idi. Mənə belə dedi: "Onların böyük alimlərinin və qüvvətli dəlillərinin olduğunu eşitmişəm. Amma çoxlu kafir və sapqın firqələri də vardır ki, həcc mövsümündə bizim üçün çox çətinliklər yaradırlar." Mən, "nə kimi çətinliklər?" deyə, soruşdum. O, "qəbirlərin ətrafında namaz qılırlar, Bəqi' qəbiristanlığına gedib orada dəstə-dəstə ağlayıb matəm tuturlar və ciblərinə daş qoyub ona səcdə edirlər. Ühüdə getdiklərində Həzrəti Həmzənin qəbrinin yanında toplaşib sanki Həzrəti Həmzə yeni ölüb kimi ağlayırlar. Buna görə Səudiyyə hökuməti onların qəbiristanlıqların içərisinə girmələrinə icazə vermir", dedi.

Gülümsəyərək belə dedim: "Bu saydıqların üçün mü onları dindən çıxmış sanırsan?" O, dedi ki, "həm bunlar, həm də bunlardan başqa şeylər üçün. Misal üçün peyğəmbərin qəbrini ziyarət edərlər, amma Ömər və Əbu Bəkrin qəbrinin yanında durub lə'nət oxuyurlar və onların bə'zisi bu qəbirlərin üstünə zibil də atar."

Dostumun bu sözləri mənə atamın Həccdən qayıtdığından danışdığı sözləri xatırlatdı. Atam da Həccdən qayıtdığında "şiələr, peyğəmbərin qəbrinə zibil atırlar" demişdi. Şübhəsiz atam belə bir şeyi öz gözü ilə görməmişdi. O da başqa adamlardan eşitdiyini söyləyirdi. Çünki o deyirdi: "Səudiyyə əsgərləri Hacıların bir qismini

döyükləri vaxt onlara nə üçün Allah evinin ziyarətçilərinə əhanət edib döyürsünüz deyə etiraz etdik. Əsgərlər, “bunlar müsəlman deyillər, bunlar şiədirilər, buraya peyğəmbərin qəbrinə zibil atmaq üçün gəlirlər”, dedilər. Bunu eşidən kimi biz də onlara lə'nət edib tüpürürdük” deyirdi.

Halbuki ərəbistanlı dostum onların peyğəmbərin qəbrini ziyarət etdiklərini, amma Əbu Bəkr və Ömər qəbrinə zibil atdıqlarını söyləyirdi. Mən, bu sözlərin ikisinə də şübhələndim. Çünki özüm Həccə gəldiyimdə Həzrəti peyğəmbərin, Əbu Bəkrin və Ömər məzarlarının bağlı bir yerdə olduğunu, üstəlik əllərində dubinka olan xüsusi qüvvələr tərəfindən qorunduğunu yaxından görmüşdüm.

Kimsə yaxından içəriyə baxmağa belə cür'ət etmirdi, hələ içəriyə bir şey atması bir tərəfdə qalsın. Onsuz da hər tərəfi bağlı olduğundan içəriyə bir şey atmaq mümkün deyildir. Səudilərin əli dubinkalı keşikçilərinin kobudluğunu isə hamı bilir. Buna görə adama elə gəlir ki, Səudi məs'ulları, kafir saydıqları şiələrə bu iftiraları ataraq müsəlmanları onlara qarşı təhrik etməyə çalışır və bu yolla ən azı bu işlərinin qarşısında digər müsəlmanların susmalarını tə'min etmək istəyirlər. Digər tərəfdən müsəlmanlar da öz ölkələrinə qayıtdıqlarında bu yalanları yaymaq işinə vasitə olurlar. Beləliklə səudilər bir daş ilə iki quş vurmaq istəyirlər.

Bu da mənim inandığım bir adamın sözlərinə bənzəyir. O, belə deyirdi: “Mən, təvaf ilə məşğul idim ki, bir cavan oğlan izdihamın nəticəsində halı qarışdı və əlində olmadan qusdu. Həcərul-əsvədin keşikçiləri o yazığı yerdə çəkə-çəkə bayıra apardılar sonra “Kə'bəni murdar etmək üçün özü ilə zir-zibil gətirmişdir”-deyə, onu günahlandırıdılar və həmin gün o yazığı e'dam etdilər.”

Sonra da ərəbistanlı dostumun şiələrin kafir olduğuna dair gətirdiyi dəlilləri düşünməyə başladım. Nə qədər düşündümsə şiələrin ağlamaqları, sinələrinə döyməkləri, daşa səcdə etməkləri, qəbirlərin ətrafında namaz qılmaqları kimi işləri adamın imanını əsla zədələməyən bir neçə sadə əməli fərqlilikdən başqa bir şey olmaları ağıma gəlmədi. Sonra düşündüm ki, Allahın birliyinə və Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in onun peyğəmbəri olmasına iman gətirən, namaz qılıb zəkat verən, Ramazan ayında oruc tutan, Həccə gedən, yaxşılığa əmr edib, yamanlıqdan çəkindirən bir insanı, yuxarıda işarə etdiyim sözlərə əsaslanaraq kafir saymaq mümkündürmü?

Mən dostum ilə nəticəsiz olan bir mübahisəyə girmək istəmirdim, onun üçün "Allah bizə və onlara düz yolu göstərsin və İslam və müsəlmanlar əleyhinə dəsisə quran İslam düşmənlərinə lə'nət etsin" deməklə kifayətləndim.

Ömrə əməllərini yerinə yetirərkən Kə'bəni təvaf etdiyim vaxt ətrafımda çox az adam var idi. Mən namaz qılıb Allahdan bəsirət gözümlü açıb düzgün yolu mənə göstərməsini istədim, Həzrəti İbrahim (ə.s.)-in məqamında durarkən bu ayəni xatırladım:

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

"Və Allah üçün gərəkdiyi kimi cihad edin. O, sizi seçmiş və dində sizə bir çətinlik qoymamışdır; Atanız İbrahimin dinində olduğu kimi. O, daha öncə və bu Qur'anda da sizi müsəlmanlar olaraq adlandırdı ki, peyğəmbər sizə şahid olsun, siz də insanlara şahidlik edəsiniz; artıq namaz qılın, zəkat verin və Allaha sarılın. Odur dostunuz, nə yaxşı dostdur, nə yaxşı yardımçı." (Həcc surəsi, 78-ci ayə)

Sonra da Həzrəti İbrahim ilə və ya Qur'anın buyurduğu kimi atamız İbrahim ilə dərdləşməyə başladım və belə dedim: "Ey ata! Ey bizi müsəlman adlandıran! Bax gör səndən sonra övladların necə bölünmüşlər. Bə'ziləri yəhudi, bə'ziləri xristian, bə'ziləri isə müsəlman olublar. Yəhudilər yetmiş bir firqəyə, xristianlar yetmiş iki firqəyə, müsəlmanlar isə yetmiş üç firqəyə bölünüblər. Bir firqədən başqa bunların hamısı haqq yolundan azıblar. Yalnız bir firqə sənə əqidəndə qalıb ey ata! Bunların hamısı, "Qədəriyyə" firqəsinin dediyi kimi bir ilahi təqdirdən ibarətdirmi? Yə'ni Allahmı birinin yəhudi, digərinin xristian və ya müsəlman və yaxud mülhid və müşrik yazıb, yoxsa dünya sevgisi və nəfsin dalınca getmək və Allahın əmrlərindən uzaqlaşmaq bunlara səbəb olubdur? Necə ki, buyurur: "Onlar, Allahı unudular, Allah da onlara özlərini unutdurdu."

Mənim ağılım qəzavü-qədər in insanın həyatına, onun istək və iradəsinə heç edəcək şəkildə tə'sir buraxdığını qəbul etmir. Məncə Allah bizi yaratmış, düz və yanlış yolun

ikisini də bizə göstərmiş, peyğəmbərlər göndərməklə haqqı batildən ayırd etmənin yolunu izah etmişdir. Amma insan qürur, inad, zülm və tüğyanı üzündən haqdan ayrılıb şeytana meyl edir və Rəhmandan uzaqlaşaraq insanlığına yaraşmayan yerə yönəlir. Bu mövzuda Qur'ani-Kərim qısa şəkildə nə gözəl buyurur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ

“Şübhəsiz Allah, insanlara heç bir şəkildə zülm etməz, ancaq insanlar öz-özlərinə zülm edirlər” (Yunus surəsi, 44-cü ayə)

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) bir müsəlmanın üç gündən çox müsəlman qardaşı ilə küsülü qalmasına da icazə vermədiyi bir halda niyə bu ümmət bu qədər bölünüb və bir-birlərinin haqqında yaramaz sözlər deyirlər və bir-birlərindən ömür boyu uzaq olmağa çalışırlar. Ey atamız İbrahim! Niyə bu ümmət ən yaxşı və ən üstün ümmət olaraq Şərq və Qərbə hakim olub onlara elm və mədəniyyət öyrətdikdən sonra bu gün ən zəif və ən dəyərsiz icmalar halına düşmüşlər, torpaqları düşmənlər tərəfindən işğal edilmiş və özləri orada-burada avara olaraq yaşayır və Məscidül-Əqsaları sionistlərin işğalı altına girmiş, ölkələrinə baxdığımızda hər yanında kasıblıq, aclıq, fəlakət, yoluxucu xəstəliklər, əxlaqsızlıq, intizamsızlıq, zülm, təzyiq və geri qalmışlıq gözə çarpır? “Təmizlik imandandır”-deyə buyuran İslamın əmrlərindən xəbərdar olan biz müsəlmanların və müsəlman ölkələrin səhiyyə vəziyyətini Avropa ölkələrindəki inkişaf etmiş səhiyyə xidmətləri və xəstəliklərdən qorunma təşəbbüsləri ilə müqayisə etdiyimizdə, məsələn bir sadə örnək olaraq, Avropadakı ümumi tualetləri müsəlman ölkələrində olan tualetlərlə müqayisə etdiyimizdə müsəlmanların hər sahədə İslam əmrlərindən uzaq olduqlarını görürük. Nə üçün müsəlmanlar öz ölkələrində də öz əqidələrini izah etmək azadlığından məhrumdurlar? Məsələn bir müsəlman İslami görünüşə uyğun paltar geyməkdə azad deyildir. Halbuki fasiqlərə çaxır içmə, zina etmə və əxlaqsız işləri görmə azadlığı rəsmən tanınmış və himayə altına alınmışdır. Müsəlmanların isə bunların qarşısını almaq bir yanda qalsın, hətta xəbərdarlıq etmə və “əmr bi-mə’ruf” etmə haqqı belə yoxdur. Hətta Misir və Mərakeş kimi bə’zi ölkələrdə ataların öz qızlarını aclıqdan satdıqlarını da eşitmişəm.

Allahım, nə üçün bu İslam ümmətindən belə uzaqlaşdın və onları qaranlıqlar

içərisində tərک etdin? Yox Allahım! məni bağışla, həqiqətdə bu ümmət səni unudub, Səndən uzaqlaşmış və Şeytanın yolunu seçmişdir. Sən ey hakim və qüdrətli Allah, öz kitabında buyurmusan ki,

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفَيْضٌ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ

“Kim, Rəhmanın zikrindən (anmaqdan) üz çevirsə ona bir Şeytan hakim edərik; artıq o, dost olar ona.” (Zuxruf surəsi, 36-cı ayə)

Və yenə buyurmusan ki:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ
عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

“Məhəmməd ancaq bir peyğəmbərdir; ondan öncə çoxlu peyğəmbərlər gəldi. Ölsə, yaxud öldürülsə geriyəmi dönəcəksiniz? Kim dönəcəksə bilsin ki, Allaha heç bir şəkildə zərər verməz, Allah şükr edənlərin qarşılığını yaxında verəcəkdir.” (Ali-İmran surəsi, 36-cı ayə)

Şübhəsiz, İslam ümmətinin bu geri qalmışlıq və zilləti, müsəlmanların doğru yoldan azmış olduğuna dair bir dəlildir. Şübhəsiz o bir dənə firqə, yə'ni yetmiş üç firqənin arasında haqq olan bir firqə bütün İslam ümmətinin taleyini dəyişdirə bilməz.

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurmuşdur:

وَلْتَأْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلْتَنْهَيْنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيْسَ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَرَارٌ كُمْ فَيَدْعُو خِيَارُكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ

“Sizlər ya yaxşılığa əmr edib yamanlıqdan çəkinəcəksiniz və yaxud Allah sizin pislərinizi sizə hakim edər; onda yaxşılarınız dua etsələr də, duaları qəbul olmaz.”

Rəbbim, biz sənin nazil etdiyinə inandığ, peyğəmbərinə tabe olduq, bizi buna şahid olanlardan yaz. Rəbbim, bizim qəlblərimizi doğru yola sövq etdin, sonradan azdırma və bizə rəhmət bağışla. Şübhəsiz sən olduqca bağışlayansan. Rəbbim, biz özümüə zülm etdik, əgər bizi bağışlamasan və bizə rəhm etməsən ziyankarlardan olarıq.

Oradan Mədinəyə getdim. Dostum Bəşir oradakı qohumlarından birinə məktub yazıb Mədinədə olduğum müddət ərzində məni qonaq eləməsini istədi. Üstəlik zəng də

elədi. Onlar Mədinədə məni qarşılayıb evlərinə apardılar. O evə yetişən kimi yuyunub, ətir vurub, təmiz paltarlarımı geyib, peyğəmbər (s.ə.v.)-in ziyarətinə getdim. Həcc mövsümünə nisbətən ziyarətçi çox az idi. Onun üçün peyğəmbər (s.ə.v.), Əbu Bəkr və Ömər in qəbrinin qarşısında dayana bildim. Halbuki həcc mövsümündə izdiham üzündən bu işə imkan tapa bilməmişdim. Qapıların birinə əl sürtmək istədim, orada duran keşikçi hiddətlənib məni oradan uzaqlaşdırdı. Getdiyim hər qapının önündə bir keşikçi durmuşdu. Dua oxumaq və dostların salamlarını peyğəmbərə çatdırmaq üçün orada bir az duran kimi keşikçilər dərhal oradan getməyimi istəyirdilər. Onların biri ilə danışmaq istədim, amma faydası olmadı.

Hərəmi-mütəhhərə gəlib bir az Qur'an oxumağa başladım. Ayələri tərtil ilə (bir növ Qur'an oxumaq üslubu) oxuyub təkrar edirdim. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in Qur'an oxumağını dinlədiyini zənn edirdim. Öz-özümə dedim ki, peyğəmbərin ölümü digər insanlar kimidirmi? Əgər elədirsə nə üçün, namaz qılanda ona xitab edib "Əssəlamu əleykə əyyühənnəbiyyu və rəhmətullah və bərəkətuh" deyirik. (Allahın salamu, rəhməti və bərəkəti sənə olsun ey Allahın peyğəmbəri) Əgər müsəlmanlar, Xızırın diriliyinə və ona salam verənin salamının cavabını verdiyinə inanırlarsa və hətta sufi təriqətləri, şeyx Əhməd Tıcanı və Əbdülqadir Geylani və digər şeyxlərini oyaqkən görə bildiklərini iddia edirlərsə, niyə biz bu kəraməti Həzrəti peyğəmbərə rəva görməyək. Halbuki o, şübhəsiz Allahın qullarının ən üstünüdür. Amma vəhhabilərdən başqa bütün müsəlmanların peyğəmbərin məqamlarının məhdud olmadığına inandıqlarını düşünərək bir az toxtadım. Bu məqamları peyğəmbərə rəva görməyən tayfa ancaq vəhhabilərdir. Mən, bu üzədən və bir də onların öz əqidələrindən olmayan mö'minlərə qarşı sərt davrandıqları üçün onlardan nifrət etməyə başladım.

Əhli-beytə salam vermək üçün Bəqi qəbristanlığına getdim; orada bir qoca kişinin durub ağladığını gördüm, ağlamasından şüə olduğunu anladım. Qibləyə tərəf dönüb namaz qılmağa başladı; amma səudi əsgərlərindən biri deyəsən o kişini güdüdü, çünki birdən gəlib o yazığı səcdə halında təpik altına aldı və elə vurdu ki, o binəva adam arxası üstə yerə düşdü və neçə dəqiqə o halda qaldı. O əsgər yenə də onu vurmağa və söyüş söyməyə davam edirdi. Artıq özümü saxlaya bilmədim və əsgərə dedim ki, "Niyə bu yazığa namaz halında həmlə etdin? Bu iş haramdır." Mənə bağıraraq dedi ki:

“Sus, sən qarışma, yoxsa buna elədiyimin eynisini sənə də, eləyərəm.” O zalımın gözlərində şərri görünəndə dərhal ondan uzaqlaşdım. Amma bir müsəlmana yardım etməkdən aciz qaldığım üçün öz-özümə hiddətlənirdim. Bu hadisə səudilərə qarşı nifrətimi daha da artırmışdı. Niyə bunlar istədiklərini heç bir maneəyə rastlaşmadan eləyirlər? Orada olan bə’zi ziyarətçilər də, öz-özlərinə bu vəziyyətdən narahat olduqlarını bildirən sözlər deyirdilər. Amma bə’zilərinin də “Haqqı idi, niyə qəbrin yanında namaz qılır?” dediyini eşitdim və özümü saxlaya bilməyərk dedim ki, “kim deyib qəbrin yanında namaz qılmayın”. Birisi “peyğəmbər bu işi qadağan etmişdir”- deyə, cavab verdi. Bağıraraq dedim ki, peyğəmbərə iftira deyirsiniz. Amma tez özümə gəldim və ətrafda olan adamların əsgərə xəbər verib məni təhlükəyə sala biləcəklərini düşündüm və yumuşaq bir dillə onlara dedim ki, əgər peyğəmbər qadağan edibdirsə niyə milyonlarla həccə gəlmiş müsəlman Məscidün-Nəbidə olan peyğəmbər, Əbu Bəkr və Ömər qəbrinin yanında namaz qılaraq bu haram işi görürlər? Əgər bu işi haram qəbul etsək də qabağını belə kobudcasına almaq düzdürmü? İcazə verin Həzrəti peyğəmbərin hüsuruna gəlib Məsciddə işəyən çöl ərəbi ilə peyğəmbərin necə davrandığını sizə danışım. Rəvayətə görə bir çöl ərəbi utanmadan peyğəmbər və səhabənin hüsurunda məscidi murdar etdikdən sonra bə’zi səhabələr bu hörmətsizliyə dözə bilməyib qılinc çəkərək müdaxilə etmək istədilər. Amma Həzrəti peyğəmbər onlara izn verməyib belə dedi: “Buraxın, əziyyət etməyin, bir vedrə su gətirin sidiyin yerinə tökün kifayət edər, sizin vəzifəniz adamların rahatlığını təmin etməkdir, onlara həmlə etmək deyildir; siz, insanları haqqa təmayüllü etməlisiniz, ondan nifrət etdirməməlisiniz.” Onlar da peyğəmbərin əmrindən itaət etdilər. Sonra peyğəmbər (s.ə.v.) o ərəbi çağırıb öz yanında oturtdu və o adama anlatdı ki, bu məkan Allahın evidir və murdar edilməməlidir. Ondan sonra ərəb, müsəlman oldu və ən təmiz, ən gözəl paltarları ilə Məscidün-Nəbiyə gəlməyə başladı. Allah-Təala, peyğəmbərinə belə buyurmuşdur:

...وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ...

“...Əgər sən, kobud və qatı ürəkli olsaydın, onlar ətrafından dağılıb gedərdilər...”

(Ali-İmran surəsi, 159-cu ayə)

Bu, hədis dinləyənlərin bə'zisinə tə'sir buraxdı və onlardan biri məni qırağa çəkib dedi ki, "qardaşım, haralısan?" Dedim: "Tunisliyəm." O mənə dedi: "Allahını seversən bir də bu sözləri danışma, yoxsa başın bəlaya girər."

Bu sözləri eşitməyim, özlərini Hərəməynin (Məkkə və Mədinənin) müdafiəçisi adlandıran və Allahın evinin ziyarətçilərini bu qədər təzyiqə mə'ruz qoyan vəhhabilərə qarşı nifrətimi daha da artırdı. Çünki kimsə öz nəzərini deyə bilmirdi, hətta onların əqidəsinə uyğun olmayan hədisləri də söyləmək haqqı yox idi.

Oradan adını bilmədiyim yeni dostumun evinə getdim. Axşam yeməyində qarşı-qarşıya oturuq. Yeməyə başlamazdan əvvəl haraya getdiyimi soruşdu. Mən də başıma gələn əhvalatı əvvəldən axıra qədər danışdım və dedim ki: "Qardaşım, Allaha and olsun ki, mən artıq vəhhabilərdən nifrət edib şüələrə meyl edirəm." Dostum, bu sözü eşidən kimi rəngi dəyişildi və "Mən səni xəbərdar edirəm ki, bir daha belə sözlər danışmayasan",-sözlərini deyərək xörək yeməmiş qalxıb getdi. Mən də, bir az onu gözlədikdən sonra elə o şəkildə yuxuya getmişdim.

Məscidün-Nəbinin azan səsi ilə yuxudan oyandım. Yemək, eynən yerində idi. Ev sahibinin oraya gəlmədiyini anlayıb onun bir səudi işçisi ola bilməsindən əndişələnməyə başladım. Buna görə kimsəyə demədən sür'ətlə o evdən çıxdım və peyğəmbər (s.ə.v.)-in məscidinə getdim. Axşamacan peyğəmbərin hərəmində namaz qılıb ziyarətlə məşğul oldum. Yalnız dəstəmaz almaq üçün bayıra çıxdım.

İkinci namazından sonra, xətiblərdən birinin namaz qılanların arasında dərs verdiyini gördüm, onların yanına gedib oturdum. Dərsdə oturanlardan onun Mədinənin qazısı olduğunu öyrəndim. O, Qur'anın bə'zi ayələrini təfsir edirdi. Dərsdən sonra qalxıb getmək istədiyi vaxt ona dedim ki, Allah-Təalanın,

...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

"...Allah ancaq, ey Əhli-beyt sizdən hər növ pisliyi uzaqlaşdırmaq və sizi tam şəkildə pak bir hala gətirmək istəyir" (Əhzab surəsi, 33-cü ayə)

deyə, buyurduğu ayədə adı çəkilən "Əhli-beyt"-dən məqsəd kimdir?

- Peyğəmbərin arvadlarıdır. Necə ki, ayənin əvvəlində belə buyurur:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ...

“Ey peyğəmbərin zövcələri, siz o biri qadınlardan birinə bənzəməzsiz...”

(Əhzab surəsi, 32-ci ayə)

- Şiə alimləri deyirlər ki, bu ayə Əli, Fatimə, Həsən və Hüseyin haqqında nazil olmuşdur. Mən, onların cavabında dedim ki, bu ayənin əvvəlləri peyğəmbərin xanımlarına xitab edib deyir ki, ey peyğəmbərin zövcələri...

Onlar cavabımda belə dedilər: “Peyğəmbərin qadınlara aid olan yerdə fe’llərin hamısı ərəb dilində qadınlara məxsus olan əvəzliliklərlə gəlmişdir. Məsələn “Ləstunnə, inittəkəytunnə, fəla’təhzə’nə, buyutikuppə və laəərrucnə və əqimnəs-səlatə və atinəz-zəkətə, və əti’nəllah və rəsuləhu....

Amma Əhli-beytə məxsus olan yerdə artıq qadınlara aid olan əvəzliliklər dəyişilib onların yerinə belə buyurubdur: “Liyuzhibə ənkum” və “yutəhhirəkum”. “Kum” şəkilçisi ərəb dilində kişilərə məxsus bir şəkilçidir, “kunnə” şəkilçisi isə qadınlara məxsusdur. O, mənim bu sözlərimdən sonra eynəyini qaldıraraq mənə mə’nalı şəkildə baxıb dedi:

- Aman, bu zəhərli fikirlərdən uzaq dur! Şiələr, öz istədiklərinə görə Qur’anın ayələrini dəyişiblər. Onlar, Əli və övladları haqqında bə’zi ayələr çıxartmışlar ki, bizlər qəbul etmirik. Onların “Mushəfi-Fatimə” adlı bir başqa Qur’anları vardır. Mən sənə onların hiylələrinə aldanmamağın üçün xəbərdarlıq edirəm.

- Mən özümdən arxayınam. Sizə bu sualı verməyim isə məsələni dərinləndirən öyrənmək üçün idi.

O, məndən “Haralısan”-deyə soruşdu. “Tunisliyəm”-dedim. Adımı soruşdu; “Ticani”-dedim. Əhməd Ticanini tanıyıb tanımadığımı soruşdu. “Bəli, tanıyıram. O, bir təriqət şeyxidir”-deyə, cavab verdim. O dedi ki, bəli, o, müstəmləkəçi Fransanın nökrəri idi. Fransanın Əlcəzair və Tunisi kamil şəkildə ələ keçirməsi üçün böyük rol oynamışdır. Əgər Fransaya getsən, Parisdə Milli Kitabxanaya gedib orada Fransa Ensiklopediyasında “A”-ya baxa bilərsən. Hətta Fransa hökumətinin Əhməd Ticaniyə xidmətlərinə görə medal verməsi də orada yazılmışdır.

Onun bu sözlərindən çox təəccübləndim, sonra ondan təşəkkür edib məsciddən çıxdım.

Mədinədə bir həftə qaldım, qırx namaz qılıb bütün ziyarət yerlərini ziyarət etdim.

Orada qaldığım müddət ərzində hər şeyi diqqətlə izləyirdim. Amma gündən-günə Vəhhabiliyə qarşı nifrətim daha da çoxalırdı.

Mədinədən İordaniyaya getdim və orada əvvəlki səfərimdə tanış olduğum dostlarımla görüşdüm və üç gün orada qaldım. Onların Şiə məzhəbinə qarşı nifrət və düşmənçiliklərinin Tunislilərdən daha çox olduğunu gördüm. Həmin sözlər, bunların arasında da yaygın idi. Amma hər birindən dəlil soruşdum. “Biz, belə eşitmişik”- deyirdilər. Onların arasında bir şiə ilə oturub-duran, yaxud şiə kitablarını oxumuş bir nəfər də görmədim. Hətta çoxları ömürlərində bir şiə belə görməmişdilər.

Oradan Suriyaya gedib Dəməşqdə Əməvi məscidini və onun yanında Həzrəti Hüseynin başının olduğu məqamı ziyarət etdim və yenə orada Həzrəti Zeynəb və Səlahəddin Əyyubini də ziyarət etdim.

Beyrutdan birbaşa Tripoliyə hərəkət etdim; bu müsafirət dəniz yolu ilə dörd gün çəkdi.

Mən, yol boyunca həm cismi, həm də fikri baxımdan yaxşı istirahət etdim. Bu dörd gün ərzində uzun müsafirətimi bir film lenti kimi zehnimdən keçirməyə və qiymətləndirməyə başladım. Nəticədə vəhhabilərdən uzaqlaşdığımı, hətta onlara qarşı ruhumda kin və nifrət yarandığını və bunun əksinə şiələrə məhəbbət və əlaqəmin çoxaldığını gördüm. Bu səfərdə mənə lütf edib inayətini məndən əsirgəmədiyi üçün Allaha şükür elədim və ondan haqq yolu mənə göstərməsini istədim.

Öz vətənimə ailə, qohumlar və dostlarıma olan həsrət ilə qayıtdım və onların hamısını sağ-salamat görüncə sevindim. Evə çatan kimi məndən qabaq çatan çoxlu kitab ilə qarşılaşmağım məni daha da sevindirdi. Kitablارın haradan göndərildiyini bildirdim.... Beləliklə, və'dələrinə vəfa edib hədiyyə etdikləri kitabları göndərənlərə məhəbbətim daha da artdı.

ARAŞDIRMAĞA BAŞLAMAĞIM

Kitabları kitabxana elədiyim otağa qoydum və bir neçə gün istirahət elədim.

Yeni dərs ilinin başlanması ilə iş proqramım bəlli oldu; Həftənin üç gününü dalbadal işləyəcəkdim, qalan dörd gün isə boş idi. Beləliklə, gələn kitabları oxumağa başladım. Əvvəlcə “Əqaidul-İmamiyyə” (Şiə məzhəbinin əqidələri) və “Əsluş-şiə və üsuluha” (Şiənin əsli və əsasları) adlı kitabları oxudum. Şiəliyin fikir və əqidələrinin əsasları barədə arxayın oldum. Sonra Seyid Şərəfuddinin yazdığı “Əl-müraciat” adlı kitabı oxumağa başladım. Bu kitabın bir neçə səhifəsini oxuduqdan sonra tamamilə ona cəzb oldum. Bu kitab məni özünə elə bağlamışdı ki, məcbur qalmayınca onu yerə qoymayırdım. Hətta bə’zi vaxtlar onu özümlə məktəbə aparırdım. Bu kitabda bir şiə alimin, Əl-Əzhərin böyüyü olan bir sünni alimin sualları və e’tirazlarına necə cavab verməsi, onun anlaya bilmədiyi şeyləri ona anlatması məni çox heyrtləndirdi. Axtardığımı bu kitabda tapmışdım. Çünki, bu kitabda, başqa kitablar kimi, müəllif bir sual və e’tirazla qarşılaşmadan istədiyini yazıb keçməmişdi. Bu kitab, iki ayrı məzhəbin nümayəndəsi olan iki alimin mübahisələrini ehtiva edirdi. Hər alim, o biri alimin sözlərini tam diqqətlə araşdırır və ondan hesab çəkir və hər iki alim, mübahisələrində müsəlmanların təməl qaynağına (Qur’an və sünnilərin sihahlarının da qəbul etdiyi ən’ənəyə) əsaslanırlar. Bu kitabın mübahisələri, mənim kimi həqiqəti axtaran və onu qəbul etmək istəyən bir adam üçün gözəl bir qaynaq sayılırdı. Onu oxumağım mənə olduqca faydalı oldu. Bu kitabın mənim boynumda böyük haqqı vardır.

Həmin kitabda səhabənin peyğəmbərin əmrlərinə itaət etmədikləri mövzusunun oxudum. Orada bu mövzu ilə əlaqədar bir neçə misal qeyd olunmuşdur. Bu misallardan biri "Cümə axşamı günü müsibəti" adlanan bir vəqiədən ibarətdir. Mən, ağamız Ömər, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in sözlərinə e'tiraz edərək peyğəmbəri sayıqlamaqla günahlandırmasına inana bilmirdim. Əvvəllər bu rəvayətin ancaq şiə mənbələrində yazıldığını sanırdım. Amma bu şiə alimin bu rəvayəti "Səhih əl-Buxari" və "Səhih Müslüm"-dən nəql etdiyini görünə çox heyrləndim və öz-özümə dedim ki, əgər bu rəvayəti "Səhih əl-Buxari"-də tapsam, bu mənim görüşümə mütləq tə'sir buraxacaqdır və bə'zi fikirlərimi yenidən gözədən keçirməyim zəruri olacaqdır.

Məsələni araşdırmağa bilmək üçün paytaxta getdim. Oradan "Səhih əl-Buxari", "Səhih Müslüm", "Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl", "Səhih ət-Tirmizi", "Müvəttə əl-İmam Malik" və bunlardan başqa bir neçə məşhur kitabı aldım. Evə çatmağı gözləyən bilmədim və paytaxtla Qafsa arasında işləyən ümumi avtobusda "Səhih əl-Buxari"-ni açıb "Cümə axşamı gününün müsibəti" adı ilə məşhur olan hadisə ilə əlaqədar hədisləri axtarmağa başladım. İstəmədiyim halda Seyid Şərəfuddinin kitabında həmin hadisə ilə əlaqədar nəql etdiyi hədisin eyni şəkildə "Səhih əl-Buxari"-də olduğunu gördüm və təəccübləndim. Öncə nəql olunan bu hadisəni kökündən danmağa başladım. Həzrəti Ömər belə bir mövqeyə sahib olmasına inana bilmirdim. Amma sünnilərin sihahlarında gələn hədisi inkar etməyə mənim haqqım yox idi. Çünki biz, həmişə "Səhih əl-Buxari" başda olmaqla sihaha inanıb onun doğruluğuna şahidlik edirik; əgər ona şübhə etsək, yaxud onun bir qismini inkar edib təkzib etsək, öncə o qaynaqdan sonra da bütün əqidələrimizdən əl çəkməyimiz lazım olar. Əlbəttə əgər şiə müəllif bu hədisi öz kitablarından nəql etmiş olsaydı inanmazdım. Amma sünnilərin təməl kitablarından nəql etdiyi üçün e'tiraza yer yox idi. Bu qaynaqlar bizcə, Qur'andan sonra ən düzgün kitab sayılırlar. O halda onun içindəkilərə inanmalıyam; əks təqdirdə sihahın hamısına şübhələnmək lazım idi. Bu isə İslam hökmlərinə olan e'timadımızın sarsılmasına səbəb olardı. Çünki İslam ehkamı Qur'anda üstü örtülü şəkildə, təfərrüatı verilmədən zikr olunmuşdur. Peyğəmbər dövründən (Əsri-səadətdən) uzaq olan bizlər üçün dinimizin ehkamını öyrənməyin yeganə yolu bu sihahlara müraciət etməkdir. Bizim üçün nəsillər boyu dinin ehkamını öyrəndiyimiz bu kitablardan əl çəkmək qeyri-

mümkündür.

Nəhayət, mən bütün çətinliklərə baxmayaraq, bu cür mövzuları dərin şəkildə araşdırmaq qərarına gəldim və özümə söz verdim ki, bir firqənin inandığı və digər firqənin qəbul etmədiyi hədisləri buraxım və araşdırmada yalnız şiə və sünnilərin doğruluğunu qəbul etdikləri hədislərə əsaslanım. Mən, bu metodla bir tərəfdən milli və məzhəbi təəssüblərdən uzaq olmağı, digər tərəfdən isə şübhə və tərəddüddən qurtulub Allahın ən böyük ne'məti olan yəqinin zirvəsinə çatmağı istəyirdim.

DƏRİN BİR ARAŞDIRMAĞA BAŞLAMAĞIM

- ŞİƏ VƏ SÜNNİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ SƏHABƏ
- QUR'ANİ-KƏRİMİN SƏHABƏLƏR HAQQINDA GÖRÜŞÜ.
- HƏZRƏTİ PEYĞƏMBƏR (S.Ə.V.)-İN SƏHABƏLƏR HAQQINDA GÖRÜŞÜ.
- SƏHABƏLƏRİN ÖZLƏRİ HAQQINDA GÖRÜŞÜ.

ŞİƏ VƏ SÜNNİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ SƏHABƏ

İxtilafli məsələlərin özəyini təşkil edən və məzhəbi ixtilaflarda haqqı tapmaqda kömək edən ən mühüm məsələ səhabənin həyat, davranış və fikirlərini araşdırmaqdır. Çünki, onlar bizim dini anlayışımızda ən əhəmiyyətli yerə sahibdirlər. Müsəlmanların çoxu hər şeydə onları əsl qaynaq bilir və dini tə'limdə onları ölçü qəbul edirlər. Səhabənin bu əhəmiyyətli mövqeyi üçündür ki, keçmiş İslam alimləri, onların həyatını təfərrüatı ilə kitablarında qeyd eləyiblər. Hətta sırf bu mövzu ilə əlaqədar olan "Usd əl-Ğabə fi mərifət əs-səhabə", "əl-İsabə fi mərifət əs-səhabə", "Mizanul-i'tidal" və bu kimi bir çox əsərlər yazmışlar və bu kitablarda sünnilərin görüşü əsas götürülərək səhabənin həyatını tədqiq etmişlər.

Amma burada bir mühüm tənqidlə qarşı-qarşıyıq. O da, tarixçilərin əsərlərini peyğəmbər (s.ə.v.)-in Əhli-beytinə və onların şiəsinə açıqca düşmənlik edən Əməvi və Abbasilərin istək və görüşlərinə uyğun şəkildə yazmış olduqları həqiqətidir. Buna görə də yalnız bu tarixçilərin yazdığı ilə kifayətlənərək Əhli-beytin müdafiəçisi olan digər İslam alimlərinin səhabə haqqında görüş və fikirlərini tədqiq etməmək insafsızlıq olardı. Bu mövzularda əsl məsələ səhabənin özündən başlamışdır. Çünki səhabə,

peyğəmbərin yazacağı vəsiyyəti barədə bir-birləri ilə ixtilaf tapıb qiyamətə qədər müsəlmanların əyri yola getməsinin qarşısını alacaq vəsiyyətin peyğəmbər (s.ə.v.) tərəfindən yazdırılmasına mane olmuşlar. Onlar, bu işləri ilə İslam ümmətini ilahi bir ne'mətdən məhrum etdikləri kimi, bu məhrumiyyətin nəticəsində müsəlmanların dəstə-dəstə olmalarına və axırı olmayan ixtilaf və təfriqələrə düşmələrinə də səbəb olmuşlar. Xəlifəlik məsələsində də ilk ixtilaf səhabədən başlanmışdır. Onlar, hakim qüvvə və onlarla müxalif olan qrup olaraq iki yerə bölünmüşdülər, bu da müsəlmanların, Əlinin şiası və Müaviyənin şiası olaraq iki yerə bölünməsinə səbəb olmuşdur. Yenə səhabə, Allahın kitabının təfsiri və peyğəmbərin ən'ənəsinin izahı haqqında ixtilafa düşmüşlər və nəticədə müxtəlif məzhəblər və ayrı-ayrı kəlam məktəblər yaranmışdır və siyasi hədəflər yolunda, yə'ni hakimiyyəti ələ keçirmək üçün başqa-başqa fəlsəfələr ortaya çıxmışdır. Xülasəsi, müsəlmanların bölünüb ixtilafa düşmələrinin əsl qaynağı səhabənin ixtilafıdır; yoxsa, yeganə Allah, yeganə peyğəmbər və yeganə Qur'ana inananların haradan ixtilafı çıxa bilərdi? İxtilafın əsl mənşəyi, peyğəmbərin vəfatının ilk günü, "Səqifə-Bəni Səidə"-də toplaşan səhabənin ixtilafı olmuşdur. O ixtilaf doğulduğu gündən e'tibarən bu günə qədər davam etmişdir və nə vaxta qədər davam edəcəyini də Allah bilir.

Şiə ruhanilərlə görüşlərimdə, onların nəzərində səhabənin üç qrupa ayrıldığını öyrəndim:

Birinci qrup, səciyyəvi səhabələrdir. Bunlar, peyğəmbər (s.ə.v.)-i yaxşıca tanıyıb sədaqətlə o Həzrətlə birlikdə olan, qanlarının son damlasına qədər ona verdikləri əhdə vəfadar qalan, iklas və doğruluqla ona yardım edən və o Həzrətin vəfatından sonra da əhdlərinə möhkəm bağlı qalıb çaşmayan və geri dönməyən şəxslərdir. Allah-Təala Qur'anın bir çox ayəsində onları öyüb mədh etmişdir. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) də dəfələrlə onları öymüşdür. Şiə məzhəbi, bu səhabəyə çox hörmət edir, onların seçilmiş olmasına inanır və onları ehtiramla yad edir. Eyni şəkildə sünnillər də, onları seçilmiş bilir və onları hörmətlə yad edirlər.

İkinci qrup isə dünya malı üçün və ya qorxudan müsəlman olub peyğəmbərə tabe olan kimsələrdir. Bunlar müsəlman olduqları üçün Allahın peyğəmbər (s.ə.v.)-inin boynuna minnət qoyur, bə'zən o Həzrətə belə, əziyyət edir, onun əmrlərinə əhəmiyyət

verməyirdilər. Hətta çox vaxt açıq və sərih hökmün qarşısında öz görüşlərini irəli sürürdülər. Qur'ani-Kərim, bunların oyunlarını təhdid və qınama yolu ilə tə'sirsiz edirdi. Allah-Təala bə'zi ayələrdə onların səhvlərini üzlərinə vuraraq onların yalançı şəxsiyyətlərini aşkar etmişdir. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) də bir çox hədisində onlara xəbərdarlıq etmişdir. Şiə məzhəbi bu cür səhabələrə birinci qrup kimi hörmət göstərməz və ancaq onların gördükləri işləri nəql etməklə kifayətlənər.

Üçüncü qrup isə münafıqlardır. Bunlar özlərini səhabələr kimi tanıdan, yə'ni qəlblərindəki küfrü gizlədərək zahirdə iman gətirən və bununla da peyğəmbəri aldatmaq və ona kələk vurmaq istəyən adamlardır. Allah bunların haqqında bir surə nazil etmiş və Qur'anın başqa surələrində onların təhlükəsini xatırlatmışdır və cəhənnəmin ən şiddətli yerində onları yandıracağını və'd etmişdir. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) də müsəlmanların onlardan uzaq olmalarını tövsiyə etmişdir və hətta onların bə'zisinin ad və nişanələrini də bə'zi səhabələrinə öyrətməmişdir. Şiə və sünnilər bu cür səhabəni lə'nət etmək və onlardan uzaq olmaq xüsusunda eyni fikirdədirlər.

Səhabənin bu üç qismindən ayrı bir başqa qrup da var ki, onlar səhabələrdən olmaları ilə birlikdə peyğəmbərin qohumu olub Allahın onlara verdiyi əxlaqi üstünlükləri, pak ruh və digər xüsusiyyətləri ilə səhabə arasında səciyyəvi bir mövqeyə sahib idilər. Onlar "Əhli-beytdirlər ki, Allah hər növ pisliyi onlardan uzaqlaşdırıb onları pak etmişdir."¹

Onlara sələvat göndərməyi, "Allah-Təalanın peyğəmbərinə sələvat göndərmək kimi vacib etmişdir"² və "xümsün bir qismini onlara verməyi əmr etmişdir."³ "Peyğəmbərin təbliğinin qarşılığı olaraq hər müsəlmana onlara sevgi və məhhəbət bəsləməyi vacib etmişdir."⁴ Və onlar (Əhli-beyt) Allahın tabe olmasını əmr etdiyi Ulul-Əmr (əmr sahibi)-dirlər.⁵ Və zikr əhli onlardırlar. Peyğəmbər (s.ə.v.) onları Səqəleyn hədisində Qur'anla bir yerdə zikr edib onlardan yapışmağı əmr etmişdir.⁶ Və yenə

¹ Əhzab surəsi, ayə: 33

² Əhzab surəsi, ayə: 56

³ Ənfal surəsi, ayə: 41

⁴ Şura surəsi, ayə: 23

⁵ Nisa surəsi, ayə: 59

⁶ Bu hədis, "Kənz əl-ümmal lil-Hindi", c.1, səh.44 və "Müsədu Əhməd ibni Hənbəl", c.5, səh.182-də qeyd olunmuşdur.

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) onları Nuhun gəmisinə bənzətmişdir ki, ona minənlər qurtular, ondan uzaqlaşanlar isə boğulub həlak olurlar.¹

Səhabələr Əhli-beytin dəyər və məqamını bilir və onlara hörmət edirdilər. Şiələr Əhli-beytə tabedirlər və onları başqa səhabələrdən üstün tuturlar və bu barədə Qur'an və səhih ən'ənəyə əsaslanırlar.

Sünnilər də Əhli-beytə hörmət edib onları fəzilətli bilirlər, amma səhabəni, şiələr kimi üç yerə bölməzlər, münafıqları səhabədən saymazlar. Onların zənninə səhabələr, peyğəmbərdən sonra ən üstün məxluqdurlar. Səhabələri təsnif etmək istəsələr də, İslamı qəbul edib, o yolda çətinlikləri təhəmmül etməkdə üstün olmaq baxımından birini digərindən üstün tuturlar. İlk növbədə Xülfəi-Rəşidin, daha sonra rəvayətlərinə görə cənnət muştuluğu verilmiş on kişinin qalan altısını səhabələrin ən fəzilətli sayarlar. Buna görə də sünnilər peyğəmbər və Əhli-beytinə salavat göndərdiklərində bütün səhabələri də, müstəsna, onlarla birlikdə zikr edirlər.

Bu, sünni alimlərin görüşüdür, qeyd etdiyimiz təsnif isə şiə alimlərin görüşü. Bu iki görüşü incələyə bilmək üçün səhabə haqqında dərin bir tədqiqat işinə başladım və Allaha əhd bağladım ki, əgər mənə doğru yolu göstərsə bütün hissiyyat və təəssübləri buraxıb ona tabe olacağam. Həmin tədqiqatda iki əsasla bağlı qaldım: 1. Qur'anın təfsirində və peyğəmbər (s.ə.v.)-in hədislərində yalnız bütün İslam məzhəblərinin qəbul etdikləri hədislərə tabe olmaq. 2. Ağıla tabe olmaq. Çünki Allahın qullarına verdiyi ne'mətlərin ən üstünü ağıldır. Allah, qullarını onunla başqa məxluqatdan üstün tutmuşdur. Necə ki, Allah qullarına dəlil göstərdiyində ağıllarını çalışdırmalarını əmr edib buyurur: Bəs ağılları yoxdurmu? Bəs anlamayırlarmı? Bəs düşünməyirlərmi? Bəs görməyirlərmi? və...

Buna görə mən, tədqiqat sırasında müsəlmanlığımı yalnız Allaha, mələklərə, Onun kitablarına və peyğəmbərlərinə və Həzrəti Məhəmmədin Onun qulu və peyğəmbəri olduğuna və dinin, Allah yanında yalnız İslam olduğuna iman gətirməkdə xülasə edərək bu xüsuslarda səhabələrdən heç birinə nə qədər üstün məqamı olsa da, peyğəmbərə çox yaxın olsa da arxalanmamaq qərarını aldım. Mən, bir tədqiqatçı olaraq

¹ Səfinə hədisi. Bu hədis "əl-Müstədrək lil-Hakim" ("Təlxisu əz-Zəhəbi"), c.3, səh.151 və "Əs-səvaiqu əl-Muhriqə libni Həcər əl-Heysəmi", səh.184 və 234-də nəql olunmuşdur.

özümü nə Əməvi, nə Abbasi, nə Fatimi, nə Sünni, nə də Şiə bilirdim. Habelə, düzgün tədqiqat aparmaq üçün nə Əbu Bəkrin, nə Ömər, nə Osmanın, nə Əlinin, nə də Həzrəti Həmzənin qatili Vəhşi haqqında belə öncədən hökm verməyir və heç birinə qarşı öncədən düşmənçilik bəsləməirdim. Çünki Həzrəti Həmzənin qatili də sonradan müsəlman olub, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) də onu bağışlamışdır. Və müsəlman olmaq keçmiş günahları silər.

Əvvəlki görüş və fikirlərimə kor-koranə bağlı qalmaqdan qurtarmaq, ancaq Allahın rızasını qazanmaq və haqqı tapmaq üçün bu tədqiqata başlamaq istədiyimə görə bu işdə hər şeydən çox Allah-Təalanın yardımına arxalanır və araşdırmaya başlayıram. Bu araşdırmada öncə səhabələrin davranış və mövqeyini incələyəcəyəm.

1. Hudeybiyyə müqaviləsində səhabələr

Hadisənin xülasəsi belədir:

Hicrətin altıncı ilində Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Ömrə həccini yerinə yetirmək üçün min dörd yüz nəfər səhabəsi ilə yola düşdü və onlara qılınclarını qınına qoymalarını əmr etdi. Qureyş ilə müharibə etmək üçün yox, Ömrə ziyarətinə gəldiklərini bildirmək üçün “Zulxuleyfə” adlı yerdə ehram bağlayıb qurbanlıqlarının boynuna nişan asdırdı. Qureyş tayfası ərəblərin Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in Məkkəyə gəldiyini eşitdikdə, onun Qureyşin qüvvəsini məhv edərək zorla Məkkəyə girmiş olduğunu sanmaqlarından qorxurdu. Buna görə Süheyl ibni-Amir ibni-Əbdəvə’tul-Amiri başda olmaqla bir hey’ət göndərərək o Həzrətdən istədilər ki, gəldikləri yoldan qayıtsınlar. Amma bunun əvəzində gələn il Məkkəni üç gün onların ziyarətinə təxsis etməyi söz verdilər, başqa çətin şərtlər də qoydular. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Allahın nazil etdiyi vəhyə tabe olaraq bunları qəbul etdi.

Amma səhabədən bəziləri peyğəmbər (s.ə.v.)-in bu işini bəyənməyib onunla şiddətlə müxalifət etdilər. Ömər ibni-Xəttab peyğəmbərin yanına gəlib belə dedi: “Sən Allahın gerçək peyğəmbəri deyilsənmi?”

- Bəli, peyğəmbəriyəm.

- Bizlər haqq, düşmən isə batil deyilmi?

- Bəli, elədir.

- Onda niyə özümüzü alçaldırıq?

- Mən Allahın peyğəmbəriyəm, Ona əsla itaətsizlik etmərəm. O, mənim yardımçımıdır.

- Sən bizə Məkkəyə gedib, oranı təvaf edəcəyimizdən xəbər verməyirdinmi?

- Bəli, amma bu il gedəcəyimizi deyirdim?

- Yox.

Həzrəti peyğəmbər buyurdu ki, "Onu gələn il təvaf edərsən."

Ömər sonra Əbu Bəkrin yanına gedib, "Ey Əbu Bəkr görəsən bu adam Allahın gerçək peyğəmbəridir?"-deyə soruşdu. Əbu Bəkr, "Bəli, Allahın peyğəmbəridir"-dedi. Ömər peyğəmbərə verdiyi sualları ona da verdi. Əbu Bəkr də o cavabları verdi və belə dedi: "Ay kişi! O, Allahın gerçək peyğəmbəridir. O, Allaha əsla itaətsizlik etməz. Allah onun yardımçısıdır. Sən ona tabe ol."

Qureyşlə müqavilə bağlandıqdan sonra peyğəmbər (s.ə.v.) səhabəyə "qalxın, qurbanlıqlarınızı kəsin və saçlarınızı qırın"-deyə, buyurdu. Amma Allaha and olsun ki, onlardan heç biri qalxmadı və Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) bu sözünü üç dəfə təkrar elədi; yenə də kimsə əmrinə itaət etmədi. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) çadırına girdi və bayıra çıxdıqdan sonra kimsə ilə danışmadan qurbanını kəsdi, sonra birini çağıraraq saçlarını qırırdı. Bunu gördükdən sonra səhabələr də qalxıb qurbanlıqlarını kəsdilər və bir-birlərinin saçlarını qırıdılar. Onlar hətta bir-birlərini ixtilafdan öldürmək üzrə idilər.¹

Burada qeyd etdiyimiz Hüdeybiyə Sülhü hadisəsi, şiə və sünni alimlərinin qəbul etdikləri bir hadisədir. Təbəri, İbni Əsir, İbni Sə'd kimi tarix və sirə müəllifləri və Buxari və Müslüm kimi hədisçilər bu hadisəni nəql etmişlər.

Belə bir vəqəni oxuyub səhabənin peyğəmbər ilə belə davranışlarına görə təəccüb etməmək qeyri-mümkündür. Buna görə də bu hadisəni daha dərinləndirib düşünmək gərəkdir. Ağillı adam, səhabənin peyğəmbərin əmrlərinə tamamilə tabe

¹ Bu hadisəni sirə və tarix yazıçıları nəql etmişlər. Bu vəqəni Buxari "Səhih"-inin Şürut kitabının "Əş-şürut fil-cihad" babında (c.2, səh. 122) və Müslim "Səhih"-inin "Hüdeybiyyə müqaviləsi" babında nəql edilmişdir. (c.2)

olduğunu necə qəbul edə bilər? Çünki, bu hadisə, onların belə olmadıqlarını göstərir və həmin görüşün səhv olduğunu isbat edir.

Görəsən hər hansı bir ağılı başında olan adam qəbul edə ki, peyğəmbərə qarşı belə bir davranış bir sadə hadisədir və ya bu işlərdə səhabələrin təqsiri yoxdur? Halbuki, Allah-Təala belə buyurmuşdur:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Yox, Rəbbinə and olsun ki, onlar aralarında çıxan ixtilafda səni hakim edib, sonra sənə verdiyin hökmdən inciməyib və onun qarşısında təslim olmayıncaya qədər, iman gətirməzlər.” (Nisa surəsi, 65-ci ayə)

Görəsən Ömər ibni-Xəttab bu vəziyyətdə peyğəmbərin əmrələrinə boyun əyib heç bir daxili narahatlıq duymadan onun əmrələrini qəbul etdimi? Yoxsa onun peyğəmbərə qarşı tutduğu mövqeyindən şübhə və tərəddüd iyi gəlirdi? O, peyğəmbərə “Allahın gerçək peyğəmbəri deyilsənmi? Sən bizə belə söz vermədinmi?”-deyirdi. Və peyğəmbərin verdiyi qənaətbəxş cavablara belə, təslim olmayırdı, buna görə Əbu Bəkrin yanına gedib eyni sualları ona da verirdi. Görəsən Əbu Bəkr cavab verdikdən sonra və ona “peyğəmbərə itaət et” dedikdən sonra təslim oldumu? Bilmirəm, Əbu Bəkrin sözləri ilə təslim olduğu da şübhəlidir. Yoxsa nə üçün “mən Hüdeybiyyə vəziyyətində bə’zi işlər gördüm və təşəbbüslərə girişdim ki ...”-deyə, şikayət edirmiş?

Allah və peyğəmbəri, o vəziyyətdə nə işlər gördüyünü bilirlər. Bilmirəm orada olanların hamısı nə üçün Hüdeybiyyə müqaviləsindən sonra peyğəmbərin əmrələrinə qulaq asmamışlar. Onlara “qalxın, qurbanlıqlarınızı kəsin, başınızı qırın”-dediyində kimsə qalxmadı. Peyğəmbər, sözünü üç dəfə təkrar etdi, amma yenə də bir faydası olmadı.

Sübhənəllah! Mən, bu oxuduqlarıma heç cür inana bilməyirəm. Səhabələr, peyğəmbərin qarşısında necə belə rəftar edə bilirmişlər? Bu hadisə, əgər yalnız şiə qaynaqlarında qeyd edilmiş olsaydı, bunu səhabəyə bir töhmət və iftira görərdim. Amma bu hadisə o qədər məşhurdur ki, sünni hədisçilərinin hamısı onu qeyd etmişlər.

Mən, özümə hər iki tərəfin qəbul etdikləri hər şeyi qəbul edəcəyimə dair söz

verdiyim üçün artıq bu hadisənin qarşısında heyrlə təslim olmaqdan başqa bir çarəm qalmamışdı. Elə isə nə deyə bilərəm və necə bir bəhanə gətirə bilərəm? Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in peyğəmbər olmasından Hüseyniyyə müqaviləsinə qədər iyirmi ilə yaxın bir müddət keçirdi. Bu müddət ərzində peyğəmbərlə eyni şəhərdə yaşayan səhabənin çoxu onun bir çox möcüzəsini və peyğəmbərlik nurunu öz gözləri ilə görmüşdülər. Digər tərəfdən Qur'ani-Kərim, durmadan onlara peyğəmbər qarşısında ədəbli davranmalarını əmr etmiş, o Həzrətlə necə danışacaqlarını belə, izah etmişdir. Hətta peyğəmbərlə söhbət etdiklərində o Həzrətdən daha uca danışdıqları təqdirdə əməllərinin hamısının batil ola biləcəyini buyurmuşdu.

Adama elə gəlir ki, başqa səhabələrin içində də şübhə və tərəddüdü Ömər yaymışdır və nəticədə onlar da peyğəmbərin sözlərinə qulaq asmamışlar. Öz e'tirafına görə o, bu vəziyyətdə demək istəmədiyi bir təşəbbüslərə girişmişdir.

Yenə Ömər ibni-Xəttabdan belə nəql edilmişdir: "Durmadan oruc tutub sədəqə verdim, namaz qıldım, kölə azad etdim. Bu işləri o vəziyyətdə dediyim sözlərin qorxusundan gördüm".¹ Bu və onun həmin hadisə ilə əlaqədar olaraq dediyi başqa sözləri, yuxarıda irəli sürdüyümüz ehtimalı təsdiq edir və göstərir ki, o hadisədə tutduğu mövqeyin nə qədər doğru yoldan uzaq olduğunu özü də bilirmiş. Bu hadisə, doğrudan da heyrləndirici bir hadisədir, amma inkaredilməz bir həqiqətdir.

2. Səhabə və "Cümə axşamı faciəsi"

Hadisənin xülasəsi belədir:

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in ölümündən üç gün əvvəl səhabələr o Həzrətin evində toplanmışdılar. Peyğəmbər, ölümündən sonra onların düzgün yoldan çıxmasının qarşısını alacaq bir vəsiyyətnamə yazdırmaq üçün onlardan kağız və qələm istədi. Amma bu haqda səhabələrin arasında ixtilaf düşdü; bə'ziləri kağız-qələm gətirməməklə kifayətlənməyərək, hətta peyğəmbərə "sayıqlayır"-deyərək iftira vurdular. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) onlara qəzəblənib bir şey yazdırmadan onları evindən çıxartdı.

¹ "Əs-Sirətu əl-Hələbiyyə" ("Hüseyniyyə anlaşıması"), c.2, səh.706

Hadisənin təfsilatı: İbni-Abbas deyir: "Cümə axşamı günü idi. Peyğəmbərin ağrısı şiddətlənmişdi. Səhabəsinə belə buyurdu: "Gəlin sizə elə bir kitab (vəsiyyətnamə) yazdırım ki, artıq əyri yola düşməyəsınız."

Ömər, Allahın peyğəmbərinə, "xəstəliyi qələbə çalmış, əlimizdə Allahın kitabı vardır və bu kitab bizim üçün kifayətdir"-dedi.

Evdə olan səhabələrin arasında ixtilaf qopdu. Bəziləri dedilər ki, peyğəmbərin istədiklərini hazır eləyin, sizlərə bir yazı yazdırsın ki, o Həzrətdən sonra əsla sapqınlığa düşməyəsınız. Bə'ziləri isə Ömərən sözünü təkrar elədi. Peyğəmbərin hüsurunda səs-küy çoxalınca o Həzrət "qalxın, mənəm yanımdan gedin"-buyurdu.

İbni-Abbas daima "ah, nə böyük müsibətdir, o günün müsibəti ki, peyğəmbər (s.ə.v.) ilə yazmaq istədiyi vəsiyyətnaməsi arasında maneə oldu..."¹ deyərdi.

Bu hədis, şübhəsiz səhih bir hədisdir. Çünki həm şiə, həm də sünni alim və tarixçiləri bu hədisi kitablarında qeyd etmişlər. Bu vəqiəni də özümə verdiyim sözə görə qəbul etmək məcburiyyətindəyəm. Ömər ibni-Xəttabın peyğəmbərin əmrləri qarşısında tutduğu mövqeyi mənə heyrtləndirir. Görəsən peyğəmbərin yazdırmaq istədiyi, bütün ümməti zəlalətə düşməkdən qurtaracaq əmrləri nə imiş? Şübhəsiz, yazdıracağı şey, müsəlmanlar üçün yeni olacaqdı və onları hər cür şübhə və tərəddüddən qurtaracaqdı. Hələlik şiələrin "Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) özündən sonra Əlinin müsəlmanların xəlifəsi olmasını yazdıracaqdı, Ömər də bunu başa düşdüyü üçün bu işin qabağını aldı" deməklərini kənara qoyaq və bu sözlərlə işimiz olmasın. Çünki ilk mərhələdə bu iddiaları ilə bizi qane etməyə bilərlər. Amma görən İbni-Abbasın xatırladığında göz yaşları qumları da isladacaq dərəcədə ağladığı və ən böyük müsibət olaraq andığı, peyğəmbərin hüsurundakı səhabəni qovacaq dərəcədə əsəbiləşdiyi bir hadisəyə ağla batan bir izahatımız varmı? Görəsən bu acı hadisəyə məntiqi bir təfsir tapa bilərikmi?

Sünnilərin bə'zisi "Ömər, peyğəmbərin xəstəliyinin ağır olduğunu bildiyi üçün ona ürəyi yandı və peyğəmbəri rahat qoymaq istədi"-deyirlər. Sünnilərin bu təhlilini

¹ Bu hədis "Səhih əl-Buxari", c.2, "Qaul əl-Məriz (qalxın mənəm yanımdan gedin)" babında; "Səhih Müslüm", c.5, səh.75; "Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl", c.1, səh.355 və c.5, səh 116; "Tarix ət-Təbəri", c.3, səh.193 və "Tarix ibn əl-Əsir", c.2, səh.320 kitablarında qeyd olunmuşdur.

dayaz düşüncəli adamlar belə, qəbul etməz, hələ qalsın alim bir şəxs! Mən də bir neçə dəfə Ömərə bəraət qazandırmaq istədim, amma sə'yim yersiz idi. Çünki hadisənin həqiqəti ilə uyğun deyildi. Hətta əgər Ömər dediyi "Yəhcürü" (peyğəmbər sayıqlayır) yerinə "xəstəliyi qələbə çalıb" cümləsinin deyildiyini belə, qəbul etsək, yenə Ömər "Qur'an vardır. Bizim üçün Qur'an kifayətdir" sözü heç bir şəkildə izah edilə bilməz. Görəsən Qur'an peyğəmbərə nazil olduğu halda Ömər, Qur'anı ondan daha yaxşımı bilirdi? Yoxsa, iraq olsun, peyğəmbər nə danışdığını bilməyirdi? Yoxsa Ömər bu sözləri ilə təfriqə salmaq istəyirdi? Ey Allahım, bizi bağışla! Əgər sünnilərin bu təhlili düzgün olsaydı onda peyğəmbər (s.ə.v.) Ömər yaxşı niyyətindən xəbərdar olmalı idi və ona "buradan get" demək əvəzinə ona təşəkkür edərdi. Nəyə görə peyğəmbər onları qovduğu vaxt durub getdilər və sayıqlayır demədilər? Qalxıb getmələri vəsiyyətnamənin yazılmasına mane olub planlarını həyata keçirdikləri üçün deyildimi?

Onların peyğəmbər hüzurunda ixtilaf tapmalarının səbəbi iki qrupa bölünərək bir qrupun "icazə verin peyğəmbər yazısını yazsın ki, ondan sonra yoldan azmayaq" deməsi, bir qrupun da buna qarşı çıxıb Ömər sözünü təkrar etməsi və iraq olsun, "peyğəmbər sayıqlayır" deməsi idi.

Görünür ki, bu hadisə Ömərə məxsus bir sadə hadisə deyilmiş, yoxsa peyğəmbər (s.ə.v.) elə-belə danışmadığını, xalqa doğru yolu göstərməkdə xəstəliyin ona tə'sir buraxmadığını söyləyərək onu susdura bilərdi. Amma Ömər e'tirazından sonra aranın qarışması və bir qrupun onun sözünü himayə etməsi açıqca göstərir ki, onlar vəsiyyətnamənin yazılmasının qarşısını almaq barədə sövdələşmişdilər. Beləliklə, səhabələr peyğəmbəri incidəcək söz və davranışdan çəkinmək haqqındakı Allahın əmrlərini unutmuşdular və ya özlərini görməməzliyə vurmuşdular. Allah-Təala belə buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

"Ey iman gətirənlər, səsinizi peyğəmbərin səsindən yüksəyə ucaltmayın və bir-birinizlə ucadan danışdığınız kimi onunla hündür səslə danışmayın ki, xəbəriniz olmadan əməlləriniz puç olar." (Hüccürat surəsi, 2-ci ayə)

Bu hadisədə, peyğəmbərin yanında uca səsle danışmaqdan başqa "bu kişi sayıqlayır"-deyərək ona hörmətsizlik göstərilmişdir. Sonra da peyğəmbərin hüsurunda münaqişəyə başlamış və mübahisə etmişlər.

Mən inanıram ki, orada olanların əksəriyyəti Ömər in sözünü himayə etmişlər, buna görə də peyğəmbər (s.ə.v.) artıq yazını yazdırmasının faydasız olduğunu görmüşdür. Çünki onların ona hörmət etmədiklərini, onun haqqındakı Allahın əmrlərinə boyun əymədiklərini açıqca görürdü. Allah-Təala peyğəmbərlə necə davranmağı, o Həzrətlə necə danışmağı açıqca buyurduğu halda onlar, bu ilahi hökmə e'tinasızlıq etmişdilər. Allahın əmrlərinə qarşı belə davranan adamların, peyğəmbərin yazdıracağı şeyə heç əhəmiyyət verməyəcəkləri bəlli idi.

Bu hadisə baş verdikdən sonra peyğəmbər, bildiyi bir ilahi hikmətə görə artıq vəsiyyətnaməsini yazdırmadı. Peyğəmbər (s.ə.v.)-in həyatında həmləyə mə'ruz qalan bir vəsiyyətnamə ilə onun vəfatından sonra necə rəftar edilərdi? Hətta e'tiraz edən şəxslər, peyğəmbərin vəfatından sonra "peyğəmbər bunu yazdırdığı vaxt (iraq olsun) ağılı başında deyildi"-deyərək peyğəmbərin xəstəlik dövründə verdiyi bütün hökmlər barədə şübhə yaya bilərdilər. Ya da peyğəmbərin yazdırdığı vəsiyyətnamənin və tə'yin etdiyi xəlifənin onların məqam və mənfəət əldə etmələrinin qarşısını aldığını görəndə dini kökdən dəyişməyə təşəbbüs edə bilərdilər. Bu isə gənc islam dininin tamamilə məhv olmasına səbəb ola bilərdi. Digər tərəfdən peyğəmbərin bu dininin son din olaraq qiyamətə qədər qalması Allah-Təala tərəfindən müqəddər olduğu üçün peyğəmbər vəsiyyətnaməsini yazdırmadı. Beləliklə, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) ilahi əmrə görə, dinə qarşı yeni bir cəbhənin açılmasının qarşısını almış oldu. Bir tərəfdən də vəsiyyət yazdırmaq istədiyini söyləməklə onlara höccət tamam oldu. (Yə'ni müxalifət edənlərin Allahın qarşısında heç bir bəhanələri qalmadı - Mütərcim)

Allahım, sən in peyğəmbərinin hüsurunda belə rəftar olunmaqdan sənə pənah gətirirəm. Ey Allah, bizi bağışla!

Ömər ibni-Xəttaba belə rəftar etməsi üçün necə bəraət qazandıra bilər və ya onun pis niyyəti olmadığını necə iddia edə bilərik. Halbuki, o hadisənin şahidi olan səhabələrdən bə'ziləri hadisəni xatırladıqlarında göz yaşları qumları isladacaq qədər ağlamış və o günü müsəlmanların ən acı, ən müsibətli günü kimi yad etmişlər.

Mən bu hadisə ilə əlaqədar olaraq sünnilərin kitablarında yazılmış təfsirləri və uydurulan bəhanələri qəbul etmirəm. Mən bu hadisənin narahatçılığından qurtulmaq üçün onu kökündən danmaq istədim. Amma nə eləyim, səhih kitablarımız bu sözləri yazıblar və doğruluğunu təsbit ediblər. Amma şüalərin bu hadisə ilə əlaqədar görüşünü daha ağlabatan və məntiqli gördüm. Çünki bu görüşü gücləndirən, hətta isbat edən bir çox dəlil mövcuddur.

Seyid Məhəmməd Bağır Sədrdən "o qədər səhabənin içərisində Ömər, peyğəmbərin Əlinin xəlifəliyini vəsiyyətnaməsində yazdıracağını necə anladı?"-deyə soruşduğumda mənə belə cavab verdiyini hələ unutmamışam: "Bunu yalnız Ömər yox, orada olanların çoxu anlamışdı. Çünki peyğəmbər əvəllər də bu sözə oxşayan sözlər demişdi. Məsələn dəfələrlə buyurmuşdu:

إِنِّي مُخَلَّفٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَعَثَرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا إِن تَمَسَّكْتُم بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَبَدًا

"Mən sizin aranızda iki dəyərli şey qoyuram, əgər bu iki şeydən ayrılmasanız məndən sonra əsla sapqınlığa düşməzsınız. Onlardan biri Allahın kitabı, digəri isə Əhli-beytimdir."

Xəstəliyində də

هَلُمَّ أَكْتُبْ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضِلُّوا بَعْدَهُ أَبَدًا

"Gəlin sizə bir şey yazdırım ki, məndən sonra əsla zəlalətə (sapqınlığa) düşməyəsınız." deyə buyurduğu vaxt orada olanlar (Ömər də daxil) peyğəmbərin Qədir-Xumda və başqa yerlərdə buyurduğu üstdəki sözünü, yə'ni Qur'an və Həzrəti Əli başda olmaqla Əhli-beytə tabe olmağın vacib olduğunu yazdıraraq gücləndirmək istədiyini bilirdilər. Həzrəti peyğəmbər "Özümdən sonra Qur'an və Əlini sizə qoyuram"-deyə, yazdırmaq istəyirdi. Bunun bənzərini başqa yerlərdə də dəfələrlə buyurmuşdu. Hədisçilər, peyğəmbərin bu sözlərini qeyd etmişlər.

Qureyş tayfasının əksəriyyəti Həzrəti Əliyə boyun əymək istəmirdi. Çünki, Həzrəti Əli (ə.s.) İslam yolunda Qureyşin burnunu yerə sürtmüş, pəhləvanlarını öldürmüşdü. Əlbəttə buna rəğmən Qureyş Hudeybiyyə müqaviləsinə və peyğəmbərin Abdullah ibni-Ubeyə namaz qıldırmasına e'tiraz etmədikləri kimi, yenə də peyğəmbərə e'tiraz etməyə cür'ət edə bilmirdi. Ömər peyğəmbərin yazı yazdırmasına müxalifət etməsi onları cürətləndirdi.

Ömər in dediyi söz, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in Qur'an və itratim olan Əhli-beytimdən ayrılmayın" sözünün tam ziddidir. Çünki Ömər in dediyi sözün mə'nası budur ki, Allahın kitabı bizim üçün kifayətdir, bizim Əhli-beytə ehtiyacımız yoxdur.

Bu hadisənin, bundan başqa məntiqi təfsiri yoxdur. Əlbəttə əgər bir adam yalnız Allahdan itaət etməyin zəruri olduğunu və peyğəmbərdən itaət etməyin zəruri olmadığını irəli sürsə, bu düşüncəyə görə başqa təfsirlər də mə'nalı olar. Amma, peyğəmbərə itaət etməyi Allaha itaət etməkdən ayırmağın (dinin təməlinin yıxılması demək olduğu üçün) batil olması aydındır."

Əgər mən, kor təəssübümü buraxıb, hissiyyata qapılmaq əvəzinə sağlam və azad düşüncə ilə bir qərara gəlməli olsam, Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin bu təhlilinə boyun əyməliyəm...

Tarix bə'zi hökmdarların peyğəmbərin ən'ənəsində təzad olduğunu iddia edərək, onu rədd etdiklərini qeyd edir və təbiidir ki, onların bu mövqeyinin tarixi gücü vardır. Ömər və onun sözünü himayə edənlər, peyğəmbərin vəsiyyətnaməsini qurtaracaq olan ən'ənədən məhrum etmişdilər. Mən bu hadisəni oxuyub sanki heç bir şey olmayıb kimi rəftar edən şəxslərdən təəccüblənirəm. Halbuki bu hadisə İbni-Abbasın dediyi kimi İslamın ən böyük müsibətlərindən biridir. Daha çox o şəxslərdən təəccüblənirəm ki, peyğəmbərin kəramətini məhv eləmək bahasına və İslamın əleyhinə olsa da səhabəni müdafiə etmək və onların kəramətini qorumaq istəyirlər.

Biz niyə həqiqətdən qaçıırıq və istəyimizlə müvafiq olmadığı üçün özümüzü görməməzliyə vururuq? Nə üçün səhabələrin də, bizim kimi insan olduqlarını və bizim kimi arzu və istəklərin tə'sirinə düşmələrini e'tiraf etmirik!

Bu işin təəccübləndirici cəhəti də yoxdur. İnsan, bunu Allahın kitabını oxuyanda anlayar. Qur'ani-Kərim keçmiş peyğəmbərlərin həyatı haqqında danışdığında, həmin peyğəmbərlərin tayfalarının o qədər mö'cüzəni gözləri ilə görmələrinə rəğmən yenə də onlara qarşı çıxdıqlarını bəyan edir ...

Rəbbimiz, bizi doğru yola gətirdikdən sonra qəlblərimizi azdırma, bizə rəhmət bağışla, Sən çox-çox bağışlayasan.

Bu mövzunu incələməyimin nəticəsində şiələrin ikinci xəlifə (Ömər) ilə əlaqədar nəzərlərinin və onu peyğəmbərdən sonra müsəlmanların həyatında baş verən bir çox

müsiibət və çətinliklərin mə'sulu görmələrinin səbəbini daha yaxşı anlayıram. Çünki bütün bu müsiibətlər, peyğəmbərin vəsiyyətnaməsinin yazdırılmasının qarşısı alındığı gündən etibarən başlanmışdır. Yə'ni Ömər və onu himayə edən səhabələrin, peyğəmbərin vəsiyyətini yazdırmağına mane olduqları cümə axşamı günündən.

3. Səhabə və Usamənin ordusu

Hadisənin xülasəsi:

Allahın peyğəmbəri (s.ə.v.) vəfatından iki gün qabaq rumlularla müharibə etmək üçün bir qoşun təşkil etdi və Usamə ibni-Zeydi sərkərdə seçdi. Əbu Bəkr, Ömər, Əbu Ubeydə kimi ənsar və mühacirlərin böyüklərini də bu qoşuna daxil elədi. Səhabələrin bə'ziləri Usamənin sərkərdə seçilməsinə e'tiraz edib, "Hələ üzündə tük çıxmamış bir gənc bizə necə rəhbərlik edər?"-dedilər. Onlar, əvvəllər də Usamənin atası Zeydin sərkərdə olmasına e'tiraz edib onu istehza etmişdilər. E'tirazları o yerə çatdı ki, peyğəmbər əsəbiləşib xəstəliyinin ağır və qızdırmasının çox olmasına baxmayaraq mübarək başını bağlayıb ayaqlarını zorla yerdən çəkə-çəkə, iki nəfərin köməyi ilə evdən çıxıb məscidə gəldi və minbərə çıxdı. Allaha həmd və səna etdikdən sonra belə buyurdu: *"Ey insanlar, Usamənin sərkərdə olması haqqında bə'zilərindən eşitdiyim bu sözlər nədir? Atasını sərkərdə etdiyimə də e'tiraz etdiyiniz kimi indi də bunun sərkərdə olmasına e'tiraz edirsiniz!? Allaha and olsun ki, atasının o zaman sərkərdəliyə layiq olduğu kimi oğlu da indi sərkərdəliyə layiqdir."*¹ Sonra xalqı bu işdə sür'ətli hərəkət etməyə təşviq edərək "Usamənin ordusunu yeridin"-deyə buyurdu. Peyğəmbər, durmadan bu cümlələri təkrar edirdi. Amma bu sözlərə qulaq asan az idi. Axırda səhabələr ikrahla "Corf" adlı bir yerdə çadır qurdular.

Bu kimi hadisələr məni həmişə bu sual ilə üzləşdirir: "Allah, peyğəmbər və onun əmrlərinə qarşı doğrudan belə hörmətsizliklər olubmu?" Halbuki Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Qur'ani-Kərimin buyurduğuna görə, onların xeyrini istəyir və mö'minlərlə şəfqətli və mərhəmətli idi. Mən, heç kəsin bu üsyanları ağlabatan göstərəcək dəlillər uydura biləcəyinə inanmıram. Mən həmişə olduğu kimi, səhabələrin şərəf və kəraməti

¹ "ət-Təbəqat əl-Kubra libni Sə'd", c.2, səh. 190; "Tarix ibn əl-Əsir", c.2, səh. 317; "əs-Sirətu əl-Hələbiyyə", c.3, səh.207; "Tarix ət-Təbəri", c.3, səh.226

ilə əlaqədar belə bir hadisə ilə qarşılaşdığımndan ilk növbədə onu inkar etməyə çalışır və ya ən azı özümü görməməzliyə vururam. Amma bu boş bir təşəbbüsdür. Çünki bütün şiə və sünni tarixçi və hədisçilərin qəbul etdikləri bir hadisəni necə inkar edə bilərəm və özümü görməməzliyə vura bilərəm.

Axi mən, heç bir məzhəbin lehinə təəssüb göstərməməyimə və haqdan başqa heç bir şeyə dəyər verməməyimə dair söz vermişdim. Əlbəttə, bu mövzuda həqiqət çox acıdır. Həzrəti peyğəmbər belə buyurmuşdur:

قُلِ الْحَقُّ وَلَوْ كَانَ عَلَىٰ نَفْسِكَ وَقُلِ الْحَقُّ وَلَوْ كَانَ مُرًّا

“Haqqı söylə, sənə aleyhinə də olsa, haqqı söylə, nə qədər acı da olsa.”

Bu hadisədə mövcud olan haqq budur: Usamənin sərkərdəlik qabiliyyətinə şübhə edən səhabələr layiqincə Allahın əmrinə itaət etməmiş və şübhəsiz, sərih nəssə müxalifət etmişdilər. Bə'zi şəxslər, səhabələrin heysiyyətini qorumaq üçün nə qədər dəlil uydursalar da bu dəlilləri, gözləri təəssüb pərdəsi ilə bağlayan, nəyə itaət etməyin və nədən uzaq durmağın gərəkli olduğunu ayırd edə bilməyən cahil adamlardan başqa kimsə qəbul etməz. Mən, bu cür davranışlara ağlabatan bir dəlil tapmaq üçün çox düşündüm, amma, bir şey tapa bilmədim. Sonra sünni alimlərin irəli sürdüyü dəlilləri müəliyə etdim. Usamənin sərkərdə olması ilə müxalifət edən səhabələr, Qureyşin böyükləri idilər və islamı qəbul etməkdə qabaqcıl adamlardan sayılırdılar. Usamə isə islamın Bədr, Ühüd və Hünay kimi mühüm müharibələrində iştirak etməmiş bir gənc idi və əhəmiyyətli müharibə təcrübəsinə də malik deyildi. Peyğəmbər onu sərkərdə seçdiyi zaman yaşı az idi. Yaşlılar isə, istər-istəməz özlərindən cavan olana itaət etməkdən və onun rəhbərliyi altına girməkdən çəkinirdilər. Buna görə də, onun sərkərdə olmasına e'tiraz edib Həzrəti peyğəmbərdən istədilər ki, səhabələrin böyüklərindən birini Usamənin yerinə sərkərdə seçsin.

Bu bəhanə nə əqli, nə də şər'i bir dəlilə əsaslanır. Hər kəs Qur'an oxusa bu kimi bəhanələri rədd etməkdən başqa heç bir çarəsi yoxdur. Çünki Qur'an belə buyurur:

...وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا...

“...peyğəmbər sizə nə verirsə alın, sizi nədən çəkindirirsə artıq ondan da çəkinin...” (Həşr surəsi, 7-ci ayə)

Və başqa yerdə də belə buyurur:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

“Allah və peyğəmbəri bir işə hökm etdiyi zaman, mö'min kişi və mö'minə qadın üçün öz işlərində seçim haqqı yoxdur. Kim Allaha və peyğəmbərinə üsyan etsə, həqiqətən açıq bir sapqınlığa düşmüşdür” (Əhzab surəsi, 36-cı ayə)

Bu aşkar ayələrdən sonra ağıllı adamın qəbul edə bildiyi bir bəhanə qalır mı? Mən, peyğəmbəri qəzəbləndirən camaat haqqında nə deyə bilərəm? Onlar peyğəmbəri qəzəbləndirməklə Allahı qəzəbləndirməyin eyni mə'na daşdığını yaxşı bilirdilər. Bütün bunlar, o Həzrətə “sayıqlayır” deyə iftira dediklərindən, xəstə olduğu halda yanında mübahisə edərək onu narahat etdiklərindən sonra baş vermişdir. Yə'ni “səhabə” deyib sitayiş etdiyimiz bu adamlar tövbə etmək və gördükləri işlərə görə, Qur'anın öyrətdiyi kimi peyğəmbərdən bağışlanmaq diləmək yerinə, bir addım daha irəliyə gedərək onlara ən çox şəfqətli və mərhəmətli olan peyğəmbərə qarşı yenidən üsyan edib hörmətsizlik göstərdilər, onun haqqını qorumadılar, ehtiramını saxlamadılar. Onu sayıqlamaqla günahlandırdıqdan iki gün keçməmiş Usaməni sərkərdə seçməsinə e'tiraz etdilər. Sonra e'tiraz və üsyanlarını o qədər şiddətləndirirdilər ki, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) xəstə ola-ola iki nəfərin köməyi ilə evindən çıxmağa və xalqa xitab edərək Usamənin sərkərdəliyə layiq olduğuna and içməyə məcbur oldu. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) bu e'tiraz edən adamların, Usamənin atası Zeyd ibni-Harisin sərkərdə olmasına e'tiraz etdiklərini bəyan etmişdir. Bu isə həmin şəxslərin qabaqcadan da peyğəmbərə qarşı çıxdıqlarını, Allah və peyğəmbər bir hökm verdiyində qəlblərində narahatlıq olmadan təslim olan adamlardan olmadıqlarını, hətta özlərinə, Allah və peyğəmbərin əmrlərilə müxalifət etmək haqqı tanıyan şəxslərdən olduqlarını göstərir.

Bu səhabələrin peyğəmbərlə müxalifət etmələrini göstərən dəlili budur: peyğəmbərin əsəbiləşməsinə, öz əlilə bayrağı Usaməyə verməsinə, Usamənin ordusuna girməyi əmr etməsinə gördükləri və eşitdikləri halda yenə də süstlük etdilər və peyğəmbər (s.ə.v.) vəfat eləyən kimi o orduya girmədilər. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)

onların bu qədər itaətsizlik və vəfasızlığına şahid olub qəlbi dərddə dolu ola-ola vəfat etdi. Vəfat halında ümmətinin bu halını gərək peyğəmbərin ən böyük dərdi bəlkə onların əksəriyyətinin vəfatından sonra dindən üz çevirəcəklərini və əzaba yönələcəklərini və az bir qrupdan başqa kimsənin ilahi əzabdan nıcat tapa bilməyəcəyini bilməsi imiş...

Bu hadisəni diqqətlə incələdiyimizdə ikinci xəlifənin bu hadisədə ən mühüm ünsürlərdən olduğunu və bu müxalifətin mərkəzində durduğunu görürük. Çünki Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in vəfatından dərhal sonra Ömər, xəlifə Əbu Bəkrin yanına gedərək Usaməni sərkərdəlikdən azad edib yerinə bir başqasını tə'yin etməsini istəmişdi. Əbu Bəkr isə onun cavabını belə vermişdi: "Ey Xəttabın oğlu, anan yasına otursun, peyğəmbərin tə'yin etdiyini mənim azad etməyimi istəyirsənmi?"¹

Ömər, Əbu Bəkrin dərk etdiyi bu həqiqəti dərk etməkdən aciz idimi? Yoxsa burada tarixçilərin gözlərindən qaçan, yaxud Ömər şəxsiyyətinə kölgə salmamaq üçün bilə-bilə gizlətmək istədikləri gizli bir cəhət var? Necə ki, Ömər demiş olduğu "Yəhcürü" (sayıqlayır) sözünü götürüb yerinə "ağrısı ona qalib gəlmiş" sözünü qoyaraq həmin hədəfə xidmət etmək istəmişlər. Mən "müsibətli cümə axşamı günündə" peyğəmbəri əsəbiləşdirən, ona "sayıqlayır, Allahın kitabı bizim üçün kifayətdir" deyən səhabələrdən təəccüblənirəm. Onlar, necə Qur'andan danışirlar? Halbuki, Qur'an açıqca, belə buyurmuşdur:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"De ki: "Əgər Allahı sevirsinizsə, mənə tabe olun ki, O da sizi sevib, günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayan və rəhmlidir"." (Ali-İmran surəsi, 31-ci ayə)

Yoxsa onlar, Allahın kitabını və onun hökmlərini, həmin kitabın nazil olduğu şəxsdən daha yaxşı bilirdilər! O dərddə hadisədən (cümə axşamı gününün müsibətindən) sonra, yəni peyğəmbərin ölümündən iki gün əvvəl Usaməyə verdiyi vəzifəyə e'tiraz edib əmrlərinə qarşı çıxdıqları üzündən bu dəfə peyğəmbər, yataqda qalмайıb başı bağlı olduğu və xəstəliyin şiddətindən ayaqlarını yerdə sürüdüüyü bir

¹ "ət-Təbəqat əl-Kubra libni Sə'd", c.2, səh.190; "Tarixi ət-Təbəri", c. 3, səh. 226

halda iki nəfərin köməyi ilə evdən bayıra çıxıb onlara mükəmməl bir xütbə oxudu, Allahın birliyinə şəhadət verdi və Ona həmd və səna etdi ki, bununla da onlara sayıqlamadığını bildirsən. Sonra onların e'tirazlarından xəbərdar olduğunu bildirdi. Daha sonra dörd il əvvəl də onun sözlərinə e'tiraz etdiklərini xatırlatdı. Görəsən onların nəzərində yenə də peyğəmbər sayıqlayırdı?

Allahım, sənə pənah gətirirəm. Bunlar necə sənin peyğəmbərinə qarşı bu qədər cəsarətlə davrandılar və onun verdiyi hökmlərlə razılaşmayıb, hətta dəfələrlə onunla müxalifət etdilər? Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Abdullah ibni-Übəyyənin meyit namazını qılıanda, "Allah, səni bu münafiqə namaz qılmaqdan çəkindirib"-deyərək o Həzrətin köynəyindən tutub çəkməyə qədər irəli getdilər? Guya peyğəmbərə nazil olan ayələri ona öyrətməyə çalışırdılar. Halbuki sən, ey Allahım, Qur'anında belə buyurubsan:

...وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ...

"...Qur'anı sənə nazil etdik ki, xalq üçün nazil etdiklərimizi onlara izah edəsən..." (Nəhl surəsi, 44-cü ayə)

Başqa bir yerdə də buyurmusan:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ...

"Biz bu kitabı sənə haqq olaraq nazil etdik ki, Allahın sənə öyrətdiyi kimi insanların arasında hakimlik edəsən..." (Nisa surəsi, 105-ci ayə)

Yenə bir başqa ayədə də haqq olaraq buyurmusan ki:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

"Necə ki, özünüzdən bir peyğəmbər göndərdik ki, sizə ayələri oxusun, sizi pak etsin, sizə kitab və hikmət öyrətsin. Və bilmədiyinizi bildirsən" (Bəqərə surəsi, 151-ci ayə)

Doğrudan da peyğəmbərin əmrinə itaət etməyərək ona "sayıqlayır" deyən səhabələrdən təəccüblənmək gərəkdir. Çünki onun hüzurunda hay-küy salıb hörmətsizlik edirdilər və ya Zeyd ibni-Haris və oğlu Usamənin sərkərdə seçilməsinə

e'tiraz edərək peyğəmbəri incidirdilər. Bir tədqiqatçı bütün bunları incələdikdən sonra şiə məzhəbinin səhabələrin bə'zilərinin tutduğu mövqelərini sorğuya tutmada, tənqid etmədə haqlı olduğuna necə şübhə edə bilər? Şiə məzhəbi, peyğəmbər və Əhli-beytə bəslədiyi məhəbbət və hörmətə görə, haqlı olaraq bə'zi səhabələrdən (tutduqları mövqeyə görə) çəkinir.

Mən, məsələni uzatmamaq üçün səhabələrin peyğəmbərlə müxalifət etmələrinə və ona qarşı çıxdıqlarına dair dörd-beş nümunə verməklə kifayətlənirəm. Amma şiə alimləri bunun kimi yüzlərlə örnək yığıb səhabələrin sərih və qəti şər'i hökmlərə müxalifət etmələrinin misallarını qaynaqları ilə birlikdə kitablarında qeyd etmişlər və sünnilərin səhih və sənədli kitablarında olan hədislərlə sübuta yetirmişlər.

Mən səhabədən bə'zilərinin peyğəmbərə qarşı tutduqları mövqelərini incələrkən, bütün səhabələrin haqlı olduqlarını iddia edərək kimsənin onları tənqid etməsinin caiz olmadığını irəli sürən sünni alimlərdən təəccüblənirəm. Onlar, tədqiqatçının həqiqətə çatmasına mane olurlar və onu sonsuz bir fikri ziddiyyətə salırlar.

Yazdıqlarıma bir neçə nümunə və əlavə edirəm ki, səhabələri olduğu kimi tanıyaq və bu mövzu barədə şiələrin də nəzərini daha yaxşı anlaya bilək.

Buxari, öz "Səhih"-ində (c.4, səh.47) "Əs-səbru əl-əza" babında və "Ədəb" kitabında "innəma yuvəffəs-sabirunə əcrəhum..." ayəsinin təfsirində Ə'məşin Şaqiqdən belə eşitdiyini söylədiyini nəql edir: "Abdullahdan eşitdim ki, peyğəmbər həmişəki kimi bir şeyi təqsim etmişdi (Beytul-mala aid bir malı müsəlmanlar arasında bölmüşdü). Ənsardan biri belə dedi: "Allaha and olsun ki, bu təqsimlə Allahın rızası nəzərdə tutulmayıbdır." Mən, ona "bu sözü peyğəmbərə çatdıracağam"-dedim və peyğəmbərin yanına gəldim. Peyğəmbər, səhabələrilə oturmuşdu. Eyni sözü Həzrətə dedim. Bu söz Həzrətə çox ağır gəldi, rəngi dəyişildi və hirsləndi. Elə ki, bu xəbəri verməyimdən peşiman oldum. Sonra, Həzrəti peyğəmbər belə buyurdu: "Həzrəti Musa, bundan daha çox əziyyətlərə mə'ruz qaldı, amma hamısına dözdü..." "

Buxari, yenə "Ədəb" kitabının "Mən ləm yuvacuhun-nasə bil-itab" babında yazır ki, Aişə belə dedi: Həzrət bir iş gördü, sonra xalqı həmin işi görüb görməməkdə azad qoydu. Amma xalq, o işi görməkdən çəkindi. Bu xəbər, peyğəmbərə çatdı. O, bir xütbə oxuyaraq, Allaha həmd və səna dedikdən sonra belə buyurdu: "Niyə bə'ziləriniz

mənim gördüyüm işdən çəkinirlər? Allaha and olsun ki, mən Allahın haqqını ən yaxşı bilən və Allahdan ən çox qorxanam".

And olsun ki, peyğəmbərin ehtirasa qapılarına doğru işdən azdığına və nəticədə etdiyi təqsimdə (bölmədə) Allahın rızasını nəzərə almadığına inanan və peyğəmbərin gördüyü işlərdən çəkinən, özlərini ondan daha təqvalı bilən şəxslər, heç vaxt müsəlmanların hörmətinə layiq deyillər. Bu kimi şəxsləri mələklərin səviyyəsinə qaldırıb, peyğəmbərdən sonra məxluqatın ən üstünü olmalarına, peyğəmbərin səhabəsi olduqları üçün bütün müsəlmanların onları örnək qəbul etməsinin lazım olmasına inanmağın nə qədər əsassız, dəlilsiz bir əqidə olması aydındır.

Hətta bir sıra tarixçilər səhabələrin bə'zi mövqelərinin peyğəmbərin hərəkətlərinə zidd olmasına baxmayaraq, bilərəkdən səhabələrin bu mövqelərinə düzəliş edirdilər. Və bununla da onlar əxlaq və elm baxımından səhabələri peyğəmbərlə müqayisədə daha üstün məqama yüksəldirdilər. Məsələn, Bədr döyüşündə əsir düşmüşlərlə əlaqədar hadisə. Tarixçilərin yazdıqlarına görə Ömər ibni Xəttab bu məsələdə doğru idi. Bundan başqa onlar bizim beynimizi müxtəlif adamlara qoşulmuş yalan hadisələrlə doldururlar. Məsələn: "Əgər Allah bizə bədbəxtlik əta etmək istəsə ibni Xəttabdan başqa heç kim qurtula bilməz". Və ya: "Əgər Ömər olmasaydı peyğəmbər həlak olardı". Allah bizi belə yalançı və biabırçı əqidədən hifs etsin. Həqiqətən bu əqidəyə sahib olanlar İslamdan uzaqdırlar və onlar öz əqidələrinə yenidən baxmalı və ya şeytandan uzaqlaşmalıdırlar. Qadir olan Allah buyurur:

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً

فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

"Hava və həvəsini özünə tanrı eləyəni gördünmü? O şəxs ki, Allah bilə-bilə onu sapdırmış və onun qulağını möhürləmişdir və gözüne də pərdə çəkmişdir. Artıq Allahdan başqa kim doğru yolu ona göstərə bilər? Yenə də öyüd, ibrət almazsınızmı?" (Casiyə surəsi, 23-cü ayə)

Həqiqətdə isə o kəslər ki, peyğəmbərin öz nəfsi nəticəsində haqq yoldan uzaqlaşması və ədalətsiz hökm etməsinə inananlar və ya o kəslər ki, özlərini peyğəmbərdən daha elmi və əxlaqlı bilərək, onun etdiklərini etmirlər, onlar

müsəlmanlar arasında heç bir hörmət və ehtiram qazanmamışdılar. O adamlar bilsə Allahın rəsulundan sonra yaradılanların ən üstünü olaraq mələklərlə bir səviyyəyə qoyulmuşdular və müsəlmanlara onlara tabe olmaq və onlardan nümunə götürmək vacib edilmişdir. Yalnız ona görə ki, onlar peyğəmbərin səhabələri olmuşdular.

Beləliklə görünür ki, sünnilərin Məhəmməd və Alinə salavat göndərdikləri vaxt səhabələrin hamısını da “əcməin” sözü ilə onlara əlavə etmələri müdafiə olunmayan bir əməldir. Əhli-beytə peyğəmbərlə birlikdə salavat göndərmək, qeyd etdiyim kimi bir ilahi əmrdir. Əgər Allah-Təala bu vasitə ilə bizə Əhli-beytin uca ilahi məqamını tanıtmək istəyirsə, biz, hansı səlahiyyətlə səhabəni, özü də “əcməin” (hamısı) qeydi ilə onlara əlavə edirik və onları Allahın üstün etdiyi şəxslərlə bir sırada zikr etməyə çalışırıq?

Salavat göndərəndə səhabəni də salavata daxil etməyin tarixi mənşəyini araşdırmaq istəsək, Abbasi və Əməvi dövrlərinə müraciət etməliyik.

Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in Əhli-beytinə qarşı şiddətli düşmənçilik bəslədiklərinə görə onlara hər cür zülmü rəva bilən, Əhli-beyti və şialəri öldürüb sürgün edən, didərgin salan Əməvi və Abbasilər, Allahın Əhli-beytə ehsan elədiyi bu uca məqamdan xəbərdar olub, bunu böyük bir təhlükə gördükləri üçün səhabəni də salavata daxil etməklə xalqı aldatmağa çalışmışlar. Namazda peyğəmbərlə birlikdə Əhli-beytə salavat göndərməyənin namazının batil olması, onların uca ilahi məqamlarının bilinməsinə səbəb olurdu. Əməvi və Abbasi xəlifələri, Əhli-beytə qarşı düşmənçiliklərinin iyrəncliyini azaltmaq üçün səhabəni də salavata əlavə etməyə sə'y göstərdilər ki, beləliklə xalq, səhabələrin Əhli-beyt ilə eyni səviyyədə olduqlarına və ya məqamlarının onların məqamına yaxın olduğuna inansınlar, habelə Əməvi və Abbasilərin bə'zi böyüklərinin də səhabədən olduqlarını nəzərə alaraq Əhli-beytə qarşı olunan zümlərə göz yumsunlar.

Bu yolda səhabədən və tabeindən hədis nəql etməklə məşhur olan bir çox adamı da pul və vəzifə verərək təşviq etdilər ki, səhabələrin fəziləti haqqında, xüsusilə, Əməvilərin hakimiyyətə çatmaqlarında rol oynamış şəxslərin fəzilət və üstünlükləri ilə əlaqədar hədis düzəltsinlər. Əməvi xanidanının hakimiyyəti ələ keçirməsinin amilinin xəlifələr olduğunu, tarix ən yaxşı şəkildə göstərir. Məsələn, Ömər ibni-Xəttab valilərinə

yaxşı nəzarət etmək, onlardan hesab soruşmaq və onları kiçik bir səhv üçün vəzifədən azad etməklə məşhur olmuş bir şəxsdir. Lakin həmin adam Müaviyə ibni-Əbu Süfyandan heç zaman hesabat istəməmişdir. Müaviyəni, Əbu Bəkr vali tə'yin etmişdi. Ömər də xəlifəlik dövründə bu tə'yini təsdiq elədi. Hətta Müaviyə əleyhinə olan çoxlu şikayətlərə rəğmən, Ömər bir dəfə də onu qınamadı. Müaviyə peyğəmbərin qadağan etməsinə baxmayaraq, ipək paltar geyib qızıl üzük taxardı. Bunu Ömərə bildirdikdə o, "Müaviyəni rahat qoyun, o, ərəblərin qeysəridir" deməklə kifayətləndi və Müaviyə iyirmi ildən çox bir etirazla qarşılaşmadan valilik məqamında qaldı. Osmanın xəlifəlik dövründə Müaviyənin hakimiyyət sahəsi daha da genişləndi və islam ümmətinin sərvətlərini daha çox ələ keçirməsi və alçaq adamların köməyi ilə ordusunu gücləndirməsi üçün şərait yarandı. O da bu gücündən ümmətin imamına qarşı çıxmaq, zorla xəlifəliyi qəsb etmək və müsəlmanlardan çaxır içən pozğun oğlu Yəzidə bey'ət toplamaq yolunda istifadə etdi.

Bunun hekayəsi uzundur. Mən hələlik təfərrüata keçmək istəmirəm.

Bu uzun hadisədir və mən bu kitabda onun incəliklərinə varmaq istəmirəm, bizim burada əsas anlamalı olacağımız səhabələrin mentalitetidir. O səhabələrin ki, xəlifə olandan sonra Əməvi sülaləsinin hakim olması üçün şəraitin yaradılmasına bilavasitə tə'sir etdilər. Və bununla da guya ki, Bəni-Haşimdə peyğəmbərliyi və xəlifəliyi qəbul etməyən Qureyşlilərin istədiyini etdilər.¹ Həqiqətənmi Əməvilərin xilafətə haqqı çatırdı, yoxsa onlar özlərinin hakimiyyətə gəlməsi üçün onlara şərait yaradanlara borclu idilər? Əməvilərin əsas minnətdarlığı isə onların fəzilətləri barəsində "tarix nəql edənlər"ədir ki, Əməvilərin barəsində nağıllar uydurub yaymaq üçün satın alınmışdılar. Bununla belə bu tarixçilər belə səhabələrə fəzilət və üstünlüklər uydurmaqla Əhli-beytdən üstün bir səviyyəyə qaldırdılar. Əgər bizim ağılımız yerindədirsə və biz ziddiyyətləri qəbul etmiriksə, bu uydurma hadisələr əksər hallarda (Allah şahid olsun) məntiqə və real olaylara uyğun gəlmir.

Bizlər Ömər dillər əzbəri olmuş ədaləti haqqında çox şey eşitmişik. Lakin düzgün tarixçilərin yazdığına görə Ömər hicrətin iyirminci ilində beytulmalı bölməkdə

¹ Daha ətraflı araşdırmaq üçün bax: "əl-Xilafə vəl-mülk li-Əbil Ə'la əl-Məududi"; Əhməd Əmin "Yəum əl-İslam".

peyğəmbərin ən'ənəsinə riayət etməmiş və ona bağlı qalmamışdır. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) beytulmalı müsəlmanlar arasında bərabər şəkildə bölərdi, kimsəni kimsədən üstün tutmazdı. Əbu Bəkr də xəlifəlik dövründə bu ən'ənəyə bağlı qaldı. Amma Ömər ibni-Xəttab əvvəldən müsəlman olanları sonradan müsəlman olanlardan, Qureyşin mühacirlərini digər mühacirlərdən və mühacirləri ənsardan üstün tutdu. Hətta ərəbləri əcəmlərdən, ağaları kölələrdən¹, Mazr tayfasını Rəbiə tayfasından üstün tutub birinə digərindən daha çox pay vermişdir.² Məsələn Mazr tayfasına üç yüz, Rəbiə tayfasına isə iki yüz vermişdi. Habelə aus tayfasını həzrəc tayfasından üstün tutmuşdur.³

Bu cür rəftar eləməyin heç ədalətə daxil varmı?

Yenə Ömər ibni-Xəttabın elmi haqqında hədsiz-hesabsız sözlər eşitmişik. Səhabənin ən alimi olduğu, bir çox dəfə peyğəmbər ilə Ömər arasında çıxan görüş fərqliliklərində Qur'an ayələrinin onun görüşlərinə müvafiq olaraq nazil olunduğu və Ömər görüşünü təsdiq etdiyi belə, deyilir. Halbuki düzgün tarixi əsərlər, Qur'an ayələri nazil olunduqdan sonra da Ömər ayələrə müxalif görüşlər irəli sürdüyünü qeyd edir. Ömər xəlifəliyi dövründə səhabələrdən birisi ondan "cünub olub qüsl etmək üçün su tapa bilməsəm nə eləməliyəm?"-deyə, soruşdu. Ömər belə cavab verdi: "Onda namaz qılmazsan" Orada olan Əmmar Yasir elə vəziyyətdə təyəmmüm etməyin zəruri olduğunu xatırlatmaq məcburiyyətində qaldı. Lakin Ömər, yenə də qəbul etmək istəməyib Əmmara belə dedi: "Bu sözlərin məsuliyyəti öz boynundadır."⁴

Ömər necə Allahın nazil etdiyi təyəmmüm ayəsindən və peyğəmbərin ən'ənəsindən xəbəri yox imiş? Halbuki peyğəmbər (s.ə.v.) onlara dəstəmaz öyrətdiyi kimi təyəmmüm də öyrətmişdi.

Ömər bir çox yerdə öz biliksizliyini e'tiraf etmişdir. Hətta qadınların belə, ondan bilikli olduğunu söyləmişdir. Yenə dəfələrlə "Əgər Əli olmasaydı Ömər həlak olardı" deməsi nəql olunmuşdur. Ömər ölənə kimi "kəlalə"nin (ikinci dərəcəli mirasçı) hökmünü bilmədi. Ömərdən kəlalə haqqında bir-birinə zidd bir sıra hökmlər nəql edilmişdir. Bunlar tarixin təsbit elədiyi şeylərdir. Ömər şücaəti haqqında da şeylər

¹ "Şərhu Nəhc əl-Bəlağə libn Əbil-Hədid", c. 8, səh. 111

² "Tarix əl-Yə'qubi", c. 2, səh. 106

³ "Futuh əl-Buldan", səh. 437

⁴ "Səhih əl-Buxari", c. 1, səh. 52

eşitmişik. Məsələn Ömər in müsəlman olması ilə müsəlmanların güclü olması. Qureyşin dəhşətə düşdüyü və Həzrəti Məhəmmədin onun müsəlman olmasından sonra dəvətini aşkar etdiyi deyilməkdədir. Amma düzgün tarixlərdə Ömər in qəhrəmanlıq və şücaətini təsdiq etməyimizə yarayan bir nişanə mövcud deyildir. Məsələn Ömər in Bədr, Ühüd, Xəndək və başqa müharibələrdə bir nəfər məşhur pəhləvanı və hətta adi bir döyüşçünü öldürdüyü nəql edilməmişdir. Halbuki tarixçilər onun Ühüd müharibəsi və Hüneyn müharibəsində meydandan qaçdığını yazıblar. Xeybər şəhərinin fəthi üçün peyğəmbər tərəfindən göndərildiyi zaman məğlubiyyətə uğrayaraq geri döndüyü tarixlərdə qeyd olunmuşdur. Peyğəmbər zamanının axırncı ordusu, Usamə ordusunda da bir gəncin rəhbərliyi altında sırayı əsgər idi. O, peyğəmbər (s.ə.v.) zamanında təşkil olunan qoşunlarda heç zaman sərkərdə olmamışdı. Bu tarixi həqiqətlərə göz yumaraq Ömər in şücaətli və qəhrəman olduğunu iddia edə bilərikmi?

Ömər in təqvası haqqında da çox sözlər deyilir. Hətta deyilir ki, əgər İraqda bir qatırın ayağı sürüşsə idi, Ömər o yolu düzəltmədiyi üçün Allahdan qorxardı. Amma düzgün tarixlər Ömər in çox kobud olduğunu yazmışlar. Məsələn Qur'an ayəsi barədə sual verəni, günahsız olduğu halda, qanına bulaşana kimi döydüyünü nəql eləmişlər. Əgər Ömər in təqvası ilə əlaqədar sözlər düzdürsə niyə Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) öldüyü vaxt qılıncını çəkib o Həzrətin öldüyünü söyləmək istəyənləri təhdid etmişdir? Ömər əgər təqvalı idisə niyə peyğəmbərin ölmədiyinə dair Allaha and içirdi, onun da Həzrəti Musa kimi Allahla münacat etməyə getdiyini söyləyirdi?¹ Niyə Həzrəti Fatimənin evini uçurtmağa təşəbbüs göstərdiyində Allahdan qorxmurdu?² Hətta Ömərə "Bu evi necə uçurdursan, Həzrəti Fatimə bu evdədir" dedikdə "Fatimə də olsa..." cavabını verdi. Habelə Ömər in təqvası haqqında deyilənlər, onun xəlifəlik dövründə Qur'anın və peyğəmbərin ən'ənəsinə müxalif olan hökmlər verməsilə³ təzad təşkil edir.

Mən bu böyük və məşhur səhabəni örnək olsun deyə burada qeyd edərək onun

¹ "Tarix ət-Təbəri" və "Tarix ibn əl-Əsir"

² "Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libni Qətibə əd-Dinuri", səh. 19, 20

³ Bu haqda Əbdül Hüseyn Şərəfuddinin yazdığı "Ən-nəss vəl-ictihad" adlı kitabına baxın. Bütün qaynaqlarını İslam firqələrinin qəbul etdiyi mənbələrdən vermişdir.

haqqındakı həqiqətlərin bir qisminə toxundum və təfərrüata keçmək istəmədiyimə görə, yalnız qısa işarələrlə kifayətləndim. Yoxsa bu xüsusda çox həcmli kitablar yazmaq olar. Qeyd etdiklərim az da olsa səhabənin həqiqi mövqeyini aydınlaşdıraraq sünni alimlərin həqiqətlərə zidd nəzərlərinin qənaətbəxş olmadığını göstərmək də kifayətdir. Sünni alimlər bir tərəfdən xalqı səhabələrin haqqında hər cür şübhə və tərəddüd etməkdən çəkindirir, digər tərəfdən isə onlar haqqında şübhə və tərəddüdə səbəb olan rəvayətləri nəql etməyəydilər ki, biz də bu şübhədən nicat tapaydıq.

Yadımdadır ki, Nəcəf alimlərindən “İmam Sadiq və dörd məzhəb” adlı mühüm bir əsərin müəllifi Əsəd Heydər ilə görüşdüyümüzdə mənə atasına aid belə bir əhvalatı söyləmişdi: O, deyirdi ki, atam əlli il əvvəl həccə getdiyində Tunisin Zeytuniyyə şəhərindən olan bir alimlə Həzrəti Əli (ə.s.)-nin imamlığı haqqında mübahisə ediblər və atam bu haqda ona dörd yaxud beş dəlil gətirmişdir. Tunisli alim “başqa bir dəlilin varmı?”-deyə, soruşub, atam yox deyib. Sonra Tunisli alim atama təsbehini çıxart və Həzrəti Əlinin peyğəmbərin xəlifəsi olduğuna dair mənim dəlillərimi say, deyibmiş. Sonra da atamın bilmədiyi yüzə yaxın dəlil sayıb!

Əsəd Heydər sözlərinə bunu da əlavə edərək deyirdi ki, əgər sünnilər öz kitablarında yazılanları doğrudan mütaliə etsəydilər, bizim sözlərimizin əynisini deyərdilər və bu köhnə ixtilaflar sona çatardı.

And olsun ki, bu qeyd etdiklərim haqqdır. Əgər insan kor təəssüblərdən qurtulub xudbinliyini qırağa qoysa, aydın dəlillərin qarşısında təslim olmaqdan başqa bir yolu qalmaz.

QUR'ANİ-KƏRİMİN SƏHABƏLƏR HAQQINDA GÖRÜŞÜ

Hər şeydən öncə qeyd etməliyəm ki, Allah-Təala kitabının müxtəlif yerlərində dünya malı və vəzifəyə çatmaq üçün yox, Allah və peyğəmbərin rızası üçün peyğəmbərə itaət edən səhabəni öymüşdür. Allahın onlardan, onların da Allahdan razı olduğunu bəyan etmişdir. Müsəlmanlar bu cür səhabələri peyğəmbərə itaət etmələri və

başqa müxtəlif xüsusiyyətlərindən tanıyırlar və onları hörmət ilə yad edirlər. Söz şiə və sünnilərin birlikdə hörmət etdiyi, belə səhabələrdən getmir. Eyni şəkildə şiə və sünnilərin birlikdə nifrət və lə'nət etdiyi münafiqlərlə də əlaqədar deyil. Bu araşdırmada məni maraqlandıran o səhabələrdir ki, onlar barəsində müsəlmanların nəzəri müxtəlifdir. Müqəddəs Qur'anda bu səhabələrin bə'zi hallarda tutduqları mövqelərinə görə onların ünvanına hədə və məzəmmət olan ayələr vardır. Allahın rəsulu bu səhabələrə və bunlarla əlaqədar başqa səhabələrə də dəfələrlə xəbərdarlıq etmişdir.

Burada müsəlmanların haqlarında ixtilaf bu cür səhabələr haqqındadır. Bu cür səhabələrin ədaləti haqqında şiə şübhə edir və onların söz və davranışlarını tənqid edir. Amma sünnilər bu cür səhabələrin gördükləri işləri kitablarında yazılmış olmasına baxmayaraq, onların hamısını adil bilirlər. Bu araşdırmadan məqsədim həqiqəti aydınlaşdırmaqdır. Bə'zi adamlar səhabəni öyən ayələri buraxıb, yalnız onları tənqid edən ayələrdən yapışdığını sanmasınlar. Mən hətta bə'zi mədh ayələrinin həcvi, bə'zi həcv ayələrinin isə mədhi ehtiva etdiyini gördüm.

Burada üç illik tədqiqatımda əldə etdiyim bilik və çatdığım nəticələrin hamısını qeyd etmək istəmirəm. Yalnız bə'zi ayələri nümunə olaraq nəql etməklə kifayətlənəcəyəm. Daha geniş mə'lumat əldə etmək istəyən şəxs özü zəhmət çəkib araşdırmalıdır. Bununla insan öz zəhmətinin sayəsində doğru yolu tapmış olar. Allah-Təalanın bütün insanlardan istədiyi də budur. Bir adam öz fikri araşdırma və çalışması nəticəsində həqiqəti tapsa, vicdanının fəryadına müsbət cavab verdiyi üçün haqqı tərəddüdsüz qəbul edər və doğru yola keçməsi çox sadə olar. Amma xarici amillər nəticəsində haqq ilə qarşılaşması çox vaxtlar onun doğru yola gəlməsinə səbəb olmaz. Bir insan əgər doğru yolu daxili bir qənaət ilə ələ keçirsə, bu inam, hiss və duyğular səbəbilə əldə edilən inamdan qat-qat üstün və qalıcı olar.

Allah-Təala peyğəmbəri öyərək belə buyurur:

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ

"Səni həqiqəti axtardığın zaman gördü və sənə yol göstərdi" (Duha surəsi, 7-ci ayə)

Başqa bir yerdə də buyurur:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

“Bizim üçün cihad edənləri yollarımıza doğru gətirərik və şübhəsiz ki, Allah yaxşılıq edənlərlədir.” (Ənkəbut surəsi, 69-cu ayə)

1. İslamdan dönmək ilə əlaqədar ayə

Allah-Təala əziz kitabında buyurur ki:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

“Məhəmməd ancaq bir peyğəmbərdir. Ondan öncə də başqa peyğəmbərlər olmuşdur. Ölsə yaxud öldürülsə geriyəmi dönəcəksiz? Hər kəs dönsə bilsin ki, Allaha heç bir surətdə zərər verməz. Allah şükür edənlərin mükafatını yaxında verəcəkdir.” (Ali-İmran surəsi, 144-cü ayə)

Bu ayə peyğəmbərin sağlığında müsəlmanlara xitab edərək açıqca bildirir ki, səhabələr peyğəmbərin vəfatından dərhal sonra dindən dönmə ilə qarşılaşacaqlar və onların çox az bir qismi imanlarında qalacaqlar. Bu qrup, yə'ni dində qalanları, Allah bu ayənin vasitəsilə şükür edənlər kimi vəsf etmişdir. Şükür edənlər isə çox azdır; çünki Allah-Təala başqa bir ayədə belə buyurmaqdadır:

وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ

“...Və qullarımdan çox azı şükür edər” (Səba surəsi, 13-cü ayə)

Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-dən nəql olunan şərif hədislər bu ayədə qeyd olunan dindən dönmə məsələsini izah etmişdir. Sonrakı bölmədə həmin hədislərdən bir neçəsini nəql edəcəyik.

Əgər bu ayeyi-kərimədə Allah-Təala islamdan dönüb mürtəd olanların cəzalarını qeyd etməmiş və yalnız Allaha şükür edənlərin yaxşı mükafata layiq olduqlarını qeyd etmişsə, buna görədir ki, islamdan dönənlərin əsla Allahın mükafat və rəhmətinə yetişməyəcəklərini hamı bilir. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) bu barədə bir neçə hədisdə izahat vermişdir. Biz də, Allah qoysa bu kitabımızda onlardan bə'zisini nəql edəcəyik.

Səhabənin kəramətini qorumaq üçün həmin ayədə yalnız Talihə, Səccah və Əsvədil-anəsinin qəsd edildiyini söyləmək düz deyildir. Çünki onlar Həzrəti peyğəmbərin sağlığında dindən dönüb peyğəmbərlik iddiası etmişdilər. Hətta peyğəmbər onlarla müharibə edib onları məğlub etmişdi. Bu ayə habelə Malik ibni-Nüveyrə və tərəfdarlarına da aid edilə bilməz. Çünki onlar bə'zi ağlabatan dəlillər üçün Əbu Bəkrə zəkat verməmişdilər. Onlar əvvəla xəlifə seçmək mövzusunı araşdırıb məsələnin əslini öyrənmək istəyirdilər. Çünki Həccətül-vidada peyğəmbərlə birlikdə həccə getmişdilər və Qədir-Xum adlı yerdə peyğəmbərin Əli (ə.s.)-ni özündən sonra xəlifə təyin etməsinin şahidi olmuş və orada o biri müsəlmanlar kimi Həzrəti Əli (ə.s.) ilə bey'ət etmişdilər. Hətta Əbu Bəkrin belə, orada Həzrəti Əli ilə bey'ət etdiyini görmüşdülər. Buna görə onlar yeni xəlifənin göndərdiyi elçilərin peyğəmbərin ölüm xəbərini gətirib Əbu Bəkrin adına zəkat tələb etmələri ilə qarşılaşanda heyrtləndilər. Tarix bu hadisəni izah etmək istəməyib, onu ört-basdır etməyə çalışmışdır. Çünki bu hadisə yaxşı araşdırılsa bə'zi səhabələrin məqamına kölgə düşə bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, Malik ibni-Nüveyrə və tərəfdarları, Ömər və Əbu Bəkrin də etiraf etdikləri kimi müsəlman idilər. Çünki Ömər və Əbu Bəkr daxil olmaqla səhabənin əksəriyyəti Malik ibni-Nüveyrənin Xəlid ibni-Valid tərəfindən öldürülməsinə e'tiraz etdilər və Əbu Bəkr beytulmaldan Malikin qan bahasını (diyəsini) onun qardaşına verib ondan üzr istəmişdir. Demək, Malik və tərəfdarları dindən çıxmamışdılar. Çünki İslamdan çıxıb mürtəd olan adamı öldürmək vacibdir və onun üçün beytulmaldan diyə verilməz və vəsilərindən üzr istənilməz.

Beləliklə aydındır ki, İslamdan dönməklə əlaqədar ayə Mədinədə peyğəmbərlə olan, onun vəfatından sonra islamdan dönən səhabələrə aiddir. Bu mövzu peyğəmbərin hədislərində də izah olunduğuna görə artıq bu barədə şək-şübhəyə yer qalmır. İnşallah yaxında həmin hədisləri də nəql edəcəyik. Bunlardan başqa tarix də peyğəmbərdən sonra İslamdan dönmələr barədə ən yaxşı şahiddir. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in vəfatından sonra səhabələrin arasında baş verən hadisələri araşdıran görür ki, səhabələrin bir azından başqa qalanı haqq yolunda qala bilməyiblər.

2. Cihad ayəsi

Allah-Təala belə buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Ey iman gətirənlər, sizə: “Allahın yolunda müharibə etməyə səfərbər olun”- deyildiği zaman, nədən sanki yerə yapışırsınız? Axirəti buraxıb dünya həyatınımı razı oldunuz? Amma dünya həyatının faydası axirətə görə çox azdır. Əgər müharibəyə səfərbər olmasanız, Allah sizi ağır bir əzabla cəzalandırar və yerinizə başqa bir camaat gətirər və siz ona heç bir zərər toxundura bilməzsiniz. Allah hər şeyə qadirdir.” (Tövbə surəsi, 38, 39-cu ayələr)

Bu ayə açıq şəkildə səhabələrin müharibədən qaçıb ona yanaşmadıqlarını və dünya həyatına bağlı olduqlarını bildirir. Allah-Təala onları bu işlərinə görə qınayır və başqa bir camaatı onların yerinə gətirməklə təhdid edir. Bu təhdid müxtəlif ayələrdə qeyd olunmuşdur. Bu da onların dəfələrlə müharibədən qaçdıqlarının aşkar dəlilidir.

Məsələn bir ayədə belə buyurmaqdadır:

...وَأِنْ تَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ

“...Əgər dindən üz çevirsəniz, yerinizə bir başqa cəmiyyəti gətirər; sonra görürsünüz ki, onlar sizə bənzəmirilər” (Məhəmməd surəsi, 38-ci ayə)

Başqa bir yerdə də,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“Ey iman gətirənlər, içində kim dinindən dönsə, Allah da (yerinə) özünün sevdiyi, onların da Onu sevdiyi bir cəmiyyət gətirər ki, mö'minlərin qarşısında

təvazökar, kafirlərin qarşısında güclü və şərəflidirlər, Allah yolunda cihad edərlər və qınayanın qınamasından qorxmazlar. Bu Allahın bir lütfü və ehsanıdır ki, istədiyinə verir. Allah bağışlayan və biləndir.” (Maidə surəsi, 54-cü ayə)

Əgər bu mövzunu təkid edən və şüəların səhabəni üç qrupa ayırmasının haqlılığını isbat edən ayələrin hamısını burada qeyd edib izah etmək istəsək bir kitab olar. Qur’ani-Kərim bu mövzunu ən qısa ibarə və ən kamil ifadə ilə belə izah etmişdir:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ
وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَبْيَضُّ
وُجُوهٌُ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌُ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ
تَكْفُرُونَ وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“Aranızda elə adamlar olmalıdır ki, sizi xeyrə çağırınsın, sizə yaxşılığı əmr etsin, yamanlıqlardan çəkəndirməyə çalışsınlar, onlardır qurtuluşa və istəyinə çatanlar. Açıq dəlillər gətirildikdən sonra da yenə parça-parça olanlara, yenə ayrılığa düşənlərə bənzəməyin ki, böyük əzab onlar üçündür. O gün, bir gündür ki, bə’zi üzlər ağarar və bə’zi üzlər qaralar. Üzləri qaralananlara deyilər: İnandıqdan sonra kafir oldunuzmu? Kafir olmağınızın əvəzində əzabı dadın. Üzləri ağaranlar isə Allahın rəhmətindədirlər. Onlar o rəhmətdə əbədi olaraq qalarlar.” (Ali-İmran surəsi, 104, 105, 106, 107-ci ayələr)

Bütün tədqiqatçılara məlumdur ki, bu ayələr səhabələri qəsd edir. Bu ayələr onları aşkar dəlilləri gördükdən sonra təfriqədən çəkəndirir və əzab və’dələri ilə təhdid edir və səhabələri iki qrupa ayırır: bir qrupu qiyamət günündə üzü ağ məhşərə gələcək, onlar Allaha şükür edən və onun rəhmətinə layiq olanlardır. O biri qrup isə üzü qara olaraq gələcəkdir. Onlar isə müsəlman olduqdan sonra İslamdan dönənlərdir. Allah-Təala onlara əzab və’d etmişdir.

Hamı bilir ki, səhabələr peyğəmbərdən sonra ixtilafa düşüb fitnələrə qapılmışlar. Hətta iş o yerə çatmışdı ki, bir-birləri ilə qanlı müharibəyə başlamışlar. Yuxarıda qeyd etdiyimiz ayələri təvil yolu ilə zahiri mənalardan çıxartmaq doğru deyildir.

3. İtaətkarlıq ilə əlaqədar ayə

Allah-Təala belə buyurur:

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

“Allah və Qur’andan nazil olan ayələr anıldığı vaxt mö’mirlərin qorxub itaət etmələrinin vaxtı gəlmədimi ki, əvvəlcə kitab verilənlərə bənzəməsinlər, onların peyğəmbərləri ilə araları dəyincə qəlbləri bərkidi və onların çoxu əmrdən çıxanlardır” (Hədid surəsi, 16-cı ayə)

Cəlaləddin Süyuti, “əd-Dürr əl-Mənsur fit-təfsir” adlı kitabında belə yazmışdır: “Səhabələr Məkkədə qarşılaşdıqları çətinliklərin əksinə Mədinədə rifaha çatdılar. Bu rifah onları bir az soyutdu. Buna görə bə’zi şeylərdə süst oldular. Bununla əlaqədar bu ayə nazil oldu “Allah və Qur’andan nazil olan ayələr anıldığı vaxt..” ” Bir hədisə görə Həzrəti peyğəmbər buyurmuşdur ki, Allah mühacirlərin qəlblərinin Qur’anın nazil olmasından on yeddi il sonra süst olduğunu görüncə bu ayəni nazil etdi. Səhabələr, sünnilərin dediyi kimi insanların ən yaxşısı olsaydılar, onların qəlbləri on yeddi ildən sonra bərkiməyə başlamazdı və Allah onları bu vəziyyətlərinə görə qınamazdı. Bu bir neçə ayə səhabənin bir qisminin ədalətli olmamasına dəlalət edir. Əgər peyğəmbərin hədislərini də araşdırsaq daha bir çox dəlil tapa bilərik. Mən, söhbəti uzatmaq istəmədiyim üçün həmin hədislərdən yalnız bə’zilərinə işarə edəcəyəm. Kim məsələni ətraflı şəkildə araşdırsa bu barədə qaynaqlarda bir çox hədisin nəql olunduğunu görər.

HƏZRƏTİ PEYĞƏMBƏRİN (s.ə.v.) SƏHABƏLƏR HAQQINDA GÖRÜŞÜ

1. Hovuz hədisi.

Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.) belə buyurmuşdur:

قال(ص):

بَيْنَمَا أَنَا قَائِمٌ إِذَا زُمْرَةٌ حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَقَالَ، هَلُمَّ، فَقُلْتُ إِلَى أَيْنَ؟

فَقَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ مَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمْ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى، فَلَا أَرَى
يَخْلُصُ مِنْهُمْ إِلَّا مِثْلَ هَمَلِ النَّعَمِ

“Qiyamətdə (hovuzun) başında durduğum an bir qrupla qarşılaşacağam və onları tanıyacağam. O anda onlarla mənim aramdan bir nəfər qalxıb onlara gəlin - deyəcək. Mən, hara gəlsinlər - deyəcəyəm. “Allaha and olsun ki, cəhənnəmə”-deyəcəkdir. “Bunlar nə eləyiblər?”-deyə, soruşacağam. “Bunlar səndən sonra dindən çıxıb cahiliyyətə qayıtdılar”-deyəcəkdir. “Bunların içərisindən, sürüdən ayrılıb öz başına yayılan dəvələr kimi, az bir qrupdan başqa qurtulan olmayacaqdır.”¹

O həzrət habelə buyurmuşdur:

وَقَالَ(ص):

إِنِّي فَرَطْتُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ مَنْ مَرَّ عَلَيَّ شَرِبَ وَمَنْ شَرِبَ لَمْ يَظْمَأْ أَبَدًا، لَيَرُدَّنَّ عَلَيَّ أَقْوَامٌ أَعْرِفُهُمْ
وَيَعْرِفُونِي ثُمَّ قَالَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَأَقُولُ: أَصْحَابِي، فَيُقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ:
سُحْقًا سُحْقًا لِمَنْ غَيَّرَ بَعْدِي

“Mən sizdən əvvəl hovuzə yetişəcəyəm. Mənə gələn hər kəs o hovuzun suyundan içər və artıq susamaz. Bə’zi qruplar da mənə gələrlər ki, mən onları tanıyaram. Onlar da məni tanıyarlar. O anda mənimlə onların arasında ayrılıq düşər. “Bunlar mənim səhabələrimdir”-deyə, səslənərəm. “Sən bilmirsən ki, bunlar səndən sonra nə elədilər?”-deyilər. Mən də “məndən sonra dinimi dəyişdirənlər uzaq olsun”-deyəm.”²

Əgər sünni alimlərin siyah və müsənlərində yazdıqları bu hədislərə yaxşı diqqət edən olsa, onda səhabələrin çoxunun peyğəmbərdən sonra dindən döndüklərində və dinin hökmlərini dəyişdirdiklərində bir şübhə qalmaz. Doğrudan da peyğəmbərdən sonra az bir qrupdan başqa hamı haqdan üz çevirdi. Bu hədisi yalnız üçüncü qism səhabələrə tətbiq edə bilmərik. Çünki, Həzrəti peyğəmbər həmin hədisdə açıqca

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.4, səh.94-dən 99-a qədər və səh.156, c.3, səh.32 və “Səhih Müslüm”, c.7, səh.66, “Hədisi-Hauz”

² “Səhih əl-Buxari”, c.4, səh.94-dən 99-a qədər və səh.156, c.3, səh.32 və “Səhih Müslüm”, c.7, səh.66, “Hədisi-Hauz”

buyurmuşdur ki, bunlar mənim səhabələrimdir.

Bu hədislər qabaqca nəql etdiyimiz və səhabələrin dindən dönəcəklərini xəbər verən, onları əzab ilə təhdid edən ayələrin mə'na və təfsiri kimidir.

2. Yəhudi və xristianlara tabe olmaq hədisi

Peyğəmbər belə buyurmuşdu:

لَتَتَّبِعَنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ شِبْرًا بِشِيرٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ حَتَّىٰ لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ تَبِعْتُمُوهُمْ، قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ؟ قَالَ فَمَنْ

“Sizlər qarış-bəqarış, zira-bəzira özünüzdən əvvəlkilərin sünnətinin ardınca gedərsiz, hətta əgər kərtənkələ yuvasına daxil olmuşlarsa da, sizlər də onların ardınca gedərsiniz. Dedik ki, ya Rəsulallah yəhudi və xristianların? Peyğəmbər dedi: Bəs kimlərin!!!”¹*

Hamı tərəfindən səhihliyi qəbul olunan bu hədisi araşdıran hər bir şəxs özünə sual verməlidir ki, peyğəmbərin bu hədisdə işarə etdiyi səhabələr nə etdilər? O səhabələr ki, peyğəmbər onların xristian və yəhudilərin yolunu qarış-bəqarış izləyəcəyini söyləmişdi. Qur'ani-Kərim və səhih tarix kitablarından mə'lumdur ki, yəhudilər öz peyğəmbərləri olan Musa (ə)-ya qarşı çıxdılar, ona itaətsizlik etdilər və ona əziyyət verdilər. O olmayanda buzova ibadət etdilər, qardaşı Harunun əleyhinə tədbir töküüb, az qaldılar ki, onu öldürsünlər. Onlara zillət və alçaqlıq damğası vuruldu. Bu etdiklərinə görə Allahın qəzəbinə düçar oldular, iman gətirdikdən sonra mürtəd oldular (dindən döndülər), Allahın peyğəmbərlərinə qarşı tədbir tökdülər və hər dəfə istəmədikləri peyğəmbər gəldikdə onların bəzilərini yalançı saydılar, bəzilərini isə öldürdülər. Hətta iş o yerə çatdı ki, Həzrəti İsa (ə)-ya qarşı tədbir tökdülər, pak anasına böhtan atdılar və onu öldürüb, çarmıxa çəkməyə qədər (öz gümanlarına görə) sakit olmadılar, onun barəsində ixtilafa düşdülər. Bəziləri onu dəccal və yalançı saydı, bəziləri isə onu ilahiləşdirib, Allahın oğlu sandılar. Bu hədis mənim belə düşünməyimə əsas verir ki, onlar da bir çox işlərdə peyğəmbərin əmrinə qarşı itaətsizlik göstərmişlər:

* Ərəblərdə dirsəkdən barmaqların ucuna qədər olan məsafəyə bərabər ölçü vahidi.

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.4, səh.187; “Səhih Müslüm”, c.8, səh.57; “Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl”, c.3, səh.84-94

- Onların azğınlığa düşməsinin qarşısını alan kitabın (vəsiyyətnamənin) yazılmasına mane oldular.
- Usaməni ordu başçısı təyin etdiyinə görə peyğəmbərə irad tutdular və hətta peyğəmbərin vəfatından sonra onunla birlikdə döyüşə getməkdən boyun qaçırdılar. Halbuki Usamənin ordusundan geri qalanları peyğəmbər (s.ə.v.) lənətləmişdir.
- Peyğəmbər tərəfindən xəlifəlik barəsində açıq nəssin və göstərişin olmasına baxmayaraq, Bəni Saidə səqifəsində xəlifə seçmək üçün ixtilaf və fikir ayrılığına düşdülər. Bununla da peyğəmbərin Qədir-Xumda açıq-aydın təyin etdiyi xəlifəni qəbul etmədilər. Şiənin iddiasına görə bu şəxs Əli ibni Əbu-Talibdir və onların bu barədə səhih tarix və sünnə kitablarına əsaslanan inkaredilməz dəlilləri mövcuddur.
- Peyğəmbərin qızı – xanım Fatimeyi Zəhranın evində cəm olan beyət etməyən şəxslərin evdən çıxmayacağı təqdirdə, xanımın evinin yandırılması ilə onu hədələdilər.

İnsaflı axtarış aparanın Əli ibni Əbu-Talibə olan açıq göstərişləri qəbul etməsi tamamilə ağılasığandır. Çünki, ağılasığan bir iş deyil ki, peyğəmbər dünyasını dəyişə və kimisə öz yerinə təyin etməyə. Halbuki, hər dəfə peyğəmbər müharibə və səfər üçün Mədinəni tərk etdikdə öz yerinə birini təyin edərdi. Axtarış aparın bir şəxsin Şeyx Şərəfuddinin Əl-Müraciət kitabında Əl-Əzhər universitetinin rektoru Şeyx Səlimə ünvanladığı sözü qəbul etməsi tam məntiqə uyğundur:

“Allah sizdən razı olsun, deməli onların “Usamənin səriyyəsi”ndə hərəkət etmələrində süstlük göstərdiklərini, bir müddət “Curuf”da qalaraq hərəkət etməmələrini, halbuki sür’ətlə hərəkət etməyə əmr olunduqlarını qəbul edirsiniz. Eləcə də onların Usamənin əmirliyinə tə’nə vurub, irad tutmalarını da (baxmayaraq ki, onun əmirliyinin tə’yidi barədə dəfələrlə peyğəmbərdən eşitmişdilər) qəbul edirsiniz. Peyğəmbər (s.ə.v.)- in bu işin həyata keçirilməsinə nə qədər böyük əhəmiyyət verdiyinin şahidi idilər. (Məxsusən, ordunun sür’ətlə hərəkət etməsinə!) Onlar, bu barədə peyğəmbər (s)-in bir-birinin ardınca verilən əmrlərini dinləmişdilər.

Həmçinin, peyğəmbərin öz əli ilə yaraqlayıb, Usamənin əmrlərinə tabe olmağı əmr etdiyi şəxslərin, işdən boyun qaçırmaları ilə də razılaşırsınız. Beləliklə hədisçilərin yekdilliklə qəbul

etdikləri ilə siz də razılaşdınız.

Amma onların bu boyun qaçırmaqda üzürlü olduqlarını söylədiyiniz sözlərin hasili bu idi ki, İslamın məsləhətini şəxsi nəzərlərinin tələb etdiyi kimi, (peyğəmbərin nəsslərinin tələb etdiyi kimi yox) əmrin icra olunmasından daha üstün sanırdılar; Elə biz də bundan artıq heç nə istəmirik. Başqa sözlə, bizim sözüümüzün (söhbətimizin) mövzusu bundan ibarət idi ki, onlar bütün nəsslərə boyun əyərək, itaət edirdilər, ya yox? Beləliklə siz birincini (yə'ni bütün nəsslərə boyun əyirdilər), biz isə ikincini qəbul etdik. İndi isə sizin bu məsələni (yə'ni onlar peyğəmbərin əmrlərinə boyun əymədilər) e'tiraf etməyiniz bizim dediklərimizi sabit edir. Amma, onların mə'zur olub-olmamaları isə bəhsimizdən xaricdir.

“Usamənin səriyyəsi”ndə onların – öz şəxsi nəzərlərinə əsasən İslamın məsləhətini nəsslərin tələb etdiyindən üstün saymaqları sizin üçün sabit olduqda, niyə həmin sözü peyğəmbərdən sonrakı xilafətin haqqında söyləmirsiniz? Belə ki, onlar xilafət məsələsində İslamın məsləhətini – öz şəxsi nəzərlərinə görə – “Qədir” və s. kimi hədislərdən də üstün saydılar.

İrad tutanlar tərəfindən üzr gətirdiniz ki, onlar yaşlarının çoxluğu üzündən Usamənin əmirliyindən boyun qaçırdılar, çünki, o, çox cavan idi. Buyurdunuz ki, qocalar öz fitri xüsusiyyətləri ucbatından cavanlara itaət etmirlər. Belə isə, həmin sözü niyə “Qədir” nəsləri (ki, Əlinin(ə) yaşının az olmasına baxmayaraq həmin yaşlı qocalara əmir təyin edilmişdi) barəsində söyləmirsiniz? Axı onlar – düzgün xəbərlərə (hədislərə) əsasən peyğəmbər (s.ə.v.) dünyadan köçən zaman Əlinin cavan, azyaşlı sayırdılar. Görün hamıya hökumət etməklə, bir qoşuna sərkərdə olmaq arasında nə qədər fasilə var?! Deməli, əgər onlar bir neçə günlük döyüşdə bir cavana itaət etmədilər, əlbəttə ki, bütün ömrləri boyu bir cavanın – həm dünya, həm də axirət işlərində – itaətində olmaqdan boyun qaçıracaqlar.

Əgər siz bu sözü ümumi surətdə söyləyirsinizsə, bu qəbul deyildir, çünki mö'min qocalar (kamil iman sahibləri) Allahın və peyğəmbərinin itaəti naminə cavan adamlara itaət etməyə nifrət bəsləməzlər. Nəinki cavanlara itaət etməkdən, hətta Allah-Təalanın hökmünə boyun əymək üçün hər bir şeyi təslim olmaqdan belə çəkinməzlər. Qur'ani-Kərimin buyurduğu kimi ki:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“(Ey Muhəmməd!) Sənin Allahına and olsun ki, onlar aralarında baş vermiş ixtilaflarda səni hakim (münsif) təyin etməyincə və verdiyin hökmlərə görə özlərində bir sıxıntı duymadan sənə tam itaətlə boyun əyməyincə (həqiqi surətdə) iman gətirmiş olmazlar” (Nisa surəsi, 65-ci ayə)

Başqa bir yerdə isə belə buyurur:

...وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا...

“Peyğəmbər sizə nə verirsə, onu götürün; nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin”.
(Həşr surəsi, ayə: 7)”

3. İki sirdaş hədisi

Peyğəmbər belə buyurmuşdu:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص):

مَا بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيٍّ وَلَا اسْتَخْلَفَ مِنْ خَلِيفَةٍ إِلَّا كَانَتْ لَهُ بَطَانَتَانِ بَطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَحْضُرُهُ عَلَيْهِ وَبَطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالشَّرِّ وَتَحْضُرُهُ عَلَيْهِ فَالْمَعْصُومُ مِنْ عَصَمَهُ اللَّهُ

“Allah hansı peyğəmbər göndəribsə və hansı xəlifə seçibsə, onun iki sirdaşı olub. Bir sirdaş onu (peyğəmbəri və ya xəlifəni) yaxşılığa dəvət edib, yaxşılığa sövq edib, digər sirdaş isə onu pisliliyə dəvət edib və pisliliyə sövq edib. Məsum Allahın qoruduğudur”.¹

Bu hədis peyğəmbər (s.ə.v.)-in səhabələrinin də iki qism olduğuna dəlalət edir: Bir qism (sirdaş) onu yaxşılığa dəvət edib, yaxşılığa sövq edərdi, digər qism isə pisliliyə dəvət edib, ora (pisliliyə) sövq edərdi. Bu məsələyə geniş yanaşsaq onda səhabələrin peyğəmbəri pisliliyə məşvərət etdiklərinə yəqinimiz artar.

Xətibin “Tarixi Bağdad” kitabında yazdığı və İbni Cəririn səhihliyinə hökm etdiyi aşağıdakı hədis buna misaldır:

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.4, səh.173; “Müsədu Əhməd ibni Hənbəl”, c.3, səh.39

Qureyşdən bir dəstə insan peyğəmbər (s.ə.v.)-in yanına gəlib belə dedilər: “Ya Muhəmməd, biz sənin qonşuların və həmpeymanınıq (müttəfiq). Oğlanlarımızdan bir dəstə sənin yanına gəliblər. Onların nə İslama, nə də fiqhə rəğbəti var. Onlar bizim öhdəçiliyimizdən qaçıb, sənə tərəf pənah gətiriblər*”. Bundan sonra peyğəmbər üzünü Əbu Bəkrə tutub dedi: “Bu haqda nə deyirsən?” Əbu Bəkr dedi: “Düz dedilər, onlar sənin qonşuların və həmpeymanlarındır”. Əbu Bəkrin verdiyi məsləhətdən sonra peyğəmbərin üzü dəyişdi. Sonra peyğəmbər (s.ə.v.) Ömərə buyurdu: “Sən nə deyirsən?” O dedi: “Düz dedilər, onlar sənin qonşuların və həmpeymanlarındır”. Ömər də verdiyi məsləhətdən sonra peyğəmbər (s.ə.v.)-in üzü dəyişdi.

Bu rəvayət iki sirdaş hədisinin təsdiqidir. Əbu Bəkr və Ömər verdiyi məsləhət xeyir və yaxşılıqdan deyildir. Əks halda peyğəmbər (s.ə.v.)-in üzü dəyişməzdi.

Həmçinin Əhməd ibni Hənbəlin “Müsnəd”ində və Müslümün “Səhih”ində belə bir rəvayət nəql olunmuşdur: Rəvayət edir ki, Ömər belə deyirdi:

“Peyğəmbər bir pay böldü. Dedim: “Ya rəsulallah, sənə pay ayırdıqlarından daha layiqliləri var”. Peyğəmbər (s.ə.v.) dedi: “Siz istəyirsiniz ki, mən həddi aşam və mənə xəsis bilərsiniz. Mən isə xəsis deyiləm”.¹

Bu rəvayət də Ömər ibni Xəttabın, peyğəmbər (s.ə.v.)-i yaxşılığa dəvət edib, yaxşılığa sövq edən sirdaşlardan olmadığına, əksinə həddi aşmağı istəyən və xəsisliyə sövq edənlərdən olduğuna (yuxarıdakı hədisə əsasən) aşkar bir dəlildir.

4. Dünya üçün yarışmaq haqqında hədis.

Həzrəti peyğəmbər buyurmuşdur:

إِنِّي فَرَطْتُ لَكُمْ وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ وَإِنِّي أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الْأَرْضِ (أَوْ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ) وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا

* Peyğəmbər öz öhdəçiliyində olanlarla pis davrananları özünün həmpeymanı və qonşusu saymamışdır.

¹ “Səhih ət-Tirmizi”, c.4, səh.339; “Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl”, c.2, səh.319; “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.51

*“Mən sizdən qabaq qiyamətdə hovuzun başına çatacağam və əməllərinizin şahidiyəm. Allaha and olsun ki, mən indi Hovuzu görürəm. Yerdəki xəzinələrin (və ya yerin) açarlarının mənə verildiyini görürəm. Allaha and olsun ki, məndən sonra müşrik olmağınızdan qorxuram, məndən sonra dünya üçün yarışmağınızdan qorxuram.”*¹

Peyğəmbərin buyuruğu haqqdır. Səhabələr dünya üçün o qədər bir-birləri ilə yarışdılar ki, hətta qılınc çəkib savaşımaq və bir-birlərini təkfir etmək mərhələsinə də çatdılar.

Bə'zi səhabələrin qızıl və gümüş yığmaqları məşhurdur. Hətta Məs'udi “Murcu-zəhəb” adlı əsərində, habelə Təbəri və başqaları yazırlar ki, fəqət Zübeyrin sərvəti əlli min dinar, min baş at və min nəfər kölə idi. Bəsrə, Kufə, Misir və başqa şəhərlərdə də var-dövləti mövcud idi.²

Təlhənin İraqdan günlük gəliri min dinar imiş və bə'zilər bu gəlirin daha çox olduğunu söyləmişlər.

Əbdürrəhman ibni-Afun yüz atı, min dəvəsi, on min qoyunu olduğu yazılmışdı. Hətta öldükdən sonra arvadlarına verilmək üçün ayrılan mallarının səkkizdə biri 84 min imiş.³

Osman ibni-Əffan öldükdən sonra saysız-hesabsız qoyun, dəvə və əmlakı ilə yanaşı yüz əlli min dinar da qalmışdı. Zeyd ibni-Sabitdən sonra isə yüz min dinar dəyərində əmlakından başqa o qədər qızıl və gümüş qalmışdı ki, onları bölmək üçün balta ilə qırırdılar. Belə ki, neçə nəfər balta vurmaqdan yaralandı.⁴

Bunlar bə'zi bəsit nümunələrdən ibarətdir. Bu kimi örnəklərdən tarixdə çox qeyd olunmuşdur. Mən bu mövzunu çox uzatmaq istəmədiyimə görə bu qədər ilə kifayətlənirəm.

Bütün bunlar göstərir ki, dünya səhabələri özünə çəkmiş və onların gözünü qamaşdırmışdı.

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.4, səh.100, 101

² “Tarix əl-Məsudi (Muruc əz-Zəhəb)”, c.2, səh. 341

³ “Tarix əl-Məsudi (Muruc əz-Zəhəb)”, c.2, səh. 341

⁴ “Tarix əl-Məsudi (Muruc əz-Zəhəb)”, c.2, səh. 341

S Ə H A B Ə L Ə R İ N Ö Z L Ə R İ H A Q Q I N D A G Ö R Ü Ş L Ə R İ

1. Peyğəmbərin ən'ənəsini dəyişdirdiklərinə dair səhabələrin e'tirafı.

Əbu Səidi-Hudridən nəql olunmuşdur ki, belə demişdir: "Həzrəti peyğəmbər Fitr və Qurban bayramlarında müsəllaya (camaatla namaz qılan yerə) gedərdi. Orada gördüyü ilk işi bayram namazını qılmaq idi. Sonra camaata nəsihət edərdi, bə'zi işləri görməyə təşviq edərdi, bə'zi işlərdən də çəkindirərdi. Və axırda qalxıb gedərdi."

Əbu Səid deyir ki, xalq da eyni şeyə adət eləmişdi. Lakin bir gün Mədinənin valisi Mərvan ilə birlikdə Qurban və ya Fitr bayramında müsəllaya gəlmişdik. Kəsir ibni-Səltin düzəltdiyi minbərin yaxınlığına getdik. Mərvan bayram namazını qılmadan minbərə çıxmaq istədi, mən çıxmasın deyə paltarından tutub aşağı çəkdim. O da minbərə çıxmaq üçün məni çəkdi və nəhayət minbərə çıxıb namaz qılmadan xütbə oxudu. Mən ona dedim ki, Allaha and olsun (peyğəmbərin ən'ənəsini) dəyişdirdiniz. O, "artıq sənin bildiklərinin zamanı keçmişdir"-dedi. Mən də belə dedim: "Allaha and olsun ki, bildiklərim, bilmədiklərimdən daha xeyirlidir." O, belə cavab verdi: "Camaat namazdan sonra gözləmir, mən də buna görə xütbəni namazdan əvvəl oxuyuram."¹

Mən, səhabələrin niyə peyğəmbərin ən'ənəsini dəyişdirdikləri barədə çox tədqiqat apardım və bu nəticəyə çatdım ki, əksəriyyəti peyğəmbərin səhabələrindən olan əməvilər və başçıları Müaviyə ibni-Əbusüfyan bu hərəkətə rəhbərlik edirdilər. Tarixin yazdığına görə o, xalqı zorla Həzrəti Əli (ə.s.)-ni söyməyə, məscid və minbərlərdə ona lə'nət oxumağa məcbur etmişdir.

Müslüm öz "Səhih"-ində "Həzrəti Əlinin fəzilətləri" babında bu məsələni yazmışdır. Hətta bunu da qeyd etmişdir ki, Müaviyə bütün şəhərlərdə öz adamlarına minbərlərdə Həzrəti Əlini söyməyi və lə'nət etməyi bütün xütbə və çıxışlarda təkrar olunan bir ən'ənəyə çevirmələri üçün əmr vermişdir. Bu vəziyyətlə müxalif olan səhabələr Müaviyə tərəfindən öldürülürdülər. Müaviyə səhabələrin məşhur şəxsiyyətlərindən olan Hücr ibn Ədiyyi əl-Kindi və dostlarını da Həzrəti Əliyə lə'nət

¹ "Səhih əl-Buxari", c.1, səh.122

eləmədikləri üçün öldürdü və bə'zilərini də diri-diri basdırdı.

Əbil-ə'la əl-Məududi "əl-Xilafə vəl-Mülk" adlı kitabında əbu Həsən Bəsrinin belə dediyini nəql edir:

"Müaviyənin dörd xüsusiyyəti var idi ki, onların biri onda olsaydı həlak olmasına kifayət edərdi:

1. *Fəzilətli səhabələrin böyüklərinin sağ olmasına rəğmən məsləhətləşmədən qərar qəbul edirdi;*
2. *Çaxır içən, qumar oynayan, ipək paltar geyən və tənbur çalan oğlu Yəzidi özündən sonra xəlifə elədi;*
3. *Ziyadın qardaşı olduğunu iddia etdi, halbuki peyğəmbər buyurmuşdu ki: "Uşaq arvadın ərinindir, zina eləyən adama daş verirlər";*
4. *Hücr ibni-Ədiyni öldürdü. Hücr və tərəfdarlarını öldürdüyü üçün ona ey vaylar olsun."*¹

Əməvilər dövründə mö'minlərin bə'ziləri namazdan dərhal sonra oxunan xütbələri dinləməmək və xütbə oxunduğu zaman məsciddə olmamaq üçün məsciddən çıxırdılar. Çünki xütbələr Əli və övladlarına lə'nət eləməklə qurtarırdı. Əməvilər xalqı xütbələri dinləməyə məcbur etmək üçün peyğəmbərin ən'ənəsini dəyişdirib xütbəni namazdan əvvələ gətirdilər. Afərin belə səhabələrə ki, peyğəmbərin ən'ənəsi və Allahın hökmlərini öz pis hədəflərinə çatmaq və cahiliyyət dövründən qalan murdar kinlərini doyurmaq üçün dəyişdirməkdən çəkinmədilər və Həzrəti Əli kimi bir adama lə'nət eləməyə təşəbbüs göstərdilər. Həzrəti Əli (ə.s.) elə bir şəxsiyyət idi ki, peyğəmbər onun haqqında belə buyurmuşdu:

حُبُّ عَلِيٍّ إِيْمَانٌ وَبُغْضُهُ نِفَاقٌ

*"Əlini sevmək imandan, onunla düşmənlik etmək nifaqdandır."*²

Bu səhabələr dində olan şeyləri heç çəkinmədən dəyişdilər və əməlləri ilə "əşitdik amma qarşı çıxdıq" dedilər. Elə ki, Əhli-beytə altmış il salavat yerinə lə'nət oxutdurdular.

Həzrəti Musanın səhabələri onun varisi olan Həzrəti Harunu öldürmək üçün hiylə

¹ "əl-Xilafə vəl-mülk li-Əbil Ə'la əl-Məududi", səh.106

² "Səhih Müslüm", c.1, səh.61

hazırladıqları kimi, Həzrəti Məhəmmədin səhabələrindən bə'ziləri də onun varisi olan Həzrəti Əlini öldürmək üçün həm hiylə hazırladılar, həm də hiylələrini həyata keçirib Həzrəti Əlini şəhid elədilər. Bununla da rizayət verməyib, onun övladlarını yer üzündən məhv etməyə belə təşəbbüs göstərdilər. Bu planı həyata keçirmək üçün Əhli-beytə mənsub olan hər kəsi öldürürdülər. Əhli-beytə mənsub olanların adları beytulmal dəftərlərindən silindi və hətta Əhli-beytin adlarını uşaqlara qoymaq belə qadağan oldu.

Allaha and olsun ki, mən öz səhih hədis kitablarımızda peyğəmbərin qardaşı və əmi oğlusu Həzrəti Əliyə bəsləyən məhəbbətini göstərən hədisləri oxuduğum zaman təəccüblənirəm. Bu hədislər açıqca göstərir ki, peyğəmbər Həzrəti Əlini bütün səhabələrdən üsün tutarmış. Məsələn bir hədisdə peyğəmbər belə buyurur:

أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

"Ey Əli, sənin mənə görə məqamın, Həzrəti Harunun Həzrəti Musaya görə məqamı kimidir. Amma məndən sonra peyğəmbər gəlməyəcəkdir." ¹

Yenə buyurur ki:

يَا عَلِيُّ أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ

"Ey Əli, sən məndənsən, mən də səndənəm" ²

Hələ belə buyurur:

حُبُّ عَلِيٍّ إِيْمَانٌ وَبُغْضُهُ نِفَاقٌ

"Əlini sevmək imandandır, onunla düşmənçilik etmək isə nifaqdandır." ³

Yenə buyurur ki:

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا

"Mən elmin şəhəri, Əli onun qapısıdır." ⁴

Hələ buyurur:

وَهُوَ وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ بَعْدِي

"Əli məndən sonra bütün mö'minlərin mövlasıdır." ⁵

¹ "Səhih əl-Buxari", c.2, səh.305; "Səhih Müslüm", c.2, səh.360; "əl-Müstədrək lil-Hakim", c.3, səh. 109.

² "Səhih əl-Buxari", c.1, səh. 76; "Səhih ət-Tirmizi", c.5, səh.300; "Sünən ibn Macə", c.1, səh. 44.

³ "Səhih Müslüm", c.1, səh.61; "Sünən ən-Nisai", c.6, səh.117; "Səhih ət-Tirmizi", c.8, səh.306.

⁴ "Səhih ət-Tirmizi", c.5, səh.201; "əl-Müstədrək lil-Hakim", c.3, səh.126.

⁵ "Səhihi ət-Tirmizi", c.5, səh.296; "əl-Müstədrək lil-Hakim", c.3, səh.134; "Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl", c.5, səh.25.

Və yenə buyurur ki:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ

“Mən hər kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır. Allahım, onu sevni sev, ona düşmən olana düşmən ol.”¹

Bizim alimlərimizin də düzgünlüyünə e'tiraf etdikləri Həzrəti Əlinin fəziləti ilə əlaqədar peyğəmbərdən nəql olunan bu cür hədislərin hamısı toplansa böyük bir kitab olar. Bəs səhabələr bu hədisləri necə görə bilmədilər, Həzrəti Əliyə açıqca lə'nət oxutdular, onunla müharibəyə girişdilər və nəhayət o Həzrəti şəhid elədilər?

E'tiraf etməliyəm ki, bu cür səhabələri müdafiə etmək üçün bəhanə axtarmağa boşuna çalışırdım. Onları bu cür işlərə sürükləyən əsas amil dünya sevgisi və dindən dönmək idi. Bə'zən bu işlərin mə'suliyətini zahirdə müsəlman olub batində isə kafir olan münafiq səhabələrin boynuna yıxmaq istəyirəm. Amma təəssüflə bu qeyri-mümkündür. Çünki Həzrəti Əlinin əleyhinə göstərilən təşəbbüslərin başında səhabələrin məşhur simalarından bir qrupu yer almaqdadır. Həzrəti Əlinin evini içində olanlarla birlikdə yandırmaqla təhdid edən ilk şəxs Ömər ibni-Xəttab idi. Yenə onunla ilk müharibəni başladan Təlhə və Zübeyr və Ümmül-mö'minin Aişə idi. Yenə Həzrəti Əli ilə düşmənçiliyi son həddinə çatdıranlar Müaviyə və Əmri-As kimi adamlar idi.

Mən bu mövzuları düşünəndə sonsuz bir təəccübə qapılıram. Azad düşüncəyə sahib hər insan da mütləq mənə haqq verir. Çünki sünni alimlərin səhabənin mövqeyini izah edən bu qəti tarixi həqiqətlərə rəğmən səhabələrin hamısının adil olduqlarını iddia etmələri əsla düzgün bir görüş deyil. Sünnilər peyğəmbərin ən'ənəsinə doğrudan tabe olsalar Qur'an və ən'ənənin bir şəxsin kafir olmasına hökm verdiyi vaxt o şəxsi necə ədalətli sayı bilərlər?

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurur:

مَنْ سَبَّ عَلِيًّا فَقَدْ سَبَّنِي وَمَنْ سَبَّنِي فَقَدْ سَبَّ اللَّهَ وَمَنْ سَبَّ اللَّهَ أَكْبَهُ عَلَى مَنْخَرِيهِ فِي النَّارِ

“Əli ilə düşmən olan mənimlə düşməndir, mənimlə düşmən olan isə Allahın düşməni

¹ “Müsədu Əhməd ibni Hənbəl”, c.4, səh.281; “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.109; “Səhih Müslüm”, c.2, səh. 362

olmuşdur. Allahla düşmən olanı Allah üzünə üstə cəhənnəmə atar.”¹

Bu Əli ilə düşmən olanın cəzasıdır. Hələ qalsın onunla müharibə edən və ona lə'nət eləyən şəxsin əzabı. Bizim alimlərimiz bu həqiqətlərin qarşısında nə deyirlər? Onlar bu həqiqəti dərk edə bilmirlərmi?

2. Səhabələrin namazı da dəyişdirmələri

Ənəs ibni-Malik deyir: “Mən peyğəmbərin zamanında namazdan daha mühüm olan bir şeyin olmasını bilmirdim. Bunu da korladınız mı?”

Zühri belə deyir: “Şamda Ənəs ibni-Malikin yanına getdim. Onu ağlamaq halında gördüm. Nə üçün ağladığını soruşduğumda cavab verdi ki, mən namazdan başqa bir şeyin həqiqi şəkildə qaldığını bilmirəm, görəsən onu da korladılar?”²

Bə'zi adamlar zənn etməsinlər ki, müharibə və fitnələrdən sonra gələn “Təbə'in” bu dəyişikliklərin amilidirlər. Çünki peyğəmbərin namazdakı ən'ənəsini dəyişdirən ilk şəxs xəlifə Osman ibni-Əffan və ummül-mö'minin Aişə olmuşdur.

“Səhih əl-Buxari” və “Səhih-Müslüm”də nəql olunmuşdur ki, peyğəmbər Minada iki rək'ət namaz qıldı və ondan sonra Əbu Bəkr, ondan sonra isə Ömər də eyni şəkildə əməl elədilər. Osman da xəlifəliyinin ilk dövrlərində eyni şəkildə əməl elədi, amma sonralar dörd rək'ət qıldı.³

Yenə Müslüm öz “Səhih”ində Zühriyə belə dediyini nəql etmişdir: “Urvəyə dedim ki, nə üçün Aişə müsafirətdə namazını tamam qılır? Dedi ki, o da Osman kimi tə'vil edir.”⁴

Hələ ikinci xəlifə Ömər ibni-Xəttab da peyğəmbərin apaçıq hökmünə qarşı ictihad və tə'vilə müraciət edirdi. Hətta Qur'ani-Kərimə öz nəzərinə görə əməl edirdi. Məsələn Ömər belə demişdir: “Peyğəmbərin zamanında iki müt'ə var idi. Mən onları qaldırıram, kim onlara əməl eləsə cəzalandırılır.” Ömər ibni-Xəttab cünub olub su tapmayan şəxs ilə əlaqədar olaraq, Allahın Maidə surəsində buyurduğu “Su

¹ “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.121; “Xəşais ən-Nisai”, səh.124; “Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl”, c.6, səh.33; “əl-Mənaqib lil-Xarəzmi”, səh.81; “ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri”, c.2, səh.219; “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti”, səh. 73.

² “Səhih əl-Buxari”, c.1, səh.74.

³ “Səhih əl-Buxari”, c.2, səh.154; “Səhih Müslüm”, c.1, səh.260.

⁴ “Səhih Müslüm”, c.2, səh.134 - Səlat əl-Müsafirin fəslində

tapmasanız torpaq ilə təyəmmüm edin" əmrinə baxmayaraq "namazı tərk et" demişdir.

Buxari öz kitabında "cünub adam bir zərərdən qorxsə" adlı babında yazır ki, "Şəqiq ibni-Sələmə belə dedi: Abdullah və Əbu Musanın yanında idim. Əbu Musa ona dedi ki, ey Əbu Əbdürrəhman əgər bir nəfər cünub olub su tapmasa nə eləməlidir? Abdullah dedi ki, su tapmayınca namaz qılmaz. Əbu Musa dedi ki, onda peyğəmbərin Əmmara dediyi "torpaq sənə on il kifayətdir" sözünü nə elədin? Abdullah cavab verdi ki, Ömər in bu sözlə qane olmadığını bilmirsənmi? Əbu Musa dedi ki, Əmmarın sözündən keçək, yaxşı bu ayəyə nə deyirsən? Artıq Abdullah nə cavab verəcəyini bilmədi və dedi ki, əgər onlara təyəmmüm eləmək icazəsini versək, artıq onlar su bir az soyuq olduğunda belə suyu kənara qoyub təyəmmüm eləyərlər." (Ravi deyir ki) Şəqiqə belə dedim: "Onda Abdullah bu səbəbə görə təyəmmümü qadağan elədimi?" "Bəli, dedi."¹

Bu rəvayətdən bəlli olur ki, Abdullah Allahın kitabının hökmü üzrə yox, öz arzusuna görə fətva verirmiş və Əbu Musanın təyəmmüm ayəsini dəlil gətirməsinə baxmayaraq yenə deyirmiş ki, əgər biz icazə versək...

Görəsən o, bu mövzuda ayəyə və peyğəmbərin ən'ənəsinə tabe olmaq əvəzinə əvvəlkilərin ən'ənəsini qorumaq və ikinci xəlifənin verdiyi fətva görə fətva vermək istəməmişdimi?

Bunları nəzərdə tutaraq necə səhabələrin hamısının ulduz kimi olduqlarını və onların hansına tabe olsaq doğru yolu tapacağımıza hökm verə bilərik?

3. Səhabələrin e'tirafları.

Ənəs ibni-Malik peyğəmbərdən belə nəql edir: "Həzrəti peyğəmbər ənsara belə buyurdu ki, sizlər məndən sonra yoxsul olacaqsınız. Allah və peyğəmbəri ilə hovuzun yanında tapışincaya qədər dözüün. Ənəs dedi: Amma bizlər dözmədik."²

Əta ibni-Müsəyyib atasından nəql edir ki, o, belə dedi: "Burada ibni-Əzibri gördüm və ona dedim ki, xoş halına ki, peyğəmbərlə bərabər oldun və onunla ağacın altında bey'ət etdin. Lakin o, dedi ki, ey qardaşımın oğlu, sən bilmirsən ki, biz ondan

¹ "Səhih əl-Buxari", c.1, səh.54.

² "Səhih əl-Buxari", c.2, səh.135.

sonra nə bid'ətlər çıxardıq (ondan sonra nələr elədik)"¹

Bunlar, peyğəmbərin ilk səhabələrindən və ilk müsəlman olanlardan və "bey'əti-rizvan"-da peyğəmbərlə bey'ət edən səhabələrdəndilər. Onlar peyğəmbərin vəfatından sonra dində yeni şeylər çıxardıqlarına dair e'tiraf etmişdilər. Bu da peyğəmbərin əvvəlcədən səhabənin dindən dönəcəyinə və dində bidətlər çıxaracağına dair verdiyi xəbəri təsdiq etməkdədir.

O halda bir ağıllı şəxs üçün sünnilərin dediyi kimi səhabələrin hamısının ədalətli olduğunu təsdiq etmək mümkündürmü? Unutmaq lazım deyil ki, ağıl və nəql ilə müxalif olan bir nöqtəyi-nəzəri müdafiə etməkdə israr edən tədqiqatçı haqqa yetişmək üçün zəruri olan bütün fikri ölçüləri yıxmışdır.

4. Əbu Bəkr və Ömər in e'tirafı

Buxari, Ömər ibni-Xəttabın mənaqib babında belə yazır: "Ömər vurulduğu zaman çox əziyyət çəkirdi. İbni-Abbas təsəlli vermək üçün belə dedi: "Ey əmirəl-mö'minin! Nə olur olsun yenə sən peyğəmbərlə birlikdə oldun və ondan ayrıldığı vaxt səndən razı idi. Onun vəfatından sonra da səhabələri ilə birlikdə oldun və onlara yaxşı yoldaşlıq elədin. Əgər indi onlardan ayrılırsansa şübhəsiz səndən razıdırlar." Ömər belə dedi: "Peyğəmbərlə bərabərliyim və onun məndən razı olması Allahın mənə bir lütfü idi. Əbu Bəkr ilə birlikdə olub onun məndən razı olması da Allahın mənə bir ehsanı idi. Mənim narahatlığım və dərdim sən və sən in səhabən üçündür. Allaha and olsun ki, əgər bir dünya qızılım olsaydı Allahın əzabını görmədən nicat tapmaq üçün hamısını verərdim".²

Tarix yenə Ömər in belə dediyini qeyd etmişdir: "Ey kaş bir qoyun olub yaxşı bəslənəydim, yaxşı kökələndən sonra sahibim məni görüşünə gəlmiş bir dostu üçün kəsəydi, ətimdən bir qismini kabab edib yeyəydilər, amma insan olmayaydım."³

Bu sözə oxşar söz Əbu Bəkrdən də nəql olunmuşdur. Nəqlə görə Əbu Bəkr ağacın başında oturan bir quşa baxaraq belə demişdir: "Ey quş, sən nə xoşbəxtsən.

¹ "Səhih əl-Buxari", c.3, səh.32 - Hüdeybiyyə müqaviləsi fəsli.

² "Səhih əl-Buxari", c.2, səh.201.

³ "Minhac əs-sünnə ən-Nəbəviyyə libn Teymiyyə", c.3, səh.131 və "Hilyə əl-övliya liəbi-Nəim", c.1, səh.52

Göyərtilərdən yeyib sonra uçub ağacın başına qonursan. Nə hesab dərdin var, nə də əzabdan qorxun var. Kaş mən də yol üstündə bir ot olaydım, oradan keçən dəvə məni yeyəydi, amma insan olmayaydım.”¹

Başqa bir rəvayətə görə isə: “Ey kaş anam məni doğmayaydı, kaş xərcin içindəki bir saman olaydım”² demişdir.

Yuxarıda qeyd etdiklərim onların bu cür sözlərinin ancaq bir qismidir. Nümunə olaraq, bu qədər yetər deyər yuxarıdakılarla kifayətləndim.

Qur’ani-Kərim mö’mirlərə belə müstuluq verir:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Bilin, xəbərdar olun ki, şübhəsiz Allahın dostları üçün nə qorxu vardır nə də onlar hüznü olarlar. Onlar elə şəxslərdir ki, inanmışdılar və təqvalı idilər, onlar üçün dünya həyatında və axirətdə müjdə var. Allahın sözlərinin dəyişməsinə imkan yoxdur. Budur ən böyük səadət və qurtuluş.” (Yunus surəsi, 62, 63, 64-cü ayələr)

Allah-Təala başqa bir yerdə belə buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفَامُوا أَتَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهَىٰ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ نَزَّلْنَاهُ مِنْ غُفُورٍ رَحِيمٍ

“Həqiqətən də “Rəbbimiz Allahdır”-deyib, sonra (bu yoldakı çətinliklərə) müqavimət göstərənlərə mələklər nazil olarlar ki, saqın qorxmayın və kədərlənməyin, sizə və’d olunan cənnət ilə müjdələnin. Biz dünya həyatında da sizə dostuq, axirətdə də. Və orada sizin nəfslərinizin istədiyi və istədiyiniz hər şey var. Bu bağışlayan və rəhim olan Allahdan bir ehsandır. ” (Fussilət surəsi, 30, 31, 32-ci ayələr)

¹ “Tarix ət-Təbəri”, səh.41; “ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri”, c.1, səh.134; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, səh.361; “Minhac əs-sünnə ən-Nəbəviyyə libn Teymiyyə”, c.3, səh. 120.

² “Tarix ət-Təbəri”, səh.41; “ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri”, c.1, səh.134; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, səh.361; “Minhac əs-sünnə ən-Nəbəviyyə libn Teymiyyə”, c.3, səh. 120.

Mö'minlərə belə muştuluq verildiyi halda Əbu Bəkr və Ömər niyə insan olaraq yaradılmış olmamağı arzu edirdilər. Halbuki Allah insanı bütün məxluqlardan üstün tutur. Həyatında haqq uğrunda müqavimət göstərən bir adi mö'minin məqamı, mələklər ona nazil olaraq cənnətlə müjdələyəcək dərəcədə yüksəlsə, artıq Allahın əzabından qorxusu qalmırsa, o halda niyə peyğəmbərdən sonra bizə öyrədilənlərə görə xalqın ən üstünü olan səhabələr saman və tük olmağı arzulayırdılar? Əgər mələklər onları cənnətlə müjdələmiş olsaydı əsla bu kimi şeylər arzulamaları ağıla gəlməzdi. Və dünya dolusu qızılları olsa Allahın əzabından qurtulmaq üçün onu verməyi arzulamazdılar.

Allah-Təala belə buyurur:

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ وَأَسْرَوْا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

“Zülm edən adam yer üzündə olan hər şeyin sahibi olsaydı, qurtulmaq üçün hamısını bağışlardı. Əzabı gördükdə peşimançılığı gizlədərlər və aralarında ədalətlə hökm olunar. Onlara zülm olunmaz.” (Yunus surəsi, 54-cü ayə)

Və yenə buyurur ki:

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَّلَهُمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ

“Əgər yer üzündə olanların hamısı və bununla birlikdə bir misli daha zalımların olsaydı qiyamət günü o pis əzabdan (qurtulmaq hədəfilə) doğrudan bunları fidyə olaraq verərdilər. Halbuki onların heç hesab eləmədikləri şeylər, Allah tərəfindən onlar üçün aşkar olunmuşdur.” (Zümər surəsi, 47-ci ayə)

Bu ayələrin Əbu Bəkr və Ömər kimi böyük səhabəyə şamil olmasını arzu etməkdən başqa bir şey əlimdən gəlməz. Amma bu məsələ elə də bəsit deyildir. Çünki onların peyğəmbərlə olan əlaqələrini incələmək insanı çox düşündürür. Bu arada peyğəmbərin əmrlərinə itaət etməmələri və onun mübarək ömrünün son vaxtlarında qəzəblənməsinə səbəb olacaq dərəcədə buyuruğuna e'tinasız yanaşmaları yaddan

çıxmamalıdır. Yenə peyğəmbərin vəfatından sonra baş verən hadisələrdəki rollar araşdırılsa, görünər ki, peyğəmbərin qəlbinin bir parçası saydığı qızı Fatiməyə olmazın əziyyət və işgəncəni eləmişlər. Halbuki, peyğəmbər Həzrəti Fatimənin haqqında buyurmuşdur ki:

فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي مَنْ أَغْضَبَهَا فَقَدْ أَغْضَبَنِي

*“Fatimə mənim bir qismimdir. Hər kim onu qəzəbləndirsə mənə qəzəbləndirmiş olar.”*¹

Tarix kitabları açıq şəkildə qeyd ediblər ki, Həzrəti Fatimə Əbu Bəkr və Ömərə dedi ki: “Sizi Allaha and verirəm, siz peyğəmbərdən eşitmədiniz ki, belə buyurdu: Fatimənin rızası mənim rizamdır və onun qəzəbi mənim qəzəbimdir. Qızım Fatiməni kim sevirə mənə sevmişdir, kim onu sevindirə mənə sevindirmişdir. Kim onu qəzəbləndirsə mənə qəzəbləndirmişdir?” Onlar: “Bəli, peyğəmbərdən eşitmişik.”- dedilər. Onda Həzrəti Fatimə (ə.s.) buyurdu ki, o halda mən Allah və mələkləri şahid tuturam ki, siz mənə qəzəbləndirdiniz və razı etmədiniz. Əgər peyğəmbərlə görüşsəm qəti bilin ki, sizdən ona şikayət edəcəyəm.”²

Bağrımızı qan eləyən bu hədisi hələlik qırağa qoyaq. Çünki bu hədisi yazan və müxtəlif sahələr üzrə sünnilərin məşhur alimlərindən olan təfsir, hədis, lüğət, qramatika, tarix kimi bir çox fənlərdə əsərləri olan ibni Qətibə haqqında bəlkə də ömrünün axırlarında şiə olmuş və bu hədisi kitabında qeyd etmişdir, deyərək özümüzü ovuda bilərik. Necə ki, bir dəfə mən ibni Qətibənin “Tarixül-Xüləfa” adlı əsərini bir nəfərə göstərdiyim vaxt o inad eləyib “bu adam ömrünün axırlarında şiə olub bu sözləri yazıbdir”-dedi. Bə’zi adamlar çarəsiz qaldıqlarında bunun kimi sözlərlə özlərinə təskinlik verirlər. Əgər ibni Qətibənin bu sözləri yazdığına görə şiə olduğu bəlli olursa, onda Təbərinin də şiə olduğunu da Həzrəti Əlinin fəzilətləri haqqında kitab yazdığı üçün Nəsəinin də şiə olduğunu iddia etmək lazım gəlir. Hətta müasir yazıçılardan Taha Hüseynin də Qədir-Xum və bu kimi bir çox həqiqəti “Əl-fitnətül-kubra” adlı kitabında nəql etdiyi üçün şiə olduğunu söyləmək lazımdır.

Mə’lumdur ki, bunların heç biri şiə deyildir. Çünki şiə məzhəbi əleyhinə dedikləri

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.2, səh. 206.

² “Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libni Qətibə əd-Dinuri”, c.1, səh.20; “Fədək fit-Tarix li-Mühəmməd Baqir əs-Sədr”, səh. 92.

sözlər mövcuddur. Bir də bunlar mümkün olan hər vasitə ilə səhabələrin hamısının ədalətini müdafiə edirlər. Onların şiə olması necə mümkün ola bilər? Lakin bütün bunlarla birlikdə Həzrəti Əlinin fəzilətləri haqqında yaxud böyük səhabələrdən birinin səhvi haqqında bir şey yazdıqları an dərhal şiə olmaqla ittiham edirlər. Hətta peyğəmbərin adından sonra “səlləllahu əleyhi və alihi” deyən, yaxud Həzrəti Əlinin adından sonra “əleyhis-səlam” deyən adam şiə olmaqla ittiham edilir.

Günlərin birində öz alimlərimizin biri ilə söhbət edirdim. Ondan Buxari haqqında nəzərini soruşdum. Dedi ki, o, hədis imamlarından biridir. Onun yazdığı kitab bizim nəzərimizcə Qur'andan sonra ən səhih kitabdır və bu məsələni bütün alimlər qəbul edirlər. Ondan “Buxari şiədirmi?”-deyə, soruşdum. Mənimlə zarafat edərək gülümsədi və “Allah eləməsin ki, Buxari şiə olsun”-dedi. Dedim ki, “sən demədin hər kim Əli dedikdən sonra (əleyhissəlam) desə şiədir?” O, “bəli”-dedi. Dərhal “Səhih əl-Buxarini” açıb ona və yanındakılara göstərdim. Buxari ayrı-ayrı yerlərdə Həzrəti Əlinin adından sonra (əleyhissəlam) yazmışdır. Hətta Həzrəti Fatimə, Həzrəti Həsən və Həzrəti Hüseyin adından sonra da (əleyhissəlam) yazmışdır.¹ Onlar bunu gördüklərində susub qaldılar və nə deyəcəklərini bilmədilər.

Yenə də ibni Qətibənin yazdığı “Fatimənin Ömər və Əbubəkərə qəzəblənməsi” hədisinə qayıdaq. Əgər buna şübhə ilə yanaşsaq da, “Səhih əl-Buxari”də qeyd olunan hədislərə şübhə edə bilmərik. Çünki Qur'andan sonra ən üstün və ən düzgün kitab olduğuna inanılır. Ona görə də həmin kitabdən gətirilən dəlillərə boyun əyməliyik. Buxari “peyğəmbərin yaxınlarının mənəqibi” babında peyğəmbərin belə buyurduğunu nəql edir:

فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي مَنْ أَغْضَبَهَا فَقَدْ أَغْضَبَنِي

“Fatimə mənim bir parçamdır. Onu qəzəbləndirən məni qəzəbləndirmişdir.”

Və “Xeybər qəzvəsi” babında Aişədən belə nəql edir: “Peyğəmbərin qızı Fatimə (ə.s.) Əbu Bəkrin yanına adam göndərərək atası peyğəmbərdən ona yetişən mirası istədi. Lakin Əbu Bəkr o mirasdan heç bir şey Fatiməyə vermədi, bundan sonra Fatimə

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.1, səh.127, 130, c.2, səh.126, 205.

Əbu Bəkrə qəzəbləndi və vəfat edəne kimi onunla danışmadı.”¹

Buxarinin qısaca və ibni Qətibənin genişcə nəql etdiyi bu hədislərdən bu həqiqət mə'lum oldu ki, Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Həzrəti Fatimənin hirsənməsindən hirsənir və sevinməsindən sevinir, habelə mə'lum oldu ki, Həzrəti Fatimə Əbu Bəkr və Ömərən əlindən narahat olduğu halda dünyadan getmişdir. Buxarinin kitabında mövcud olan bu cümlələr “Fatimə Əbu Bəkrə qəzəbləndi və vəfat edəne kimi onunla danışmadı”, həmin həqiqəti açıqca göstərir.

Digər tərəfdən Buxari “Səhih”inin istizan kitabının “mən-nəcə bəynə yədəy’innas” babında nəql etdiyi: “Fatimə aləmlərin (dünya və axirətin) bütün qadınlarından üstündür” hədisi göstərir ki, Həzrəti Fatimə yalnız haqqın tapdalanması üçün qəzəb edər və heç bir zaman yalandan yerə qəzəblənməz. Ona görə onun qəzəbi olduğu yerdə mütləq Allahın peyğəmbəri (s.ə.v.)-nin də qəzəbi mövcuddur. Çünki Allah haqqın tapdalanmasına riza göstərməz, bəlkə qəzəblənər. Buxaridən nəql etdiyimiz hədis bu həqiqəti açıqca bəyan edirdi. Həzrəti Fatimənin Əbu Bəkrə qəzəblənməsi də bununla əlaqədardır. Heç şübhəsiz Əbu Bəkr də bunu anladığı üçün Həzrəti Fatiməyə “Allahın və sənin qəzəbindən Allaha pənah aparıram”-demişdi və ağlayıb sızlamağa başlamışdı. Amma yenə Həzrəti Fatimə (haqqının tapdalandığı üçün) Əbu Bəkrə buyurmuşdur: “Allaha and olsun ki, qıldığım hər namazdan sonra qarğış edəcəyəm...” Nəqlə görə Əbu Bəkr bu sözləri eşidən kimi Fatimənin evində ağlayıb bu cümlələri təkrar edə-edə bayıra çıxdı: “Ey camaat, mənim sizin bey’ətinizə ehtiyacım yoxdur. Məni xəlifəlikdən götürün.”²

Bizim alim və tarixçilərimizdən bir çoxu Həzrəti Fatimənin atasından yetişən miras, Zilqurba və Nihlə haqqında Əbu Bəkr ilə mübahisə elədiyinə və Əbu Bəkrin onun sözlərini rədd etdiyinə və Fatimənin ölənə kimi Əbu Bəkr ilə danışmadığına e'tiraf etmələrinə rəğmən bu kimi vəqiələrə heç bir əhəmiyyət vermədən üstündən keçirlər. Daha doğrusu Əbu Bəkrin heysiyyətini qorumaq üçün bu barədə danışmaq istəmirlər. Bu məsələ haqqında oxuduğum maraqlı yazılardan birində bir alimimiz belə yazmışdı: “Haşa ki, Fatimə haqqı olmayan bir şeyi iddia etsin və haşa ki, Əbu Bəkr

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.3, səh. 39.

² “Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libni Qətibə əd-Dinuri”, c.1, səh.20.

Fatimənin haqqını tapdalaşmış olsun.”

Bu cümlələri yazan adam bəlkə belə bir sözbazlıq ilə məsələni həll etdiyini və tədqiqatçıları qane etdiyini sanmışdır. Halbuki onun bu sözü belə deməyə bənzəyir: Haşa ki, Qur’ani-Kərim haqq olmayan bir şeyi desin və haşa ki, İsrail oğulları buzova ibadət etmiş olsunlar. Nə dediklərini anlamayan və bir-birinə zidd şeylərə bir yerdə inanan adamların əlinə düşmüşük. Həqiqət bundan ibarətdir ki, Əbu Bəkr Fatimənin iddiasını rədd etdi. Ya-nəuzu billah Fatimə yalan deyib, ya da Əbu Bəkr ona zülm edibdir. Bu məsələni bə’zilərin tapmağa çalışdığı üçüncü bir halı yoxdur.

Əqli və nəqli dəlillərə görə Həzrəti Fatimənin yalan danışmasının mümkün olmadığından ağıl sahiblərinin Həzrəti Fatiməyə zülm olduğuna və onun yalançı olmadığını e’tiraf etməkdən başqa bir çarələri qalmaz. Çünki əgər Fatimə yalan danışsaydı, peyğəmbər onun haqqında “Fatimə mənim bir parçamdır, ona əziyyət eləyən mənə əziyyət etmişdir”-deyə, buyurmazdı. Bu və əvvəlcə qeyd etdiyimiz bu kimi hədislər Həzrəti Fatimənin yalan və başqa günahlardan uzaq olduğuna dair dəlildir. Yenə Aişənin e’tirafına görə Həzrəti Fatimə və onun əri və iki balası haqqında nazil olan “təthir” ayəsi də Həzrəti Fatimənin mə’sum olduğuna dəlildir.¹ Həzrəti Fatiməni ancaq evinin yıxılmasına icazə verənlər² təkzib edə bilərlər.

Bütün bu səbəblərə görə Həzrəti Fatimə xəstələndiyi vaxt Ömər və Əbu Bəkr üzr istəmək hədəfilə yanına gəlmək üçün icazə istədiklərində onlara içəri girmək icazəsi vermədi. Həzrəti Əli (ə.s.) onlara icazə verdiyində Həzrəti Fatimə onların üzünü belə görməsin deyər üzünü divara tərəf çevirdi.³ Habelə düşmənlərindən kimsənin onun cənazəsini götürməyə gəlmələrini istəmədiyi üçün vəsiyyətinə görə gecə gizli şəkildə basdırıldı.⁴ Elə buna görədir ki, peyğəmbərin qızının qəbri zəmanəmizə qədər tapılmamışdır.

Mən doğrudan soruşuram niyə bizim müəllimlərimiz bu həqiqətləri görməyib bu mövzuları araşdırmaqdan, hətta qeyd etməkdən boyun qaçırlar. Amma növbə səhabələrə çatanda onların hamısını mələk kimi göstərməyə çalışırlar. Əgər Osmanın

¹ “Səhih Müslüm”, c.7, səh.121, 130.

² “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti”, c.1, səh.20.

³ “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti”, c.1, səh.20.

⁴ “Səhih əl-Buxari”, c.3, səh.39

necə öldürüldüyünü soruşsan bir cümlə ilə, “Misirdən bir qrup kafir gəlib onu öldürdülər” cümləsilə hadisəni izah etməyə cəhd edərlər. Amma əgər bir nəfər fürsət tapıb tarixi araşdırsa onda görər ki, Osmanı öldürənlərin arasında birinci sırada səhabələrin özü və lap irəlidə “mö'minlərin anası” Aişə durmuşdu. Aişə Osmanın öldürülməsinin tərəfdarı idi və açıqca onun qanının halal olduğunu ifadə edib deyirdi: “Bu axmaq qocanı öldürün ki, kafir olubdur.”¹

Eyni şəkildə görürük ki, Təlhə, Zübeyr, Məhəmməd ibni-Əbubəkr və səhabələrin digər böyükləri Osmanı xəlifəlikdən çəkilməyə məcbur eləmək üçün onu mühasirə altına alıb hətta ona su verilməsini də qadağan etmişdilər. Yenə tarix alimləri yazıblar ki, səhabələr Osmanın müsəlmanların qəbiristanlığında basdırılmasına icazə verməyiblər və o qüslsüz, kəfənsiz halda “Hətti-kövkəb” adlı qəbristanlıqda basdırılmışdır.

Sübhənəllah! Bütün bu həqiqətlərə rəğmən Osmanın məzlum öldürüldüyü və onu öldürənlərin müsəlman olmadıqları deyilməkdədir. Bu mövzu da tamamilə Həzrəti Fatimə ilə Əbu Bəkrin ixtilafına bənzəyir. Çünki əgər Osman məzlum olaraq öldürülsəydi, onda onu öldürənlər və onun öldürülməsinə yardım edənlər böyük bir cinayət eləyiblər. Yə'ni onlar müsəlmanların xəlifəsinə zülm edib onun cənazəsini belə, daşlayıb, ölüsünə də dirisinə də ihanət ediblər. Əgər bu doğru deyilsə onda Osmanın qeyri-islami işlərini dəlil gətirərək onu öldürməyə təşəbbüs edən səhabələr haqlıdırlar. Bunun üçüncü bir halı yoxdur.

Bəli, əgər özümüzü aldadıb tarixi həqiqətlərə göz yumaraq “Misirlilər kafir olduqları üçün xəlifəni öldürdülər” desək zahirdə özümüzü bu çıxılmaz vəziyyətdən qurtarmış oluruq, amma həqiqətləri inkar etmək mümkündürmü?

Yuxarıda qeyd etdiyimiz iki haldan hər birini qəbul eləsək nəticə eynidir. Çünki hər iki halda da səhabələrin bir qisminin ədalətli olmaması sabit olunur. Yə'ni ya Osmanın ədalətli olmadığı və ya onu öldürən səhabələrin ədalətli olmadığı bəlli olur.

Beləliklə sünnilərin iddiasının doğru olmadığı və şiə məzhəbinin səhabələrin bə'zisinin ədalətli, bə'zisinin isə ədalətsiz olduğuna dair görüşünün düzgün olduğu

¹ “Tarix ət-Təbəri”, c.4, səh.407; “Tarix ibn əl-Əsir”, c.3, səh.206; “Tac əl-Ərus”, c.8, səh.141; “Lisan əl-Ərəb libni-Mənsur”, c.4, səh.193; “əl-Əqd əl-Fərid”, c.4, səh.290.

bəlli olur.

Bir də Cəməl müharibəsinin odunu yandırıb ona rəhbərliyi öz öhdəsinə alan “mö'minlərin anası” Aişənin niyə müharibə üçün evindən çıxdığını soruşaq. Halbuki, Allah-Təala peyğəmbərin xanımlarına evlərindən bayıra çıxmamaları üçün açıqca əmr verərək belə buyurmuşdur:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ...

“Evlərinizdə oturun və ilk cahiliyyət dövründə olduğu kimi özünüzü göstərməyin...” (Əhzab surəsi, 33-cü ayə)

Yenə soruşaq ki, mö'minlərin anası Aişə nə haqq ilə müsəlmanların xəlifəsi Həzrəti Əlinin əleyhinə müharibə başlatdı? Müəllimlərimiz həmişə olduğu kimi bu cür sualların cavabında belə bir bəsit cavab ilə kifayətlənirlər: “Həzrəti Əlinin “İfik” hadisəsində peyğəmbərə “onu boşə” deyərək işarət etməsinə görə Aişə Həzrəti Əlidən narahat idi..” Onlar bu sözləri ilə Həzrəti Əlinin onun boşanmasını istəməsinə (Belə bir şeyin düz olduğu belə, şübhəlidir) bəhanə edib Aişənin Allahın əmrinə üsyan edərək peyğəmbərin tə'yin etdiyi hüdudları aşmasını və peyğəmbərin rədd etdiyi dəvəyə minərək uzun yolları sovaraq Mədinədən Məkkəyə, oradan da Bəsrəyə gəlməsini, günahsız insanların öldürülməsini mübah, Həzrəti Əli və onunla bey'ət edən səhabələrə qarşı müharibə başlatmasını və tarixçilərin yazdığına görə minlərcə müsəlmanın ölümünə səbəb olmasını adi, hətta məqbul göstərməyə çalışırlar.¹ Görəsən bütün bu hadisələrə Aişə Həzrəti Əlinin filan yerdə dediyi behman sözündən narahat oldu deməklə bəhanə uydurmaq düzgündür? Axı Həzrəti Əlinin elə bir şeyi peyğəmbərdən istəməsinə isbat edən bir dəlil də yoxdur və peyğəmbər də Aişəni boşamamışdı. Aişənin Həzrəti Əli ilə düşmənçiliyini, belə bəsit şeylərlə izah etmək sağlam bir əsasa malik deyildir. Məsələn yazıblar ki, Aişə Məkkədən qayıtdığı vaxt Osmanın ölüm xəbərini ona verdilər. Aişə bu xəbəri eşidən kimi həddən artıq sevindi. Həzrəti Əli ilə xəlifə olmasına bey'ət olunduğunu eşidəndə də elə o qədər narahat oldu və belə dedi: “Allahdan istərdim ki, göy yerə dəysin (dünya məhv olsun). Amma onun xəlifə olmasını istəməzdim.” Sonra yanında olanlara “məni qaytar” dedi. Məkkəyə

¹ Təbəri, İbni Əsir, Mədaini kimi tarixçilərin əsərlərinə baxın (Hicrətin 36-cı ilini təsvir edən hadisələr mövzusunda)

qayıtdıqdan sonra isə, orada xalqı Həzrəti Əli əleyhinə qiyam eləməyə təhrik etməyə başladı. Tarixçilərin yazdığına görə Aişə Əli ilə düşmənliyindən Həzrəti Əlinin adını belə söyləmək istəməzdi.

Görəsən mö'minlərin anası Aişə peyğəmbərin:

حُبُّ عَلِيٍّ إِيْمَانٌ وَبُغْضُهُ نِفَاقٌ

"Əlini sevmək imandan, onunla düşmənçilik etmək nifaqdandır." ¹

- deyə, buyrdığını bilmirdimi? Halbuki bə'zi səhabələrin "biz, münafıqları Əli ilə düşmən olduqlarından tanıyırdıq" dedikləri nəql olunmuşdur.

Görəsən mö'minlərin anası Aişə, peyğəmbərin Həzrəti Əli haqqında:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ

"Mən hər kimin mövlasıyam, Əli onun mövlasıdır."

-dediyini eşitməmişdi? Şübhəsiz bu sözləri eşitmişdi, amma Həzrəti Əli ilə düşmənçilik eləməsi onu belə davranmağa sövq edirdi. Hətta Əlinin ölüm xəbərini eşitdiyində yerə sarılıb şükür səcdəsi elədi.²

Burada mö'minlərin anası Aişənin həyatını incələmək istəmirəm. Yalnız səhabələrdən bir çoxunun islamın qəti əsasları və peyğəmbərin əmrlərinə tabe olmadığını açıqlamağa çalışıram.

Bu arada Aişənin mövqeyi haqqında bütün tarixçilərin qeyd etdikləri bu hadisə kifayətdir ki, mö'minlər anası Aişə Həvəb suyundan keçdiyində itlər ona həmlə eləyib hürdülər. Aişə bu hadisədən sonra peyğəmbərin, "xanımlarından birinin Allahın əmrindən çıxaraq dəvəyə minib müharibəyə gedəcəyini və həvəb suyunun başında itlərin hürməsi ilə qarşılaşacağını" bildirmiş olduğunu xatırladı və peyğəmbərin bu barədə xüsusilə Aişəyə xəbərdarlıq etmiş olması onu qorxutdu. Aişə ağlaya-ağlaya geri qaytarılmasını istədi. Lakin Təlhə ilə Zübeyr əlli nəfərə rüşvət verərək yalan yerə Aişənin hüsurunda o suyun Həvəb suyu olmadığına dair and içmələrini tə'min etdilər və beləliklə Aişə Bəsrəyə doğru müsafirətini davam etdirdi. Tarixçilərin yazdığına görə

¹ "Səhih Müslüm", c.1, səh.48.

² Təbəri, İbni-Əsir və bütün tarix kitabları. (Hicrətin 40-ci ilini təsvir edən hadisələr mövzusunda)

bu şahidlik hadisəsi islamda təsbit edilən ilk yalandan yerə şahidlikdir.¹

Ey müsəlmanlar! Ey ağıllı adamlar! Bu məsələni həll etməkdə, nə olar, mənə kömək edin! Görəsən bu yalandan şahidlik hadisəsini təşkil edənlər və yalandan şahidlik eləyənlər bizim ədalətlərinə hökm verdiyimiz, peyğəmbərdən sonra ən üstün insanlar saydığımız şəxslər deyildir? Bəyəm yalandan yerə şahidliyi adamı cəhənnəmə aparən böyük günahlardan saymırıq?

Burada yenə eyni sual ilə üzbəüz oluruq. Bir-birləri ilə savaşıyan bu iki tayfanın hansı haqq və hansı batil idi? Ya Əli və ardıcılıarı batil idilər, ya Aişə, Təlhə, Zübeyr və onların ardıcılıarı. Burada da üçüncü bir hal yoxdur.

İnsafli bir tədqiqatçının Həzrəti Əlinin haqq olduğunda Aişə ilə ardıcılıarının batil olduğunda heç bir şübhəsi yoxdur. Çünki peyğəmbər (s.ə.v.)-in buyurduğu kimi haqq Əli ilədir, Əli hardasa haqq onunla birlikdədir. Lakin mö'minlərin anası Aişə və onun ardıcılıarı yaş ilə qurunu bir yerdə yandırıb bu günə qədər tə'siri davam edən bir fitnəni yaratmışdır.

Məsələni bir az daha işıqlandırmaq və qəlbimizin əmin olması üçün bunu da əlavə eləyək ki, Buxari öz "Səhih"-inin Əlfitən (fitnələr) kitabının "Əlfitnətulləti təmucu kəməvci-bəhr" babında belə yazır: "Ravi dedi: Təlhə, Zübeyr və Aişə Bəsrəyə gəldiklərindən İmam Əli (ə.s.) Əmmari-Yasir ilə oğlu İmam Həsən (ə.s.)-i Kufəyə göndərdi. Onlar Kufəyə gəldilər və (xalqın toplandığı yerdə) minbərə çıxdılar. Həsən ibni-Əli (ə.s.) minbərə çıxıb orda oturdu. Əmmar isə ondan aşağıda oturdu. Biz onların ətrafına toplanmışdıq. Eşitdik ki, Əmmar belə deyir: Aişə Bəsrəyə tərəf hərəkət eləyib. Allaha and olsun ki, o, dünya və axirətdə peyğəmbərimizin xanıdır. Lakin Allah sizi sınayır ki, görsün peyğəmbərin xanımına itaət edəcəksiniz yoxsa Allaha."²

Yenə Buxari "Şürut" kitabının "Ma ca'ə fi buyuti əzvacin-nəbi" babında yazır ki: "Peyğəmbər (s.ə.v.) danışmaq üçün ayağa qalxdı və Aişənin evinə tərəf işarə edərək buyurdu ki: *"Bura fitnə mərkəzidir. Bura fitnə mərkəzidir ki, şeytanın buynuzu buradan çıxar."*³

¹ Təbəri, İbni-Əsir, Mədaini və bütün tarix kitabları. (Hicrətin 36-cı ilini təsvir edən hadisələr mövzusunda)

² "Səhih əl-Buxari", c.4, səh.161

³ "Səhih əl-Buxari", c.2, səh.128

Buxari, Aişənin peyğəmbərlə ədəbsiz davranışlarına görə atası tərəfindən bədəni qanayana kimi döyüldüyünü qeyd etmişdir. Yenə Buxari yazmışdır ki, Aişə peyğəmbərlə müxalifət eləməyi o yerə çatdırdı ki, Allah-Təala onu tələq ilə, peyğəmbərə ondan daha yaxşısını nəsim etmək və'di ilə təhdid elədi. Bunlar da başqa hadisələrdir ki, onların haqqında hələlik danışmaq istəmirik. Bütün bunlara rəğmən Aişənin nə üçün sünnilərcə bu qədər təqdir və sevgiyə layiq olduğunu soruşan olsa bu suala necə cavab verilməlidir? Görəsən Aişə sırf peyğəmbərin xanımı olduğu üçün bu qədər hörmətə layiq olmuş? Halbuki peyğəmbərin ondan başqa digər xanımları da vardır və onlardan bə'zilərinin Aişədən üstün olduğu peyğəmbərin özü tərəfindən açıqlanmışdır.¹ Amma onlardan çox danışılmır. Yoxsa bu qədər hörmət Əbu Bəkrin qızı olduğu üçün göstərilmişdir? Və ya Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in Əli (ə.s.) haqqındakı vəsiyyətini inkar etməkdə mühüm rol oynadığı üçün? Hətta Aişədən, "peyğəmbər (s.ə.v.) Əli (ə.s.) haqqında vəsiyyət edibmi?"-deyə soruşduqları vaxt belə cavab veribmiş: "Peyğəmbər haçan belə vəsiyyət eləyib. Mən peyğəmbər vəfat eləyəcəyi sırada onun yanında idim. Vəfatı yaxınlaşanda mənim sinəmə söykənmişdi. Bir qab istədi, sonra əyildi və eləcə dünyadan getdi. Hətta mən də vəfat elədiyini bilmədim. Yaxşı, bəs necə vəsiyyət eləyib?"² Və ya Aişənin bu qədər möhtərəm sayılması onun Əli və övladlarına qarşı şiddətli bir düşmənlik bəslədiyi və amansız mücadilə və müharibə elədiyi üçündürmü? Hətta Aişə Həzrəti Həsənin cənazəsinin babası peyğəmbərin qəbrinin yanında dəfn olunmasına belə mane oldu və dedi ki: "Sevmədiyim bir adamı mənim evimə gətirməyin." Görəsən Aişə Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.)-in İmam Həsən və qardaşı İmam Hüseyn haqqında:

الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

"Həsən və Hüseyn cənnət gənclərinin sərvəridir"

və

أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّهُمَا وَ أَبْغَضَ اللَّهُ مَنْ أَبْغَضَهُمَا

"Allah bunları sevnələri sevər və bunları sevməyənləri sevməz"

¹ "Səhih ət-Tirmizi", İstiaab və İsabə (Səfiyyənin tərcümeyi halı)

² "Səhih əl-Buxari", c.3, səh.68.

və

أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمْ وَسَلِّمْ لِمَنْ سَالَمَكُمْ

“Mən sizinlə düşmən olanla düşmənam və sizinlə dostluq edənlə dostam”

- deyə buyurduğunu unutmuşdu? Yoxsa bilə-bilə belə eləyirdi? Bu mövzu ilə əlaqədar ayrı hədislər də var ki, hələlik burada onları qeyd etməyəcəyik. Bunlara əsla təəccüblənməməliyik. Çünki Aişə Əli (ə.s.) və övladları haqqında bu cür sözləri dəfələrlə peyğəmbərdən eşitmiş olmasına və peyğəmbərin ona xəbərdarlıq etməsinə rəğmən yenə Əli ilə müharibə edib xalqı onun əleyhinə təhrik elədi və onun fəzilətlərini inkar etməyə çalışdı. Elə buna görə Əməvilər Aişəni ən yüksək məqamlara çıxardılar və onun məqamı və fəziləti barədə saysız-hesabsız hədislər rəvayət elədilər. Hətta dinin yarısının elminin ona aid olduğunu söyləyərək onu İslam ümmətinin ən böyük mərcəyi (müctəhidi) olaraq təqdim elədilər.

Bəlkə də, dinlərinin o biri yarısını da istədikləri hədisləri uyduran Əbu Hüreyrəyə məxsus etmişdilər! Buna görə Əbu Hüreyrəni özlərinə yaxınlaşdıraraq Mədinənin əmirliyini ona verdilər. Əvvəllər kasıb adam olan Əbu Hüreyrəyə bir saray tikdirdilər, ona “İslam ravisi” ləqəbini verdilər. O da artıq bütün işləri Əməvilərə asanlaşdırdı və onlar üçün yeni bir din anlayışı təqdim etdi. Elə bir anlayış ki, onda Allahın kitabı və peyğəmbərin ən'ənəsindən ancaq Əməvilərin istəkləri ilə zidd olmayan, hətta onların hakimiyyətini gücləndirən şeylər mövcud idi. Belə bir din Əməvilərin əlində bir oyuncaq və istehza vəsiləsindən başqa bir şey deyildi, yalan və uydurmalarla, təzad və xürafələrlə dolu idi. Həqiqətlər torpağa quylanmış və qaranlıqlar işıq yerinə təqdim olunmuşdu. Əməvilər bu din anlayışını xalqa qəbul etdirməyə çalışaraq Allahın dinini dəyərsiz eləməyə cəhd göstərdilər, belə ki, adamlar Müaviyədən qorxduqları qədər Allahdan qorxmurdular. Öz alimlərimizdən müsəlmanları şiə və sünni deyə iki firqəyə bölən və İslamda ən böyük təfriqəni törədən Müaviyə və onun Həzrəti Əliyə qarşı başlatdığı müharibə haqqında soruşduğumuzda çox sadə bir şəkildə deyirlər ki, Əli və Müaviyənin hər ikisi səhabələrin böyüklərindən imişlər, hər ikisi ictihad elədi, amma Əlinin ictihadı doğru çıxdı. Onun üçün Əlinin iki savabı vardır. Amma Müaviyənin ictihadı xətalı çıxdı, buna görə onun Allahın yanında bu ictihadından ötrü bir savabı

vardır. Bizim onların lehinə ya da əleyhinə hökm verməyə haqqımız yoxdur. Çünki Allah-Təala buyurur ki:

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Onlar bir ümmət idi, gəlib keçdilər; onların qazancları onlara, sizin qazancınız sizə və onların gördükləri işlər sizdən soruşulmaz.” (Bəqərə surəsi, 134-cü ayə)

Görünür ki, bu kimi cavablar ağlabatan deyil və şəriətə zidd bir səfsətdən başqa bir şey deyildir. Sağlam bir ağıl sahibi Müaviyənin ictihad etdiyinə necə hökm edər və onun, müsəlmanların rəhbəri ilə müharibə edərək günahsız adamları öldürüb sayısız cinayətlər eləməsinə görə Allahın yanında bir savabla mükafatlandırılacağına necə inanar? Tarixçilərin yazdığına görə Müaviyə öz müxaliflərini öldürdüyü vaxt onlara zəhərli bal yedirdirdi və belə deyirdi: “Allahın baldan ordusu da var!”

Sünnilərin bə'zi alimləri belə bir şəxsin ictihadına və ona bir savabın veriləcəyinə necə hökm edirlər? Halbuki o, zalım bir qrupun başçısı idi. Çünki şiə və sünni alimlərin nəql etdiyi məşhur bir hədisdə peyğəmbər (s.ə.v.) “Əmmari-Yasiri baqi (zalım) bir qrup öldürər”-deyə buyurmuşdur. Mə'lumdur ki, Əmmarı öldürən Müaviyə və onun tərəfdarları olublar.

Necə Müaviyənin ictihad etdiyinə hökm edirlər? Halbuki Müaviyə, Hücr ibni-Ədina və onun tərəfdarlarını Əli və onun övladlarına yaman demədikləri üçün şəhid elədi və Dəməşqin “Mərcül-Azərə” adlı zibilliyində onları bastırdı.

Necə Müaviyənin ədalətli bir səhabə olduğunu irəli sürə bilirlər? Halbuki, cənnətin gənclərinin ağası olan Həzrəti Həsən ibni Əliyə zəhər verdirib öldürən o idi.

Onu necə günahsız göstəririlər? Halbuki İslamda zor və qılınc gücü ilə özünə və özündən sonra fasiq oğlu Yəzidə bey'ət toplayan, beləliklə İslam nizamını qeysər rejiminə çevirən ilk adam o idi.¹

Görəsən onun ictihad etdiyi və ictihadına görə savaba layiq olduğunu söyləməyə necə cəsarət edirlər? Halbuki, xalqı Həzrəti Əli (ə.s.) və peyğəmbər (s.ə.v.)-in Əhli-beytinə minbərlərdə lə'nət oxumağa məcbur edir və bu işi görməyən səhabələri öldürürdü. Doğrudan qəlbində zərrəcə iman olan bir insanın nifrət etdiyi bu işi

¹ “əl-Xilafə vəl-Mülk li-Əbil Ə'la əl-Məududi” və Əhməd Əminin “Yəum əl-İslam” əsəri.

hamının təkrar elədiyi bir adət halına gətirən Müaviyə deyildimi?

La Haulə və la quvvətə illa billahil Əliyyil-əzim.

Burada yenə eyni sualı təkrar edirəm: bu iki qrupdan hansı haqq və hansı batil idi? Ya Həzrəti Əli və onun ardıcılıarı batil idilər, yaxud, Müaviyə və onun tərəfdarları zalım və batil idilər. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) hər şeyi açıb göstərmişdir.

Bu iki qrupdan hər birini qəbul eləsək yenə də bütün səhabələrin ədalətli olmadığı sübuta yetirilir. Bu kimi hadisələrin bənzəri o qədər çoxdur ki, Allahdan başqa kimsə sayısını bilmir. Əgər bu mövzulara təfəsilatlı bir şəkildə girmək istəsəydim və hər birini təfərrüatı ilə incələsəydim bir neçə cildlik kitab yazmalıyım. Amma mən bir neçə nümunə verməklə kifayətləndim. Gərçi Allaha şükür ki, bu bir neçə nümunə belə uzun illər boyu mənim fikrimi donduran və hadisələri təhlil etməyi, tarixi vəqiələri Qur'an və ağıl ölçüləri işığında incələməyi qadağan eləyən tayfamın inamlarını çürütmək üçün mənə kifayətdir. Buna görə artıq özümə gəlib məni dövrələyən təəssübün qara tüstüsünü gözlərimin önündən uzaqlaşdıracağam və qəlb ilə fikrimi zəncirləyən bağları qıracağam. İyirmi ildən çox bir müddət ərzində ruhuma çökmüş bu tozları ruhumdan siləcəyəm. Mənim bu yeni halımı bu sözlər gözəl bir şəkildə izah edir: "Ey kaş tayfam, rəbbimin məni necə bağışladığını və məni ikram olmuşlardan qərar verdiyini biləydilər. Ey kaş tayfam bilmədikləri və bilmədən düşmən kəsildikləri bu kəşf etdiyim aləmdən xəbərdar olaydı."

HAQQA MEYL ETMƏYİMİN BAŞLANĞICI

□ BİR ALİM İLƏ MÜBAHİSƏM

Üç ay boyu hər zaman, hətta yuxuda belə iztirab içindəydim, yatanda çeşidli fikirlər məni xəyallar dənizinə daldırır və sağa-sola çəkirdi. Xüsusilə, tarixi incələmələrimin nəticəsində şəxsiyyətləri haqqında ayrı cür nəticələrə çatdığım bə'zi səhabələr haqqındakı əvvəlki nəzərimə görə qorxu içindəydim. Çünki uşaqlığımda aldığım tərbiyəyə görə, Allahın vəliləri və saleh qullarına qarşı hörmət bəsləməyi gərəkli görür və onlara, hətta ölümlərindən sonra belə hörmətsizlik etmənin adamın zərər görməsinə səbəb olacağına inanırdım.

Dəmirinin "Həyat əl-Heyvan əl-Kubra" adlı kitabında çoxdan bu hekayəni oxuduğumu xatırlayıram: Bir yolçuluq əsnasında karvandən bir kişi Ömər ibni-Xəttaba hörmətsizliklə bə'zi sözlər deyibmiş. Onun yanında olanlar qarşısını almaq istəyiblər amma fayda verməyibmiş. Bu adam eşiyə çıxanda bir qara ilan onu sancmış və adam elə oradaca ölübmüş. Onun üçün qəbir qazırlar, amma görürlər ki, qəbirdə bir qara ilan vardır. Bir ayrı qəbir qazırlar, yenə qara ilanla qarşılaşırlar. Nə qədər qəbir qazırlar, hamısında eyni şeylə qarşılaşırlar. Bunu görən ariflərin birisi deyir ki, harda qəbir qazsanız fərq eləməz, onun qəbrində mütləq bu ilan olacaqdır. Çünki hər kim Ömər haqqında layiq olmayan sözlər desə Allah axirət əzabından qabaq onu bu dünyada

cəzalandırır.¹

Bunlara görə idi ki, qorxuya düşmüşdüm. Xüsusilə Zeytuniyyə mədrəsəsində xəlifələrin ən üstünü Əbu Bəkr və sonra Ömər faruq və sonra Osman ibni-Əffan olduğunu, mələklərin ondan çəkinib utandığını və bunlardan sonra da, elm şəhərinin qapısı olan Əlinin olduğunu öyrənmişdim. Bu dörd səhabədən sonrakı sıranı da cənnətlə müjdələnən on nəfərin yerdə qalan altısı alırlar. Onlar isə Təlhə, Zübeyr, Sad, Səid, Əbdürrəhman və Əbu Übeydədir. Bunlardan sonrakı sıranı da digər səhabələr alır. Əksər vaxtlar **“Biz peyğəmbərlərin heç birisinin arasında fərq qoymuruq”** ayəsi dəlil olaraq göstərilir və bizim də səhabələrin arasında fərq qoymayıb hamısını bir gözlə görməyimizin və onlara ən kiçik səhvi belə nisbət verməməyimizin gərəkli olduğu deyilirdi.

Bu dəlilə görə bir neçə dəfə bu araşdırmadan vaz keçib istiğfar elədim və artıq səhabələr haqqında bu cür incələmələr aparmamaq qərarına gəldim. Bu araşdırmaların məni peyğəmbərin səhabələri barədə və nəticədə dinin haqqında tərəddüd və şübhəyə sövq etməsindən qorxurdum. Amma bu dövrdə də, bə'zi alimlər ilə mübahisə elədim və onların sözlərində əqli-səlimin qəbul etməsi mümkün olmayan təzadlarla qarşılaşdım. Onlar, “Əgər bu şəkil tədqiqatlara davam eləsən, Allah verdiyi bu ne'mətlərini səndən alar və səni həlak eləyər”-deyə, məni qorxudurdular. Onların mənimlə inad eləyib dediyim sözlərin hamısını təkzib eləmələri məni həqiqəti tapmaq üçün araşdırmağa tərəf çəkdi. İçimdən bir mə'nəvi gücün də, məni bu işə sövq elədiyini hiss elədim.

BİR ALİM İLƏ MÜBAHİSƏM.

Alimlərimizin birinə dedim ki, “Müaviyə günahsız xalqı öldürüb, camaatın namusuna təcavüz etməsinə rəğmən yenə də siz onun ictihad edib ictihadında səhv elədiyinə və bu ictihad üçün Allah yanında mükafatlandığına hökm verir və Müaviyənin oğlu Yəzidin peyğəmbərin övladlarını öldürüb Mədinə əhalisinin canını və namusunu əsgərlərinə mübah bilməsi ilə yenə də onun bu işlərdə ictihad edib

¹ “Həyat əl-Heyvan əl-Kubra lid-Dəmiri” İlan maddəsi

ictihadında səhv etdiyinə və ona görə də Allah yanında iki mükafatdan birinə layiq olduğuna inanırsınız. Niyə mən bu incələmə və araşdırmalarımaya dayanaraq ictihad etməyim? Halbuki bu ictihadlarımın nəticəsi isə ancaq bə'zilərin mövqeləri haqqında tərəddüdə düşmək və bə'zisinə də istehza etməkdən başqa bir şey deyildir. Göründüyü kimi bunlar Müaviyənin və oğlu Yəzidin peyğəmbərin Əhli-beytinə qarşı işlədikləri cinayət və qətlərlə əsla müqayisə oluna bilməz. İctihadımın nəticəsində əgər haqqı tapsam iki mükafatım olar, əgər səhv eləsəm də yenə bir mükafatım olar. Halbuki mənim bə'zi səhabələri həcv etməkdən məqsədim onlara lə'nət oxuyub söymək deyil. Mən ancaq həqiqəti tapıb Firqeyi-Naciyəni (Nicat Firqəsini) Firqeyi-Zallədən (Sapqın Firqədən) ayırd etmək istəyirəm. Bu isə həm mənə, həm də mənim kimi hər fərdə fərz olan bir mükəlləfiyyəti yerinə yetirməkdir. Allah-Təala sirləri və qəlblərdə gizli olan hər şeyi bilir!"

O, mənə belə cavab verdi: "Övladım, illərdir ki, ictihad qapısı bağlanmışdır." Mən, "bu qapını kim bağlayıbdir?"-dedim. Dedi ki, "dörd məzhəbin imamları." Sevincli bir halda dedim: "Allaha şükürlər olsun ki, ictihad qapısını bağlayan nə Allahdır, nə onun peyğəmbəridir, nə də xüləfayi-raşidindir. O halda mən də onlar kimi ictihad eləsəm bir vabala girmərəm".

O dedi: "Sən ictihad eləyə bilməzsən, çünki ictihad eləmək üçün nəhv, sərf, təfsir, lüğət, bəlağət, hədis və tarix kimi on yeddi elmi bilməlisən."

Onun sözünü kəsib dedim: "Ağa, mən xalqa fətva vermək, ya da, islam adına bir məzhəb qurmaq üçün ictihad etmirəm. Xeyr, mən fəqət haqq və batili tanımaq üçün ictihad eləyirəm. Məsələn Əlinin, yoxsa Müaviyənin haqlı olduğunu araşdırmaq istəyirəm və bu qədərini bilmək üçün dediyin on yeddi elmi bilməyə ehtiyac yoxdur. Yalnız onların hər ikisinin həyatını, gedişatını, əxlaqını incələmək kifayətdir."

O, "Bunu bilmək sənə nə işinə yarar?"-dedi və bu ayəni oxudu:

Allah-Təala buyurur ki:

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Onlar bir ümmət idi, gəlib keçdilər; onların qazancları onlara, sizin qazancınız sizə və onların gördükləri işlər sizdən soruşulmaz." (Bəqərə surəsi, 134-cü ayə)

Mən, “Bu ayədə olan (وَلَا تُسْأَلُونَ) kələməsini “təs’əlun” oxuyursan, yoxsa “tus’əlun” ? ” deyə, soruşdum. “Tus’əlun oxunar” dedi.

Mən dedim:

“Allaha şükür ki, “tus’əlun” oxunur. Yoxsa “təs’əlun” oxunsaydı (təs’əlun – soruşmazsınız) mübahisə eləmək və incələmək artıq şəriətə görə düzgün sayılmazdı. Amma “tus’əlun” oxunduğuna görə ayənin mə’nası belə olur, “Siz onların gördükləri işlərə görə soruşulmazsınız.” Bu ayə ilə eyni mə’nanı ifadə edən digər ayələr də mövcuddur. Məsələn bu ayə:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ

“Hər kəs öz qazancına bağlıdır.” (Müddəssir surəsi, 38-ci ayə)

və habelə bu ayə:

وَأَنْ لِّیْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

“Doğrudan insan yalnız çalışdığını alar.” (Nəcm surəsi, 39-cu ayə)

Göründüyü kimi bu ayələrin tədqiqat aparmağı qadağan eləmək ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Qur’ani-Kərim bir çox ayələrdə bizi keçmiş ümmətlərdən xəbərdar olmağa və onlardan ibrət almağa çağırır. Allah-Təala, bir tərəfdən Fir’on, Haman, Nəmrud, Qarun kimi adamların həyatını, digər tərəfdən peyğəmbərlərin həyatını Qur’ani-Kərimdə bizə anlatmışdır. Şübhəsiz bunları, Allah-Təala bizi əyləndirmək üçün yox, haqqı batildən ayırd etməyimiz üçün nazil etmişdir. Bu mövzunu bilməyin sənə nə xeyri var?- deyirsən. Bu mövzunu bilməyimin mənim üçün çox xeyri vardır: əvvəla Allahın vəlisini tanıyıb ona tabe olaram, ikincisi bu ki, Allahın düşməni tanıyıb onunla düşmənlik eləyəm. Bu isə Allahın bizə vacib elədiyi şeydir. Sonra, mənim üçün mühüm olan Allahın istədiyi şəkildə ona ibadət etməkdir, Əbu Hənifə, Malik və digər müctəhidlərin istədiyi kimi deyil. Çünki görürəm ki, Malik namazda “bismillah”-ın deyilməsini məkrüh bilir; lakin Əbu Hənifə vacib bilir və o birisi “bismillah”-sız namazı batil bilir. Namaz dinin sütunudur. Əgər namaz qəbul olsa, başqa əməllər də qəbul olar və əgər qəbul olmasa, başqa əməllər də qəbul olmaz. Mən, namazımın batil olmasını istəmirəm. Dəstəmaz üçün də eyni mübahisələr vardır. Çünki şübhələr ayaqlarına məsh çəkirlər,

amma sünnilər ayaqlarını yuyurlar. Qur'ani-Kərimdə belə bir ayə vardır:

...فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ مِنْهُ...

“...Baş və ayaqlarınıza məsh çəkin...” (Maidə surəsi, 6-cı ayə)

Yə'ni Qur'ani-Kərim açıq şəkildə ayağın məsh olunmasına əmr edir. Onda ağılı başında olan bir müsəlman necə araşdırmadan bunların birinin sözünü qəbul edib o birisinin sözünü rədd elə bilər?”

Alim bunları eşidəndən sonra belə dedi: “Sən, istədiyin məzhəbi seçə bilərsən. Çünki bunların hamısı İslam məzhəbidir və hamısı hökmlərini peyğəmbərdən alıblar.”

Mən dedim:

Onda qorxuram ki, Allahın:

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً
فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

“Hava və həvəsini özünə tanrı eləyəni gördünmü? O şəxs ki, Allah bilə-bilə onu sapdırmış və onun qulağını möhürləmişdir və gözüne də pərdə çəkmişdir. Artıq Allahdan başqa kim doğru yolu ona göstərə bilər? Yenə də öyüd, ibrət almazsınızmı?” (Casiyə surəsi, 23-cü ayə)

- deyər buyuraraq qınadığı kimsələrdən olam.

Ağa, mən bütün məzhəblərin haqq olduğuna inanmıram. Çünki onların biri bir şeyi halal o birisi həmin şeyi haram bilir. Halbuki bir şeyin həm halal, həm də haram olması qeyri-mümkündür. Peyğəmbərin gətirdiyi hökmlərdə də vəhyə əsaslandığı üçün bir ziddiyyət olmaz. Necə ki, Haqq-Təala buyurur:

...وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

“...Əgər Allahın yanından başqa bir yerdən gəlsəydi, orada bir-birinə uyğun olmayan bir çox şeylər tapardın.” (Nisa surəsi, 82-ci ayə)

Amma dörd (sünni) məzhəbin arasında bir-birinə zidd olan bir çox ehkam mövcuddur. Bundan belə çıxır ki, bunların hamısı Allah və peyğəmbərinə aid deyildir. Çünki peyğəmbər, Qur'ana müxalif olan bir hökm verməz.

O, mənim sözlərimin məntiqli və dəlillərimin düzgünlüyünü görəndə mövzunu dəyişib dedi: Allahın rızası üçün sənə nəsihət edirəm ki, nəyin haqqında şübhələnirsən şübhələn, yalnız Xüləfayi-Raşidin barədə şübhələnmə. Çünki, onlar İslamın dörd sütunudur. Əgər onlardan biri düşsə İslamın binası yıxılar.

“Allah məni bağışlasın, əgər bu insanlar İslamın sütunlarıdırsa, onda peyğəmbər barəsində nə demək olar?”-deyə mən soruşdum. O, “Allahın rəsulu binanın özüdür, o İslamın özüdür”-deyərək mənə cavab verdi. Mən bunu eşidib gülümsündüm və dedim: “Mən Allahdan üzr dilədim və bir daha diləyirəm. Amma sizin sözünüzdən belə çıxır ki, Allahın rəsulu bu dörd nəfər olmadan qərar tuta bilməz. Halbuki, Qadir Allah buyurur:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا

(İslamın) digər bütün dinlərdən üstün olduğunu göstərmək üçün öz peyğəmbərini hidayətlə və haqq dinlə göndərən Odur. Allahın şahid olması kifayət edər. (Fəth surəsi, 28-ci ayə).

O Məhəmmədi Qur'anla göndərdi və bu işə nə bu dörd nəfəri, nə də başqa kimisə cəlb etmədi və Allah-Təala bu barədə buyurur:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

“Necə ki, özünüzdən bir peyğəmbər göndərdik ki, sizə ayələri oxusun, sizi pak etsin, sizə kitab və hikmət öyrətsin. Və bilmədiyinizi bildirsin” (Bəqərə surəsi, 151-ci ayə).”

Sonra belə dedi: “Bunlar, imamlarımızdan və ustadlarımızdan öyrəndiyimiz şeylərdir. Biz öz dövrümüzdə sizin kimi alimlərimizlə mübahisə etmirdik. Lakin siz hər şeydə şübhə və tərəddüd edirsiniz. Bu, axiriz-zamanın nişanələrindəndir. Peyğəmbər buyurub ki, qiyamət ancaq pis xalqın üzündən qopar.”

Mən dedim:

“Niyə boşuna danışırırsınız? Mən heç zaman dinimdə şübhə və tərəddüd etməmişəm. Mən Allaha inanıb, Ondan başqa bir mə'budun olmadığına və onun

mələklərinə və kitabına inanmışam. Və ağamız, Allahın qulu və peyğəmbəri, bütün peyğəmbərlərin başı və onların sonu olan Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-ə iman gətirmişəm. Mən, müsəlmanam. Niyə məni günahlandırmaq istəyirsiniz?"

Dedi ki: Bundan daha böyük günahlarla səni günahlandırırım. Çünki sən ağalarımız Əbu Bəkr və Ömər haqqında şübhə eləyirsən. Halbuki peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurubdur: "Əgər mənim ümmətimin hamısının imanını Əbu Bəkrin imanı ilə çəksələr, Əbu Bəkrin imanı onların hamısının imanından ağır gələr." Və Ömər haqqında belə buyurmuşdur: "Ümmətimi mənə göstərdikləri zaman gördüm ki, köynəkləri sinələrinə belə, çatmır. Amma Öməri göstərdikləri zaman gördüm ki, Ömər köynəyi yerlə sürünür." Soruşdular ki, bu sözün mənası nədir. Peyğəmbər buyurdu: "Yə'ni onun dini çoxdur." İndi sən, on dördüncü əsrdə (Miladi 20-ci əsr) gəlib səhabələrin, xüsusilə Əbu Bəkr və Ömər haqqında şübhə və tərəddüd yayırsan. Sən bilmirsən ki, Kufəlilər, İraqlılar nifaq əhlidir?

Bu sözləri eşidən kimi öz-özümə dedim ki, qüruruna görə belə səhvini qəbul eləməyən bir adama nə deyə bilərəm. Mübahisə eləmək yerinə günahlandırma və iftiraya başlayaraq müridlərinin yanında özünü qalib göstərmək istəyən bir şəxsə nə danışa bilərəm? O, danışdıqca ətrafındakılar həyacanlanırdı və gözlərindən şərr oxunurdu.

Tez evə gəlib İmam Malikin "Əl-Müvəttə" kitabını və "Səhih əl-Buxari"ni götürüb dərhal qayıtdım. Dedim ki, ağa, məni Əbu Bəkr haqqında şübhə və tərəddüdə salan ilk şəxs peyğəmbərdir. Sonra "Müvəttə" kitabını açıb bu hədisi oxudum: "İmam Malik rəvayət edirdi ki, peyğəmbər Ühud şəhidlərinə dedi: "Mən bunların imanlarına şahidəm." Sonra Əbu Bəkr dedi ki, "Ey peyğəmbər, biz onların qardaşı deyilikmi? Biz onlar kimi İslamı qəbul eləmədikmi? Onlar kimi cihad etmədikmi?" Peyğəmbər buyurdu: "Bəli, elədiniz, amma bilmirəm məndən sonra dində nə bidətlər (yeniliklər) qoyacaqsınız." Onda Əbu Bəkr çox ağladı. Sonra dedi: "Biz səndən sonra yaşayacağıqmı?"¹

Sonra "Səhih əl-Buxari"ni açdım və bu rəvayəti oxudum: Ömər ibni-Xəttab Həfəsənin yanına gəldi. Əsma binti-Üseyyə də, onun yanında idi. Ömər Əsmanı görən

¹ "Müvəttə əl-İmam Malik", c.1, səh.307; "əl-Məğazi lil-Vaqidi", səh.310

kimi “bu kimdir?”-deyə, soruşdu. Həfsə onu təqdim elədi. Ömər dedi: “Bu dəniz yolu ilə Həbəşyə gedən qadınlardandırmı?” Əsma “bəli”-dedi. Ömər, “biz hicrətdə sizdən qabağa düşdük. Biz peyğəmbərə sizdən daha yaxınıq”-dedi. Əsma hirslandı və dedi: “Allaha and olsun ki, yox. Çünki siz peyğəmbərin yanındaydınız və o sizin aclarınızı doyurub cahillərinizə öyüd verdi. Amma biz Həbəşdə, uzaq bir çöldə, düşmənlərin arasında qalırdıq, lakin qəlblərimiz Allah və peyğəmbərlə idi. Allaha and olsun ki, yediyim hər xörəklə, içdiyim hər suyla peyğəmbəri xatırlayırdım. Biz orada həmişə qorxu və vəhşət içərisində yaşayırdıq. Mən, sənin dediklərinin hamısını peyğəmbərə danışacağam, ondan soruşacağam.” Əsma, peyğəmbər gələndə dedi: “Ey peyğəmbər, Ömər belə deyirdi, mən də belə cavab verdim.” Peyğəmbər (s.ə.v.) belə buyurdu: “O, mənə sizdən yaxın deyil. O və onunla olanlar yalnız bir hicrətdən başqa bir iş görməyiblər. Amma siz gəmi xalqı, iki hicrət elədiniz.”

Əsma deyir: Əbu Musa və gəmi ilə hicrət eləyənlər həmişə gəlib məndən bu hədisi soruşardılar. Dünyada onları lap çox sevindirən şey peyğəmbərin dediyi bu sözlər olmuşdu.”¹

Şeyx və yanındakılar hədisləri oxuduqdan sonra rəngləri atdı və bir-birlərinin üzünə baxmağa başladılar. Hamısı şeyxin bir söz deməsini gözləyirdi. Lakin şeyxin özü onlardan daha çox heyrlənmişdi. Çarəsiz qalıb heyret içində dedi: “Allahım, sən mənim elmimi artır.”

Mən dedim: Peyğəmbər (s.ə.v.), “məndən sonra nə bidətlər çıxaracaqsan” deyərək Əbu Bəkrin haqqında şübhə və tərəddüd edən və onun lehinə şəhadət verməyən ilk şəxsdirsə, Ömər Əsmadan belə, üstün olduğunu deməmiş və hətta Əsmanın ondan üstün olduğunu söyləmişsə, mənim də həqiqəti bilmədən kimsəni başqasından üstün bilməməyə haqqım var.

Bu iki hədis, Ömər və Əbu Bəkrin fəzilətləri haqqında nəql olunan bütün hədisləri batil edir. Çünki bu hədislər, onların fəzilətini isbat edən hədislərdən mətn və məzmun baxımından daha güclü və həqiqətə yaxındır. Orada olanlar dedilər: “Bu necə ola bilər?” Mən belə cavab verdim: Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.), Əbu Bəkrin imanına şahidlik etmədi və “bilmirəm məndən sonra dində nə bidətlər çıxaracaqsınız”-deyə,

¹ “Səhih əl-Buxari”, c.3, səh. 387.

buyurdu. Bu söz, ağlabatan olması ilə yanaşı, Qur'an və tarix tərəfindən də təsdiq olmuşdur. Tarixçilər bildirir ki, onlar peyğəmbərdən sonra əhdlərinə vəfa etmədilər. Əbu Bəkrin Həzrəti Fatiməni incidəndə ağlaması peyğəmbərin xəbər verdiyi təhlükəyə düşdüyü üçün idi. O, əhdinə vəfa eləmədiyi üçün habelə ölümündən öncə əməllərindən peşiman olaraq "ey kaş insan olmayaydım" deyirdi. Amma "Bütün ümmətimin imanını və Əbu Bəkrin imanını çəksələr Əbu Bəkrin imanı onların imanından ağır gələr"-deyə nəql olunan hədis isə ağlabatan deyil və batildir, çünki ömrünün qırx ilini Allaha şərik tanıyan və bützlərə ibadət etməklə məşğul olan bir şəxsin imanının peyğəmbərin ümmətinin hamısının imanından üstün olması mümkün deyil. Bir də ümmətin içərisində bu qədər övliyalər, şəhidlər, imamlar, ömürlərini Allah yolunda cihad etməklə keçirən mücahidlər vardır. Axı Əbu Bəkr hara, bu hədis hara?! Əgər o belə bir imana sahib idisə niyə ölümündən qabaq "ey kaş insan olmayaydım" deyə arzu edirdi? Əgər onun imanı bütün mö'minlərin imanından ağır olsaydı bütün aləmin qadınlarının başı, peyğəmbərin qızı Həzrəti Fatiməni bağrını qan edəcək dərəcədə incitməzdi. O dərəcədə ki, Həzrəti Fatimə onlardan razı olmadığına Allahı və mələkləri şahid tutmuş və namazından sonra onları qarğış edəcəyini söyləmişdi.

Mənim sözlərim qurtarandan sonra o alim heç bir şey demədi, amma ətrafında olan adamlardan bə'ziləri "ilahi bu adam bizi də şübhəyə saldı"-dedilər. Bunu görəndə o alim mənə dönüb dedi: "Bunu istəyirdin. Hə? Bax bunların hamısını dinlərində şübhəyə saldın." Onlardan biri tez qalxıb o alimə belə cavab verdi: "Bu adam düz deyir, sözləri haqqdır. Biz indiyə qədər bir kitabı belə, əvvəldən axıracan oxuyub qurtarmamışıq. İndiyə qədər başqalarının sözlərinə kor-koranə qulaq asmışıq. Amma yavaş-yavaş öyrənirik ki, bu adam doğru deyir. Biz də oxumalıyıq, biz də mübahisə etməliyik." Onun yanındakılar da ona qoşulub eyni sözü təkrar elədilər. Bu mübahisə doğrudan haqq üçün bir müvəffəqiyyət idi. Bu müvəffəqiyyət zor və ya qılıncla əldə edilmədi, ağıl və dəlillərin yardımı ilə qazanıldı. Allah-Təala buyurur:

...قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"...Və de ki, əgər doğru deyirsinizsə dəlillərinizi gətirin." (Nəml surəsi, 64-cü ayə)

Bu hadisələr məni bu mövzulara girməyə və tam anlamı ilə tədqiqatı başlamağa sövq etdirdi. Allahın adı ilə və onun yardımını ilə tədqiqata başladım. Allah-Təala onun yolunda mücadilə edib haqqı axtaranlara doğru yolunu göstərəcəyini və'd etmişdir və onun və'dində heç bir zaman xilaf olmaz.

Tədqiqatım düz üç il çəkdi. Bu müddət ərzində mən hər mövzunu diqqətlə incələdim. Hətta bə'zi əsərləri əvvəldən axıra, bir səhifəsindən də elə-belə keçmədən bir neçə dəfə mütaliə etdim. İmam Şərəfuddinin əhəmiyyətli əsəri "Əl-müraciət" kitabını bir neçə dəfə oxudum. Bu kitab qarşımda yeni üfüqlər açdı və səbəb oldu ki, doğru yolu tapım. Bu kitab mənim qəlbimə Əhli-beytin həqiqi məhəbbət və dostluğunu aşladı. Şeyx Əmininin "Əl-qədir" adlı 13 cildlik əsərini üç dəfə oxudum. Bu əsər bir çox əhəmiyyətli həqiqətləri açıq şəkildə bəyan edir. Ayətullah Məhəmməd Bağır Sədrin "Fədək fit-Tarix" (tarixdə fədək hadisəsi) adlı kitabını və şeyx Mühəmməd Rza əl-Müzəffərin yazdığı "Əs-səkfə" adlı əsərini oxudum. Bu iki kitab sayəsində tarixin bir çox sirlərini öyrəndim.

Və yenə Şərəfuddinin yazdığı "Ən nəss vəl-ictihad" adlı kitabını oxudum. Bu da mənim yəqinimi daha da artırdı. Sonra həmin müəllifin "Əbu Hüreyrə" adlı kitabını və sonra misirli şeyx Məhəmməd Əbu Rəyənin Əbu Hüreyrə haqqında yazdığı "Şeyxül-müzeyrə" adlı kitabını oxudum və bu kitabda yenə peyğəmbərdən sonra onun ən'ənəsini dəyişdirən səhabələrin iki qrup olduqlarını öyrəndim: Allahın ehkamını zor gücüylə dəyişdirən səhabələr, bir də ilahi ehkamı uydurduqları yalan hədislər vasitəsilə təhrif edən şəxslər.

Daha sonra Əsəd Heydərin yazdığı "İmam Sadiq və dörd məzhəb" adlı kitabı oxudum. Orada Allah tərəfindən verilən elm ilə öyrənmə yolu ilə əldə edilən alimin fərqlərini və eyni şəkildə Allahın istədiyi qullarına verdiyi ilahi hikmət ilə ümməti İslam ruhundan uzaqlaşdıran öz görüşü ilə aparılan ictihadların fərqlərini öyrəndim.

Daha sonra Seyid Cə'fər Murtuza Amili, Seyid Murtuza Əskəri, Seyid Xoi, Seyid Təbatəbai, Şeyx Məhəmməd Əmin Zeymuddin və Firuzabadının kitablarını və ibni-Əbil-Hədid əl-Mötəzilinin "Şərhu Nəhc əl-Bəlağə"-ni və Taha Hüseynin "Əl-fitnə əl-Kubra" kitabını, Təbərinin tarix kitabını, habelə ibni-Əsir və Məs'udi və Yə'qubinin məşhur tarixi əsərlərini və başqa bir çox qaynaq kitabı oxudum. Nəhayət İmamıyyə Şiə

məzhəbinin haqq olduğuna inanıb şiə oldum və Allahın lütfü ilə Əhli-beytin gəmisinə minib onların vəlilik iplərindən yapışdım. Beləliklə, əksəriyyətinin haqqdan üz döndərmiş olduğu, mənim üçün isbat olmuş, səhabələrin yerinə Allahın pak elədiyi və məhəbbətlərini hamıya fərz elədiyi Əhli-beytdən (Allahın salamı onlara olsun) yapışdım.

Bizim bə'zi alimlərimizin dediyi kimi şiələr Ömər in Qadisiyyədə məğlub etdiyi üçün onunla düşmən olan, kin bəsləyən farslar və ya zərdüştilər deyillər. Mən bu sözləri deyən cahillərə bu cavabı verirəm ki, İraq, Suriya, Hicaz, Livan kimi bir çox ölkədə peyğəmbərin əhli-beytinə tabe olmağı öz şüarı eləmiş çoxlu inanan şiə var. Mə'lumdur ki, bunların hamısı ərəbdir. Necə ki, Pakistan, Hindistan və Afrika dövlətlərində milyonlarla şiə yaşamaqdadır. Onlar isə nə farsdır, nə də ərəb. Bunlardan başqa qeyd etməyə ehtiyac duymadığım daha bir çox ölkədə şiə icmaları mövcuddur. Əgər şiə yalnız iranlılara məxsus olsaydı belə, bizə qarşı Allahın höccəti tamam olardı. Çünki farsların imamlığına inandıqları on iki imamın hamısı ərəbdir və Qureys tayfasından Haşimi övladlarından peyğəmbərin Əhli-beytidir.

Əgər farslarda irq təəssübü olsaydı ərəbləri düşmən bilib 12 imamın yerinə fars tapardılar. Məsələn, şiə və sünnilərin dəyər və fəzilətinə e'tiraf etdikləri Salman Farsini özlərinə imam edərdilər. Lakin sünnilər "imamət" mövzusunda daha çox farslara tabe olublar. Sünnilərin imamlarının çoxu fars xalqındandır. Misal üçün Əbu Hənifə, İmam Nəsai, Tirmizi, Buxari, Müslüm, ibni-Macə, Razi, İmam Qəzali, ibni-Sina, Fərabi və bunlardan başqa bir çoxlarının hamısı farsdır. Əgər fars şiələr müharibədə Ömər in qoşunu tərəfindən məğlub olduqları üçün onu sevmirlərsə, onda ərəb şiələrin Öməri rədd etmələri necə izah olunar?

Bu iddiaların tarixi əsasları yoxdur. Doğru olan budur ki, şiələrin Ömər ilə müxalifətləri bunun üçündür ki, Ömər peyğəmbərdən sonra onun canişini olan Əmirəl-mö'minin Əli (ə.s.)-ni xəlifəlikdən uzaqlaşdırmaq işində böyük bir rol oynamışdır. Bu həqiqət o qədər aydındır ki, azad bir tədqiqatçının onu qavraması üçün yalnız gözünün qabağındakı pərdələri bir tərəfə çəkib sərbəst şəkildə məsələni incələməsi kifayətdir.

Şiələr istər fars, istərsə ərəb, istərsə də başqa millətdən olsunlar, Qur'an və peyğəmbərin ən'ənəsinin imamlıq və xəlifəlik ilə əlaqədar səhih və sərih hökmlərinə

tamamilə boyun əymiş və qaranlıqların çırağı və hidayət ərbabı olan imamlara, Həzrəti Əli (ə.s.) və onun övladlarına tabe olmuşlar. Əməvi və sonra Abbasilərin yeddi əsr davam edən şialərə qarşı həyata keçirdikləri bə'zi cəlbədicə və əksərən vəhşət və zülm ilə dolu olan siyasətlərinə rəğmən, yüz minlərlə şianin sırf Əhli-beyt sevgisindən ötrü tarixin üzünü qaraldan zülm, qətl, təcavüz və iftiralara məruz qalmalarına rəğmən yenə də, şialər Əhli-beyti buraxıb başqalarını özlərinə imam və rəhbər tanımayıblar.

Şialər bütün bunlara qarşı səbir və dözümlü göstərərək, Allaha təvəkkül ediblər və Allah uğrunda heç bir qınayanın qınamasından qorxmadıqları üçün bu günə qədər səbir və dözümlü ağır bahasını ödəməkdədirlər. Və tərəddüdsüz deyirəm ki, əgər bizlərdən bir alim təəssübünə qalib gəlib şiə alimlərlə elmi mübahisə aparmaq cəsarətini göstərsə mütləq bəsirət gözü açılar və şiə məzhəbinin haqq olduğuna e'tiraf edərdi və doğru yolunu orada görərdi.

Allaha çox şükür olsun ki, mən yolumu tapdım. Məni doğru yola gətirən ulu Tanrıya həmd olsun. O Allah ki, əgər mənə doğru yolu göstərməsəydi mən hidayət olmazdım. Allaha sonsuz həmd və şükürlər olsun ki, mən səbirsizliklə axtardığım "Firqeyi-naciyə" ilə tanış elədim.

Artıq Əli (ə.s.) və övladlarından yapışmağın Allahın qopmayan ipindən yapışmaq olduğunda heç bir şübhəm və tərəddüdüm qalmayıbdır. Necə ki, bu xüsusiyyət bütün İslam alimlərinin düzlüyünü qəbul etdikləri peyğəmbərin hədisləri və sərih ən'ənəsi ilə də isbat olunur. Allahın verdiyi ne'mətlərin başında duran ağıl da haqqı tapmaq istəyən hər adamın bu yolda ən yaxşı yol göstəranidir. Əli (ə.s.) bütün səhabələrin ən bilikli və onların ən şücaətli idi. Bu iki xüsusiyyət belə, onun xəlifəliyə daha layiq olmasına kifayətdir. Çünki Allah-Təala rəhbərlik məqamı verdiyi Talut haqqında buyurur:

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ

وَلَمْ يُولَدْ مِنْ آلِ مَالٍ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ

يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Peyğəmbərləri onlara dedi ki, Allah sizə Talutu padşah olaraq göndərdi. Dedilər: O bizə necə əmr edə bilər? Bizim padşahlığa haqqımız ondan çoxdur, var-

dövləti də bizdən çox deyil. Peyğəmbərləri dedi: Şübhə yoxdur ki, onu Allah seçmiş və onu sizdən üstün etmiş və ona bilik və vücud baxımından üstünlük vermişdir. Allah, mülkünü istədiyinə verər. Allahın rəhməti boldur, hər şeyi bilir.” (Bəqərə surəsi, 247-ci ayə)

Peyğəmbər də belə buyurmuşdur:

إِنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ بَعْدِي

“Əli məndəndir, mən də ondanam. O, məndən sonra hər mö'minin vəlisidir.”¹

Burada, halımla uyğun olduğu üçün İmam Zəməxsəridən bir neçə beyt nəql edirəm. Zəməxsəri belə deyir:

İxtilaflar nə çoxdur.

Hamı özünün haqq yolunda olduğunu iddia edir.

Mən də,

“La ilahə illəllah” deyib,

Məhəmməd və Əlidən yapışdım.

Əshabi-kəhfın sevgisi bir iti qurtarıbsa, Əli və Əhmədi sevən bir adam necə bədbəxt olar?

Bəli, Allaha çox şükür ki, mən də onun lütfü ilə həqiqəti tapdım və üzüşüqlilərin rəhbəri, Allahın şiri, Seyyidül-vəsiyyin əmirəl-Mö'minin Əli ibni-Əbu Talibə və cənnət gənclərinin iki sərvəri, ümmətin iki çiçəyi İmam Əbu Məhəmməd Həsən və İmam Əbu Abdullah Hüseyn və Mustafanın vücudunun bir parçası, pak imamların anası, qəzəbi Allahın qəzəbi olan bütün aləmlərin qadınlarının sərvəri Həzrəti Fatiməyə, peyğəmbərdən sonra tabe oldum.

İmam Maliki buraxıb, 4 məzhəb imamının və bütün xalqların müəllimi olan İmam Cəfər Sadiqdən yapışdım. Müaviyə, Əmr ibni-Muqeyrə, Əbu Hüreyrə, Əkrəmə, Kə'bül-əxbar və s. bu kimi haqqdan döənən səhabələrin yolunu buraxıb, peyğəmbərlə bağladlıqları əhdə vəfa eləyən Əmmar ibni-Yasir, Səlmən Farsi, Əbuzər Qaffari, Miqdad ibni-Əsvəd, Hüzeymə ibni-Sabit-Züşşəhadətəyn və Übey ibni-Kə'b kimi səhabələrin yoluna girdim. Bu oyanmağı mənə mümkün elədiyi üçün, Allaha həmd və şükürlər olsun.

¹ “Səhih ət-Tirmizi”, c.5, səh.296; “Xəsis ən-Nisai”, səh.87; “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.110

Fikirlərimizi dayandıran, bizi qəflətdə saxlayan, əksəriyyəti zamanənin hökmdarlarına tabe olan alimlərimizi buraxıb, zalım hökmdarlara boyun əyməyən və bircə gün belə ictihad qapısını bağlamayan şiə alimlərindən yapışdım.

Nəhayət təzadlı, təəssübə arxalanan, daşlaşmış fikirlərimi atıb dəlil və höccətə inanan azad və parlaq fikirləri mənimsədim.

Otuz il boyu Əməvilərin azgınlıqları ilə kirlənən beynimi pak və mə'sum imamların əqidələri ilə yudum.

Ey Allah, bizi Əhli-beytin əqidəsi üzərində sabit saxla və onların ən'ənəsi üzərində öldür. Qiyamət günündə bizləri onlarla həşr elə. Çünki sənin peyğəmbərin buyurub ki: *"İnsan sevdikləri ilə həşr olar (bir yerdə olar)"*

Beləliklə öz əslimə qayıtdım. Çünki atam və əmilərim bizim şəcərənamədən söhbət eləyəndə Abbasilərin təzyiq və zülmündən İraqdan qaçıb Şimali Afrikaya pənah gətirən və Tunisdə yerləşən seyidlərin nəslindən olduğumuzu söyləyirdilər. Şimali Afrikada bizim kimi peyğəmbərin pak nəslindən olduqları üçün "şürəfa" ləqəbi ilə tanınan adamlar çoxdur. Amma çox heyif ki, Əməvi və Abbasilərin zülm və təzyiqinə görə haqq yolundan uzaqlaşblar, ancaq peyğəmbərin nəslindən olduqları üçün, xalq onlara hələ də hörmət göstərir. Haqq yolu mənə göstərdiyi və gözümlə qəlbimi həqiqətə açaraq bəsirəti mənə nəsib elədiyi üçün Allaha sonsuz həmd və şükürlər olsun.

ŞİƏ OLMAĞIMIN SƏBƏBLƏRİ

- ❑ 1. XƏLİFƏLİK BARƏSİNDƏ OLAN NƏSSLƏR
- ❑ 2. HƏZRƏTİ FATİMƏNİN ƏBU-BƏKR İLƏ İXTİLAFI.
- ❑ 3. HƏZRƏTİ ƏLİ RƏHBƏRLİYƏ DAHA LAYİQDİR.
- ❑ 4. ƏLİ (Ə. S.)-YƏ TABE OLMAĞI ZƏRURİ EDƏN HƏDİSLƏR.

Mənim şiə olmağımın bir çox səbəbləri vardır ki, bu qısa fürsətdə bir neçəsini saymaqla kifayətlənəcəm:

1. XƏLİFƏLİK BARƏSİNDƏ OLAN NƏSSLƏR

Mən araşdırmağa başladığımda öz-özümə söz verdim ki, ancaq hər iki firqənin də, qəbul etdiyi hədislərə əsaslanım və bir qrupun qəbul etdiyi rəvayətlərlə kifayətlənməyim. Bu təəhhüd ilə Əbu Bəkr ilə Əlidən hansının daha üstün olduğu mövzusunı, bir də xəlifəliyin şiələrin iddia etdiyi kimi nəss ilə Həzrəti Əliyə aid olduğunu, yoxsa sünnilərin iddia etdiyi kimi şura və seçki ilə olmasının zəruriliyini incələdim.

Bu mövzuda düzgün bir şəkildə tədqiqat aparan şəxs, Əli (ə.s.) haqqındakı nəsslərin çox açıq və aşkar olduğunu görər. Məsələn:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ

“Mən hər kəsin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır.”

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) bu sözünü Vida Həccindən qayıdanda buyurmuşdur. Bundan sonra Həzrəti Əli (ə.s.) üçün təbrik deməyə məxsus bir çadır qurdurmuş. Hətta Əbu Bəkr və Ömər Həzrəti Əlini təbrik edərək belə demişdilər: “Nə xoşbəxtsən ey Əbu

Talibin oğlu, artıq bizim və hər mö'min və mö'minənin mövlası oldun.”¹

Bu hədisi həm şiələr, həm də sünnilər nəql etmişlər. Mən yalnız sünni qaynaqlardan sitat verdim və həmin qaynaqların hamısını qeyd etmədim. Bu mövzunu təfərrüatı ilə araşdırmaq istəyənlərə Əllamə Əmininin indiyə qədər 13 cildli çapdan çıxmış “Əl-qədir” adlı kitabını oxumağı tövsiyə edirəm. Həmin kitabda bu hədisi nəql edən sünni rəvayətlərin adları verilmişdir.

Amma Əbu Bəkrin Səqifədə seçilməsinə və daha sonra məsciddə onunla bey'ət olunmasına dair olunan icma haqqında deməliyəm ki, belə bir icmanı iddia etmək dəlilsiz bir iddiadan ibarətdir. (İcma yə'ni hamının toplaşib bir məsələ barədə qərar çıxarması. Mütərcim). Əbu Bəkrin xəlifəliyi barədə belə bir icma ola bilməzdi. Çünki Əli (ə.s.), ibni-Abbas və digər Bəni-Haşim əhli Əbu Bəkr ilə bey'ət etmədilər. Habelə Üsamə ibni-Zeyd, Zübeyr, Səlmən Farsi, Əbuzər Qaffari, Miqdad ibni-Əsvəd, Əmmar ibni-Yasir, Hüseyn ibni-Yəman, Hüzamət ibni-Sabit, Əbu Büreydətül-Əsləmi, Bəra ibni-Əzib, Übey ibni-Kə'b, Səhl ibni-Hənif, Sə'd ibni-Ubadə, Qeys ibni-Sə'd, Əbu Əyyub Ənsari, Cabir ibni- Abdullah, Xəlid ibni-Sə'd və bunlardan başqa bir çox səhabə də Əbu Bəkr ilə bey'ət eləmədilər.²

Elədirsə iddia olunan icma harada qalmışdır? Hətta yalnız Əlinin bey'ət etməməsi o icma və ittifaqın batil olması üçün kifayətdir. Çünki əgər onun peyğəmbər tərəfindən tə'yin olunduğuna dair nəssin olmadığını da qəbul eləsək, ən azı peyğəmbərin xəlifəlik üçün müsəlmanlara göstərdiyi yeganə namizəd idi. Həqiqət budur ki, Əbu Bəkrin bey'əti məsləhətləşmədən olunan bir bey'ət idi. Əhli-Hal və əqd olanların peyğəmbərin cənazəsini qaldırmaqla məşğul olmaları fürsət bilinib xalqın çoxundan zorla bey'ət alınmışdır.³ Həzrəti Fatimənin evinə toplaşib bey'ət etmək istəməyənləri evdən çıxmadıqları təqdирə evin içindəkilərlə birlikdə yandırılmaqla təhdid olunmaları, Əbu Bəkr ilə beyət toplamaqda təzyiqin nə dərəcədə şiddətli olduğunu göstərir. Bütün

¹ “Müsnədu Əhməd ibni-Hənbəl”, c.4, səh.281; “Sirr əl-ələmin lil-İmam əl-Ğəzzali”, səh.12; “Təzkirə əl-Xəvass libn əl-Cəuzi”, səh.29; “ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri”, c.2, səh.169; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, c.6, səh.397; “əl-Bidayə və-n-Nihayə libn Kəsir”, c.5, səh.212; “Tarix Dəməşq libn Əsakir”, c.2, səh.50; “Məfati əl-Ğeyb (əl-mə'ruf bit-Təfsir əl-Kəbir)”, c.3, səh.63; “əl-Havi lil-fətava lis-Süyuti”, c.1, səh.112;

² “Tarix ət-Təbəri”, “Tarix ibn əl-Əsir”, “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti”, “Tarix əl-Xəmis”, “əl-İstiab” və Əbu Bəkrin bey'ətini yazan hər tarix kitabı.

³ “Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libn Qətibə əd-Dinuri”, c.1, səh.18

bunlarla birlikdə necə bey'ətin icma və şura ilə olduğu söylənə bilər?

Ömər in özü e'tiraf edir ki, Əbu Bəkr ilə olunmuş bey'ət birdən-birə baş vermiş tədbirsiz, hesabsız bir iş idi ki, Allah müsəlmanları onun şərrindən qorudu. Və yenə Ömər, "Hər kim bunun bənzərini eləməyə çalışsa onu öldürün", "Hər kim eyni şəkildə özünə bey'ət toplamağa çalışsa, onunla bey'ət edən in bey'əti batildir"¹ demişdir.

Və İmam Əli (ə.s.) bu bey'ətlə əlaqədar olaraq buyurur ki, "Vallahı Əbu Bəkr xəlifəliyi bir köynək kimi geydi. Halbuki o daha yaxşı bilirdi ki, mən xəlifəliyə nisbətə dəyirman daşının mehvəri kimi idim: xəlifəlik mənim ətrafımda dönərdi, sel məndən axardı, uçduğum yerlərə heç bir quş uça bilməzdi."²

Ənsarın böyüyü Sə'd ibni-Ubadə Səqifədə Əbu Bəkr və Ömərə qarşı çıxaraq bütün gücüylə onları xəlifəlikdən uzaqlaşdırmağa çalışırdı, amma xəstə olduğu üçün, ayaq üstündə durmağa belə, halı olmadığından bir iş görə bilmədi. Hətta ənsar (Mədinənin yerli müsəlman əhalisi, Mütərcim), Əbu Bəkr ilə bey'ət etdikdən sonra Sə'd belə dedi: "Vallahı öz tayfam və ailəm ilə sən inlə müharibə edib oxları m in hamısını sənə doğru atacağam. Vallahı insanlar və cinlərin hamısı sən inlə olsa da, ölənə qədər sən inlə bey'ət etməyəcəyəm". Buna görə o, heç vaxt onların dalında namaz qılmadı, onların cəmiyyətində iştirak eləmədi və onlarla birlikdə müharibəyə çıxmadı. Hətta kömək eləyən tapsaydı, onlarla müharibə də edərdi. O, Ömər in xəlifəlik dövründə Şamda vəfat edənə kimi bu şəkildə qaldı.³

Əgər bu bey'ət, Ömər in dediyi kimi hesabsız, elə-belə bir bey'ətdirsə və əgər Həzrəti Əlinin buyurduğu kimi Əbu Bəkr, xəlifəliyin həqiqi sahibinin başqası olduğunu bilə-bilə onu bir köynək kimi geymişsə və ənsarın böyüyü Sə'd in dediyi kimi bu bey'ət zalımcasına bir bey'ət imişsə və əgər bu bey'ət, peyğəmbər in əmisi Abbas kimi səhabələrin böyüklərinin iştirak etməmələri üçün düzgün deyilmişsə artıq Əbu Bəkr in xəlifəliyinin doğru olduğuna nə dəlil vardır? Sünnilərin bu barədə heç bir cavabları yoxdur.

Nəticə budur ki, şia məzhəbinin bu barədə görüşü haqqdır. Çünki Həzrəti Əlinin xəlifəliyinə dair sünnilərin kitablarında bir çox qəti dəlil (nəss) mövcuddur ki, sünnilər

¹ "Səhih əl-Buxari", c.4, səh.127.

² "Şərh nəhc əl-Bəlağə li-Mühəmməd Əbdüh əl-Xütbə əş- Şiqşiqiyyə", c.1, səh.34.

³ "Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti", c.1, səh.17.

səhabələrin məqamını qorumaq üçün onları təfsir etmə yolunu seçiblər. O halda insafli bir insanın nəsləri qəbul etməkdən başqa bir çarəsi qalmır. Xüsusilə, hadisəni müxtəlif cəhətləriylə incələsə bu barədə əsla çətinlik çəkməz.¹

2. HƏZRƏTİ FATİMƏNİN ƏBU BƏKR İLƏ İXTİLAFI.

Bu hadisə də həm şiələrin, həm də sünnilərin qəbul etdiyi bir hadisədir. Ağillı və insafli adam, Fatiməyə zülm olduğuna e'tiraf etməsə də, Əbu Bəkrin xətasını e'tiraf etməlidir. Hətta bu narahatedici hadisəni ətraflı şəkildə incələyən adam mütləq Əbu Bəkrin bilə-bilə Fatiməni əziyyət etdiyi və onun sözünü yalanladığı qənaətinə gələr. Belə elədi ki, Həzrəti Fatimə əmisioğlu olan ərinin xəlifəliyinə dair Qədir-Xum və ona bənzər rəvayətlərə əsaslanmaq üçün uyğun bir şərait tapa bilməsin. Bu mövzunun nişanələri çoxdur.

Məsələn: Tarix kitabları yazır ki, Həzrəti Fatimə Ənsarın iclasına gəlib onlardan yardım istəyir və əmioğlusu Əli ilə bey'ət eləmələrini tələb edir. Amma onlar deyirlər: "Ey peyğəmbərin qızı, biz artıq bu kişi ilə bey'ət eləmişik. Əgər əmioğlun Əli bundan əvvəl xəlifəliyi əlinə alsaydı, şübhəsiz ondan başqası ilə bey'ət etməzdik." Digər tərəfdən Həzrəti Əli (ə.s.) belə dedi: "Görəsən onlar mənim peyğəmbərin cənazəsini kəfənsiz yerdə qoyub xəlifəlik üstündə savaşımağımı istəyirdilər?" Və Həzrəti Fatimə (ə.s.) buyurdu ki, "Əbu Həsən (İmam Əli (ə.s.)) (peyğəmbəri kəfən eləyib torpağa verməklə məşğul olmaqla) düz iş gördü. Amma o birilər (öz başına xəlifə seçməklə) Allahın sorğu-sualı və cəzasına səbəb olan bir iş gördülər".²

Əgər Əbu Bəkrin elədiyi fəqət bir səhvədən ibarət olsaydı, Həzrəti Fatimənin neçə dəfə həqiqəti izah eləməsi onu qane edərdi. Lakin Həzrəti Fatimə sözlərinin heç tə'sir etmədiyini görüb ölənə qədər Əbu Bəkr ilə danışmadı. Çünki hər dəfə Həzrəti Fatimənin sözlərini rədd edib şahidliyini qəbul etmədilər. Bunun üçün Həzrəti Fatimə razı olmadı

¹ Bu mövzu haqqında Əbülfəttah Əbdülməqsudun "əs-Səkifə vəl-Xilafə" kitabına və Məhəmməd Muzaffərin "əs-Səkifə" kitabına baxın.

² "Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libni Qətibə əd-Dinuri", c.1, səh.19; "Şərhu Nəhc əl-Bəlağə libn Əbil-Hədid"

ki, onlardan heç biri cənazəsini qaldırmağa gəlsin və öz vəsiyyətinə görə gecə çağı gizli şəkildə basdırıldı.¹

Həzrəti Fatimənin torpağa verilməsindən söz getdiyi üçün araşdırma ilə məşğul olduğum illərə aid bir incələməmi burada nəql edəcəyəm: Mən o dövrdə Mədinəyə gedib bə'zi həqiqətləri yaxından incələdim və bu nəticəyə gəldim ki, Həzrəti Fatimənin qəbrinin yerini heç kəs bilmir. Bə'ziləri peyğəmbərin otağının önündə olan öz evində və bə'ziləri isə Bəqi' qəbiristanlığında, Əhli-beytin qəbrlərinin arasında olduğunu söyləyirlər.

Bu maraqlı məsələni incələməkdən bu nəticəyə gəldim ki, Həzrəti Fatimə, bununla əsrlər boyu müsəlmanların bir-birlərindən "Nə üçün Həzrəti Fatimə (ə.s.) ərindən gecə torpağa verilməsini və müxaliflərin oraya gəlməməsini istəmişdir?"-deyə soruşmaqlarını və beləliklə müsəlmanların, tarixi tədqiq edərək bə'zi narahatedici həqiqətləri başa düşmələrini istəmişdir.

Yenə Mədinədə gördüm ki, Osman ibni-Əffanın qəbrini ziyarət etmək istəyən adam gərək Bəqi qəbiristanlığının axırınacan getsin və orada divarın dibində Osmanın qəbrini tapsın. Lakin səhabələrin çoxunun qəbri Bəqinin girişindədir. Beləliklə mənə tarixçilərin, Osmanın "Xəşşi-Kövkəb" adlı yəhudi qəbiristanlığında basdırıldığına dair yazılarının doğruluğu isbat oldu. Tarixçilər yazırlar ki, müsəlmanlar icazə vermədilər Osman Bəqi qəbiristanlığında torpağa verilsin. Buna görə də onu Xəşşi-Kövkəbdə basdırdılar. Amma Müaviyə, xəlifə olandan sonra Osmanın qəbrinin də, Bəqidə olması üçün o yeri yəhudilərdən satın alaraq Bəqi qəbiristanlığına qatmışdır.

Təəcüblənirəm ki, Həzrəti Fatimə (ə.s.) atasından sonra ona ilk qoşulan şəxs olmasına və atasının vəfatı ilə onun vəfatı arasında ən çox altı ay qədər bir müddət keçməsinə rəğmən, nə üçün atasının yanında basdırılmayıb. Əgər Həzrəti Fatimənin öz vəsiyyətinə görə gizli basdırılması atasının yanında torpağa verilməsinə səbəb olubdursa onda niyə peyğəmbərin nəvəsi Həzrəti Həsənin cənazəsi babası peyğəmbərin qəbrinin yanında torpağa verilməyib? Bəli, mö'minlərin anası Aişə bu iş ilə müxalifət elədi. İmam Hüseyin, qardaşının cənazəsinin babası peyğəmbərin qəbrinin yanında basdırmaq üçün gələndə Aişə bir qatıra minib xalqa dedi:

¹ "Səhih əl-Buxari", c.3, səh.36; "Səhih Müslüm", c.2, səh.72.

لَا تَدْفِنُوا فِي بَيْتِي مَنْ لَا أَحَبُّ

“Mənim sevmədiyim adamı evimdə basdırmayın.”

Bundan sonra Bəni Həşim ilə Bəni Üməyyə üzbəüz oldular. İmam Həsən vəsiyyəət eləmişdi ki, onun üçün qan tökülməsin. İmam Hüseyn, qardaşının vəsiyyəətini nəzərə alaraq onun cənazəsini orada torpağa vermədi. İmam Hüseyn, “Qardaşımın cənazəsini babamın qəbrinin ətrafında təvaf etdik, sonra Bəqidə torpağa verəcəyik” deyərək hadisənin böyüməsinə mane oldu. Bu hadisədən sonra ibni-Abbas Aişəyə həsr etdiyi məşhur şe’rində belə yazdı:

تَحْمَلَتْ تَبَغْلَتْ وَلَوْ عَشْتِ تَفِيلَتْ

لَكَ التَّسْعُ مِنَ الثَّمَنِ وَبِالْكُلِّ تَصْرَفْتُ

Bir gün dəvəyə,¹ bir gün qatıra² mindin,

Əgər bir az da yaşasan filə minməyindən qorxuram.

Sənin peyğəmbərdən mirasın səkkizdə birin doqquzda biridir.

Lakin sən, mirasın hamısına sahib çıxdın.

Bu da gizli qalan həqiqətlərdən biridir. Peyğəmbərin doqquz xanımı olmasına rəğməən Aişə necə evin hamısına sahib çıxdı?

Bir də əgər peyğəmbər Əbu Bəkrin Həzrəti Fatiməyə dediyi kimi irs qoymayırsa (Əbu Bəkr buna görə onu atasının irsindən məhrum etdi) Aişə necə peyğəmbərdən irs aparmaq haqqına sahib ola bilərdi? Qur’anda belə bir ayə varmı ki, adamın arvadı ondan irs aparır, amma qızı yox. Deyəsən, hər şeyi siyasətə görə istədikləri şəkildə salıblar. Bəli arvada hər haqqı verən siyasət, eyni zamanda qızı hər haqqından məhrum edə bilir!

Yeri gəlmişkən, tarix kitablarının peyğəmbərin mirası ilə əlaqədar olaraq qeyd etdikləri bir maraqlı macəranı da, burada yazsam yerində olar: İbni Əbil-Hədid Mötəzili “Nəhc əl-Bəlağənin şərh”ində nəql edir ki, Osmanın xəlifəlik dövründə bir gün Aişə ilə Həfsə onun yanına gəldilər və peyğəmbərdən yetişən mirası aralarında

¹ Dəvəyə minib Cəməl müharibəsinin başlanmasına işarədir. (Cəmə dəvə mə’nasıdır)

² Qatıra minməsi də qatır üstündə imam Həsənin cənazəsinin önünə keçib peyğəmbərin qəbrinin yanında basdırılmasına mane olduğuna işarədir.

bölməsini istədilər. Osman söykənərək oturmuşdu. Bu sözü eşidən kimi dik oturub Aişəyə belə dedi: “Sən və yanındakı bu qadın, öz sidiyi ilə özünü yuyan bir çöl ərəbini tapıb gətirdiniz və onu şahid eləyərək dediniz ki, peyğəmbər “Biz peyğəmbərlər özümüzdən sonra miras qoymarıq”- deyə, buyurmuşdur. Əgər doğrudan peyğəmbər miras qoymayırsa, onda siz nə istəyirsiniz? Və əgər miras qoyubsa, onda niyə Fatimənin haqqının verilməsinin qabağını aldınız?” Bu əhvalatdan sonra Aişə, Osmanın yanından hirsli-hirsli getdi və dedi: “Bu axmaq qocanı öldürün ki, o, kafir olmuşdur”.¹

3. HƏZRƏTİ ƏLİ (Ə.S.) RƏHBƏRLİYƏ DAHA LAYİQDİR.

Mənim ata-baba məzhəbini buraxaraq şiə olmağımın səbəblərindən biri də Həzrəti Əli (ə.s.) ilə Əbu Bəkri əqli və nəqli baxımdan müqayisə etmək idi.

Keçən məsələlərdə dediyim kimi mən araşdırmaqda yalnız şiə və sünnilərin ikisinin də, qəbul etdikləri hədislərə e'tibar edirəm. Bu əsasa dayanaraq iki firqənin də, kitablarını araşdırdığımda Həzrəti Əlidən başqa kimsəni qəbul etdiklərini görmədim. Həm şiələr, həm də sünnilər Həzrəti Əli (ə.s.)-nin imamlığını qəbul edirlər və bu mövzu hər iki firqənin kitablarında mövcud olan nəsslərlə də təsbit olunmuşdur. Lakin Əbu Bəkrin xəlifəliyini müsəlmanların yalnız bir qrupu qəbul edir. Ötən bölmədə Əbu Bəkrə bey'ət toplamaq hadisəsi haqqında Ömərdən nəql etdiyim söz də buna şahiddir. Həzrəti Əlinin fəzilətləri haqqında şiə qaynaqlarında mövcud olan hədislər sünnilərin qəbul etdiyi doğru sənədlərlə “Səhih” kitablarında da vardır. Üstəlik bu hədislər bir sənədlə deyil, çeşidli sənədlərlə nəql olunmuşdur ki, artıq bunların doğruluğunda heç bir tərəddüdə yer qalmır. Həzrəti Əlinin fəziləti haqqında səhabələr çox hədis nəql eləyiblər. Hətta Əhməd ibni Hənbəl bu barədə deyir: “Peyğəmbərin səhabələrinin arasında Əlidən daha çox fəziləti haqqında hədis nəql olunan yoxdur.”²

¹ “Şərhu Nəhc əl-Bəlağə libn Əbil-Hədid”, c.16, səh. 220-223.

² “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.107; “əl-Mənaqib lil-Xarəzmi”, səh. 3, 9; “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti”, səh. 168; “Tarix Dəməşq libn Əsakir”, c.3, səh.63; “əs-Səvaiqu əl-Muhriqə libni Həcər əl-Heysəmi”, səh. 72; “Şəvahid ət-Tənzil lil-Həsəkani əl-Hənəfi”, c.1, səh.19

Qazı İsmayıl, Nəsai və Əbu əli Nişaburi deyibdir ki, Həzrəti Əlinin fəziləti haqqında səhih nəql olunan hədislərin misli səhabənin heç birinin haqqında nəql olunmamışdır.¹

Buna görə İmam Şafei Həzrəti Əli (ə.s.) haqqında belə demişdir: “Mən, düşmənlərinin paxıllığı, dostlarının isə qorxduqları üçün fəzilətlərini gizlətmələrinə rəğmən fəzilətləri şərq və qərbi dolduracaq dərəcədə nəşr olunan bir kəşidən heyrtlənirəm.”

Əbu Bəkrin haqqında da, hər iki fırqənin kitablarını araşdırdım. Lakin onun fəzilətlərindən şiə qaynaqlarında danışılmadığını, sünnilərin kitablarında da Həzrəti Əlinin fəziləti qədər ona fəzilət qeyd olunmadığını gördüm. Digər tərəfdən Əbu Bəkrin fəziləti ilə əlaqədar hədislərin çoxu qızı Aişədən nəql olunmuşdur. Aişənin də, Həzrəti Əliyə qarşı necə mövqə tutduğunu keçən bölmələrdə qeyd etmişdim. Şübhəsiz o, bütün gücüylə, hətta yalan hədis uydurmaq yolu ilə də, olsa atasına yardım etmək istəyirdi. Bu cür hədislər bir də Abdullah ibni-Ömərdən nəql olunmuşdur. O da Həzrəti Əli ilə müxalif olanların cərgəsində idi. Hətta bütün xalq Həzrəti Əli (ə.s.) ilə bey'ət etdiyində belə o, bey'ət etmədi. Onun nəql etdiyi hədislərə görə, peyğəmbərdən sonra xalqın ən üstünü Əbu Bəkr, sonra Ömər, sonra Osmandır və bunlardan savayı xalqdan üstün olan kimsə yoxdur və xalqın hamısı bir səviyyədədir.² Abdullah ibni-Ömər bu kimi hədislərlə İmam Əlini heç bir məxsus fəzilətə sahib olmayan bir adi insanın səviyyəsinə endirmək istəyirdi. Onun bu sözləri, bir az öncə qeyd etdiyim ümmətin böyük alim və rəhbərlərinin Həzrəti Əlinin fəziləti haqqında dedikləri sözlərə uyğundurmu? Nəql etdiyimiz kimi onlar “Həzrəti Əlinin fəziləti haqqında səhih sənədlərlə nəql olunan hədislər qədər səhabənin heç birinin haqqında nəql olunmamışdır”-deyiblər. Görəsən, Abdullah ibni-Ömər, Həzrəti Əlinin haqqında bir hədis də eşitməmişdi? Allaha and olsun ki, eşitmişdi və qəşəng də başa düşmüşdü. Amma o həqiqətləri alt-üst edə bilən və olmazın bid'ətlər törədə bilən bir siyasətə görə onların hamısını inkar etməyə çalışmışdı.

Əbu Bəkrin fəzilətlərini bu ikisindən başqa Əmr ibni-As, Əbu Hürayrə, Ürvə və

¹ “ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri”, c.2, səh.282; “əs-Səvaiqu əl-Muhriqə libni Həcər əl-Heysəmi”, səh.118 və 72.

² “Səhih əl-Buxari”, c.2, səh.202.

Əkrəmə də nəql etmişdir. Tarix, bunların hamısının da Həzrəti Əli (ə.s.) ilə düşmən olub qılınc ilə və ya başqa vəsilələrlə onunla savaşıqlarını qeyd etmişdir.

Həzrəti Əlinin düşmənləri onunla yalnız silahla müharibə etməklə kifayətlənməyib, onun müxalif və düşmənlərinin fəzilətləri haqqında da hədis uydurmaq yolu ilə də onunla müharibə ediblər.

İmam Əhməd ibni-Hənbəl deyir ki, "Əli (ə.s.)-nin düşməni çox idi. Düşmənləri, Həzrəti Əlini pisləmək üçün istifadə edə biləcəkləri bir xətasını tapmaq üçün çox araşdırdılar, amma heç bir şey tapa bilmədilər. Ona görə də, onunla müharibə edən düşmənlərini axtarib hiylə yolu ilə onların fəzilətləri haqqında çoxlu mədhiyyə yaydılar."¹

Allah-Təala buyurur:

إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا وَأَكِيدُ كَيْدًا فَمَهْلٌ الْكَافِرِينَ أَمْ لَهُمْ رُؤْيَا

"Onlar bir qurğu qururlar, mən də bir qurğu qururam. Onda kafirlərə möhlət ver, azacıq onlara möhlət ver." (Tariq surəsi, 15, 16, 17-ci ayələr)

Şübhəsiz altı əsr müddətində zalımların onun özünə və Əhli-beytinə elədikləri zülm və təzyiqlərə rəğmən Əhli-beytin fəzilətlərinin bu qədər yayılması Allahın peyğəmbərinə inayət buyurduğu mö'cülərdəndir. Çünki Abbasilərin peyğəmbərin Əhli-beytinə qarşı zülm və kinləri Əməvilərdən az deyildi. Abbasi dövrünün məşhur şairlərindən olan Əbu Fəras Həmədəni bu barədə belə deyir: "Ey Abbas oğulları, Üməyyə oğullarının peyğəmbərin övladlarına elədikləri zülmələr nə qədər çox olsa da yenə zülmünüzlə çatmaz. Sizlər dinə çox xəyanət etdiniz. Peyğəmbərin nəslindən nə qədər pak qan tökdünüz. Özünüzlə peyğəmbərin ardıcılları olaraq təqdim etdiniz. Halbuki, barmaqlarınızdan hələ də onun övladlarının qanı damır."

Bütün bu zalım hökmdarların istəməməsinə baxmayaraq o qaranlıq və qara buludlar içərisindən Həzrəti Əli və Əhli-beyti haqqında bu qədər səhih hədis qala bilibdirsə, Allah-Təalanın bütün insanlara höccətini tamam eləməyi iradə etdiyi üçündür. Elə ki, artıq kimsənin haqqı tanımaq barədə bir bəhanəsi qalmasın.

Əbu Bəkrin ilk xəlifə olub qüvvət və qüdrətin onun əlində olmasına və Əməvi

¹ Buxari, "Fəthül-bari fi şər'h", c.7, səh.83; "Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti", səh.199; "əs-Səvaiqu əl-Muhriqə libni Həcər əl-Heysəmi", səh. 125

hökmdarlarının Əbu Bəkr, Ömər və Osmanın fəziləti haqqında yalan hədis uyduran ravilərə xüsusi pay və rüşvət təyin etmələrinə baxmayaraq və bütün bunların nəticəsində Əbu Bəkrin fəzilət və mədhi haqqında saysız-hesabsız hədislərin uydurulub yazılmasına rəğmən yenə də, bütün bu hədislər Həzrəti Əlinin fəziləti haqqında nəql olunan səhih hədislərin yüzdə birinə də çatmır.

Bunlardan əlavə, əgər Əbu Bəkrin haqqında yazılan hədislər tədqiq olunsaydı görünər ki, bu hədislər tarixi həqiqətlərə əsla uymayır. Buna görə də bu hədisləri qəbul etmək ağıl və şəriət baxımından düzgün deyil. Bunun bir örnəyini Əbu Bəkrin imanının bütün İslam ümmətinin imanından daha çox olduğuna dair nəql olunan hədisi araşdırdığımızda görmüşdük. Şübhəsiz əgər Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Əbu Bəkrin belə bir imana sahib olduğunu buyurmuş olsaydı, Usamə ibni-Zeydi ona sərkərdə olaraq seçməzdi. Və Ühüd müharibəsində ölənlərin haqqında verdiyi şəhadət kimi onun haqqında da, şəhadət verməkdən çəkinməzdi və ona "Bilmirəm məndən sonra nələr eləyəcəksən"¹ deyər, buyurmazdı. Və yenə onun elə bir imana sahib olduğunu qəbul etsəydi Həzrəti Əlini onun dalınca göndərərək "Bəra'ət" surəsini onun əlindən almaz və onu həmin surəni təbliğ etməkdən çəkindirməzdi.²

Habelə Xeybər müharibəsindən sonra Əbu Bəkr və Ömər məğlub olub qayıtdıqdan sonra peyğəmbər: *"Bayrağı sabah elə adama verəcəyəm ki, Allah və peyğəmbərini sevir, Allah və peyğəmbər də onu sevirlər. O, elə bir qəhrəmandır ki, heç vaxt qaçmaz və Allah onun qəlbini iman ilə sınamışdır"*³ deyər buyurub bayrağı Həzrəti Əliyə verməzdi. Əgər Allahın yanında Əbu Bəkrin imanı bütün islam ümmətinin imanından ağır və üstün olsaydı, səsini peyğəmbərin səsindən daha ucaltması üçün Allah-Təala Əbu Bəkri təhdid edərək bütün əməllərinin batıl və heç ola biləcəyinə dair ayə nazil etməzdi.⁴

Əbu Bəkrin imanı bu dərəcədə olsaydı, Həzrəti Əli (ə.s.) və ona tabe olan səhabələr onunla bey'ət etməməyə israr etməzdilər. Yenə əgər Əbu Bəkrin imanı bu dərəcədə olsaydı Həzrəti Fatimə ona qəzəblənməzdi və onunla danışmaqdan və salamının cavabını verməkdən çəkinməzdi və hər namazdan sonra bəd dua edəcəyini

¹ "Müvəttə əl-İmam Malik", c.1, səh.307; "əl-Məğazi lil-Vaqidi", səh.310.

² "Səhih ət-Tirmizi", c.4, səh.339; "Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl", c.2, səh.319; "əl-Müstədrək lil-Hakim", c.3, səh.51.

³ "Səhih Müslüm", "Əlinin fəziləti" babında.

⁴ "Səhih Buxari", c.4, səh.184.

söyləməzdi.¹ Və onun cənazə mərasimində iştirak etməməsinə dair vəsiyyəət etməzdi. Və əgər Əbu Bəkr belə bir imana sahib olsaydı ölüm anlarında “Həzrəti Fatimənin evinə girməməyi və Fücəətüs-Sələmini yandırmamış olmağı və Səqifədə xəlifəliyi Ömər və ya Əbu Ubadəyə vermiş olmamağı”² arzulamazdı. Belə bir şəxsin imanı bütün ümmətin imanı ilə bərabər və hətta ondan daha üstün ola bilərmi?

Peyğəmbərdən Əbu Bəkr haqqında nəql olunan başqa bir hədis də belədir:

لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا

“Əgər özümə bir dost tutsaydım, Əbu Bəkri seçərdim.”

Bu hədis də eyni qabaqkı hədis kimidir. Çünki soruşmaq lazımdır ki, Əbu Bəkr hicrətdən əvvəl Məkkədə təşkil olunan “Kiçik qardaşlıq günündə” və hicrətdən sonra Mədinədə təşkil olunan “Böyük qardaşlıq günündə” haradaydı? Peyğəmbər bunların hər ikisində də Həzrəti Əlini özünə qardaş olaraq seçmiş və buyurmuşdur ki:

أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

*“Sən dünya və axirətdə mənim qardaşımsan.”*³

Bunların heç birində Əbu Bəkrə maraqlanmamışdır. Beləliklə onu dünyada dostluqdan məhrum qoyduğu kimi qiyamətdə də qardaşlıqdan məhrum etmişdir.

Əbu Bəkrin fəziləti haqqında sünnilərin kitablarından nəql etdiyimiz bu iki nümunə ilə kifayətlənirik. Bu kimi hədislərə şüa alimlər əsla e'tibar etməyiblər.

Əgər fəzilətlərdən sovuşub bir də səhabələr haqqında nəql olunan qüsurlar və səhvləri araşdırsaq görürük ki, iki firqədən heç birinin kitablarında Həzrəti Əli (ə.s.) haqqında qüsurlar və səhv sayılan bir şey nəql edilməmişdir. Halbuki, sünnilərin siyahısında və tarix kitablarında o birilərin qüsurlarını açıqlayan, xəta və pisliklərini göstərən bir çox rəvayət və hədis qeyd olunmuşdur. Buna görə, hər iki firqənin qəbul etdiyi yalnız Həzrəti Əlidir. Tarixçilərin yazdığına görə, tarixdə Həzrəti Əli (ə.s.) ilə olunan bey'ət kimi doğru bir bey'ət olmamışdır. Çünki Həzrəti Əli (ə.s.)-nin onların

¹ “Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libni Qətibə əd-Dinuri”, c.1, səh.14; “Rəsail əl-Cahiz”, səh.301; “Ə'lām ən-Nisa”, c.3, səh.1215.

² “Tarix ət-Təbəri”, c.4, səh.52; “Tarix əl-Xüləfa (bil-imaməti vəs-siyasə) libni Qətibə əd-Dinuri”, c.1, səh.18; “Tarix əl-Məs'udi”, c.1, səh.414.

³ “Təzkirət əl-Xəvass lis-Səbt ibn əl-Cəuzi”, səh.23; “Tarix Dəməşq libn Əsakir”, c.1, səh.107; “əl-Mənaqib lil-Xarəzmi”, səh.7; “əl-Füsul əl-Mühimmə libni əs-Sabağ əl-Maliki”, səh.21.

bey'ətinin qəbul etməkdən imtina etməsinə rəğmən, Mühacir və Ənsar, israrla onunla bey'ət elədilər. O, bey'əti qəbul etdikdən sonra da onunla bey'ət etməyən adamları öz hallarına buraxdı və bey'ət etməyə məcbur etmədi. Amma Əbu Bəkrin bey'əti, Ömər in dediyi kimi hesabsız olunan ani bir bey'ət idi.... Ömər in xəlifəliyi isə, Əbu Bəkr in vəsiyyəti ilə oldu. Osman ın xəlifəliyi də tarixin maraqlı hadisələrindəndir. Çünki Ömər altı nəfəri xəlifəliyə namizəd olaraq seçdi və onları məcbur etdi ki, öz aralarından birini xəlifəliyə seçsinlər. Ömər belə demişdi: "Əgər dörd nəfər bir nəfəri qəbul eləsə və iki nəfər müxalif olsa, o ikisini öldürün. Əgər hər biri üç nəfərdən ibarət iki qrupa bölünsələr Əbdürrəhman ibni-Aufun olduğu qrupun seçdiyi şəxs xəlifə olmalıdır. Amma əgər tə'yin olunmuş üç günlük müddət keçsə və bu altı nəfər bir nəticəyə gələ bilməsələr, onların hamısını öldürün."

Bu hadisənin əhəmiyyətli cəhəti budur ki, Əbdürrəhman ibni-Auf Həzrəti Əlini xəlifə olaraq qəbul etdi. Amma şərt elədilər ki, Həzrəti Əli (ə.s.) Allah ın kitabı və peyğəmbər ilə şeyxeynin (yə'ni Əbu Bəkr və Ömər in) ən'ənəsilə müsəlmanlara hökm eləsin. Həzrəti Əli (ə.s.) bu şərti (şeyxeynin ən'ənəsinə bağlı qalmağı) rədd etdi. Lakin Osman bu şərti qəbul edib xəlifə oldu. Həzrəti Əlinin, "Şiqşiqiyyə" xütbəsində, buyurduğu kimi bu şüaranın nəticəsi əvvəldən bəlliydi.

Həzrəti Əlidən sonra da xəlifəliyi Müaviyə ələ keçirtdi və xəlifəliyi qeysərliyə çevirdi. Artıq xəlifəlik, Əməvilər in arasında əldən-ələ keçən içiboş bir addan ibarət idi. Onlardan sonra da Abbasilər hakimiyyəti ələ keçirdilər. Xəlifəlik oğula və ya yaxınlardan birinə təslim olurdu. Yə'ni bütün xəlifələr ya əvvəlki xəlifənin vəsiyyəti ilə, ya da qüvvə və qılınc zoruyla xəlifə olurdular. Bu vəziyyət ad olaraq qalan xəlifəlik tamamilən məhv olunana qədər beləcə davam elədi. Sözü n qısa s, peyğəmbərdən sonra müsəlmanların həqiqi bey'əti ilə xəlifə olan yalnız Həzrəti Əli (ə.s.) idi.

4. ƏLİ (Ə.S.)-YƏ TABE OLMAĞI ZƏRURİ EDƏN HƏDİSLƏR

Məni Həzrəti Əliyə tabe olmağa sövq edən mühüm səbəblərdən biri sünnilərin siyahlarında nəql etdikləri və doğruluğunu təsdiq etdikləri hədisləridir. Bu hədislərin

neçə dəfə çoxu şüa qaynaqlarında da mövcuddur. Mən yenə burada yalnız hər iki firqənin doğruluğunu qəbul etdiyi hədislərə əsaslanacağam.

A. Həzrəti peyğəmbər buyurmuşdur:

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا

"Mən elmin şəhəriyəm, Əli onun qapısıdır." ¹

Bu hədis, peyğəmbərdən sonra hansı rəhbərə təbə olmağın gərəkli olduğunu ayırd etmək üçün kifayətdir. Alimdən başqa birisini seçmək də mütləq səhvdir. Çünki alimə təbə olmayanda, cahilə təbə olmaq lazım gəlir. Allah-Təala belə buyurur:

...قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ...

"...De ki, bilənlərlə bilməyənlər eyni olarmı?..." (Zumər surəsi, 9-cu ayə)

Və bir başqa yerdə də belə buyurur:

...أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

"...Haqqa çatdıran təbə olunmağa daha layiqdir, yoxsa, haqqa çatdırmayan və özü də doğru yola gətirilməyə ehtiyacı olan? Necə hökm verirsiniz?" (Yunus surəsi, 35-ci ayə)

Şübhəsiz alim doğru yola gətirər, cahil isə doğru yola gətirilər. Çünki cahil göstərişə möhtacdır.

İmam Əlinin səhabələrin ən bilicisi olduğunu tarixdən açıqca öyrənə bilərik. Səhabələr çətin məsələlərin həlli üçün həmişə ona müraciət edərildilər. Lakin Həzrəti Əlinin şər'i bir məsələnin həlli üçün peyğəmbərdən başqasına müraciət etdiyini kimsə qeyd etməmişdir.

Əbu Bəkr açıqca demişdir ki, "Allah məni Əlinin olmadığı yerdə bir məsələ ilə qarşılaşdırmasın." Və Ömər isə demişdi: "Əgər Əli olmasaydı, Ömər ölərdi."²

İbni Abbas da demişdir ki, "Mənim və o biri səhabələrin elmi Əlinin qarşısında yeddi dənizin suyu qarşısında bir damla kimidir."

¹ "əl-Müstədrək lil-Hakim", c.3, səh.127; "Tarix ibn Kəsir", c.7, səh.358 və "Müsnədu Əhməd ibni Hənbəl".

² Sünni alimlər kitablarında Həzrəti Əlinin elm və fəzilətinin bütün səhabələrdən üstün olduğunu qəbul edirlər. Misal üçün bax: "İstiyab" c.3, səh.38 və 45; "əl-Mənaqib lil-Xarəzmi", səh.48; "ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri", c.2, səh.194.

Həzrəti-Əlinin özü də açıqca buyururdu ki, *“Məni itirmədən istədiyiniz məsələ haqqında məndən soruşun. And olsun Allaha ki, qiyamət günüənə qədər olacaq şeylərin hamsını soruşsanız sizə xəbər verərəm. Allahın kitabından soruşun, and olsun Allaha ki, mən hər bir ayənin gecəmi, gündüzümü, çöldəmi, dağdamı nazil olduğunu bilirəm.”*¹

Lakin Əbu Bəkrdən “Əbəs” surəsindəki “Və fakihətən və əbbən” ayəsindəki “əbbən” sözünün mənasını soruşduqlarında belə demişdi: “Mən Allahın kitabı haqqında bilmədən danışsam nə göy mənə kölgə salar, nə də yer mənə üstündə daşıyar.”

Və Ömər demişdir ki: “Bütün xalq, hətta qadınlar belə Ömərdən daha biliklidirlər.” Bə’zən Ömərə, Allahın kitabı haqqında ondan bir şey soruşanı ağacla döyürdü və “biləndən sonra xoşunuza gəlməyən şeyləri soruşmayın”² -deyirdi. Ömərdən Qur’anda zikr olunan “kələlə”nin nə olduğunu soruşdular, amma o, bilmədi. Təbəri “Təfsir” kitabında Ömər belə dediyini qeyd edir: “Kələlənin mənasını bilməyi Şamın saraylarının mənim olmasından daha çox istəyirəm.” Habelə ibni-Macə öz “Sünən”ində Ömər belə dediyini nəql edir: “Peyğəmbərin hazır olub bu üç məsələni həll etməsini dünya və dünyada olanlardan daha çox istədim: “Kələlə, faiz, xəlifəlik” Sübhənəllah! Haşa ki, peyğəmbər bu üç məsələni həll etməmiş olsun!”

B. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurub ki:

أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

“Ey Əli, sən mənə nisbətən, Harunun Musaya nisbəti kimidir. Lakin məndən sonra peyğəmbər gəlməyəcəkdir.”

Bu hədis xəlifəlik, vəsilik və vəzirliyin Həzrəti Əliyə məxsus olduğunu açıqca ifadə etməkdədir. Ağıllı adamın bu barədə tərəddüd etməsi mümkün deyildir. Necə ki, Harun Həzrəti Musanın vəziri və vəsisi idi və Həzrəti Musa olmadığı zamanlar, yə’ni Allah-Təala ilə münacata getdiyində, Onun xəlifəsi idi. Həzrəti Əli (ə.s.) də Həzrəti Harun kimidir, tək fərqi varsa peyğəmbərliyi ki, onu da hədisin özü izah etmişdir.

¹ “ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri”, c.2, səh.198; “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti”, səh.124; “İtqan fi ülul əl-Qur’an”, c.2, səh.319; “Fəth əl-Bari fi şərhi Səhih əl-Buxari”, c.8, səh. 485; “Təhziib ət-Təhziib”, c.7, səh.388.

² “Sünən əd-Daremi”, c.1, səh.54; “Təfsir ibn Kəsir”, c.4, səh.232; “əd-Dürr əl-Mənsur fit-təfsir vəl Mə’sur lis-Süyuti”, c.6, səh.111.

Bu hədisdən habelə peyğəmbərdən sonra kimsənin Həzrəti Əlidən üstün olmadığı başa düşülür.

C. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurmuşdur ki:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ هَذَا فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ وَأَنْصُرْ مَنْ نَصَرَهُ وَاخْذُلْ مَنْ خَذَلَهُ وَأَدِرِ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ

“Mən hər kimin vəlisiyəm, Əli onun vəlisidir. Allahım, onu sevəni sev, onunla düşmən olanla düşmən ol. Ona yardım edəninə yardım et, yardım etməyəninə yardımçı olma və o, hansı cəhətə yönəlsə haqqı onunla birlikdə o tərəfə yönəlt.”

Yalnız elə bu hədis, peyğəmbərin özündən sonra mö'minlərin vəlisi olaraq tə'yin etdiyi şəxsi aydın şəkildə göstərir və Əbu Bəkr, Ömər və Osmanı önə keçirənlərin iddialarını batil etmək üçün kifayətdir. Bə'zilər hədisdə olan “vəli” sözünü “dost” və “yardımçı” olaraq mə'na eləyirlər ki, heç bir əsası yoxdur. Onlar bu işlə hədisi “zahir”, hətta “nəss” olduğu mə'nasından çıxarıb səhabələrin məqam və heysiyyətini qorumağa çalışırlar. Halbuki peyğəmbərin səhih rəvayətlərə görə xalqı o şiddətli isti çöldə xütbə oxumaq üçün toplanması və orada toplanan on minlərlə adamdan:

أَلَسْتُمْ تَشْهَدُونَ بَأَنِّي أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

“Şəhadət verirsinizmi ki, mən mö'minlərin nəfsinə onların özündən daha övlayam (tanişam) və onların haqqında özlərindən daha çox məs'ulam”-buyuraraq iqrar alması və müsəlmanların birlikdə “şəhadət veririk” deyərək iqrar etmələri, ondan sonra peyğəmbərin:

فَمَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ

“Elə isə mən hər kimin vəlisiyəm, Əli onun vəlisidir...”-buyurması və bu vəqənin peyğəmbərin son həccində (Həccül-vida), yə'ni vəfatına yaxın bir vaxtda baş verməsi və onlarla başqa dəlil, bu hədisin peyğəmbərin Həzrəti Əlini özündən sonra xəlifə tə'yin etməsinə dəlalət etməsini apaçıq göstərir. Göründüyü kimi, bu hədis Həzrəti Əlinin Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-dən sonra onun ilk xəlifəsi və vəsisi olduğunu bildirməkdə nəssdir (sərihdir) və ədalət, insaf və ağıl sahibi bir adamın bu mə'nanı qəbul etməkdən

və bə'zilərin çıxardıqları təfsirləri rədd etməkdən başqa bir yolu yoxdur.

Səhabələrin məqam və heysiyyətini qorumaq məsələsinə gəlincə deməliyik ki, onlar peyğəmbərin xəlifəlik barəsindəki hökmünü bilə-bilə, özlərindən xəlifə seçməklə Allahın və peyğəmbərin əmrlərinə müxalifət etmişlər. Bu gerçəklik bilinməlidir ki, peyğəmbərin və İslamın heysiyyət və məqamını qorumaq o birilərindən daha əhəmiyyətlidir. Çünki çıxardılan bu mə'na və təfsir peyğəmbəri istehza etmək deməkdir. Zira peyğəmbər, o dözülməz istidə sırf "Əli mö'minləri sevən və onların yardımçısıdır" demək üçün toplamış ola bilərmidi?

Belə sərih və nəss olan hədisi öz böyüklərinin şəxsiyyətini qorumaq üçün təfsir etməyə çalışanlar peyğəmbərin çıxışından sonra təşkil elədiyi təbrik mərasimini necə təfsir edirlər?! Peyğəmbər (s.ə.v.) ilk növbədə mö'minlərin anaları olan öz zövcələrinin Həzrəti Əlini təbrik etmələri ilə bu mərasimi başlatdı və sonra Əbu Bəkr ilə Ömər gəlib:

بَخِّ بَخِّ لَكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ أَصْبَحْتَ وَأَمْسَيْتَ مَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ

"Xeyirli olsun, xeyirli olsun ey Əli, Sən bu gün bütün mö'min və mö'minələrin vəlisi oldun"-deyərək Həzrəti Əlini təbrik elədilər. Tarixi hadisələr, bu sərih hökmü dəyişdirib təfsir edənləri yalanlarına şahiddir. Vay olsun bu təfsirlərə əl atanlara öz əllərilə yazdıqları və Allaha ya da peyğəmbərə nisbət verdikləri tə'villərdən ötrü.

Allah-Təala buyurur ki:

...وَإِنْ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"...Onlardan bir qrup var ki, haqqı tanıyıb bildikləri halda onu gizlədirlər."

(Bəqərə surəsi, 146-cı ayə)

D. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurmuşdur:

عَلَيَّ مِنِّْي وَأَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَلَا يُؤَدِّي عَنِّي إِلَّا أَنَا أَوْ عَلِيٌّ

"Əli məndəndir və mən Əlidənəm. Mənim adımdan özüm və Əlidən başqası danışa bilməz." ¹

Bu hədisi-şərif də peyğəmbər (s.ə.v.) adından dini bəyan etmək haqqına yalnız

¹ "Sünən ibn Macə", c.1, səh.44; "Xəsaıs ən-Nisai", səh.20; "Səhih ət-Tirmizi", c.5, səh.300; "Cami əl-Üsul libn-Kəsir", c.9, səh.471; "əl-Cami əs-səğir lis-Süyuti", c.2, səh.56; "ər-Riyaz ən-Nəzirə lit-Təbəri", c.2, səh.229

Həzrəti Əlinin sahib olduğunu apaçıq bir şəkildə ifadə edir. Bu hədisə görə dini bəyan etmək və xalqa açıqlamaq bərdəki sözləri peyğəmbərin sözləri kimi hamıya höccət olan tək adam Həzrəti Əlidir. Bu sözü Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Həzrəti Əlini “Bəraət” surəsini Əbu Bəkrin yerinə həccdə xalqa oxumaq üçün göndərdiyində buyurmuşdur. Bu vəziyyətdə peyğəmbər Əbu Bəkrin yarı yoldan geri qayıtmasını və Həzrəti Əlinin bu işi görməsini əmr etmişdir. Əbu Bəkr ağlaya-ağlaya peyğəmbərin yanına qayıdıb “yoxsa mənim haqqımda bir şey nazil oldu?”-deyə soruşmuşdu. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) cavabında belə buyurmuşdu:

إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ لَا يُؤَدِّيَ عَنِّي إِلَّا أَنَا أَوْ عَلِيٌّ

“Allah-Təala mənə əmr verdi ki, ya özüm, yaxud da Əli mənim adımdan bir şeyi bəyan etsin.”

Bu hədis, peyğəmbərin başqa bir yerdə Həzrəti Əliyə buyurduğu:

أَنْتَ يَا عَلِيُّ تُبَيِّنُ لِأُمَّتِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ بَعْدِي

“Ey Əli, məndən sonra ümmətimin ixtilaf etdikləri şeyi sən açıqlayacaqsan”¹ sözünə oxşayır.

Peyğəmbərin tərəfindən danışmağa və peyğəmbərdən sonra ixtilafları həll etməyə məs’ul olan şəxs Həzrəti Əlidirsə, Qur’anda olan bəzi sözlərin zahiri mə’nalarını belə, bilməyən şəxslər necə onu qabaqlaya bilirlər?

Belə bir vəziyyət ümmətin başına gələn böyük bir müsibətdən başqa bir şey deyil: elə bir müsibət ki, onda Həzrəti Əlinin Allahın tə’yin etdiyi vəzifələri öhdəsinə almağına mane oldular. Bu işdən ötrü (nəuzu billah) Allah-Təalaya, peyğəmbərinə və Həzrəti Əliyə heç bir e’tiraz etmək olmaz. Bütün məs’uliyyət Allahın əmrlərinə təbə olmayıb onun hökmlərini dəyişdirənlərin boynundadır. Allah-Təala buyurur ki:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ

“Onlara deyiləndə ki, Allahın nazil etdiyinə və peyğəmbərə gəl (iman edin),

¹ “Tarix Dəməşq libn Əsakir”, c.2, səh.488; “Künuz əl-Həqaiq lil-Mənavi”, səh.203; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, c.5, səh.33.

“(bir din ki,) atalarımızı o üzrə tapmışıq bizə kifayətdir”-deyərlər, lakin əgər ataları da bir şey bilmirmişlərsə və doğru yola getmirmişlərsə, onda necə?” (Maidə surəsi, 104-cü ayə)

E. İnzar hədisi

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Həzrəti Əliyə işarə edərək buyurmuşdur:

إِنَّ هَذَا أَخِي وَوَصِيِّي وَخَلِيفَتِي مَنْ بَعْدِي فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا

“Doğrudan bu mənim qardaşım və məndən sonra vəsim və xəlifəmdir. Onun sözlərini eşidin və ona itaət edin”¹

Bu hədisi də Həzrəti Məhəmməd peyğəmbərliyə seçilməsinin əvvəllərində baş verən bir hadisədə buyurmuşdur. Tarixçilər peyğəmbərin risalətinin başlanğıcında baş verən hadisələri yazdıqları yerlərdə bu hədisi də qeyd etmişlər və onu peyğəmbərin mö'cüzələrindən saymışlar. Amma siyasət bütün həqiqətləri təhrif etməyə çalışmışdır. Bu da əsla təəccübləndirici deyil. Çünki qatı zülm və cəhalətin var olduğu qədim dövrlərdə baş verən hadisələr zamanəmizdə də təkrar olur. Məsələn Hüseyn Heykəl Hicri 1334-cü ildə nəşr olunan “Həzrəti Məhəmməd səlləllahu əleyhi və alihi və səlləmin həyatı” adlı kitabının birinci çapında (səhifə 104) yuxarıda qeyd etdiyimiz hədisi mükəmməl şəkildə vermişdir. Amma eyni kitabın ikinci çapında və ondan sonrakı çaplarında hədisin “məndən sonra Əli mənim vəsim və xəlifəmdir” cümləsini atmışdır.

Habelə Təbərinin təfsirinin 19-cu cildinin 121-ci səhifəsində olan bu hədisin həmin cümləsi kitabın son çaplarında çıxarılmış və yerinə “bu mənim qardaşımdır” cümləsi qoyulmuş və başqa şeylər əlavə olunmuşdur. Lakin bu qafillər anlamayıblar ki, həmin cümləni Təbəri öz tarix kitabında (c.2, səh.319) kamil şəkildə qeyd etmişdir. Bu işlərlə onlar, həqiqəti ört-basdır etməyə və ya təhrif etməyə çalışırlar. Yə'ni Allahın işığını ağızlarıyla söndürmək istəyirlər, “Amma Allah işığını tamamlayandır”...

Bu mövzuları araşdırdığım zamanlar yuxarıda qeyd etdiyim məsələləri öyrənmək

¹ “Tarix ət-Təbəri”, c.2, səh.319; “Tarix ibn əl-Əsir”, c.2, səh.62; “əs-Sirə əl-Hələbiyyə”, c.1, səh.311; “Şəvahid ət-Tənzil lil-Həsəkani əl-Hənəfi”, c.1, səh.371; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, c.15, səh.15; “Tarix Dəməşq libn Əsakir”, c.1, səh.85; “Təfsir əl-Xazin liəla əd-din əş-Şafii”, c.3, səh.371; “Həyat Mühəmməd li Hüseyn Heykəl”, 1-ci çap, “Öz qohumlarına və yaxınlarına de” bölməsində.

üçün “Həzrəti Məhəmməd (s.ə.v.)-in həyatı” adlı kitabın birinci çapını tapmağa cəhd göstərdim. Allaha şükür ki, nəhayət tapdım. Və təhrif olunmanı gözümlə görəndən sonra yəqinim daha da çoxaldı. Anladım ki, zalımlar və onlara təbə olanlar tarix boyu həmişə eyni metodlara müraciət edərək öz əleyhlərinə olan həqiqətləri gizlətməyə və təhrif etməyə çalışıblar.

İnsaflı bir tədqiqatçı, həqiqətlərin beləcə gizlədilib təhrif olunduğunu görəndə istər-istəməz xalqı azdırmaq və həqiqəti təhrif etməkdən başqa bir hədəfləri olmayan insanlardan daha da uzaqlaşır. Təhrif metoduna bel bağlayan şəxslər, mə'lum olduğu kimi, müasir dövrdə də bir çox yazıçı kirayələyib onlara istədikləri diplom və ləqəbləri verir və səhabələri haqq, batildi demədən müdafiə etmək və şüeni təkfir etmək barədə kitablar yazdırırlar. Bu cür kitabların əsas hədəfi peyğəmbərdən sonra haqqdan dönən səhabələrin toxunulmaz olduqlarını və onların əməllərini sübuta yetirməkdir. Sanki İslam, həmin səhabələrə xitab etməmiş və dinin əmrləri onlardan aşağı siniflər üçün gəlmişdir. Başqa sözlə desək, bu cür kitablar çalışır ki, səhabələri peyğəmbərdən belə, daha üstün bir imtiyaza sahib olduqlarını isbat eləsin!!

Allah-Təala buyurur ki,

...كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

“...Onlardan əvvəlkilər də onların bu dediklərinə oxşar sözlər dedilər. Qəlbləri bir-birinə bənzəyir. Biz tam yəqinliklə iman gətirənlərə dəlillərimizi açıqcasına göstərdik.” (Bəqərə surəsi, 118-ci ayə)

ƏHLİ-BEYTƏ TABE OLMAĞI VACİB EDƏN SƏHİH HƏDİSLƏR.

- ❑ 1. SƏQƏLEYN HƏDİSİ
- ❑ 2. GƏMİ HƏDİSİ
- ❑ 3. PEYĞƏMBƏR KİMİ YAŞAMAQ İSTƏYƏN NƏ
ETMƏLİDİR?

1. SƏQƏLEYN HƏDİSİ.

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurmuşdur ki:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنِ اخَذْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي أَهْلَ بَيْتِي

“Ey insanlar, sizin aranızda, tabe olduğunuzda əsla sapmayacağınız iki şeyi qoyub getdim: Allahın kitabını, o kitabda hidayət və nur vardır, və öz qohumlarımdan olan Əhli-beytimi.”

Yenə buyurmuşdur ki:

يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبَ وَإِنِّي تَارِكُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَىٰ وَالتُّورُ

وَأَهْلُ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي

“Yaxında rəbbimin elçisi gələr və mən haqqın dəvətini icabət (qəbul) edəram. Mən sizin aranızda iki dəyərli və ağır şey qoyuram: Onların biri Allahın kitabıdır ki, onda hidayət və nur

vardır, o birisi də Əhli-beytimdir. Allahı xatırladıram sizlərə Əhli-beytimin haqqında.”¹

Əgər sünnilərin “Sihah”larında qeyd olunan bu hədisi nəzərə alıb öz vəziyyətimizi incələsək görürük ki, Səqəleynə, yəni həm Qur’ana, həm də Əhli-beytə tabe olan yalnız “Şiəyi-əsna Əşəriyyə”-dir. Sünnilər isə Ömər’in “Allahın kitabı bizə kifayətdir” sözünə tabe olublar. Kaş Allahın kitabına da, onu öz istəklərinə görə təfsir etmədən tabe olaydılar. Ömər’in özü “kəlalə”nin mənasını, təyəmmüm ayəsini və digər bir çox hökmü bilmirdi. Ömərdən sonra gəlib ondan təqlid edərək Qur’an ayələrində öz nəzərlərilə ictihad edənlərin vəziyyətini də sən özün başa düş.

Bəlkə də bizim bu sözlərimizə onlar özləri rəvayət etdikləri “Mən sizin aranızda Allahın kitabını və öz ən’ənəmi qoyub gedirəm” hədisilə cavab verməyə çalışacaqlar. Lakin bu hədisi sənəd cəhətindən səhih qəbul etmək belə, yenə bizim nəql etdiyimiz səhih hədislə bir zidiyyəti yoxdur. Çünki əvvəlki hədisdə peyğəmbər (s.ə.v.) itirətdən olan Əhli-beytə tabe olmağı əmr edərkən xalqın onlara müraciət edib Qur’anın mənasını və peyğəmbərin həqiqi ən’ənəsini öyrənmələrini istəmişdir. Çünki Allah-Təala Əhli-beyti pak elədiyi üçün onlar yalandan uzaqdırlar və peyğəmbərin ən’ənəsini olduğu kimi xalqa çatdırırlar. Buna görə də peyğəmbər (s.ə.v.) istəmişdir ki, ən’ənəsinin mənasını öyrənməkdə də camaat Əhli-beytə müraciət etsin və bununla da Qur’an və ən’ənənin təfsir olunub həqiqətindən uzaqlaşmasının qarşısı alınsın. Məlumdur ki, yalnız Qur’ani-Kərim hidayət üçün kifayət eləmir. Çoxlu firqələr vardır ki, Qur’anla o birilərinə dəlil gətirirlər. Amma özləri zəlalətdədirlər. Hansı ki, peyğəmbər buyurmuşdur:

كَمْ مِنْ قَارِئٍ لِلْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ

“Çoxlu Qur’an oxuyanlar vardır ki, Qur’an onlara lənət oxuyar.”

Qur’ani-Kərimin ayələrini ayrı-ayrı mənalara sövq etmək mümkündür. Qur’anda “möhkəm” (mənası açıq) ayələrlə yanaşı “mütəşabih” (ayrı-ayrı mənalara oxşarlıq göstərən) ayələr də mövcuddur. Buna görə Qur’anı anlamaq üçün Qur’ani-tə’bir və elmlər üzrə güclü olan şəxslərə müraciət olunmalıdır. Yuxarıda qeyd etdiyimiz hədisi-nəbəviyyəyə görə (peyğəmbərdən nəql olunan hədisə görə) bu xüsusiyyətlərə

¹ “Səhih Müslüm”, “Babi fəzaili Əli (ə.s.)”, c.5, səh.122; “Səhih ət-Tirmizi”, c.5, səh.328; “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.148; “Müsədu Əhməd ibni Hənbəl”, c.3, səh.17.

sahib olanlar Əhli-beytdən başqa bir kimsə deyildir. Buna görə şüələr bütün bu mövzularda Əhli-beytə müraciət etməkdədirlər və yalnız Əhli-beytdən nəql olunan bir hökmün olmadığı yerlərdə ictihad edirlər.

Amma biz (sünnilər) səhabələrin mövqeyini və gördükləri işlərini və onların sərih hökmləri qarşısında öz rə'y və ictihadları ilə hökm vermələrini bildiyimiz halda hər şeydə, yə'ni istər Qur'an təfsiri, istərsə peyğəmbərin ən'ənəsini izah etməkdə, istərsə də başqa şəri məsələlərdə həmişə səhabələrə müraciət edirik. Əgər alimlərimizdən "hansı ən'ənəyə əməl edirik"-deyə soruşsaq, "peyğəmbərin ən'ənəsinə"-deyə cavab verərlər. Halbuki tarixi həqiqətlər bu sözlə əsla uyğun deyildir. Rəvayət etmişlər ki, peyğəmbər belə buyurmuşdur:

عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ مِنْ بَعْدِي عُضُّوا عَلَيْهَا التَّوَّاجِدَ

"Sizlər məndən sonra mənim və xüləfai-raşidinin ən'ənəsinə tabe olun."

Bir də bizlər öz siyahlarımızda nəql etmişik ki, peyğəmbər (s.ə.v.) Qur'anla qarışmasın deyər səhabəni onun ən'ənəsini yazmaqdan çəkəndirmişdir. Əbu Bəkr ilə Ömər də xəlifə olanda bu işi davam etdirmişlər.

Bütün bunları nəzərə aldıgımızda artıq peyğəmbərin buyurduğu "Sizin aranızda öz ən'ənəmi qoyub gedirəm" cümləsinə istinad edərək Əhli-beytə ehtiyac olamadığını söyləmək mümkün deyildir.

Habelə səhabələrin tutduqları mövqe barədə qeyd etdiyim tarixi həqiqətlər (qeyd etdiklərim qeyd olunanaların neçə qatıdır) sözü gedən hədisə istinad etməyi rədd etmək üçün kifayətdir. Çünki göründüyü kimi Əbu Bəkr və Osmanın ən'ənələrinin bir çoxu peyğəmbərin ən'ənəsinə ziddir.

Peyğəmbərin vəfatından sonra baş verən ilk hadisə, sünnilərin yazdığına görə Əbu Bəkr ilə Həzrəti Fatimənin ixtilafı idi. Əbu Bəkr,

نَحْنُ مَعْشَرُ الْأَنْبِيَاءِ لَا نُورِثُ مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَةٌ

"Biz peyğəmbərlər özümüzədən sonra miras qoymarıq, geridə qoyduğumuz hər şey sədəqədir"-deyə, peyğəmbərdən bir hədis nəql edərək Həzrəti Fatimənin haqqını verməyi rədd etdi. Həzrəti Fatimə isə Qur'an ayələrinə istinad edərək onun nəql etdiyi bu hədisi təkzib etdi və onun batil olduğunu sübuta yetirdi. Həzrəti Fatimə xüsusilə bu

nöqtəyə dayandı ki, atasının Qur'anın buyurduğunun ziddinə bir hökm verməsi, bir söz deməsi mümkün deyildir. Allah-Təala Qur'ani-Kərimdə belə buyurmuşdur:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ...

“Allah övladlarınızın haqqında bunu sizə vəsiyyəət edir ki, oğlanın payı qızın iki payı qədərdir...” (Nisa surəsi, 11-ci ayə)

Bu ayə ümumi bir ayədir, həm peyğəmbər, həm peyğəmbər olmayanları ehtiva edir. Həzrəti-Fatimə Əbu Bəkrin sözlərinin batil olduğunu açıq bir şəkildə göstərmək üçün:

وَوَرَّثَ سُلَيْمَانَ دَاوُدَ...

“Süleyman Davuddan miras aldı...” (Nəml surəsi, 16-cı ayə)

(ki, ikisi də peyğəmbər idilər) ayəsinə, habelə Həzrəti Zəkəryanın duasını izah edən bu ayəyə istinad etmişdir:

...فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرْثُنِي وَيَرِثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا

“...(Ey rəbbim), mənə bir oğul ehsan elə ki, mənə və Yaqub nəslinə mirasçı olsun. Rəbbim, onu Sənin rızanı qazananlardan et.” (Məryəm surəsi, 5, 6-cı ayələr)

Tarixçilərin yazdıqlarına görə peyğəmbərin vəfatından sonra ikinci hadisə Əbu Bəkr ilə ən yaxın adamı Ömər in ixtilafı imiş. Bu hadisənin xülasəsi belə olub: Əbu Bəkr zəkat verməyənlərlə müharibə edib onları öldürməyin zəruriliyinə inanırdı. Lakin Ömər muxalifət edib deyirdi: “Onlara qarşı müharibə edilməməlidir. Çünki mən peyğəmbərdən belə eşitmişəm ki, “xalqla “La ilahə illəllah Muhəmməd rəsulullah” deyincəyə qədər müharibə etməmək əmr olundu mənə; bunu deyənlərin malları, canları, namusları amandadır və hesabları Allaha aiddir.”

Bu hədisin mətnini Müslüm öz “Səhih”ində, belə nəql edir: “Xeybər günündə peyğəmbər (s.ə.v.) bayrağı Həzrəti Əliyə verdi. Əli dedi: “Haracan onlarla vuruşum?” Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurdu: “Onlarla “la ilahə illəllah və Muhəmməd rəsulullah” deyərək şəhadət verdikləri vaxta qədər döyüş. Əgər şəhadət versələr onda mal və canlarını sənin təərrüzündən qorumuş olarlar və hesabları Allaha aiddir.”¹

¹ “Səhih Müslüm”, c.8, səh.51, “İman” kitabı.

Amma Əbu Bəkr bununla qane olmadı və dedi ki: “And olsun Allaha ki, namaz ilə zəkati bir-birindən ayıranlarla müharibə edəcəyəm.” Ondan sonra Ömər də onun görüşünü qəbul edərək belə dedi: “Əbu Bəkrin bu işi görməkdə qərarlı olduğunu görəndə mənim də qəlbimi Allah açdı.”

Bilmirəm ki, Allah-Təala peyğəmbərin ən'ənəsi ilə müxalifət etmək üçün adamın qəlbini nə təhər açar!!

Əslində isə bu təfsirlər ondan ötrü idi ki, müsəlmanlar ilə müharibə etməyə bir bəhanələri olsun. Halbuki Allah-Təala Qur'ani-Kərimdə müsəlmanları öldürməyi haram edərək buyurmuşdur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا
تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَعَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ
كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

“Ey iman gətirənlər, Allah yolunda müharibəyə getdiyiniz vaxt çox diqqətli və ehtiyatlı olun və sizə salam verənə dünya mənfəətini əldə etmək üçün sən mömin deyilsən deməyin. Şübhəsiz ki, Allah yolunda çox qənimətlər (mənfəətlər) var. Siz də beləydiniz (ki,) Allah sizə lütf etdi. O halda araşdırın. Həç şübhəsiz ki, Allah bütün əməllərinizdən xəbərdardır!” (Nisa surəsi, 94-cü ayə)

Digər tərəfdən isə Əbu Bəkrə zəkat verməyənlər zəkatin vacib olduğunu inkar eləmişdilər. Onlar istəyirdilər ki, zəkat verməyi bir az gecikdirib məsələni bir az daha öyrənsinlər.

Şiə alimləri bu xüsusda deyirlər ki, onlar (zəkat verməyənlər) Əbu Bəkrin xəlifə olmasını eşidəndən sonra məsələnin həqiqətini öyrənmək üçün zəkat verməyi gecikdirdilər. Çünki onların arasında höccətül-vidada peyğəmbərin Əlini öz yerinə xəlifə tə'yin etməsini eşidən şəxslər də vardı. Lakin Əbu Bəkr hadisəni zəkat adı altında ört-basdır etmək istədi.

Mən, şiə alimlərinin bu sözlərini burada dəlil olaraq qeyd etmək istəmədiyimdən bu hadisənin təfərrüatına girmək istəmirəm. İstəyən, məsələni ətraflı şəkildə öyrənə bilər.

Buna rəğmən peyğəmbərin zamanında baş verən “Sə’ləbə” hadisəsini qeyd etmədən keçmək istəmirəm. Sə’ləbə peyğəmbərin yanına gəlib o Həzrətdən zəngin olması üçün dua etməsini istədi. Bu xüsusda çox israr etdi və malının zəkat və sədəqəsini verəcəyinə dair Allaha söz verdi. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) də dua elədi. Allah-Təala öz kərəm və fəzlindən onu çox zəngin və varlı elədi. Hətta dəvəsi və davarı o qədər çox oldu ki, artıq Mədinə və ətrafı onun sürüsünə kifayət eləmirdi. Ona görə Mədinədən uzaqlaşdı və artıq cümə namazında belə, iştirak etmədi. Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Sə’ləbənin malının zəkatını almaq üçün bir neçə nəfəri onun yanına göndərdi, amma o, “bu xəracdır və ya xəraca bənzər bir şeydir”-deyərək malının zəkatını verməkdən boyun qaçırdı. Lakin yenə də Həzrəti peyğəmbər onun öldürülməsinə əmr vermədi.

Allah-Təala Sə’ləbə haqqında belə buyurur:

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ

“Onlardan bə’zisi də Allaha belə əhd etmişdi: “Əgər Allah bizə öz nemətindən bəxş etsə, biz mütləq sədəqə (həmin malın zəkatını) verəcək və sözsüz ki, əməlisalehlərdən olacağıq.” Allah öz nemətindən onlara ehsan buyurduqda xəsislik etdilər və üz döndərdilər. Onlar elə zəatən dönükdürlər.” (Tövbə surəsi, 75, 76-cı ayələr)

Sə’ləbə bu ayə nazil olduqdan sonra ağlaya-ağlaya peyğəmbərin yanına gəlib, o həzrətdən malının zəkatını qəbul etməsini istədi. Amma rəvayətlərə görə peyğəmbər artıq qəbul etməmişdir.

Əgər Əbu Bəkr və Ömər, peyğəmbərin ən’ənəsini izləsəydilər zəkat verməməkdən ötrü müsəlman qanının tökülməsinə icazə verməzdilər. Əbu Bəkrin bu işinə bəraət qazandırmağa çalışanlar isə “zəkat bir haqq maldır” deyərək onu çarəsiz göstərmək istəyirlər. Halbuki, Sə’ləbənin zəkatı inkar edib onu xərac saymasına baxmayaraq peyğəmbərin ona təərrüz etməməsi bütün bu dəlillərin əsassız olduğunu açıqca göstərir.

Kim nə bilir, bəlkə də Əbu Bəkr dostu Öməri qane etmişdir ki, əgər zəkat

verməyənlərlə müharibə etməsələr onlar Əlinin Qədir-Xumda peyğəmbər tərəfindən xəlifə tə'yin olunduğu barədəki hədisi ölkənin hər yerinə yayarlar və beləliklə bir müxalifət təşkil edərlər. Ona görə Ömər, onların öldürülməsinə razı oldu. Necə ki, Əbu Bəkrlə bey'ət etmək istəmədikləri üçün Həzrəti Fatimənin evində toplaşan adamları da bey'ət etmədikləri təqdirdə yandırmaq və öldürməklə təhdid etmişdi.

Əbu Bəkrin xəlifəliyinin əvvəllərində baş verən, Ömərlə ixtilaf tapmasına səbəb olan və bə'zi ayə ilə rəvayətləri təfsir etməsinə yol açan üçüncü hadisə Xalid ibni-Vəlidin hekayəsidir: Xalid zalımcasına Malik ibni-Nüveyrəni öldürdü və həmin gecə Malikin arvadı ilə zina elədi. Bu hadisədən sonra Ömər, Xalidə belə demişdi: "Ay Allahın düşməni! Bir müsəlmanı öldürüb sonra da gecə evinə girib namusuna təcavüz etdin. Allaha and olsun ki, səni daşqalaq eləyəcəyəm".¹ Lakin Əbu Bəkr Xalidi müdafiə edib demişdi: "Burax onu, Ömər! O, təfsirində səhv etmişdir. Artıq Xalidin haqqında pis danışma."

Bu da səhabələrin böyüklərindən biri haqqında tarixin qeyd etdiyi utandırıcı bir hadisədir! Halbuki biz onun adını olmazın hörmət və sayğıyla söyləyib ona "Allahın siyrilmiş qılıncı" ləqəbini veririk!!

Mən belə pis işlər görən bir səhabənin haqqında nə deyə bilərəm? Qəhrəmanlıq, qorxmazlıq və əliaçıqlıqla məşhur olan Təmim və Yərbu oğulları xənədanının böyüyü olan bu dəyərli səhabəni öldürür və eyni gecə xanımına təcavüz edir....

Tarixçilərin yazdığına görə Xalid ibni-Vəlid, Malik və tayfasını aldatmış, onlar da silahlarını yerə qoymuşlar və hətta birlikdə camaat namazı qılmışlar. Bütün bunlardan sonra Xalid ibni-Vəlid onları iplə bağlamışdır. Onların içərisində Malikin xanımı Leyla binti-Minhəl də var imiş. Leyla ərəb qadınların arasında gözəlliyi ilə məşhur olub. Belə ki, o dövrdə ondan gözəl bir xanımın olmadığı qeyd olunmuşdur. Bəli, Xalidin gözü bu xanıma ilişir və onun gözəlliyinə vurulur. Malik ibni-Nüveyrə Xalidə "bizi Əbu Bəkrin yanına göndər. Əbu Bəkrin özü bizim haqqımızda hökm versin"-deyib. Amma Xalid ibni-Vəlid onun bu istəyini rədd etmişdir. Hətta Abdullah ibni-Ömər və Əbu Qutadə əl-Ənsari də müdaxilə edərək Xaliddən onları Əbu Bəkrin yanına aparmasını istəyiblər.

¹ "Səhih Müslüm", c.8, səh.151; "Tarix ət-Təbəri", c.3, səh.280; "Tarix əbi əl-fəda", c.1, səh.158; "Tarix əl-Yə'qubi", c.2, səh.110; "əl-İsabə fi mərifət əs-səhabə", c.3, səh.336

Xalid bu istəyi yenə də rədd edərək demişdir ki, “Əgər onu öldürməsəm Allah məni öldürsün.” Bunu eşidən Malik xanımına baxıb demişdi: “Məni bu arvad ölümə verdi.”

Xalid Malikin boynunun vurulmasını əmr edib xanımını da özüylə apardı və həmin gecə də onunla zina elədi.¹

Allahın haramlarını halal edən, ehtirasları uğrunda müsəlmanları öldürən və Allahın haram elədiyi zinanı mübah sayan səhabələr haqqında mən nə deyə bilərəm?

Allah onlar üçün qadağan etdiyi qadınlarla ailə quran, öz şəxsi istəklərinə görə müsəlmanları öldürən və Allahın qadağalarına e'tina etməyən səhabələr barəsində nə demək olar. İslamda dul qadın iddə vaxtı bitmədən ikinci dəfə ərə gedə bilməz, iddə müddəti isə Allah tərəfindən Onun müqəddəs kitabında göstərilmişdir. Amma Xalid öz həvavü-həvəsinin ardınca getdi və özünü alçaltdı. Doğrudur, müsəlman olmaları baxmayaraq, qadının ərini və onun dostlarını qətlə yetirən bir adama iddə vaxtı nə gərək? Abdullah ibni Ömər və Əbu Qutədə bunlara şəhadət verdilər. Əbu Qutədə Xalidin bu əməlinə o qədər qəzəbləndi ki, Mədinəyə döndü və söz verdi ki, bir daha Xalid ibni Vəlidin rəhbərlik etdiyi orduda qulluq etməyəcək.²

Bu hadisədən söz açmışkən yaxşı olardı ki, Heykəlin “əs-Siddiq Əbu Bəkr” kitabına müraciət edək. Kitabın “bu məsələyə Ömər nəzəri və onun dəlilləri” adlı fəslində müəllif yazır ki, ədalət ideali olan Ömər Xalidin başqa bir müsəlmana qarşı ədalətsizliyini və onun arvadı ilə iddə vaxtı bitmədən evlənməsinin şahidi oldu. Və buna görə də Ömər dedi ki, bir daha belə hadisələrin olmasına əsas verməmək üçün Xalid bundan sonra bir daha orduya başçılıq etməməlidir. Yə'ni belə hadisələr müsəlmanların arasındakı münasibətləri pozmaqla bərabər, onlara ərəblərin arasında pis bir şöhrət qazandıra bilər. Ömər dedi: “Leylaya qarşı etdiyi bu hərəkətdən sonra onu cəzalandırmamaq doğru olmazdı”.

Tutaq ki, Xalid Malik barəsində ədalətli qərar çıxarmışdı, amma qərarı səhv yerinə yetirmişdi (həminə ki, heç vaxt yol verməzdi). Amma qeyd edək ki, Leylanın başına gətirdiyi kifayət idi ki, onu mühakimə etsinlər. Və Xalidin “Allahın qılıncı” və ordu başçısı olmağı əsas vermirdi ki, o bu cinayətləri etsin, əks halda onun məqamında olan

¹ “Tarix əbi əl-fəda”, c.1, səh.158; “Tarix əl-Yə'qubi”, c.2, səh.110; “Tarix ibn Şühna”, c.11, səh.114; “Vəfəyat əl-Ə'yan”, c.6, səh.14

² “Tarix ət-Təbəri”, c.3, səh.280; “Tarix əbi əl-Fəda”, c.3, səh.336; “Tarix əl-Yə'qubi”, c.2, səh.110

başqa adamlar da qanunu pozmağa başlaydılar. Bundan daha pisi odur ki, onlar Allahın kitabına ehtiram məsələsində digər müsəlmanlara pis bir örnək olardılar. Buna görə də Əbu Bəkr Xalidi çağıraraq cəzalandırana qədər Ömər öz qərarında israrlı idi.

Görəsən Heykəl və onun kimi səhabələrin kəramətini mühafizə etmək üçün hər iş görən alimlərimizdən soruşa bilərik ki, nə üçün Əbu Bəkr Xalid ilə şəriət qanununa görə rəftar eləmədi? Əgər Heykəlin dediyi kimi Ömər ədalət rəmzi idisə niyə Xalidin hərbi komandanlıqdan qovulması ilə kifayətləndi və şəriət həddini onun barəsində həyata keçirmədi? Niyə Qur'ani-Kərimə qarşı belə bir hörmətsizliyin meydana çıxmasının qarşısını almadı? Görəsən tutduqları mövqe ilə Qur'anın hörməti mühafizə olundumu? Allahın tə'yin elədiyi həddlər (cəzalar) həyata keçdimi? Yox, görünür bütün işlər siyasət uğrunda idi. Elə işlər ki, bə'zən həqiqətləri dəyişə bilir, hətta Qur'an ayələrini belə ayaqların altına ata bilirdi.

Görəsən kitablarında Usamə ibni-Zeydin Həzrətin hüzuruna gəlib oğurluq eləmiş bir zadəgan qadının bağışlanmasını istəməsini və Həzrətin hirsələnib ona "Vay olsun sənə! Allahın vacib elədiyi bir həddin həyata keçirilməsindən vaz keçməyimi istəmək üçün mü yanına gəlibsən? Allaha and olsun ki, Məhəmmədin qızı Fatimə belə, oğurluq eləsəydi əlini kəsərdim. "Sizdən əvvəlkilər böyük bir şəxsiyyət oğurluq eləyəndə onu buraxıb, kasıb bir adam bu işi görəndə isə onu cəzalandırdıqları üçün həlak oldular"- deyə, buyurduğunu nəql edən bə'zi alimlərimizdən soruşa bilərikmi ki, günahsız müsəlmanları öldürən, ərlərinin yasını saxlayan arvadlara təcavüz edən Xalid kimi şəxslər haqqında niyə bir söz demirlər? Kaş susmaqla kifayətlənəydilər! Onlar Xalidin bu pis işini yalan fəzilətlər uyduraraq təfsir etməyə və onu günahsız göstərməyə çalışırlar. Hətta ona "Allahın siyrilmiş qılıncı" ləqəbini verirlər. Cahil olduğum vaxtlar bir zarafatçı yoldaşım ilə danışanda söz gəlib Xalid ibni-Vəlidə çıxdı. Mən dedim ki, o Allahın lüt yalın qılıncıdır. Amma o, tez dedi ki, doğrudan o, Şeytanın şərri qılıncıdır.

Onun bu sözü o zamanlar mənə çox qərribə gəldi. Amma araşdırmalarımın nəticəsində Allah bəsirət gözümlü açandan sonra xəlifəlik mövqeyinə dayanaraq Allahın hökmlərini dəyişdirib ya da onları tə'til edən və özlərini görməməzliyə vuranların həqiqi dəyərlərini anlama bildim.

Yenə Xalid ibni-Vəlidin peyğəmbərin zamanına aid məşhur bir hekayəsi vardır.

Həzrəti-peyğəmbər onu Bəni Cüzeyməni İslama də'vət etmək üçün göndərir. Amma onlarla döyüşmək barədə əmr vermir. Bəni Cüzeymə (أَسْلَمْنَا) "əsləmna" (İslamı qəbul elədik) yerinə (صَبَّأْنَا) "səbə'na" (yeni dinə girdik) deyirlər. Lakin Xalid onların çoxunu öldürür və bə'zilərini də əsir aparır və əsirləri əsgərlərinə verib, onları öldürmələrini istəyir. Amma əsgərlərdən bə'zisi müsəlman olduqlarını anladıqları üçün onları öldürmürlər. Qayıtdıqdan sonra bu hadisəni peyğəmbərə danışirlər. Həzrəti peyğəmbər iki dəfə deyir ki:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ خَالِدُ ابْنُ الْوَلِيدِ

"Allahım, mən Xalidin bu işlərindən sənə pənah gətirirəm və mən onun əməllərindən bəri'əm (uzağam)"¹

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) sonra Əli ibni Əbu Talibi bir miqdar malla birlikdə Bəni Cüzeyməyə göndərir ki, ölənlərin qanbahasını və talan olunmuş malların qarşılığını versin. Həzrəti Əli (ə.s.) onların itlərinin suqabılarının pulunu da ödəyir.

Bu hadisədən sonra peyğəmbər qibləyə tərəf dönüb qoltuqlarının altı görünənə qədər əllərini göyə qaldırıb üç dəfə:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ خَالِدُ ابْنُ الْوَلِيدِ

"Allahım, mən Xalid ibni-Vəlidin gördükləri işlərdən bəri'əm (uzağam)"² demişdi.

Görəsən belə işlər görən səhabələrin ədalətinin harada olduğunu soruşa bilərmi? Bizim "Allahın qılıncı" ləqəbini verərək hörmət bəslədiyimiz Xalid ibni-Vəlidin qılıncı (əl-iyazü billah) Allah tərəfindən çəkilən bir qılınc idimi? Həşə, Rəbbimiz onun müsəlmanlara həmlə edib öldürməsinə və namuslara təcavüz etməsini istəmişdimi? Allah-Təala möhtərəm bir şəxsi öldürməyi, bütün pis işləri haram elədiyinə görə Xalidin müsəlmanların qanını zalımcasına töküb mallarını qarət etməsinə, arvad-uşaqlarını əsir aparmasına necə razı ola bilərdi?

İlahi, bu qəbul olunmaz bir söz və aşkar bir böhtandır. İlahi, Sən münəzzəh və

¹ "Səhih əl-Buxari", c.4, səh.171

² "Sirə ibn Hişam", c.4, səh.53; "ət-Təbəqat əl-Kubra libni Sə'd"; "Usd əl-Ğəbə fi mərifət əs-səhabə", c.3, səh.102

böyüksən və bu töhmətlərin hamısından uzaq və paksan. İlahi, Sənə şükür və həmd edirik və səni münəzzəh bilirik. Şübhəsiz göy, yer və məxluqları elə-belə yaratmayıbsan. Bu, kafirlərin xəyalıdır. Vay olsun kafirlərə cəhənnəmin əzabından ötrü.

Əbu Bəkr müsəlmanların xəlifəsi ola-ola necə bu qorxunc cinayətləri eşidib bir söz demirdi? Ey kaş susaydı: Ömər ibni-Xəttabdan Xaliddən vaz keçməsinə istəyir və Əbu Qutadənin əlindən də, Xalidin gördüyü işə e'tiraz etdiyi üçün hirslənirdi. Görəsən Xalidin təfsir etməsi və təfsirində xəta etdiyinə doğrudan qane olunmuşdu? Elə isə artıq cinayətkarlar və zalımlar hər cür pis işi görüb millətin namusuna təcavüz edib onları zəlil elib sonra da əməllərini təfsir edərək başqa anlam qazandırmaqla cəzalanmaqdan qaça bilərlər.

Ömər deyirdi ki, Xalid ibni-Vəlid Allahın düşmənidir və bir müsəlmanı öldürdüyü və zina etdiyi üçün daşqalaq olunub öldürülməlidir. Lakin Əbu Bəkr bunların heç birini Xalidin haqqında həyata keçirmədi. Hətta Xalid bu məsələdə Ömərə qalib gəldi. Əbu Bəkr, Xalidi hamıdan yaxşı tanımasına rəğmən yenə də tarixçilər yazırlar ki, Əbu Bəkr bu hadisədən sonra Xalidi Yəməməyə göndərdi. Xalid orada da qalib gələn kimi bir qadınla evləndi. Malik ibni-Nüveyrə hadisəsindən gördüyü işin eynisini orada da gördü. Əbu Bəkr əvvəlkindən daha çox bu hadisədə ona hirsləndi və onu qınadı.¹ Heç şübhəsiz bu qadının da əri varmış. Xalid onun ərini öldürərək Malik ibni-Nüveyrənin xanımı ilə gördüyü işi onunla da gördü. Çünki əgər belə olmasaydı, Əbu Bəkr bu dəfə bunu əvvəlkindən daha çox qınamazdı. Üstəlik tarixçilər Əbu Bəkrin Xalidə göndərdiyi məktubun mətnini də yazıblar. Məktubda belə deyilir: "Öz canına and olsun ki, ey ümmi-Xalidin oğlu! Min iki yüz müsəlmanın qanı hələ də sənin evinin önündə qurumamışkən sən rahatsan və qadınlar ilə evlənməklə məşğulsan."² Xalid məktubu oxuyanda dedi: "Bu iş o sərt kişinin (yə'ni Ömər) işidir."

Bu kimi dəlillər məni bu cür səhabələrdən və onların işlərilə razı olan, bütün qüvvələrilə onları müdafiə edən, rəvayətləri onların mənfəətinə təfsir edən və Əbu Bəkr, Ömər, Osman, Xalid ibni-Vəlid, Əmri-As və başqalarının bütün əməllərini yaxşı göstərmək üçün hədis uyduranlardan daha da uzaqlaşdırdı və yolumuzu tamamilə bir-

¹ "Əs-Siddiq Əbu Bəkr lil-Ustaz Heykəl", səh.151 və davamı.

² "Tarix ət-Təbəri", c.3, səh.254; "Tarix əl-Xəmis", c.3, səh.343.

birindən ayırdı.

Allahım, Səndən bağışlanma və mühakimə istəyirəm. Bu cür adamların sənin hökmünün ziddinə olan hökmlərindən, söz və davranışlarından və Sənin qoyduğun həddlərə təcavüz etmələrindən və Sənin tə'yin etdiyin həddləri aşmalarından və bütün bunları bilə-bilə onları sevənlərdən uzaq olmağımı diləyirəm. Allahım, keçmişdə cahil olduğumdan onları sevdiyim üçün məni əfv et, bağışla! Gərçi mən əfvə layiq deyiləm və bir üzrüm də yoxdur. Çünki sənin peyğəmbərin (s.ə.v.) "Cəhalət cahilə üzr sayılmaz"-deyə buyurmuşdur.

Allahım, böyüklərimiz bizləri yanlış yola apardılar və həqiqətləri bizlərdən gizlətdilər və hətta tabe olmayan səhabələri peyğəmbərdən sonra yer üzünün ən üstün qulları olaraq bizə tanıtdılar. Heç şübhəsiz bizim ata-babalarımız da Əməvi və Abbasilərin qurbanı olublar.

Allahım! Onları və bizi bağışla! Sən hər sirri və qəlblərdə gizli olanları bilənsən. Sən bilirsən ki, babalarımızın səhabələrə olan məhəbbət və sevgiləri yalnız onları Sənin peyğəmbərinin dostları sandıqları üçün idi. Və bu onların pak niyyətlərindən irəli gəlirdi. Ey mövlam, sən özün onların və bizim peyğəmbərə və onun pak Əhli-beytinə olan sevgimizi bilirsən. Sən bilirsən ki, biz təqvalıların imamı, üzü nurlu olanların rəhbəri Əmirəl-mö'minin Əli ibni-Əbu Talib başda olmaqla pak Əhli-beyt imamlarını nə dərəcədə sevirik.

Allahım! məni onların şüasından, onların qurtuluş gəmisinə minənlərdən, sağlam ipindən yapışanlardan, onların qapılarından feyz alanlardan, onların məhəbbəti və sevgilərilə coşub daşanlardan, onların sözləri ilə əməl edənlərdən, onların davranışlarını örnək götürənlərdən, onların lütf və ehsanlarına şükr edənlərdən eylə!

Allahım! məni onlarla birlikdə həşr eylə (Qiyamətdə bir yerə gətir). Necə ki, sənin peyğəmbərin buyurmuşdur ki:

يُحْشَرُ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

"İnsanlar sevdikləri ilə həşr olarlar."

2. GƏMİ HƏDİSİ.

Həzrəti peyğəmbər buyurmuşdur ki:

إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ فِي قَوْمِهِ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ

*“Mənim Əhli-beytimin sizin aranızda misalı Həzrəti-Nuhun tayfasındakı gəmisinə bənzəyir: ona minənlərin hamısı nicat tapdı, ondan qaçanların hamısı boğuldu.”*¹

Bir başqa yerdə belə buyurmuşdur:

وَإِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ مَثَلُ بَابِ حِطَّةٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ مَنْ دَخَلَهُ غُفِرَ لَهُ

*“Mənim Əhli-beytim sizin aranızda Bəni İsraildəki Hittə qapısı kimidir. O qapıdan girənlərin hamısı bağışlanır.”*²

Bu hədisi ibni-Həcər “Əs-savaiqül-Mühriqə” adlı kitabında nəql etdikdən sonra belə deyir: “Onları gəmiyə bənzətməsinin səbəbi budur ki, əgər kim Allahın ne’mətinə şükür etmək üçün onları sevsə, onlara hörmət göstərsə və onların alimlərindən doğru yolu öyrənsə haqq yoldan azmağın qaranlığından nicat tapar. Və hər kim onlardan ayrılrsa Allahın ne’mətinə küfr etmək dənizində boğular və azgınlıq batlaqlarında həlak olar. Onları “Hittə” qapısına bənzətməsinin səbəbi isə budur ki, Allah, “Əriha” yaxud Beytül-Müqəddəsin qapısı olan Hittədən təvazö halında və bağışlanmaq diləyi ilə girməyi Bəni İsrail üçün bağışlanmaq və nicat vəsiləsi qərar vermişdir”

Ey kaş bu sətirləri yazan ibni-Həcərdən soruşa biləydim ki, onun özü də o qurtuluş gəmisinə minənlərdən, Hittə qapısından girənlərdən və Əhli-beyt alimlərinin göstərdiyi doğru yola tabe olanlardan idimi? Yoxsa öz dediklərinə əməl etməyənlərdən və inandıqlarına müxalifət edənlərdən idi?

Çoxları var ki, onlardan soruşduğumda və dəlil gətirdiyimdə deyirlər ki, biz Əhli-beytə və Həzrəti Əliyə hər kəsdən daha yaxınıq. Biz Əhli-beytə hörmət edirik və onların fəzilətlərini inkar edən yoxdur. Bunlar, həqiqətən qəlblərində olmayan şeyi dillərinə gətirirlər. Ya da Əhli-beytə hörmət etmələrinə baxmayaraq onların yolunu deyil,

¹ “əl-Müstədrək lil-Hakim”, (“Təlxisu əz-Zəhəbi”) c.3, səh.151; “Yənabi əl-Məvəddə lil-Qunduzi əl-Hənəfi”, səh.30 və 370; “əs-Səvaiqu əl-Muhriqə libni Həcər əl-Heysəmi”, səh.184 və 234; “Tarix əl-Xüləfa lis-Süyuti” və “əl-Cami əs-səğir lis-Süyuti”; “İs’af ər-Rağibin”.

² “Məcmə əz-Zəvaid lil-Heysəmi”, c.9, səh.168.

onların müxalif və düşmənlərinin yolunu izləyir və təqlid edirlər. Hətta bunların çoxu əsla Əhli-beytin kim olduğunu belə bilmirlər. Onlardan “Əhli-beyt kimlərdir?” deyə soruşanda tez deyərlər ki, “Həzrəti peyğəmbərin pak xanımlarıdır”. Sünnilər həmişə deyərlər ki, biz Əhli-beytə bağlıyıq və onları sevirik. Bu tapmacaya oxşayan cümləni bir dəfə bir sünni ruhani belə ifadə edirdi: “Sünnilər Əhli-beytə bağlıdırlar.” Ondan soruşdum ki: “Onlar necə Əhli-beytə bağlıdırlar?” Belə cavab verdi: “Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurmuşdur ki, dininizin yarısını Hümeyradan (Aişədən) alın. Biz Aişənin hədislərinə əməl elədiyimizə görə dinin yarısını Əhli-beytdən alırıq.”

Elə buradan onların Əhli-beytə necə hörmət bəslədiklərini anlamaq olar. Onlardan soruşsan ki, on iki imam kimlərdir. İmam Əli, Həsən və Hüseyndən başqa heç birini tanımazlar. Hələ Həzrəti Həsən və Hüseynin imamlığına da inanmazlar. Digər tərəfdən də Həzrəti Həsəni zəhərləyib şəhid edən Müaviyəyə hörmət bəsləyib ona “vəhyin katibi” ləqəbini verirlər. Həzrəti Əliyə hörmət göstərdikləri kimi Əmr ibni-Asa da hörmət göstərirlər. Bu cür məhəbbət və hörmətlər təzadları bir yerə toplamaq, haqqı batilə qarışdırmaq və işığı qaranlıqla örtməkdən başqa bir şey deyildir. Yoxsa bir mö'minin qəlbində həm haqqın, həm də batilin sevgisi necə bir yerə sığar?

Allah-Təala buyurur ki:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Allah və axirət gününə inanan heç bir tayfanı Allah və Onun peyğəmbəri əleyhinə çıxanlarla – öz ataları, oğulları, qardaşları, yaxın qohumları olsalar belə - dostluq etdiyini görməzsən. Onlar elə kimsələrdir ki, Allah onların qəlblərinə iman yazmış və öz dərgahından onlara güc vermişdir. Allah onları altından çaylar axan cənnətlərə daxil edəcəkdir. Onlar orada əbədi qalacaqlar. Allah onlardan, onlar da Allahdan razıdırlar. Onlar Allahın firqəsidirlər. Bilin ki, Allahın firqəsi – məhz onlar, nicat tapıb əbədi səadətə qovuşacaqdır.” (Mücadilə surəsi, 22-ci ayə)

Və yenə buyurur ki:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ...

“Ey iman gətirənlər, düşmənlərimi və düşmənlərinizi dost edib onları sevməyin. Onlar sizə gələn haqqı inkar etdikləri halda, siz onlarla dostluq edir, mehribanlıq göstərirsiniz...” (Mümtəhinə surəsi, 1-ci ayə)

3. PEYĞƏMBƏR KİMİ YAŞAMAQ İSTƏYƏN NƏ ETMƏLİDİR?

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurur:

مَنْ سُرَّهُ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِي وَيَمُوتَ مَمَاتِي وَيَسْكُنَ جَنَّةَ عَدْنٍ غَرَسَهَا رَبِّي فَلْيُؤَالَ عَلِيًّا مِنْ بَعْدِي وَلْيُؤَالَ وَلِيَّهُ وَلْيَقْتَدِ بِأَهْلِ بَيْتِي مِنْ بَعْدِي فَإِنَّهُمْ عِزَّتِي خُلُقُوا مِنْ طِينَتِي وَرَزَقُوا فَهْمِي وَعِلْمِي فَوَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ بِفَضْلِهِمْ مِنْ أُمَّتِي الْقَاطِعِينَ فِيهِمْ صَلَاتِي لَا أُنَالَهُمُ اللَّهُ شَفَاعَتِي

“Hər kim mənim kimi yaşamaq və mənim kimi ölmək və mənimlə, Allahın hazırladığı üstün cənnətdə qalmaq istəyirsə, məndən sonra Əlini özünə vəli qəbul etsin, onu sevənləri sevsin və məndən sonra Əhli-beytimə iqtida etsin (təbə olsun). Çünki onlar mənim qohumlarımdırlar, mənim torpağımdan yaranıblar. Mənim elmim və anlayışım onlara veriləndir. Vay olsun ümmətimdən onların fəzilətlərini yalanlayanların və mənimlə onların yaxınlığını qoparanların halına. Allah mənim şafaətimi onlara nəsib eləməsin.”¹

Bu hədis heç təfsirə ehtiyacı olmayan, mənası açıq hədislərdəndir. Bu hədis bütün müsəlmanlara höccəti tamam edir və artıq heç bir bəhanəyə yol vermir. Belə ki, kim Həzrəti Əlinin vəliliyini qəbul eləməsə və peyğəmbərin Əhli-beytinə təbə olmasa

¹ “əl-Müstədrək lil-Hakim”, c.3, səh.128; “ət-Təbərani fil-Cami əl-Kəbir”; “əl-İsabə libn Həcər əl-Əsqəlani”; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, c.6, səh.155; “əl-Mənaqib lil-Xarəzmi”, səh.34; “Yənabi əl-Məvəddə lil-Qunduzi əl-Hənəfi”, səh.149; “Hilyə əl-övlia liəbi-Nəim”, c.1, səh.86; “Tarix Dəməşq libn Əsakir”, c.2, səh. 95

peyğəmbərin şəfaətindən məhrum qalacaqdır. Tədqiqat apardığım dövrdə bu hədisin düzlüyündə tərəddüd edirdim. Bu hədis, Əli və Əhli-beytə müxalif olanlar üçün böyük bir təhdid və əzab və'dini ehtiva etdiyinə görə mənə ağır gəlirdi. Xüsusilə bu hədis təfsirə də ehtiyacı olmayan bir hədisdir.

Sonralar ibni-Həcər Əskəlaninin "Əl-isabə" adlı kitabında bu hədisi nəql etdikdən sonra bu sözlərinə rast gəldim: "Bu hədisin sənədində Yahya ibni-Yə'la əl-Müharibi də vardır. O da e'timad olunacaq bir adam deyil."

Bunu görən kimi bir az arxayın oldum və ibni-Həcərin bu sözü zehnimdə tapılan bə'zi qorxu və tərəddüdləri həll etmiş oldu. Beləliklə sandım ki, Yahya ibni-Yə'la bu hədisi özündən uydurmuşdur. Amma Allah-Təala həqiqəti tamamilə mənə göstərmək istədiyi üçün, bir gün "Münaqişat əqaidiyyə fi məqalat İbrahim əl-Cəbhan" (səh.29) adlı kitab əlimə keçdi. Bu kitab məsələnin həqiqətini mənə öyrətdi. Bu kitabı oxumaqla öyrəndim ki, Yahya ibni-Yə'la əl-Müharibi e'timad oluna bilən adamlardandır və Müslüm ilə Buxari də ona e'timad eləyiblər. Tədqiqatımda gördüm ki, Buxari "Səhih"-inin üçüncü cildinin 31-ci səhifəsində Hüdeybiyə Qəzvəsi babında, Müslüm isə "Səhih"-inin beşinci cildinin 199-cu səhifəsində Yahya ibni-Yə'ladan çox hədis nəql ediblər. Zəhəbi də sənədlər xüsusunda diqqətli olmasına rəğmən onun hədis barədə e'timadlı şəxsiyyətlərdən olduğuna heç şübhə etmir.

Niyə belə e'tibarlı və Sihah yazanların e'timad etdiyi bir şəxs haqqında pis sözlər deyilibdir? Bəlkə Əhli-beytə tabe olmağın vacibliyini açıqladığı üçün ibni-Həcər onu ihanətlə mükafatlandırmışdır? Bəlkə də ibni-Həcər sonrakı Əhli-beyt alimlərinin onu bütün sözlərinə görə mühakimə edəcəklərini və təəsübünü aşkar edəcəklərini hesab etməmişdir.

Beləliklə, bizim bə'zi alimlərimizin özlərinə örnək və rəhbər qəbul etdikləri səhabələr və xəlifələrin mövqelərinin açıqlanmaması üçün həqiqətləri gizlətməyə çalışdıqlarını anladım. Bunlar bə'zən səhih və doğru hədisləri təfsir edib əsl mənələrindən çıxardılar, bə'zən də məzhəbləri ilə uyğun olmayan hədisləri (öz Səhihlərində də olsa) təkzib etməyə çalışırlar və onların düzgün olmadıqlarını iddia edirlər. Və bə'zən də bir hədisin yarısını atıb qalanını nəql edirlər. Bə'zi vaxtlar da görürsən ki, bir hədisi bir kitabın birinci çapında nəql eləyirlər, amma sonrakı çaplarda

heç bir dəlil göstərmədən nəql etmirlər. Əlbəttə, şüurlu adamlar bu işin dəlilini yaxşı bilirlər.

Mən bu saydıqlarımın hamısını bir-bir araşdıraraq örnək və dəlillərilə təsbit eləmişəm. Ey kaş bunlar haqqdan dönən səhabələrin işlərini yaxşı göstərməyə çalışmaq və tarixi həqiqətlərə zidd olan görüşlər irəli sürmək əvəzinə haqqı qəbul edəydilər. Hətta tabe olmaqla həm özləri arxayın olardılar, həm də parçalanmış İslam ümmətinin birliyinə kömək edərdilər.

Səhabələrin bə'ziləri peyğəmbərin hədislərini nəql etməkdə e'timadlı deyillər. Onlar istəklərinə uyğun olmayan hədisləri gizlədirdilər. Xüsusilə peyğəmbərin vəsiyyəti ilə əlaqədar olan hədisləri nəql etmək istəmirdilər.

Buxari və Müslüm, peyğəmbər (s.ə.v.)-in vəfat etdiyində üç şeyi vəsiyyət etdiyini nəql etmişlər. Yə'ni ravi demişdir ki: "Peyğəmbər vəfat etdiyində üç şeyi vəsiyyət elədi: Müşriklərin Ərəbistan yarımadasından çıxardılması, elçilərə peyğəmbərin verdiyi qədər maaş verilməsi, üçüncü vəsiyyətini isə mən unutmuşam"¹

Görəsən peyğəmbərin yanında olan və onun vəsiyyətlərini eşidən səhabənin üç vəsiyyətin ikisini yada salıb üçüncüsünü unutmağı mümkündürmü? Halbuki onlar uzun-uzun hədisləri bir dəfə eşitməklə əzbərləyirmişlər. Yox, unutmamışdılar. Siyasət onları unutmağı məcbur etmişdi. Yə'ni Həzrəti peyğəmbərin ilk vəsiyyəti Həzrəti Əlinin öz xəlifəsi və vəsisi olduğuna dair vəsiyyətindən ibarət imiş, amma ravi onu qeyd etməkdən çəkinmişdir. Bu haqqı gizlətmələrə rəğmən yenə də tədqiqatçının vəsiyyətin gizlədilən hissəsinin Həzrəti Əlinin xəlifəlik mövzusu olduğunu anlamağı çətin deyildir. Çünki Buxari öz "Səhih"-inin vəsiyyətlər kitabında və Müslüm "Səhih"-inin vəsiyyət kitabında belə qeyd ediblər: "Aişənin yanında peyğəmbərin Həzrəti Əliyə vəsiyyət etdiyinə dair hədisdən söhbət getdi"² deyə, bir cümlə mövcuddur.

Bəli, zalımların Allahın nurunu gizlətməyə çalışmalarına rəğmən Allah öz nurunu aşkar eləmişdir. İbni-Sə'd "Təbəqat"³ kitabında və Buxari "Səhih"-ində "peyğəmbərin

¹ "Səhih əl-Buxari", c.1, səh.121 ("Cəvaiz əl-vəfd" babında, cihad seyr kitabında), "Səhih Müslüm", Vəsiyyət kitabında, c.5, səh.75.

² "Səhih əl-Buxari", c.3, səh.68; "Səhih Müslüm", c.2, səh.14.

³ "ət-Təbəqat əl-Kubra libni Sə'd", ikinci hissə, c.2, səh.29.

xəstəliyi və vəfatı” babında yazırlar ki, Mö'minlərin anası Aişə, Həzrəti Əlinin adının çəkilməsindən belə narahat olurdu. Habelə Həzrəti Əlinin ölüm xəbərini eşidəndə Aişənin şükür səcdəsi etdiyi nəql edilmişdir.

Belə bir adamın peyğəmbərin Həzrəti Əlinin xəlifə olmasına dair vəsiyyətini nəql və qəbul eləməsi mümkündürmü? Aişənin Həzrəti Əli və övladlarına, peyğəmbərin Əhli-beytinə qarşı düşmənliyi mə'lum məsələdir. Ona görə də bu mövzu üzərində daha çox durmağa ehtiyac yoxdur. La hovlə la quvvətə illa billahil əliyyil-əzim.

NƏSSLƏRƏ QARŞI İCTİHAD MÜSİBƏTİ.

Tədqiqat işimin axırında bu nəticəyə gəldim ki, İslam ümmətinin başına gələn bəlaların hamısı səhabələrin səhih və qəti hökmlərin qarşısında ictihad etməklərindən qaynaqlanıbdır. Ona görə də Allahın qoyduğu həddlər aşılış, peyğəmbərin ən'ənəsi aradan getmişdir. Səhabələrdən sonra gələn alim və məzhəb imamları da həmin mövqedən çıxış ediblər. Hətta bə'zən peyğəmbərdən qalan sərih və qəti ən'ənə mövcud ikən bir səhabənin mövqeyinə uymadığı üçün onu rədd ediblər. Bə'zən nəss olan Allahın ayələrini belə, eyni dəlilə görə bir kənara qoyublar. Məsələn qabaqca da işarə etdiyimiz kimi, Allahın kitabında və peyğəmbərin ən'ənəsində "Təyəmmüm" ilə əlaqədar sərih və qəti hökmün mövcud olmasına rəğmən öz yanlarından ictihad edərək su tapılmayan yerdə namazın qılmamasına hökm eləyiblər. Abdullah ibni-Ömər in bu barədəki ictihadında istinad etdiyi dəlili qabaqkı bölmədə qeyd etmişdik.

Peyğəmbərin vəfatından sonra Qur'anın sərih hökmünün qarşısında ictihad

qapısını ilk dəfə ikinci xəlifə açdı və zəkatın məsrəf olunan yerlərindən biri olan “Müəlləfətül-qulub”¹ -un paylarını verməyərək “artıq sizlərə ehtiyacımız yoxdur”-dedi.

Lakin onun peyğəmbərin sərih hədislərinin qarşısındakı ictihadları həddindən çoxdur. O, hətta peyğəmbərin sağlığında belə öz ictihadları ilə peyğəmbərlə müxalifət edirdi. Məsələn, Hüdeybiyyə müqaviləsinə müxalifət etməsi və ya peyğəmbərin vəsiyyətinin yazılmasına mane olması və “Bizə Allahın kitabı kifayətdir”-deməsi kimi. Misal üçün Ömərlə peyğəmbərin arasında vaqe olan bu hadisə onun peyğəmbərə qarşı necə mövqe tutduğunu aydınca göstərir. Belə ki, Ömər peyğəmbər (s.ə.v.) ilə müxalifət, münaqişə və mücadilə etməyi çox təbii sayırdı.

Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) Əbu Hüreyrəni göndərərək buyurdu ki, “Hər kəs ürəkdən La ilahə illəllah, deyə şəhadət versə, ona cənnət muştuluğu ver.” Əbu Hüreyrə bu muştuluğu çatdırmaq istəyirdi. Yolda Ömər ilə qarşılaşdı. Ömər belə bir sözün (muştuluğun) deyilməsinə şiddətlə qarşı çıxdı və onu vurub arxası üstə yerə sərdi. Əbu Hüreyrə ağlaya-ağlaya peyğəmbərin yanına gəldi və Ömərin gördüyü işi peyğəmbərə danışdı. Bu hadisədən sonra peyğəmbər Ömərə “bu işi nə üçün gördün?”-dedi. Ömər: “Sən onu göndərdin ki, ürəkdən la ilahə illəllah deyənə cənnət muştuluğu versin?”-deyə soruşdu. Həzrəti peyğəmbər “Bəli”-dedi. Ömər dedi ki, “bu işləri görmə, çünki qorxuram ki, onda xalq yalnız la ilahə illəllah deməklə kifayətlənsin.”

Digər tərəfdən oğlu Abdullah da, xalqın həddən artıq təyəmmümə əhəmiyyət verməsindən qorxduğu üçün su tapılmadığında namaz qılmamağa hökm edirdi. Ey kaş bunlar, sərih hökm və nəssləri öz ağıllarına görə dəyişdirərək şəriətin ortadan qalxmasına, ümmətin ayrı-ayrı məzhəbi ixtilaf və təfriqələrə düşməsinə, müxtəlif düşmən firqələrə bölünməsinə səbəb olan “nəssə qarşı ictihad etmə” yolunu düzəltməyədilər.

Ömərin peyğəmbərə qarşı mövqe və davranışlarından bu nəticəyə gəlirik ki, o, əsla peyğəmbərin mə'sum olduğuna inanmırdı. Sünni alimlərinin də, “peyğəmbər yalnız Qur'anın təbliğində mə'sumdur, digər sahələrdə adi insandan bir fərqi yoxdur, onlar kimi də səhv edə bilər”-demələri Ömərin bu mövqeyindən irəli gəlmişdir. Ona görə də sünni alimlər peyğəmbərin bütün işlərində mə'sum olmadığına bir dəlil kimi

¹ Qəlblərini müsəlmançılığa yönəltmək istəyən şəxslər, Mütərcim

Ömər in bir çox yerdə peyğəmbər in görüşlər in i “düzəltməy in i” göstərirlər.

Bə’zi cahillər in nəql etdiy inə görə peyğəmbər (s.ə.v.) (naüz u billah) öz ev in də uzanıb Şeytan ın tütək, qadınl ar ın da nağara çalmasını dinləyir və Şeytan ın qadınl ar ın arasında oynayaraq zarafat etməs in i görür amma bir şey demir. Lakin Ömər içəriy e girən kimi Şeytan qaçır. Qadınl ar da nağaraları ətklərin in altında gizlədirlər. Peyğəmbər (s.ə.v.) Ömərə “Şeytan sən in bir yoldan getdiy in i görsə yolunu dəyişib başqa bir yoldan gedər”-deyir.

Əgər yuxarıda nəql olunanları doğru hədis kimi qəbul eləsək Ömər ibni-Xəttab ın d in də özündən fətva verməsin in və peyğəmbərlə müxalifət etməsin in maraqlı bir cəhəti qalmaz. Ömər in başçılıq etdiyi bir qrup səhabə nəss in mövcud olduğı yerlərdə “öz rə’y i ilə ictihad etmə” fikrin in ətraf ında toplanmışdılar və eyni hədəfi tə’qib edirdilər. Həzrəti peyğəmbər in vəsiyyətnaməsin in yazılmasına mane olma müsibət in də gördüyümüz kimi, bunlar apaç ıq nəss in qarş ısında Ömər in rə’y in i himayə edərək həmin vəsiyyətnamənin yazılmasına mane oldular.

Bütün bunlardan aydın olur ki, bu şəxslər əvvəldən peyğəmbər in Qədir-Xumda Həzrəti Əlini öz xəlifəsi olaraq tə’y in etməs in i qəbul etməyiblər və aşkar şəkildə onu rədd etmək üçün uyğ un bir fürsət axtarırmışlar. Peyğəmbər in vəfat ı gözlədikləri fürsəti onlara verdi və onlar Səqifədə toplanıb Əbu Bəkr i xəlifəliyə seçdilər. Yə’ni Səqifə iclas ı və Əbu Bəkr in xəlifə seçilməsi nəssə qarşı ictihad ı caiz bilən mövqelər in bir nəticəsi olaraq həyata keçmişdir. Vəziyyət bir az sakit olandan sonra, yə’ni camaat Həzrəti Əlin in xəlifəliyinə dair olan nəsslər in pozulmasına öyrəşdikdən sonra hər şeydə ictihad etməyə başladılar. Hətta Allah ın kitab ına əl uzatdılar və onun hökmlər in i həyata keçirməməyə və dəyişdirməyə belə, başladılar. Buna görə Həzrəti Əlini xəlifəlikdən uzaqlaşdırdıqlar ından sonra dərhal Həzrəti Fatimə ilə əlaqədar müsibət törətdilər və ondan sonra “zəkat verməyənləri öldürmə” hadisəs in i ortaya çıxartdılar. Bunlar ın hamısı sərih və qəti hökmün qarş ısında ictihad etməkdən qaynaqlanıbdır. Ömər in xəlifə olması da heç şübhəsiz belə bir ictihad nəticəs in də həyata keçmişdir. Çünki Əbu Bəkr öz xəlifəliy in in doğru olduğına dair dəlil gətirdiyi şuraya müraciət etmə qaydas ını Öməri xəlifə eləyəndə kənara qoydu və öz ictihad ı üzər inə Öməri xəlifə olaraq seçdi.

Ömər isə daha da irəli gedib müsəlmanların hakimiyyətini ələ aldığında Allah və peyğəmbərin haram etdikləri bə'zi şeyləri müvəqqəti və ya daimi olaraq halal etdi¹ və Allah ilə peyğəmbərin halal etdiyi bə'zi şeyləri qadağan etdi.²

Növbə Osmana çatanda o, ictihad mövzusunda daha da irəli getdi. Belə ki, nəsslərə qarşı elədiyi ictihadlar müsəlmanların siyasi və dini yaşayışına köklü surətdə təsir buraxdı. Müsəlmanlar bu gedişin qarşısını almaq üçün onun əleyhinə qiyam elədilər və o, bu ictihad nəticəsində canını əldən verdi.

İmam Əli (ə.s.) hökumət başına keçəndə camaatı Qur'an hökmlərinə və peyğəmbərin ən'ənəsinə qaytarmaq istədiyi üçün çoxlu çətinliklər çəkdi. Həzrəti Əli dinə qatılan bid'ətləri çıxartmaq üçün çox çalışdı. Amma bə'zi adamlar "Ömər in ən'ənəsi əldən gedir"-deyərək Həzrəti Əliyə qarşı çıxdılar.

Mən əminəm ki, Həzrəti Əli ilə müharibə edib onunla müxalifət edənlərin hamısı Həzrəti Əlinin onları doğru yola qayıtmağa dəvət etdiyi, sərih və qəti hökmlərə boyun əyməyə məcbur etdiyi və dinə daxil olan batil əqidələri və bid'ətləri çıxartdığı üçün onunla düşmən olmuşdular. Halbuki xalq, xüsusilə dünya və nəfslərinə uyan kimsələr 25 il ərzində o bid'ət və batil əqidələrə adət etmişdilər. Allahın malını qənimət, qullarını isə kölə bilib, qızıl və gümüş yığıb müstəz'əf müsəlmanları, İslamın onlara tanıtdığı təbii haqlarından məhrum etməyə belə, alışmışdılar.

Buna görə görürük ki, sonrakı əsrlərdə müstəkbirlər bu kimi ictihadlara daha çox bağlı olublar. Çünki bu kimi ictihadlar onların hədəflərinə xidmət edirdi. Allahın ehkamına tabe olmaq isə hədəflərinə çatmaqlarına mane olurdu. Bu cür ictihadların həmişə və hər yerdə, hətta müstəz'əflər arasında da tərəfdarı vardır. Çünki bu tipli ictihadlar nəfsi istəklərə daha uyğun, çətinliyi zahirdə daha azdır. Halbuki Allahın hökmləri, bağlayıcı olduqları üçün daha ağır və daha çətindir.

Siyasətçilər ilahi ehkamla idarə olunmağa "teokratiya" və ona qarşılıq xalqın istəyi ilə idarə olunmağa "demokratiya" deyirlər. Əgər bu terminlərdən istifadə eləsək peyğəmbərin vəfatından sonra Səqifəyə yığışb xəlifə seçənlər Qur'anın hökmlərinə

¹ Məsələn, üç talağın bir dəfədə səhih olmasını qəbul etməsi kimi: "Səhih Müslüm", "üç talaq" babı və "Sünən əbi-Davud", c.1, səh.344.

² Məsələn, "Həcc mütəsi" və "Nisa mütəsi" kimi hallar. "Səhih Müslüm", "Həccə həsr edilmiş" babda; "Səhih əl-Buxari", Həcc babının ət-Təməttö bölməsi.

əsaslanan teokratik sistemi yıxıb yerinə xalqın istəyi üzərinə demokratik bir dövlət qurmuşdular. Əlbəttə bu işi görən səhabələr ərəbcə olmayan demokratiya sözünün yerinə “şura” sözünü seçmişdilər.¹ Bu sistemdə xalq, rəhbərliyə layiq bildiyi şəxsi rəhbər olaraq seçər. Xəlifəliyə dair nəssin mövcud olduğunu qəbul etməyənlər müasir dövrdə, ümumiyyətlə, demokratiya tərəfdarıdırlar və “bu sistemi hamıdan əvvəl İslam irəli sürmüşdür” deyirlər. Onların çoxu çağdaş Qərb rejimlərini mənimsəməkdədir. Qərb dövlətləri də onları mədh etməkdə və onları irəli görüşlü müsəlmanlar kimi tanıتماqdadırlar.

Amma şialər teokratiya, yəni ilahi hakimiyyət tərəfdarıdırlar. Onlar Allah və peyğəmbərin sərih və qəti hökmləri qarşısında ictihad etməyi əsla qəbul etməzlər və şura ilə rəhbərlik olunan sistem ilə ilahi hakimiyyət arasında fərq qoyarlar. Şiə məzhəbinə görə şər'i bir nəssin olduğu yerdə şuranın heç bir kəsəri yoxdur. İctihad və Şura ancaq şər'i bir nəssin olmadığı yerdə irəli sürülə bilər.

Necə ki, Allah-Təala peyğəmbərini özü seçdi, sonra ona əmr etdi ki:

...وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ...

“...İş barəsində onlarla məsləhətləş...” (Ali-İmran surəsi, 159-cu ayə)

Lakin xalqa rəhbərlik etmək ilə əlaqədar məsələlərdə camaatla məsləhətləşmənin bir yeri yoxdur. Necə ki, haqq təala buyurur:

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ...

“Və rəbbin istədiyini yaradar və seçər. Seçmək onlara aid bir haqq deyildir...”

(Qəsəs surəsi, 68)

O halda əgər şialər peyğəmbərdən sonra Həzrəti Əlinin xəlifəliyinə inanırlarsa bu barədəki qəti nəssə bağlı qaldıqları üçündür və bə'zi səhabələri rədd edirlərsə Allah və peyğəmbərin qoyduğu hökmləri və nəssləri buraxıb ictihad dalınca gedərək İslamı yaralayan səhabələri qəbul etmədiklərinə görədir. Buna görə də, Qərbin dövlət və elm

¹ Həqiqətdə isə Səqifədə Əbu Bəkrin xəlifə olması, seçki və məşvərətlə də olmamışdır. Çünki seçmə haqqına sahib olan səhabələrin çoxu orada yox imiş, necə ki, bu məsələ Həzrəti Əlinin Əbu Bəkrə söylədiyi nəql olunan bu şe'rdə izah edilmişdir:

“Ey Əbu Bəkr, məşvərətlə onların işinə qarışdinsa, bu iş necə olar? Çünki məşvərət və rə'y sahiblərindən çoxu orada yox idilər. Və əgər peyğəmbərə yaxın olmaqla oradakılara dəlil gətirdinsə, səndən peyğəmbərə daha övlə, daha yaxın olanlar da var idi.”

xadimləri şiəyə qarşı daha şiddətli mövqe tuturlar və onları dini təəssübləri çox olmaq və mürtəcə olmaqla günahlandırırlar. Çünki şiə məzhəbi qəti bir şəkildə Qur'ana qayıtmağı istəməklə oğrunun əlinin kəsilməsinin, zina edənin şər'i həddin həyata keçirilməsinin və Allah yolunda cihad edilməsinin labüdlüyünə inanmaqdadır və bu saydıqlarını qərblilərə görə çox kobud və vəhşicə bir davranış sayılır!

Araşdırmalarımın nəticəsində sünni məzhəbində ikinci hicri əsrdən bu yana ictihad qapısının bağlanması səbəbini də öyrəndim. Sünnilər özləri başlatdıqları "nəssə qarşı ictihad"-ın ümmətin başına nə bəlalar gətirdiyinə, çoxu qanlı müharibələrə səbəb olduğuna iki əsr boyu şahid oldular və gördülər ki, ümmətlərin ən yaxşısı olan İslam ümməti belənci ictihadlar nəticəsində başıboşluq və parçalanmağa mə'ruz qalaraq bir-birləri döyüşən və özünü yox edən cahiliyyətə üz tutmuş bir cəmiyyətə çevrilmişdir. Buna görə ictihadın qapısı bağlandı.

Şiə məzhəbində isə ictihadın qapısı əsla bağlanmadı. Çünki şiə məzhəbində nəsslər barəsində ictihada bir yer yoxdur və bu nəsslər Qur'ani-Kərimdə, peyğəmbərin ən'ənəsində və elmlərini ilahi iradə ilə peyğəmbərdən alan on iki imamın sözlərində çox aydın bir şəkildə, hətta bir çox məsələnin təfərrüatına qədər ortaya qoyulmuş haldadır.

Hələ bu həqiqəti də bilir ki, sünnilər peyğəmbərin ən'ənəsinin yazılmasını qadağan edən müctəhid səhabələrə tabe olduqları üçün bir çox hökmdə gərəkli olan nəssi tapmaqdan aciz qalmışlar və buna görə də rə'y ilə ictihad etmək, qiyas və sair bu kimi yollardan istifadə etmək məcburiyyətində qalmışlar.

Bir daha bütün bunlardan anlayırıq ki, şiələr Həzrəti Əlinin ətrafına toplanıb dini onun vasitəsilə öyrənənlərdilər. Həzrəti Əli (s.ə.v.) "Mən elm şəhərinin qapısıyam, istədiyiniz hər şeyi məndən soruşun. Çünki peyğəmbər (s.ə.v.) elmin qapısını mənə öyrətdi ki, hər qapıdan da min qapı açılır."¹ deyə bilən şəxsdir. Şiə olmayanlar isə Müaviyənin ətrafına toplandılar. Müaviyə peyğəmbərin ən'ənəsindən xəbərsiz idi.

Müaviyə Həzrəti Əlinin vəfatından sonra özünü əmirəl-mö'minin e'lan etdi və Allahın ehkamında öz rə'yilə əməl etdi. O, əvvəl özünə, sonra da oğlu Yezidə zorla

¹ "Tarix Dəməşq libn Əsakir", c.2, səh.484; "Məqtəl əl-Hüseyn lil Xarəzmi (Tərcümə əl-İmam Əli ibn Əbi-Talib)", c.1, səh.38; "əl-Qədir lil-Əmini", səh.120

bey'ət aldı və şura sistemini imperiyaya çevirdi. Necə onun müctəhid olduğu və ictihadına görə savab aparacağı deyilir? Halbuki o, xalqı Həzrəti Əliyə və peyğəmbərin pak övladına minbərlərdə lə'nət oxumağa məcbur edərək altmış il boyu bu iyrənc işi bir ən'ənə halına gətirdi. Necə ona vəhyin katibi deyirlər! Halbuki, peyğəmbərə vəhyin nazil olduğu 23 ilin 10 ilini Müaviyə müşrik idi. Çünki Müaviyə Məkkənin fəthindən sonra müsəlman olmuşdu. Üstəlik heç bir rəvayətdə də görünməmişdir ki, Müaviyə hətta müsəlman olandan sonra da Mədinədə qalmış olsun. Lakin peyğəmbər fəthdən sonra Məkkədə qalmadı. O halda ona necə "vəhyin katibi" ləqəbini veriblər? (La hövlə və la quvvətə illa billahil əliyil əzim.)

Yenə bu sual ortaya çıxır ki, bunların hansı haqq, hansı batildir? Ya Əli və şialəri zalım və haqsız imişlər, ya da Müaviyə və tərəfdarları.

Heç şübhəsiz Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) hər şeyi izah etmişdir. Lakin ən'ənəyə tabe olduqlarını iddia edən bə'zi şəxslər haqqı azdırmağa çalışırlar. Araşdırmamın nəticəsində başa düşdüm ki, onlar bütün iddialarına rəğmən peyğəmbərin ən'ənəsinin yerinə Müaviyə və Əməvilərə tabe olmuşlar. Xüsusilə onların Həzrəti Əlinin şiasinə düşmən olduqlarını, Aşura gününü bir bayram kimi qeyd etdiklərini, peyğəmbəri sağlığında və vəfatından sonra əziyyət edən səhabələri sevdiklərini, onların səhvlərini düzəlttiklərini, əməllərini gözəl göstərməyə çalışdıqlarını görüncə onların peyğəmbərin yox, Müaviyənin ən'ənəsini tə'qib etdiklərində bir şübhəm qalmadı.

Onlar necə bir tərəfdən Həzrəti Əli və Əhli-beyti sevdiklərini iddia edirlər və eyni zamanda onun düşmənlərini və onların qatillərini sevirlər? Doğrudan sünnilər necə bir tərəfdən Allahı və peyğəmbərini sevir, digər tərəfdən isə Allahın ehkamını dəyişib yerinə öz ictihadlarını qoyanları müdafiə edirlər? Onlar peyğəmbərə hörmət etməyən, ona "sayıqlayır" deyən və seçdiyi komandirə e'tiraz edən şəxsə necə hörmət bəsləyə bilirlər? Onlar necə Əməvi və Abbasi hökmdarlarının öz mənfəətləri uğrunda məzhəblərini rəsmiləşdirdiyi imamlardan təqlid edirlər, amma peyğəmbərin özündən sonra gələcəyini bildirdiyi, sayısını¹ və adlarını² açıqladığı imamlara tabe olurlar?

Peyğəmbərin elm şəhərinin qapısı və onunla nisbətinin Həzrəti Harunla Həzrəti

¹ "Səhih əl-Buxari", c.4, səh.164; "Səhih Müslüm", səh.119.

² "Yə'nabi əl-Məvəddə lil-Qunduzi əl-Hənəfi".

Musanın nisbəti kimi olan bir şəxsiyyəti qoyub peyğəmbəri yaxşı tanımayan adamlara tabe olurlar?

“Əhli-sünnə və camaat” istilahının (termin) yaranma tarixi necədir?

Tarix mövzusunda apardığım tədqiqatlara görə Müaviyənin hakimiyyəti ələ keçirdiyi ilin “Am’ül-Camaat” (Camaat ili) olaraq adlandırılmasını qərara almışdılar. Osman öləndən sonra müsəlmanlar Həzrəti Əlinin şialəri və Müaviyənin tərəfdarları olaraq iki yerə bölünmüşdülər. Həzrəti Əli şəhid olduqdan sonra Müaviyə İmam Həsən ilə bağladığı müqavilədən sonra bütün müsəlmanlara hakim oldu. Buna görə həmin il, “Camaat ili” deyərək adlandırıldı. Demək “Əhli-sünnət və camaat” istilahi Müaviyənin sünnətinə (ərəb dilində “sünnət” sözü “ən’ənə” deməkdir) tabe olub onun hakimiyyətində toplananlar mənasındadır, güman olunduğu kimi peyğəmbərin sünnətinə (ən’ənəsinə) tabe olanlar anlamında deyildir.

Təəbidir ki, peyğəmbərin Əhli-beyti onun ən’ənəsini Müaviyədən və onun kimi Məkkə fəthindən sonra müsəlman olanlardan daha yaxşı bilirmişlər. Bu inkar edilməz bir həqiqətdir. Çünki bir evin uşağı həmin evdə olanı özgələrdən daha yaxşı bilir (Əhli-beyt, yəni evin əhalisi). Amma biz sünnilər peyğəmbərin övladı olan “on iki imamı” qoyub onların düşmənlərindən yapışmışıq. Hamımız Həzrəti peyğəmbərdən nəql olunan “*xəlifələrim on iki nəfərdir və hamısı Qureyşdəndir*” hədisini bilirik, lakin dörd xəlifədən başqasını tanımırıq. Bəlkə də “Əhli-sünnət və camaat” adını bizə verən Müaviyənin, sünnət (ən’ənə) və camaatdan məqsədi Əli və övladlarına lə’nət oxuma ən’ənəsi üzərində camaatlaşmaq imiş ki, onun qoyduğu bu ən’ənə ancaq Ömər ibni-Əbdüləziz tərəfindən ləğv edilə bilmişdir. Bəzi tarixçilər yazırlar ki, Ömər ibni-Əbdüləzizin özü Əməvilərdən olmasına baxmayaraq, Əli və Əhli-beytinə lə’nət oxumaq ən’ənəsini ləğv etdiyi üçün Əməvilər tərəfindən öldürülməsi tələb olunmuşdu.

Ey mənim ailəm və tayfam, gəlin Allahın göstərişi ilə həqiqətləri axtarmağa, tədqiq etməyə yönələk, təəssübləri qırağa qoyaq. Biz Əməvilər və Abbasilərin çıxartdıqları düşüncə ayrılıyının qurbanı olmuşuq. Biz heç şübhəsiz Müaviyə, Əmri-As, Müğəyrət ibni-Şübə kimi adamların hiylələrinə aldanmışıq. Gəlin həqiqi İslam tarixini araşdıraraq aydın, aşkar həqiqətləri tapaq. Allah bizə ikiqat savab verər, bəlkə bizim üzümüzdən peyğəmbərin vəfatından sonra yetmiş üç firqəyə bölünən və müxtəlif

bəlalara düşər olan bu ümmət təzədən birləşə. Gəlin “La ilahə illəllah, Muhəmməd rəsulullah” və Əhli-beytə tabe olmaq bayrağı altında ümməti toplayaq! Peyğəmbərin özü Əhli-beytə tabe olmağı bizə əmr etmiş və buyurmuşdur ki: *“Əhli-beytdən qabağa keçməyin, həlak olarsınız və onlardan ayrı düşməyin, həlak olarsınız və onlara bir şey öyrətməyin ki, onlar sizlərdən daha biliklidirlər.”*¹

Əgər belə eləsək, Allah qəzəbini bizim üstümüzdən götürər və bizlərə qorxu və narahatlıqdan sonra əmin-amanlıq və rahatlıq bağışlayar, bizi yer üzünün hakimi edər və bizləri yer üzünün varislərindən qərar verər və vəlisi olan İmam Məhdi (ə.s.)-ni, peyğəmbərin verdiyi və'd üzrə göndərər və O, yer üzünü zülm və ədalətsizliklə dolandan sonra ədalət və doğruluqla doldurar və ona görə Allah-Təala nurunu yer üzünə yayar.

¹ “əD-Dürr əl-Mənsur fit-təfsir vəl Mə’sur lis-Süyuti”, c.2, səh.60; “Usd əl-Ğabə fi mərifət əs-səhabə”, c.3, səh.137; “əs-Səvaiqu əl-Muhriqə libni Həcər əl-Heysəmi”, səh.148 və 226; “Yənabi əl-Məvəddə lil-Qunduzi əl-Hənəfi”, səh. 41, 355; “Kənz əl-Ümmal lil-Hindi”, c.1, səh.168; “Məcmə əz-Zəvaid lil-Heysəmi”, c.9, səh.163

DOSTLARIMA ELƏDİYİM DƏ'VƏT

Haqq məzhəbi qə'bul etməyim ruhi səadət və sağlamlığımın başlanğıc nöqtəsi oldu. Bununla mən tamamilə rahat oldum və qəlbim haqq məzhəblə, daha doğrusu şübhədən uzaq həqiqi İslamla fərəhləndi. Allahın mənə bağışladığı hidayət və ruhi yetkinlik ne'mətinin sevinci vücudumu bürümüşdü. Artıq bu ne'məti gizlətməyə və susmağa dözə bilmədim və öz-özümə "bu həqiqəti yaymalıyam"-dedim.

Necə ki, Allah-Təala buyurur:

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

"Allahın sənə verdiyi ne'mətini söylə." (Düha surəsi, 11-ci ayə)

Allahın mənə lütf etmiş olduğu bu ne'mət, dünya və axirətdə olan ən böyük ne'mətlərdəndi. Habelə, **"Haqqı deməyən dilsiz şeytandır"** və **"Haqqın o yanında azğınlıqdan başqa bir şey yoxdur"**-deyə buyrulmuşdur.

Məni bu həqiqəti yaymağa sövq etdirən ən böyük səbəb peyğəmbər və Əhli-beytini sevən sünnilərin əksəriyyətinin sadə qəlbli və hətta təmayüllü olması idi. Bu

kimi insanların hətta tabe olmaları üçün gözlərinin qabağına tarix boyu çəkilmiş pərdələrin çəkilməsi kifayət idi. Bu vəziyyət mənim özümdə həyat keçmiş bir həqiqət idi. Allah-Təala buyurmuşdur:

...كَذَلِكَ كُنتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ...

“...Siz də əvvəllər belə idiniz, Allah sizə lütf etdi...” (Nisa surəsi, 94-cü ayə)

İlk olaraq mənimlə birlikdə institutda müəllim işləyən dörd dostumu bu mövzu üzərində apardığım tədqiqat işində iştirak etməyə də'vət elədim. Onlardan ikisi din dərsi müəllimi, biri ərəb dili və o birisi İslam fəlsəfəsi müəllimi idi. Heç biri Qafşəli deyil, Tunis, Cümmal və Süsəli idilər. Mən onları bu mühüm mövzunu birlikdə incələməyə də'vət etdim, istədim ki, anlamağında çətinlik çəkdiyim bə'zi məsələlər üzərində oturub mübahisə edək. Onlar da bu də'vətə müsbət cavab verərək hər gün işdən sonra mənim evimə gəlməyi qəbul elədilər. Mən ilk növbədə onlara Şərafəddin Musəvinin “Əl-müraciət” kitabını verdim və dedim ki, bu kitabın müəllifi bə'zi maraqlı iddialar etmişdir. Oxuyub incələyək. Onlardan üç nəfəri bu təklifi qəbul edərək ciddiyyətlə tədqiqat işinə başladılar. Amma ərəb qramatikası müəllimi dörd-beş iclasdan sonra dedi ki, “Qərblilər ayı fəth edir, siz hələ İslamda xilafət mövzusunu araşdırırsınız” və bu işi davam etdirməkdən vaz keçdi.

Bir ay ərzində kitabın incələnməsi qurtardı və bu tədqiqat işinin nəticəsində onların üçü də haqqı qəbul edib şiə oldular. Əlbəttə mən də onlara ən qısa yoldan çatmaqları üçün illər boyu apardığım tədqiqatlardan əldə etdiyim bilik və mə'lumatlardan yararlanaraq kömək edirdim. Beləliklə doğru yola girməyə kömək eləməyin dadını anladım və gələcəyə daha ümidvar baxmağa başladım.

Yavaş-yavaş məsciddəki dərslərimdə və ya sufizm halqalarında tanış olduğum dostlarımı və institutdakı səmimi tələbələrimi iclaslarımıza də'vət elədim. Allaha çox şükür ki, bir il keçməmiş Əhli-beyt məzhəbini qəbul edənlər olaraq sayımız çoxaldı. Əhli-beytin vəliliyini qəbul etdikdən sonra artıq onların dostlarıyla dost və düşmənlərilə düşmən, bayramlarında sevinən və Aşura kimi günlərində yasa bürünən və yas məclisləri quran bir icmaya çevrildik.

İlk dəfə Qafşədə təntənəli məclis quraraq qeyd etməyə müvəffəq olduğumuz

Qədir-Xum bayramında Seyid Xoi və Seyid Məhəmməd Bağır Sədrə məktub yazıb bəsirətə qovuşduğumu və şia olduğumu bildirdim. Get-gedə hamı mənim şia olduğumu və camaatı Əhli-beytin məzhəbinə də'vət etdiyimi bildi və o andan e'tibarən bizi hədələyən töhmət, iftira və yalanlar ölkənin hər yerinə yayılmağa başladı. İsrail casusu olmaqdan tutmuş, xalqı dinində şəkkə salmaq, səhabələri söymək, fitnə salmağa qədər müxtəlif iftira və yalanlara mə'ruz qaldıq.

Mən paytaxtda Rəşidəl Qəkkuşı və Əbdülfəttah Moru adlı dostlarımla görüşdüm. Onlar mənimlə müxalifət edirdilər. Əbdülfəttahın evindəki görüşdə onlara "biz müsəlmanlar tariximizi tədqiq etməli, qaynaqlarımızı ciddi bir şəkildə gözdən keçirməliyik"-dedim və nümunə kimi "Səhih əl-Buxari"-nin adını çəkdim və onda ağıl və dinə zidd olan rəvayətlərin olduğunu söylədim. Bu söz onlara çox ağır gəldi. Ona görə də hirsələnib dedilər ki, "sən kimsən ki, Buxarini tənqid edirsən?"

Mən nə qədər soyuqqanlılıqla onları elmi mübahisəyə girməyə qane etmək istədimsə də müvəffəq olmadım. Onlar bunu rədd edərək "Sən şia ola bilərsən, amma biz şia deyilik. Bizim daha əhəmiyyətli məsələlərimiz vardır. Hər şeydən əvvəl İslam ehkamına riayət etməyən bir sistem və hakimiyyətlə mübarizə aparırıq"-dedilər. Mən dedim ki, "İslamın ehkamını bilmədən hakimiyyəti ələ keçirməyinizin nə faydası vardır? Əgər siz hakimiyyəti öz əllərinizdə cəmləşdirsəniz onlardan daha pis bir icraya da düçar ola bilərsiniz."

Görüşümüz beləcə sona çatdı. Bu görüşdən sonra İxvanül-müsliminə bağlı bə'zi adamlar tərəfindən əleyhimizə yayılan şayiələr daha da artdı. Onlar öz tərəfdarlarına mənim dövlətin nökrəri olduğumu və müsəlmanları imanlarında şəkkə salaraq dövlətə qarşı aparılan İslami mübarizədən qoyduğumu söyləyirdilər. Nəticədə İxvanül-müslimin cərgəsində olan gənclər və sufi təriqətlərinə mənsub qocalarla əlaqələrimiz kəsilməyə başladı və öz qohum-əqrabamız arasında, öz vətənimizdə çətin günlər keçirtməyə başladıq. Amma Allah-Təala daha yaxşısını bizə nəsib elədi. Yavaş-yavaş o biri şəhərlərdən həqiqəti öyrənmək üçün bə'zi cavanlar bizim yanımıza gəlməyə başladılar və mən əlimdən gələni əsirgəmədim ki, onları qane edim.

Beləliklə paytaxtlı, Kirvanlı, Süsəli, Seydili və Buzeydli bir qrup gənc şia məzhəbinə daxil oldular. Yay tə'tillərində İraqa elədiyim müsafirətdə Avropaya da

getdim. Fransa və Niderlandda bir sıra yoldaşlarla görüşdüm və onlarla məzhəbi mövzular haqqında mübahisə etdik. Və Allaha çox şükür ki, onlar da bəsirətə qovuşdular.

Nəcəfdə Seyid Məhəmməd Bağır Sədr ilə görüşdüyümdə böyük bir sevinc içindəydim. O, mənə Tunisdə Əhli-beyt məzhəbini təbliğ edən ilk adam olaraq yanındakılara təqdim etdikdən sonra mənim məktubumu alıb Tunisdə birinci dəfə olaraq Qədir-Xum bayramını qeyd etdiyimizi öyrənəndə sevincdən ağladığını söylədi. Mən, Seyidə rastlaşdığımız çətinlikləri, şayiələri və təkliyimizi danışdım.

Seyid sözlərinin bir qisminə belə dedi: "Çətinlikləri təhəmmül eləməlisən. Çünki Əhli-beytin yoludur. Bir kişi peyğəmbərin yanına gəlib dedi: "Ey peyğəmbər, mən səni sevirəm." Həzrəti peyğəmbər (s.ə.v.) buyurdu ki, "Çox çətinliklərlə qarşılaşmağı sənə muştuluq verirəm." O kişi əlavə edərək buyurdu: "Mən sənənin əmin oğlu Əlini də sevirəm." Peyğəmbər buyurdu: "Onda sənənin çoxlu düşmənlərin olacaq." O kişi dedi ki, "Ey peyğəmbər, Həsən və Hüseyni də sevirəm." Peyğəmbər (s.ə.v.) buyurdu: "Onda kasıblıq və çoxlu bəla muştuluğunu sənə verirəm."

Bizlər haqqa çağırmaq uğrunda nə eləmişik? Həzrəti Hüseyn öz canını, övladlarını, bütün dostlarını bu yolda qurban elədi. Həqiqi şüalər tarix boyu həmişə bu yolda çox böyük çətinliklərə sinə gəlmişlər. Deməli, haqq yolunda zəhmət və çətinliklərə dözmək və fədakarlıq göstərmək lazımdır. Əgər Allah-Təala bir nəfəri sənənin əlinlə doğru yola sövq edərsə, sənənin üçün dünya və dünyada olanların hamısından xeyirlidir."

Seyid Sədr, mənə inzivaya çəkilməməyimi və sünni qardaşlara, məndən qaçsalar belə, daha çox yaxınlaşmağımı tövsiyə elədi. Hətta aramızda ayrılıq olmasın deyər, onların arxasında namaz qılmağımı məsləhət bildi. Çünki onlar, əsrlər boyu tarixin təhrif edilərək bəyan olunmasının qurbanı olduqlarından həqiqətlərdən xəbərsizdilər və insanlar tanımadıqları şeylərə düşmən olarlar.

Seyid Xoi də təqribən eyni tövsiyələri elədi. Seyid Məhəmməd Əli Təbatəbai Həkim də göndərdiyi məktubları vasitəsilə bizə müntəzəm olaraq nəsihət və tövsiyələrini yazırdı və təzə şüa olan qardaşlarımıza çox müsbət tə'sir buraxırdı.

Müxtəlif münasibətlərlə Nəcəfə, ziyarətə gedirdim və Nəcəf alimlərilə

görüşürdüm. Bununla da kifayətlənməyib hər il yay təillərini Həzrəti Əlinin məzarının yanında keçirərək Seyid Məhəmməd Bağır Sədrin dərslərində iştirak etmək qərarını aldım. İştirak etməyə müvəffəq olduğum o dərslərdən mən, burada danışa bilməyəcəyim dərəcədə istifadə elədim. Sonra 12 imamın hamısının məzarlarını ziyarət etmək qərarına gəldim. Və Allah-Təala məni bu arzuma çatdırdı. Və mən bütün imamların, hətta İranın Məşhəd şəhərində olan İmam Rzanın qəbrinin ziyarətinə getdim. Orada da yenə bir çox alimlə tanış oldum və onlardan feyziyab oldum. Dini mərcə' olaraq təqlid etdiyim Seyid Xoi, mənə öz ölkəmizdə təzə şiə olanlara kitab və digər şeylər vermək üçün xüms və zəkati xərcləməyimə icazə verdi. Və mən şəhərimizdə hər iki firqənin mühüm kitablarını ehtiva edən bir kitabxana açmağa müvəffəq oldum. Adını da "Əhli-beyt kitabxanası" qoydum. Allaha çox şükür ki, camaat həmin kitabxanadan istifadə edir.

On beş il bundan əvvəl Allah-Təala mənə başqa bir lütf də elədi və bizim sevinc və bəxtiyarlığımızı artırdı. Qafsə şəhərinin bələdiyyə rəisi bizim küçəmizin "Əli ibni-Əbu Talib" adına olması ilə razılaşdı. Burada onun elədiyi bu xidmətə görə təzədən ondan təşəkkür etmək istərdim. O, dəyərli bir müsəlmandır və Həzrəti Əliyə məhəbbət bəsləyir. Mən ona Şərəfuddinin "Əl-müraciət" kitabını hədiyyə verdim. O da bunun əvəzində bizlərə daha çox hörmət edib əlaqə göstərdi. Allah ona yaxşı mükafatlar versin...

Əhli-beytin bə'zi inadçı düşmənləri "Əli ibni-Əbu Talibin" adını daşıyan tablonu məhv etmək istədilər. Lakin müvəffəq olmadılar və Allah küçənin adının eləcə qalmasını istədi. Artıq dünyanın hər yerindən ünvanımıza gələn məktubların üstündə "Əli ibni-Əbu Talib küçəsi" deyə yazılırdı. Bu şərəfli ad, bizim gözəl və tarixi şəhərimizi mübarək elədi.

Əhli-beyt imamlarının və Nəcəf alimlərinin nəsihətlərinə qulaq asıb əlimizdən gəlidiyi qədər o biri məzhəblərə mənsub qardaşlarımıza yaxınlıq göstərdik və onların camaat namazlarında iştirak elədik. Beləliklə, aramızdakı kinlər və narahatlıqlar azaldı. Bu arada bizim dəstəmaz almağımız və namaz qılmağımız barədə sual soruşan cavanların suallarına bildiyimiz qədər cavab verib onları qane etməyə müvəffəq olduq.

HAQQIN LÜTF VƏ HİDAYƏTİ.

Tunisin cənubunda yerləşən bir kənddə bir toy mərasimi əsnasında bir otağa yığışan qadınlar bir ər-arvaddan danışdıqlarında onların içində olan bir qoca arvad təəccüblənərək “O arvad necə o kişi ilə evlənə bilər?”-demişdi. Səbəbini soruşduqlarında qoca arvad onların hər ikisinə də özünün süd vermiş olduğunu, buna görə də uşaqların bir-birlərilə süd bacı-qardaşı olduqlarını söyləyib. Bunu eşidən qadınlar macəranı ərələrinə danışılar və məsələ beləliklə böyüyüb. Qızın atası qızına həmin qadının süd verdiyini, oğlanın atası da oğluna eyni qadının süd vermiş olduğunu təsdiq eləyiblər. Bundan sonradır ki, qiyamət qopur və hər tərəf o biri tərəfi bu evlənmənin məs’ulu tanıتماğa başlayır. Aralarında baş verən toqquşmada əllərinə keçən daş və dəyənək ilə bir-birlərinə həmlə edirlər. Hələ bu evlənməkdən on il keçibmiş və bu ər-arvadın üç uşağı da var imiş. Qadın bu xəbəri eşidən kimi atasının evinə qaçıb, narahatlıqdan yemək də yeməz imiş. Hətta belə bir hadisəni təhəmmül edə bilmədiyindən intihar etməyə də təşəbbüs göstərib. Zavallı necə təhəmmül eləsin ki, xəbəri olmadan və (süd) qardaşı ilə evlənməmiş və ondan üç uşağı da olmuşdur.

Tayfalar arasında çıxan dava sırasında hər iki tərəfdən də bir neçə nəfər yaralanmışdı. Lakin ağsaqqalardan biri ortaya girib davanı müvəqqəti olaraq, yatırdı və onlara deyir ki, ruhanilərin yanına gedin və bu məsələ haqqında fətva alın. Onlar da böyük şəhərlərə gəlib bu məsələni həll etmək məqsədilə bir çox məşhur ruhaninin yanına gedirlər. Amma bütün ruhanilər tez bir-birlərinə haram olduğuna fətva vermiş və bu evlənmələrinin kəffarəsi üçün də ya bir kölə azad etmələrini, ya da iki ay dalbadal oruc tutmalarının lazım olduğunu söyləmişdilər. Axırda Qafsə şəhərinə gəlib buranın ruhanilərindən də soruşmuşdular. Amma yenə eyni fətvanı almışdılar. Çünki Maliki məzhəbinə görə hətta bir damla süd içmək də südanası və süd bacı-qardaşı olmağa kifayətdir. İmam Malik südü çaxır ilə müqayisə edib adamı sərxoş edən şeyin çoxu haram olduğu kimi azının da haram olduğuna, yə'ni çaxırın həm çoxu, həm azının haram olduğuna istinad edərək onun kimi süd əmizdirməyin də, bir damla belə olsa, süd yoluyla məhrəmliyin yaranmasına səbəb olacağını söyləmişdir.

Bir nəfər onları bir tərəfə çəkib mənim evimin ünvanını onlara verir və deyir ki, "Bunun kimi məsələləri Ticanidən soruşun, çünki onun bütün məzhəblər haqqında biliyi vardır. Mən neçə dəfə onun bu mollalarla mübahisə etməsinin və hamısına güclü dəlillərlə qalib gəlməsinin şahidi olmuşam."

Kişi gəlib məsələni mənə danışandan sonra onu kitabxanaya apardım. O, əhvalatı əvvəldən axıra qədər, təfərrüatı ilə mənə danışdı və dedi ki, "Ağa, mənim və xanımımın heç bir çarəmiz qalmamışdı ki, sənin ünvanını verdilər. Bu qədər kitabı sənin yanında görməyim, qəlbimə işıq və ümid gətirdi. Bəlkə siz bu düyünü açə biləcəksiniz."

Bir stəkan qəhvə gətirdim, bir az düşündükdən sonra o qoca arvaddan neçə dəfə süd vermiş olduğunu soruşdum. "Bilmirəm - dedi, amma xanımım iki və ya üç dəfədən çox süd əmməyibdir." Bu sözü eşidən kimi dedim ki, əgər bu söz düz olsa sizlərin şəriət baxımından heç bir məsələsiz yoxdur. Nigahınız səhih və halaldır. Bunu eşidən kimi yazıq kişi mənim əllərimə sarıldı və əlimlə başımı öpdü. Sonra belə dedi: "Allah qəlbini sevinclə doldursun, məni iztirabdan qurtardın və xoşbəxtlik qapısını üzümə açdın." Sonra qəhvəsini içmədən və mənim sözlərimin qaynağını belə, öyrənmədən icazə alıb arvad-uşağına muştuluq vermək üçün tez yanımdan getdi. Amma sabahısı gün yeddi

nəfərlə birlikdə təzədən mənim yanıma gəldi və yanındakıları mənə tanıdaraq belə dedi: “Bu mənim atamdır, bu da xanımımın atasıdır. O birisi kəndxudamızıdır, dördüncü nəfər məscid imamı, beşincisi tayfa böyüyü, altıncı nəfər məktəb direktoru, yeddinci nəfər isə şeyxdir. Bunlar süd məhrəmliyi ilə əlaqədar məsələ barəsində mübahisə etmək və bizim evliliyimizin halal olduğuna dair verdiyin fətvanın dəlilini soruşmaq üçün buraya gəliblər.”

Mən onları kitabxanaya apardım və onlara qəhvə verib bir az hal-əhvaldan sonra onları eşitməyə hazır olduğumu söylədim. Dedilər ki, “Səninlə süd məhrəmliyi mövzusu üzərində danışmaq üçün gəlmişik. Allah-Təala Qur’ani-Kərimdə süd əmizdirmənin məhrəmliyə səbəb olduğunu və süd bacı-qardaşların evlənmələrinin haram olduğunu açıqca buyurmuşdur. Habelə Həzrəti peyğəmbər “Nəsəb yolu ilə haram olan, süd əmizdirmə yolu ilə də haram olar”-buyurub süd bacı-qardaşların birlərilə evlənmələrini haram etmişdir, imam Malik də belə evlənməyin haramlığına dair fətva vermişdir. Amma sən belə bir evliliyin halal olduğuna fətva veribsən!”

“Mən bir nəfərəm - dedim, amma maşallah siz səkkiz nəfərsiniz. Əgər hamınızla mübahisə eləsəm onda sizi qane eləyə bilmərəm və əsas məsələ yaddan çıxar. Buna görə yaxşısı budur ki, sizlər aranızdan bir nəfəri seçin ki, mən onunla danışım. O birilər də hakim olaraq söhbətlərimizi dinləsinlər.”

Onlar mənim bu təklifimi bəyəndilər və həmin o şeyxi mənimlə mübahisə etmək üçün seçdilər. O, sözə başlayıb belə dedi: “Sən, Allah və peyğəmbərin və məzhəb imamlarının haram elədiyi bir şeyi necə halal edirsən?”

Dedim ki, “Mən belə bir işi görməkdən Allaha pənah apardım. Allah-Təala süd məhrəmliyini qısa bir ayədə qeyd etmişdir və məsələnin təfərrüatını və şərtlərini bəyan etməyi peyğəmbərin öhdəsinə qoymuşdur. Həzrəti peyğəmbər də bu məsələnin şərtlərini təfsilatı ilə izah etmişdir.”

Dedi ki, “Lakin imam Malik, bir damla südlə belə məhrəm olmağa və evlənməyin haram olmasına fətva vermişdir.”

“Bilirəm - dedim, ancaq imam Malikin sözü müxalifəti caiz olmayan bir söz deyildir! Sizin o biri imamlar barədə nəzəriniz nədir?”

“Allah hamısından razı olsun - dedi, onların hamısı peyğəmbərin elmini alıblar.”

Mən dedim: “Əgər imam Malikin fətvası peyğəmbərin hökmü ilə zidd olsa, onda sən peyğəmbərin hökmünü qoyub imam Malikdən təqlid eləsən Allahın cavabını necə verərsən?”

O dedi: “Allahu əkbər, imam Malik, o böyüklüyü ilə necə peyğəmbərin qəti hökmü ilə müxalifət edə bilər?”

Orada olanların hamısı mənim bu sözümə, yə'ni imam Malik haqqında belə cəsarətlə danışmağımdan heyrləndilər. Dərhal dedim ki, “İmam Malik səhabələrdən idi?” “Yox”-dedi. “Tabe'indən idi?”-dedim. “Yox-dedi, o, ancaq ətbai-tabe'lərindəndir.” Dedim ki, “Yaxşı, Əli ibni-Əbu Talib peyğəmbərə yaxın idi, yoxsa imam Malik?” “Əlbəttə Əli ibni-Əbu Talib daha yaxın idi. O, xüləfai-raşidindəndir”-dedi. Oturanlardan birisi də qalxıb dedi ki: “Həzrəti Əli elm şəhərinin qapısıdır” Dedim ki, “Onda niyə elm şəhərinin qapısını qoyub nə səhabə, nə də tabe'indən olan bir şəxsə bağlanıbsınız? O, fitnədən sonra, peyğəmbərin Mədinəsi Yəzidin ordusu tərəfindən təcavüzə mə'ruz qaldıqdan, səhabələrin böyükləri öldürüldükdən sonra dünyaya gəlmişdir. Elə isə insan, cinayətkar şahların istəkləri istiqamətində fətva verdikləri üçün onların rızasını qazanan imamlara necə güvənə bilər?”

Onlardan biri dedi ki: “Sənin şiə olduğunu və Həzrəti Əliyə ibadət elədiyini eşitmişdik.”

Amma yanında oturan dostu dirsəyi ilə onu vuraraq dedi: “Sus, belə dəyərləli və alim adama bu sözləri deməkdən utanmırsanmı? Mən indiyə qədər heç bir alimin bu qədər çox kitabı olduğunu görməmişdim. Bu adam sözlərini tam e'timadla ifadə edir.”

O əvvəlkinə qayıdıb dedim: “Bəli, mən şiəyəm, amma şiələr Həzrəti Əliyə ibadət etməzlər, ancaq imam Malikin yerinə Həzrəti Əliyə tabedilər. Çünki özünüzün də dediyiniz kimi Həzrəti Əli elm şəhərinin qapısıdır.” Mənim bu sözlərimdən sonra şeyx dedi ki, “İmam Əli süd bacı-qardaşlarının evlənmələrinə icazə verirmi?” “Yox”-dedim, amma İmam Əli buyurur ki, süd əmmək evlənməyin haram olmasına, yə'ni iki nəfərin bir-birlərilə süd bacı-qardaşı olmalarına ancaq o vaxt səbəb olar ki, on beş dəfə dalbadal bir uşaq bir xanımdan süd əmmiş olsun. Belə ki, bu on beş dəfənin hər dəfəsində uşaq süddən doysun, ya da uşağın vücudunda ət əmələ gələndə qədər və sümüyü bərkiyəndə qədər birindən süd əmmiş olsun.”

Qadının atası sevinərək dedi ki, "Allaha and olsun ki, mənim qızım iki və ya üç dəfədən çox süd əmməyib. İmam Əlinin bu sözündə bizim üçün bir qurtuluş yolu vardır. Bizim bu ümitsizliyimizdən sonra Allah bizə bir ümid və rəhmət qapısını açmışdır."

Mürşidləri olan şeyx dedi ki, "Bu mövzu barəsində isbat edici bir dəlil göstərsinizmi?"

Qalxıb Ayətullah Xoinin "Minhacüs-salehin" adlı kitabını gətirdim və ona verdim. Onun özü süd mövzusunu diqqətlə oxudu və qane oldu.

Hamısı sevindi, xüsusən mənim isbat edici bir dəlil göstərə bilməyəcəyimdən qorxan xanımın əri çox məmnun görünürdü. Sonra kitabı məndən istədilər ki, kəndlərində dəlil olaraq göstərə bilsinlər. Mən də o kitabı onlara verdim, onlar da mənə dua edərək xudahafizləşib getdilər.

Amma mənim evimdən çıxdıqları vaxt bizimlə müxalif olan bir adamla rastlaşırlar. O da bunları bə'zi pis "ruhanilərin" yanına aparır. O "ruhanilər" də bu yazıqlara mənim İsrail nökrəri olduğumu, onlara verdiyim "Minhacüs-salehin" kitabının başdan ayağa sapdırıcı şeylərlə dolu olduğunu, iraclıların hamısının kafir və münafiq olduğunu və şiələrin atəşpərəst olduqlarına görə bacı ilə qardaşın evlənməsinə icazə verdiklərini söyləyirlər.

Bəli, bu cür yalan və iftiralarla onları qorxudub mənim sözlərimi bir şeyə saymamalarını tövsiyə etmişdilər. Onlar da aldanaraq və ya qorxaraq, əvvəlcə qane olmalarına rəğmən, təzədən yoldan çıxmışdılar. Ondan sonra kişini məcbur eləmişdilər ki, Qafsə şəhərinin məhkəməsinə gedib boşanma məsələsini qaldırsın. Məhkəmə rəisi də tövsiyə etmişdi ki, paytaxta gedib respublika müftisi ilə görüşərək ondan məsələyə bir həll yolu tapmasını istəsinlər. Kişi paytaxta gedir və orada bir ay qaldıqdan sonra respublika müftisi ilə görüşməyə və məsələni ona danışmağa müvəffəq olur.

Müfti evliliyin səhih olduğuna dair fətva verən alimin adını soruşur. Kişi də "Ticani Səməvi adlı bir alimdən başqa evliliyin doğruluğuna dair kimsə fətva verməmişdir"-deyir. Müfti mənim adımla bir yerə yazıb kişiyyə deyir ki, "Sən Qafsəyə qayıt, mən oranın məhkəmə rəisinə bir məktub yazacağam və sizin məsələnin həll olacaqdır."

Bir neçə gün keçməmiş respublika müftisinin məktubu Qafsə şəhərinə çatır. Kişi vəkilinin vasitəsilə müftinin məktubunda belə bir evliliyin haram və batil olduğuna dair hökm verdiyini öyrənir.

Bütün bunları həmin kişi mənə danışdı. O, bunları danışarkən məsələnin bu qədər uzanmasından və sağa-sola qaçmağa məcbur qaldığından artıq bezikdiyi bəlli idi. Məni məsələyə qatdığı üçün üzr istədi. Mən pak duyğularına görə ondan təşəkkür etdim və dedim ki, respublika müftisinin verdiyi hökmdən çox təəccüblənmişəm. Sonra ondan respublika müftisinin yazdığı məktubu mənə göstərməsini istədim ki, ona e'tiraz olaraq Tunis qəzetlərində çap elətdirim və Tunisin müftisinin İslam məzhəblərindən və həmin məzhəblərin süd məhrəmliyi mövzusunda ixtilaflarından xəbəri olmadığını xalqa çatdırım. Lakin kişi, "mənə qovluğun içindəkiləri görməyə belə, icazə vermədilər, necə belə bir məktubu gətirə bilərəm"-dedi.

Bir neçə gün sonra məhkəmə rəisi bir məktub göndərərək məni, həmin kitab və o ər-arvadın evlənməsinin batil olmadığına dair dəlillərlə birlikdə məhkəməyə gəlməyimi istədi. Mən də əvvəlcədən hazırladığım və göstərməli səhifələrinin arasına asan tapılması üçün kağız qoyduğum qaynaq kitabları götürüb tə'yin olunmuş saatda məhkəməyə getdim. Məhkəmə rəisinin katibəsi məni qarşılayıb rəisin otağına apardı. İçəri girəndə gördüm ki, İbtidai Məhkəmə rəisi, Vilayət Məhkəmə rəisi, Respublika Prokurorluğunun nümayəndəsi üç başqa üzv ilə otaqdadırlar. Hamısı da rəsmi bir iclasda imişlər kimi rəsmi paltarlarını geymişdilər. Kişi də orada idi. O da zalın axırında onlarla qarşı-qarşıya oturmuşdu.

Oradakılara salam verdim, amma fərqi nə vardım ki, onlar nifrət və təhqirlə mənə baxırlar. Oturduqdan sonra rəis mənə kobud bir səsle dedi ki, "Ticani Səməvi sizsinizmi?" "Bəli"-dedim. Dedi ki, "Siz bu hadisədə evliliyin doğruluğuna fətva vermisinizmi?" "Yox - dedim, mən müfti deyiləm, amma müsəlmanların imamları və alimləri bu fətvanı veriblər". "Elə biz də bunun üçün səni çağırmışıq - dedi , sən hələlik bir müttəhimsən. Əgər iddianı dəlillə, sənədlə sübuta yetirə bilməsən günahlı görünüb zindanlıq olacaqsan və buradan birbaşa dustaqxanaya aparılacaqsan".

Mən bu sözlərdən təhlükə ilə qarşı-qarşıya olduğumu anladım. Əlbəttə fətva verdiyim üçün yox. Bə'zi pis alimlərin mənim fitnə çıxarıb səhabələrə ağız əydiyimə və

Əhli-beyt məzhəbini təbliğ etdiyimə dair şeytanlıq eləmələri üçün. Hətta eşitdiyimə görə məhkəmə rəisi şeytanlıq edən o adama deyib ki, əgər iki şahid gətirsən mən onu zindana salaram.

Bunlardan başqa İxvanül-müsliminə bağlı olan bə'zi adamlar bu fətvadan sui-istifadə edərək camaat arasında belə şayiə yayıblar ki, mən bacı-qardaşların bir-birlərilə evlənmələrinə icazə vermişəm və bu da şiə məzhəbinin fətvasıdır. Mən bu sözlərin hamısını qabaqcadan eşitmişdim.

Məhkəmə rəisinin məni zindan ilə təhdid etdiyini görəndə artıq özümü tam cəsarətlə müdafiə etməkdən başqa yolum qalmamışdı. Onun üçün məhkəmə rəisinə "Heç bir şeydən çəkinmədən danışa bilərəmmi?"-dedim.

- Sənin müdafiə vəkili olmadığına görə istədiyin kimi danışa bilərsən.

- Hər şeydən əvvəl bunu bilin ki, mən fətva vermək üçün özümü ortaya atmış bir şəxs deyiləm. Bu kişidən soruşun. Onun özü mənim evimə gəldi və məsələnin həllini məndən istədi. Ona görə mənim də bildiyimi söyləməkdən başqa bir yolum yox idi. Mən onlardan neçə dəfə süd əmmiş olduqlarını soruşdum. Xanımın iki dəfədən çox süd əmmiş olmadığını öyrəndim və buna əsaslanaraq İslamın hökmünü izah etdim. Mən nə müctəhidəm, nə də öz rə'yilə şəriət hökmü çıxardan.

- Sən bu sözlərlə yalnız özünün İslamı bildiyini, bizim isə İslamdan xəbərsiz olduğumuzu iddia edirsən?

- Mən bunu demək istəmədim. Amma bu rayonda camaat imam Malikin məzhəbinə bağlı olduqları üçün, həmin məzhəbin çərçivəsindən qırağa çıxa bilmirlər. Lakin mən bütün məzhəbləri araşdırdığım üçün bu məsələnin həll yolunu tapmışam.

- Həll yolunu hardan tapdın?

- Sizdən bir şey soruşa bilərəmmi?

- Soruş.

- İslam məzhəbləri haqqında nəzəriniz nədir?

- Bu məzhəblərin hamısı səhihdir. Çünki hamısı hökmlərini peyğəmbərdən alıblar və onların arasında olan ixtilaflarda rəhmət var.

Həmin kişini göstərdim və dedim:

- Onda bu yazığa rəhm edin ki, iki aydan çoxdur arvad-uşağından uzaq

düşübdür. Çünki bə'zi İslam məzhəbləri var ki, bunun məsələsini həll edir.

Rəis əsəbi halda dedi:

- Məsələni bu qədər uzatmağın bəsdir! Əgər dəlilin varsa göstər!? Biz sənə özünü müdafiə etmə haqqını verdik. Sən isə ayrısına vəkillik eləyirsən.

Çantamdan Ayətullah Xoinin "Minhacüs-salehin" adlı kitabını çıxartdım. Sonra kitabı ona verib dedim: "Bu Əhli-beyt məzhəbinin kitabıdır, dəlilləri də içərisindədir". O, sözlərimi kəsib, "bizim Əhli-beyt məzhəbi ilə işimiz yoxdur, nə onu tanıyıırıq, nə də ona inanırıq"-dedi. Mən bu cavabı gözləyirdim. Ona görə də sünnilərin qaynaq kitablarını da öz yanımda aparmışdım.

Əvvəlcə "Səhih əl-Buxarini", sonra "Səhih Müslüm"ü, sonra şeyx Mahmud Şəltutun fətvalarını, sonra İbni-Rüşdün "Bidayətül-müctəhid və Nəhayətül-müqtəsid" adlı kitabını və ondan sonra İbni-Cövzinin "Zadül-Məsir fi ilmit-təfsir" kitabını bir neçə kitabla birlikdə çantamda yerləşdirmişdim. Məhkəmə rəisi Ayətullah Xoinin kitabına baxmağı qəbul etməyəndə ondan soruşdum ki, hansı kitablara inanırsınız?

- "Səhih əl-Buxari və Səhih-Müslüm"-dedi.

Dərhal "Səhih əl-Buxarini"ni çıxardıb, əvvəlcədən tə'yin etdiyim yerini açıb ona verib "buyurun oxuyun"-dedim. Dedi ki, "Özün oxu". Mən oxumağa başladım. Orada belə yazılmışdı: "Filan ravi filan kəsdən, o da Aişədən nəql etmişdir ki, peyğəmbər dünyadan getdi, amma miqdarı beş və ya beşdən çox olmayınca süd əmizdirmək səbəbilə evlənməyi haram etmədi".

Rəisin özü kitabı məndən alıb oxudu, sonra yanındakı vəkilə verdi. Mən, o sırada "Səhih-Müslüm"ü çıxartdım və həmin hədisi onda da tapıb göstərdim və sonra "Əl-Əzhər" universitetinin şeyxi Şəltutun fətvalarını ehtiva edən kitabı çıxartdım. O, kitabında süd mövzusunda məzhəb imamlarının ixtilaflarını nəql etmiş və bə'zi alimlərin əmizdirmə on beş dəfədən az olsa evlənmənin haram olmadığına fətva verdiklərini, bə'zilərinin yeddi dəfə, bə'zilərinin isə beş dəfəni şərt elədiklərini qeyd etdikdən sonra yalnız imam Malikin nəss ilə müxalifət edərək bir damla südün belə, evlənmənin haram olmasına səbəb olduğuna dair fətva verdiyini qeyd etmişdi. Şeyx Şəltut sonra belə yazmışdı: "Mən bu fətvanın vəsətini qəbul edirəm, yə'ni yeddi və yeddi dəfədən çox süd əmərsə məhrəm olar".

Məhkəmə rəisi bunları görəndən sonra dönüb xanımın ərinə "Get xanımın atasını gətir bizim yanımızda şahidlik eləsin ki, qızı iki və ya üç dəfədən çox süd əmməyib. Sonra gedib xanımını evinə apararsan"-dedi.

O yazıq sevinə-sevinə tez qalxıb getdi. Prokuror və o biri üzvlər də işlərinə çatmaq bəhanəsilə icazə istədilər. Rəis də icazə verdi. Artıq biz iki nəfərdən savayı kimsə orada qalmamışdı. Rəis məndən üzr istəyib dedi ki, "Məni əfv elə müəllim! Səni mənə ayrı cür tanıtmışdılar və sənin haqqında olmazın sözlər demişdilər. İndi başa düşürəm ki, o sözləri deyənlərin hamısı yalançı və inadçı adamlar imişlər".

Bu qədər qısa bir zaman ərzində belə bir dəyişikliyin baş verməsi məni çox sevindirdi. Dedim ki, Allaha çox şükür ki, o (Allah) sizin əlinizlə mənə qələbə verdi. Dedi ki, "Eşitdiyimə görə sənin böyük bir kitabxanan var. Orada "Həyatül-Heyvanil-kübra" adlı kitabınız varmı?" "Bəli"-dedim. Dedi ki, "Bu kitabı iki ildir ki, axtarıram. Onu mənə borc verərsinizmi?" Dedim ki, "İstədiyiniz vaxt o kitabı kitabxanamızdan ala bilərsiniz". O, dedi: "Mənim büroma gəlmək üçün vaxtınız varmı ki, oturub söhbət edəək və sizdən istifadə edim".

"Rica edirəm"-dedim. Mən sizlərdən istifadə etməliyəm. Çünki siz yaş və məqam cəhətindən məndən daha üstünsünüz. Mən həftənin dörd gününü bekaram və bu müddətdə sizin xidmətinizdəyəm".

Onunla hər şənbə günü görüşməyi planlaşdırdıq. O, "Səhih əl-Buxari" və "Səhih Müslüm"ü, habelə şeyx Şəltutun fətvalarını ehtiva edən kitabı, süd mövzusu ilə əlaqədar olan nəssləri yazmaq üçün onun yanında qalmağımı istədi. Mən də həmin kitabları orada qoydum qaldı. Getmək üçün ayağa durduğum zaman o da mənimlə birlikdə qalxıb məni yola saldı.

Mən sevincli bir halda və bu müvəffəqiyyətə görə Allaha şükür edə-edə oradan çıxdım. Lakin oraya girdiyimdə qorxurdum və zindana düşmək təhdidi ilə qarşılaşmışdım. Ancaq oradan çıxdığımda artıq məhkəmə rəisi mənə hörmət göstərən və məndən yararlanmaq istəyən səmimi bir dost olmuşdu. Bunların hamısı Əhli-beytin bərəkətlərindəndir ki, onlardan yapışan əsla ümitsizliyə qapılmaz və onlara pənah apararı amanda oları.

Həmin xanımın əri əhvalatı kəndlərində danışır və bu xəbər bütün qonşu kəndlərə

də yayılır. Qadın da öz ərinin evinə qayıdır və onların məsələləri beləcə həll olunur. Bundan sonra camaat arasında belə bir söz gəzir ki, mən respublika müftisindən belə, daha bilikliyəm.

Bir müddət sonra kişi böyük bir maşın ilə gəlib məni və ailəmi kəndlərinə dəvət elədi və kənd əhalisinin məni görmək istədiklərini və üç dənə qurban kəsmək istədiklərini söylədi. Mən Qafsədə çoxlu işim olduğu üçün üzr istəyib onlara söz verdim ki, sonralar uyğun bir vaxtda onlara qonaq gələcəyəm.

Məhkəmə rəisi də bu əhvalatı dostlarına danışır və bu hadisə daha da yayılır. Beləliklə Allah-Təala bizə tuzaq hazırlayanların tuzağını özlərinə qaytardı.

Hətta bizim əleyhimizə dəsisələr işləyib hazırlayanlardan bə'zisi belə, gəlib üzr istədilər və Allah onlardan bir neçəsinin bəsirət gözünü açdı. Onlar da haqqı qəbul elədilər və ixlashlı dostlarımıza çevrildilər.

Bütün bunlar, Allahın bir lütfü idi ki, "O, istədiyi qullarını bağışlar və Allah böyük lütf sahibidir".

Və son sözüümüz budur ki, bütün sitayişlər Allaha məxsusdur. Onun səlatı ağamız Məhəmmədə (s.ə.v.) və onun pak Əhli-beytinə olsun.

İSTİFADƏ EDİLƏN KİTABLARIN SİYAHISI

كتب التفسير

- ١ تفسير الطّبري
- ٢ تفسير الميزان - للطّباطبائي
- ٣ التفسير الكبير - للفخر الرازي
- ٤ الدرّ المنثور في التفسير والمأثور - للسيوطي
- ٥ تفسير ابن كثير
- ٦ تفسير ابن جوزي
- ٧ تفسير القرطبي
- ٨ شواهد التّزليل - للحسكاني
- ٩ حاوي للفتاوى^١ - للسيوطي
- ٠١ اتقان في علوم القرآن

كتب الحديث

- ١ صحيح البخاري
- ٢ صحيح مسلم
- ٣ صحيح الترمذي
- ٤ صحيح ابن ماجه
- ٥ مستدرک الحاكم
- ٦ مسند أحمد ابن حنبل
- ٧ سنن أبي داود
- ٨ كتر العمّال
- ٩ إمام مالك موطّأ
- ٠١ الجامع الصغير - للسيوطي

- ۱۱ جامع الأصول - لابن أثير
 ۲۱ منهاج السنّة - لابن تيمية
 ۳۱ مجمع الزوائد - للهيثمى
 ۴۱ كنوز الحقائق - للمناوي
 ۵۱ فتح الباري في شرح صحيح البخاري

كتب التاريخ

- ۱ تاريخ الأمم والملوك - للطّبري
 ۲ تاريخ الخلفاء - للسيوطي
 ۳ الكامل في التاريخ - لابن أثير
 ۴ تاريخ دمشق - لابن عساكر
 ۵ تاريخ المسعودي (مروج الذهب)
 ۶ تاريخ يعقوبي
 ۷ تاريخ الخلفاء (المعروف بالامامة والسياسة) - لابن قتيبة
 ۸ تاريخ ابى الفداء
 ۹ تاريخ ابن شحنة
 ۱۰ تاريخ بغداد
 ۱۱ الطبقات الكبرى - لابن سعد
 ۲۱ مغازى الواقدي
 ۳۱ شرح نهج البلاغة - لابن ابى الحديد

كتب السيرة

- ۱ سيرة ابن هشام
 ۲ السيرة الحليّة
 ۳ الاستيعاب
 ۴ الإصابة في تمييز الصحابة
 ۵ أسد الغابة في معرفة الصّحابة

- ٦ حلية الأولياء - لابي نعيم
- ٧ غدير في الكتاب والسنة - للأميني
- ٨ تعريف - لابن طاوس
- ٩ طه حسين الفتنة الكبرى
- ١٠ حياة محمد - لمحمد حسين هيكل
- ١١ الرياض النضرة - للطبري
- ٢١ الخلافة والملك - لابي الأعلى المودودي

كتب مختلفة

- ١ اسعاف الراغبين
- ٢ تهذيب التهذيب
- ٣ تذكرة الخواص - لسبط ابن جوزي
- ٤ سرّ العالمين - للغزالي
- ٥ الصواعق المحرقة - لابن حجر
- ٦ البداية والنهاية لابن كثير
- ٧ مناقب - للخوارزمي
- ٨ ينابيع المودة - للقندوزي الحنفي
- ٩ النص والإجتهد - لشرف الدين الموسوي
- ١٠ المراجعات - لشرف الدين الموسوي
- ١١ أبو هريرة - لشرف الدين الموسوي
- ٢١ السقيفة - لشيخ محمد رضا مظفر
- ٣١ فذك - لسعيد محمد بكر الصدر
- ٤١ الصديق ابو بكر - لحسين هيكل
- ٥١ مناقشات عقائدية في مقالات - لإبراهيم الجبهان
- ٦١ لسان العرب - لابن منصور
- ٧١ شرح نهج البلاغة - لمحمد عبده
- ٨١ السقيفة والخلافة - لعبد الفتاح عبد المقصود